

MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda
Development Consultants
Az M&E Csoport tagja

Hajdúszoboszló Város Helyi Fenntartható Fejlődési Terve (Local Agenda 21)

Egyeztetési munkaváltozat

Készítette: MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda

mailbox@megakom.hu
www.megakom.hu

Hajdúszoboszló Város Helyi Fenntartható Fejlődési Terve (Local Agenda 21)

(Az adatgyűjtés lezárva: 2010. szeptember 1.)

A TANULMÁNY KIDOLGOZÁSÁBAN RÉSZTVEVŐ SZAKÉRTŐK:
Barabás Eszter, Dobos Károly, Kézy Béla, Róka László

SZAKÉRTŐK HAJDÚSZOBOSZLÓ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA RÉSZÉRŐL:
Hargitai Katalin, Dr. Vincze Ferenc

2010. SZEPTEMBER 21.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	5
A helyi fenntartható fejlődési terv kidolgozásának módszertana	5
Helyzetelemzés	5
Stratégia.....	8
A stratégia végrehajtása és monitoringja.....	13
1. Bevezetés	14
1.1. A munka háttere.....	14
1.2. A szakértői munka folyamata	15
1.3. A kidolgozás módszertana	15
1.3.1. A tervezést meghatározó általános alapelvek.....	15
1.4. A fenntartható fejlődés fogalma.....	17
1.5. A fenntartható fejlődés alapelvei	17
2. A helyi fenntartható fejlődési terv fejlesztéspolitikai keretei, meghatározó dokumentumai	19
2.1. A Stockholmi Nyilatkozat, 1972.....	19
2.2. Közös Jövők, 1987 (Brundtland-jelentés).....	19
2.3. Feladatok a 21. századra-Agenda-21, 1992, Rio de Janeiro.....	20
2.4. A Fenntartható Fejlődés Világkonferencia – 2002, Johannesburg.....	20
2.5. Agenda 21 az utazásról és turizmusról - a környezetvédelmileg fenntartható fejlesztés felé - 1995.....	22
2.6. A Lisszaboni Stratégia	23
2.7. Az EU Fenntartható Fejlődési Stratégiája (a Göteborgi stratégia), 2001 és 2006.....	25
2.8. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv	27
2.9. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia	28
2.10. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013.....	29
2.11. Az Észak-alföldi régió Stratégiai Programja 2007-2013.....	31
2.12. Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Konceptiója és Stratégiai Programja, 2006. ...	32
2.13. Hajdúszoboszló Településfejlesztési Konceptiója.....	33
2.14. Hajdúszoboszló Integrált Városfejlesztési Stratégiája	33
3. Fenntarthatósági helyzetelemzés	34
3.1. Földrajzi helyzet	34
3.2. Hajdúszoboszló környezeti állapotának jellemzése	35
3.2.1. A talajok állapota	35
3.2.2. A levegő állapota.....	36
3.2.3. A felszíni vizek állapota	36
3.2.4. A felszín alatti vizek állapota.....	38
3.2.5. Az ivóvíz és szennyvízhálózat jellemzése	40
3.2.6. Hulladékgazdálkodás	41
3.2.7. Térszerkezet, területhasználat, épített környezet.....	42
3.3. A gazdasági környezet jellemzése	46
3.3.1. A vállalkozások helyzete.....	46
3.3.2. A szolgáltatási ágazatok jellemzése	49
3.3.3. Ipar	53
3.3.4. A város költségvetésének helyzete.....	54
3.3.5. Mezőgazdaság	54
3.4. A társadalmi folyamatok jellemzése	55
3.4.1. Demográfia.....	55
3.4.2. Foglalkoztatottság	58
3.4.3. Oktatás, kultúra	60
3.4.4. Kultúra, civil szervezetek	63
3.4.5. Egészségügy, szociális ellátás	65
3.4.6. A hátrányos helyzetű csoportok, romák helyzete	68
3.5. A település energetikai helyzetének jellemzése	69
3.5.1. A felhasználható alternatív energiaforrások.....	71
3.6. Fenntarthatósági SWOT-elemzés	78

4. A stratégia	82
4.1. Jövőkép	82
4.1.1. Hajdúszoboszló 2030-ban	85
4.2. A stratégia céljai.....	86
4.3.1. Átfogó cél	86
4.3.2. Középtávú tematikus célok	88
4.3.3. Számszerűsített fenntarthatósági célkitűzések	129
4.4. A stratégia külső és belső összefüggései.....	138
4.4.1. A stratégia főbb külső összefüggései.....	138
4.4.2. A stratégia belső összefüggései	148
4.5. A stratégia végrehajtása	150
Irodalom	153
Mellékletek	154

Vezetői összefoglaló

A helyi fenntartható fejlődési terv kidolgozásának módszertana

Az Helyi Fenntartható Fejlődési Terv (Local Agenda 21- a továbbiakban LA21) egy újszerű stratégiai és tervezési dokumentum a települések számára. Készítését ajánlás szintjén az 1992-ben az ENSZ II. Környezetvédelmi Világkonferenciája javasolta. Azóta világszerte számos település dolgozta ki saját programját és kezdte el megvalósítását. Az ENSZ és az EU minden települést a helyi társadalom által létrehozott egyedi térbeli képződménynek tekint, melynek további fejlődését saját társadalma határozza meg igényeivel és környezeti, társadalmi, gazdasági lehetőségeivel összhangban. Ebből a szemléletből adódóan a helyi fenntartható fejlődési terv elkészítésének nem alakultak ki határozott, egységes formai és tartalmi követelményei.

Hajdúszoboszló Helyi Fenntartható Fejlődési Tervének kidolgozásával a város önkormányzata a MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Irodát bízta meg, akik a statisztikai adatok és korábbi tervdokumentumok részletes elemzésével, széleskörű társadalmasítással, valamint helyi szakértők bevonásával készítették el ezt az egyedinek számító tervdokumentumot.

Az LA21 központi gondolata a szemléletváltás elősegítése a település fejlesztésében. Ezért célunk a dokumentum kidolgozásával nem egy új stratégia megalkotása volt, hanem hogy elősegítsük a város szakmailag jól kiforrott célrendszerének a fenntarthatósági szempontok szerinti végrehajtását.

Helyzetelemzés

Hajdúszoboszló az Észak-alföldi régióban, Hajdú-Bihar megyében, három jellegzetes alföldi táj – a Hortobágy, a Hajdúhát, valamint a Sárrét-Berettyó vidéke – találkozásánál fekszik.

A város **kedvező térszerkezeti pozíciója** a megyeszékhely és a fő közlekedési útvonalak közelségének köszönhető: Debrecenről 21 km-re helyezkedik el, a 100. számú vasúti fővonal és a 4. számú országos főút áthalad a település területén. Közlekedés-földrajzi helyzetét tovább javította a 2006 végén átadott M35 autópálya, mely bár nem érinti a város területét, Ebes határánál éri el a 4. számú főutat, mely lehetővé teszi a sztráda gyors elérését.

A 23 870 hektár kiterjedésű Hajdúszoboszló az azonos nevű **kistérség központja**, amely Hajdú-Bihar megye egyik közepes kiterjedésű és közepes lakónépességű statisztikai körzete (területe 506,74 km², népessége 33 681 fő). Mikroregionális szerepköre jelentős.

Környezeti állapot

A város közigazgatási területén előforduló **a termőföldek átlagos aranykorona értéke magas** (32 AK). A humusztartalom az elmúlt 40 évben 0-30 cm között átlagosan 0,6%-kal csökkent

A tápanyag-utánpótlásban jelenleg a különböző **műtrágyák alkalmazása** dominál, az istállótrágya, zöldtrágyák és algakivonatok alkalmazása még nem terjedt el. A műtrágyák bemosódása a talaj rétegeibe gyors, talaj- és talajvízszennyező hatásuk jelentős, csökkentik település minőségi vízbázisának területét.

Hajdúszoboszló **klimatikus adottságai kedvezőek**. A levegő páratartalma alacsony, az évi átlagos csapadékmennyiség mindössze 517 mm, a napfényes órák száma eléri, olykor meg is haladja a kétezer órát. A terület levegőszennyezettségét alapvetően a kibocsátások mennyisége és minősége határozza meg. A kibocsátott primer levegőszennyező anyagok mennyiségi és minőségi eloszlása változó, amit egyrészt a gazdasági tevékenységek, másrészt a közlekedés, harmadrészt a lakossági energiafelhasználás befolyásol, különösen a téli időszakban.

A város **legjelentősebb vízfolyása a Keleti-főcsatorna**, célját tekintve több funkciós csatorna. A mesterséges vízfolyás a kiemelt fontosságú ivóvízbázisok közé tartozik, vízminősége ennek megfelelően I. osztályú. A Keleti-főcsatorna és város határában folyó Kösely-ér keresztezésénél halastavak üzemelnek.

A **felszín alatti vizek** vonatkozásában a legnagyobb problémát a talajvíz szennyezése, szennyezettsége jelenti. Ennek oka elsősorban a nyílt „közműöllő” volt korábban, jelenleg a legfontosabb tényező a mezőgazdaságban használt műtrágyák talajba mosódása. Kiemelkedő jelentőségű a város területe alatt húzódó rétegvíz: 1925-ben egy sikertelen olajfúrás eredményeként kezdődött el a termálfúráskutatás. Először 1091 m mélyről 73°C hőmérsékletű vizet találtak, majd 1926-ban, újabb sikeres fúrást kezdeményezve, 78°C hőmérsékletű, 2032 m talpmélységű kutat fúrtak. A jódos-brómos, Na-alkáli víz nagy mennyiségű metánt és földgázt is tartalmaz.

A település **közütemi szolgáltatásokkal való ellátottsága kedvezőnek ítéltető**. A kiépített ivóvízvezeték-hálózat hossza 2008-ban 108,2 km volt. Az ivóvíz-hálózat kiépítésével együtt a bekapcsolt lakások száma folyamatosan növekedett (10 év alatt 17,05%-kal), mely 2008-ban 10 523 lakást jelentett.

2008-ban a teljes lakásállomány 75%-ából szállították el legalább hetente egyszer a kommunális hulladékot. Az összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége gyakori ingadozásokat mutat, jelentősen függ a településre látogató turisták számától.

A város jelenlegi arculatát a XX. század második felében nyerte el. Településszerkezetében meghatározó a **kétpólusú felépítés**. Az épületek **korösszetétele kedvező**, jóllehet az országos átlagnál valamivel idősebb – főként a **nagykiterjedésű lakótelepek hiánya miatt**.

A város belterületén a **zöldterületek** kiterjedése 219 893 m² volt 2008-ban, mely a település teljes területének (kül- és belterületek) 0,09%-a, és a belterületnek is mindössze 1,97%-a. A rendszeresen tisztított zöldterületek mérete 127 000 m².

A kedvező lakókörnyezetnek megfelelően **teleprehabilitációs programok indítására nem volt és** – a kedvező társadalmi és infrastrukturális folyamatok miatt – **nem is lesz szükség**.

A gazdasági környezet jellemzése

2008-ban 4503 vállalkozás működött a városban. Az egyéni vállalkozások aránya 2000. évi 68,7%-ról 2008-ra 73,3%-ra emelkedett, köszönhetően a turizmus 2000 utáni fellendülésének illetve az őstermelők 2007 utáni egyéni vállalkozóként történő kötelező regisztrációjának. A működő vállalkozások száma (1 638 vállalkozás 2007-ben) a megyében Debrecen után a legmagasabb, ennek valamivel több mint 60%-a egyéni vállalkozás

A város gazdaságára **jelentős hatással van a megélénkült a belföldi turizmus**. A településen szinte az összes szolgáltatás a gyógyturizmushoz kötődik. A kereskedelem a lakossági igények kielégítésén túl főleg a településre érkező vendégek ellátására specializálódott, magas az igényes élelmiszeripari és ruházati termékeket árusító helyek száma.

A turisztikai fejlesztések elsődlegessége miatt az ipartelepítés a legutóbbi évekig nem számított elsődleges fejlesztési célnak. A város azonban az **ingadozó idegenforgalmi bevételek miatt törekszik az iparüzési adóból származó bevételek növelésére**. A városvezetés a kibontakozó válság ellenére **2001 óta folyamatosan képes volt egyensúlyban tartani a város költségvetését**.

A **mezőgazdaság** több szempontból meghatározó szektora a város gazdaságának, egyrészt fontos szerepe van a helyi lakónépesség élelmiszeripari ellátásában, másrészt a településre érkező turisták friss áruval ellátásában. Az erdőterületek aránya alacsony, a szántók aránya azonban 80% feletti.

A társadalmi folyamatok jellemzése

Hajdúszoboszlón **mind az állandó, mind a lakónépesség száma csökkent 2000 óta**, a városra jellemző vándorlási különbözet azonban évek óta pozitív, melynek okai a térségi átlaghoz képest magas életszínvonalban illetve a szezonálisan kedvező munkalehetőségekben keresendők. Az állandó népesség korcsoportok szerinti megoszlását vizsgálva azonban megállapítható, hogy a város társadalmának elöregedése megkezdődött.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a **foglalkoztatottak száma** 8 161 fő volt, ez azóta kissé növekedő tendenciát mutat, ami együtt járt mind az inaktív keresők (2001-ben 7 293 fő), mind a munkanélküliek (2001-ben 1 354 fő) számának csökkenésével. A foglalkoztatottsági adatok mai napig lényegesen kedvezőtlenebbek, mint a rendszerváltás előtti tízéves időszakban.

Dominánsan női munkanélküliségről Hajdúszoboszlón nem beszélhetünk, azonban a 2004. és 2005. évek kivételével pályakezdő munkanélküli nők száma lényegesen meghaladta a férfiak számát.

A hajdúszoboszlói önkormányzat által fenntartott 9 **oktatási intézményben** alapvető cél az integrált nevelés-oktatás megvalósításához, valamint a (halmozottan) hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek felzárkóztatásához szükséges feltételek megteremtése.

A településen a beiskolázott gyerekek számának csökkenése miatt 2001 és 2008 között 6-ról 5-re csökkent az általános iskolai feladatellátási helyek száma.

Az **országos átlaghoz képest magasabb életszínvonal**, valamint az idényszerűen jelentkező magas turisztikai kereslet miatt Hajdúszoboszlón a kulturális szolgáltatások számára kedvező gazdasági, társadalmi és intézményi feltételek alakultak ki. A különböző civil szervezetek száma a város méretéhez képest igen magasnak tekinthető.

A város **szociális ellátásának** szervezése alapvetően az integrált intézményként működő Szociális Szolgáltató Központ feladata. A településen mindössze egyetlen bölcsődei ellátást nyújtó intézmény működik. Az önkormányzat a szociális feladatok hatékony ellátásának érdekében támaszkodik a civil szervezetek, egyházi intézmények és vállalkozások kapacitására is.

Hajdúszoboszló **egészségügyi ellátó rendszere** fejlettnak tekinthető: a 9 háziorvos, a 4 gyermekorvos tevékenysége mellett 5 gyógyszertár működik a városban. Az egészségügyi szolgáltatásokat területileg koncentráltan a Járóbeteg-Ellátó Centrum Szilfákajla utcai épületében biztosítják, kivételt ez alól a kissé távolabb lévő mentőállomás jelent.

A népesség szociális helyzetét alapvetően a hátrányos helyzetű lakosság arányának lassú emelkedése jellemzi. A Helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat becslése szerint **a város cigány lakossága 700-800 főre tehető**, akik többnyire a város teljes területén elszórtan helyezkednek el önkormányzati lakásban, albérletben vagy saját tulajdonú ingatlanban. Az országos tendenciáknak megfelelően a – főként szezonális – munkanélküliség körükben nagyobb arányban fordul elő. Idényjelleggel elsősorban a mezőgazdaságban, az építőiparban és a turizmusban dolgoznak. Foglalkoztatásukat az önkormányzat is segíti közhasznú foglalkoztatással.

Energetikai helyzet

Hajdúszoboszlón a villamosenergia-szolgáltatást a az **EON Hungária Zrt.** végzi, aki a szükséges energiamennyiséget szén és gáztüzelésű erőművekből biztosítja. A háztartási villamosenergia fogyasztók száma 2000 óta 21%-al növekedett. Sokkal dinamikusabban, 44%-al nőtt a háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége. Az utóbbi elsősorban a modern háztartási berendezések, számítógépek háztartásokban való elterjedésének köszönhető, amelyek a műszaki fejlődés ellenére folyamatosan növelik a lakossági villamosenergia-felhasználást.

A város kiemelkedően magas alternatív energetikai potenciállal rendelkezik, melyek hasznosítása jelenleg elmarad a gazdaságosan is kihasználható potenciáltól. Különösen igaz ez a geotermikus és a napenergia esetében.

Stratégia

Jelen dokumentum - Hajdúszoboszló Város Fenntartható Fejlődési Terve – kidolgozása során messzemenően figyelembe vettük a város érvényben lévő fejlesztési koncepcióit, programozási dokumentumait. Ezek alapján megállapítható **a település jelenleg egy szakmailag megalapozott, társadalmasított rövid- és középtávú fejlesztési célrendszerrel rendelkezik.** A helyi fenntartható fejlődési tervnek - hasonlóan a 2008-ban elkészült Integrált Városfejlesztési Stratégiához - nem célja egy teljesen új fejlesztési stratégia kialakítása, inkább egy tervezési szemléletváltást kíván elősegíteni a fejlesztési célok megállapítása, csoportosítása és végrehajtása során a fenntarthatóság elveinek figyelembevételével.

A nemzetközileg elismert gyógyüdülő-helyként valamint kistérségi centrumként funkcionáló Hajdúszoboszló a fenntarthatóságot is figyelembe vevő jövőképének kialakításakor az alábbi külső illetve történelmileg determinált tényezőket vettük figyelembe:

- az egykor mezővárosi rangú település múltjából, tradícióiból levezethető értékek (városszerkezet, helyi identitás, hagyományok)
- a termálvíz használatára alapozott egészségturizmus meghatározó szerepe a gazdaságban, az ehhez kapcsolódó fejlesztési igények és lehetőségek,
- a lakosság általános és változó speciális szükségletei a közszolgáltatásokkal és a települési környezettel szemben
- a fejlesztések megvalósításához rendelkezésre álló támogatási források és a szükséges önerő előteremtésének lehetőségei, amelyek határt szabnak a tervezett fejlesztések megvalósíthatóságának

Mindezen tényezőket figyelembe véve **Hajdúszoboszló 2030-ra a magyarországi városhálózat dinamikusan fejlődő tagjává válik, nemzetközi elismertsége a fenntartható turizmus megteremtésének köszönhetően tovább nő. A környezeti erőforrások kíméletes használatára alapozott gazdasági növekedésből származó bevételekből egészséges és biztonságos lakókörnyezetet hoz létre, lakosai számára hosszútávú szociális biztonságot teremt.**

Az ennek érdekében került kialakításra az átfogó cél, a stratégiai és részcélok, melyek számszerűsítésére és ezáltal a megvalósulás nyomon követésére az egyes célokhoz rendelt indikátorok adnak lehetőséget.

Hajdúszoboszló fenntartható fejlődési tervének átfogó célja **átfogó célja** a következőképpen fogalmazható meg:

Hajdúszoboszló hosszútávon fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődésének megteremtése
--

A települési fenntarthatóság megteremtéséhez alapvető fontosságú a **lakosság természetes fogyasztásának csökkentése, az életminőség javítása és a társadalmi kohézió megteremtése.** Tekintettel arra, hogy a város további fenntartható fejlődésének gazdasági alapját a jövőben is a **felhasználatti vízkincs** képezi, **kíméletes, de ennek ellenére sokoldalú használata** a fenntartható gazdasági fejlődés alapja a város esetében. Hosszú távon ugyanakkor javítani szükséges a tőke beáramlásához, illetve helyben maradásához, valamint a helyi kis- és középvállalkozói szféra megerősödéséhez szükséges feltételeket.

A lakosság életminőségének emeléséhez és a turizmus multiplikátor hatásainak érvényesüléséhez nagymértékben hozzájárul Hajdúszoboszló **természeti és épített**

értékeinek megőrzése, az egészséges települési környezet kialakítása és az alternatív energiahordozók arányának növelése az energiaellátáson belül. A közműollót teljesen be kell zárni, a város vízgazdálkodását a fenntarthatóság irányába kell elmozdítani.

A társadalmi részvétel elősegítése érdekében valamint az átláthatóság megteremtésének céljából lakossági környezettudatosságot intenzív felvilágosító kampányokkal, tudatformálással erősíteni kell. A környezeti szempontok beépülése a fejlesztési tevékenységekbe a különböző önkormányzati szakpolitikák összehangolásával, valamint a politikai ciklusok átnyúló tervezési időszakok alkalmazásával biztosítható.

Az átfogó cél megvalósulásához a fenti feladatok alapján alábbi **középtávú célok** járulnak hozzá, melyek fenntarthatósági szempontból kerültek meghatározásra és csoportosításra.

1. stratégiai cél: A társadalmi fenntarthatóság megteremtése

- *1/1 rész cél: Népesedési problémák kezelése*
 - o DEM-1: A bölcsődei férőhelyek számának növelése
 - o DEM-2: Családbarát munkahelyek megteremtése
 - o DEM-3: A fiatalok elvándorlásának csökkentése
- *1/2 rész cél: A lakosság egészségi állapotának javítása:*
 - o MED-1: Az egészségtudatosság és az egészséges életmód növelése szemléletformálással
 - o MED-2: A megelőzés szerepének erősítése lakossági szűrőprogramok szervezésével, tájékoztatással, felvilágosítással
 - o MED-3: Az egészségügyi intézmények ellátási színvonalának növelése
- *1/3 rész cél: A foglalkoztatási helyzet javítása*
 - o F-1: A GYES-ről visszatérők munkába állásának támogatása
 - o F-2: A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése
 - o F-3: Egyéb hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (romák) foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése
 - o F-4: A munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzések szervezése
- *1/4 rész cél: A társadalmi kohézió erősítése*
 - o T-1. A szociális szolgáltatások (időskori gondozás, pszichiátriai és mentálhigiénés ellátás, mozgássérültek ellátása) hozzáférhetőségének javítása
 - o T-2 Egyenlő hozzáférés biztosítása mindenki számára az oktatási és közművelődési lehetőségekhez
 - o T-3 Közösségfejlesztés a társadalom tagjai közti tolerancia megteremtéséért
 - o T-4 A társadalmi devianciák (hajléktalanság, szenvedélybetegségek) kezelése, a deviáns csoportok társadalomba történő reintegrációjának elősegítése

2. stratégiai cél: A környezeti fenntarthatóság megteremtése

- *2/1 rész cél: A települési természeti és épített környezeti értékek védelmének fejlesztése*
 - o K-1: A természeti értékek és az épített környezet helyi intézményes védelmének továbbfejlesztése

- o K-2: A természeti és épített környezeti értékek védelme elvének integrálása a szabályozási és engedélyezési eljárásokba
- o K-3: A civil szervezetek és a lakosság fokozott bevonása a természet és épített környezeti elemek védelmébe
- o K-4 A település környezetfejlesztési tevékenységeit megalapozó stratégiai dokumentumok elkészítése
- *2/2 rész cél: Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése*
 - o FV-1: A csapadékvíz talajba szivárgásának elősegítése a város belterületén
 - o FV-2: A csapadékvíz elevezető hálózat állapotának feltárása, szükséges rekonstrukciója
 - o FV-3: A szennyvízcsatorna hálózat további fejlesztése
 - o FV-4: A szennyvíztisztító kapacitások fejlesztése
 - o FV-5: A takarékos vízhasználat lehetőségének, alternatíváinak megteremtése és ösztönzése a lakosság és a közületi fogyasztók számára
 - o FV-6: A hosszútávú termálvízhasznosítás elősegítése
- *2/3 rész cél: Felkészülés a klímaváltozás hatásaira*
 - o CC-1: Tanulmány készítése a klímaváltozás hatásairól Hajdúszoboszlóra
 - o CC-2: A polgári védelmi tervek aktualizálása
 - o CC-3: A lakosság felkészítése a klímaváltozás hatásaira, a környezeti válsághelyzetek kezelésére
- *2/4. rész cél: Az alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése*
 - o AE-1: A lakosság, a közintézmények és gazdaság energiafelhasználásának csökkentése
 - o AE-2: Az alternatív energiahordozók használatának növelése
- *2/5. rész cél: A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakulásának elősegítése*
 - o FT-1: A helyi kapcsolatrendszerek erősítése, a közlekedés iránti igény csökkentése a térszerkezet átalakításával
 - o FT-2: A meglévő közlekedési létesítmények felújítása, szerepének erősítése
 - o FM-1: E-közigazgatási rendszerek fejlesztése
- *2/6. rész cél: A fenntartható fogyasztóvá válás elősegítése szemléletformálással*
 - o FF-1: A lakossági csoportok, mint fogyasztók tájékoztatása a fenntartható fogyasztásról, annak lehetőségeiről
 - o FF-2 A vállalkozások, mint termékek és szolgáltatások előállítóinak és fogyasztóinak tájékoztatása fenntartható fogyasztásról
 - o FF-3: Az önkormányzat, mint helyi ökoinnovátor szerepének erősítése a helyi fenntartható fejlődési legjobb gyakorlatok elterjesztésében

3. A helyi fenntartható gazdaság megteremtése

- *3/1. rész cél: Környezettudatos, fenntartható helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása*
 - o HG-1: Környezetirányítási rendszert alkalmazó vállalkozások támogatása

- o HG-2: A tiszta technológiát alkalmazó vállalkozások letelepedésének ösztönzése
- o HG-3: A helyi mikro-, kis- és középvállalkozások tevékenységeinek segítése
- *3/2 rész cél: Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése*
- *3/3. rész cél: A fenntartható turizmus megteremtése*
 - o FT-1 A turisták számára vonzó környezet kialakítása a település teljes területén
 - o FT-2 A helyi társadalom bevonása a turizmus fejlesztésébe (helyi vállalkozók, humán erőforrások)
 - o FT-3. Hajdúszoboszló Fenntartható Turizmusfejlesztési Konceptiójának kidolgozása és a települési turizmuspolitika kialakítása
 - o FT-4. A turisztikai attrakciók diverzifikálása
 - o FT-5 Turisztikai információs rendszer létrehozása
 - o FT-7 Turisztikai desztináció menedzsment-team tevékenységeinek fejlesztése
- *3/4 rész cél. A fenntartható mezőgazdaság megteremtése*
 - o FA-1: A művelési szerkezet megváltoztatása a helyi élelmiszerellátás biztonságának megteremtése érdekében
 - o FA-2: A szociális biogazdálkodás elősegítése

Horizontális stratégiai célkitűzés: A fenntarthatóság elveinek és kritériumainak érvényesítése a településirányításban és végrehajtásban

- *H/1 A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban*
 - o LR-1: A társadalom fenntarthatósággal kapcsolatos tudásbázisának növelése
 - o LR-2: Együttműködési fórumok kialakítása a civil szervezetek és az önkormányzat között
- *H/2 Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása*
 - o KP-1: A hosszútávú, politikai ciklusokon átívelő stratégiai tervezés gyakorlati megvalósítása
 - o KP-2: A stratégiák célrendszereinek fenntarthatósági szempontú összehangolása
 - o KP-3: A legfontosabb környezetvédelmi alapelvek (elővigyázatosság, megőrzés, megelőzés) integrálása a politikaalkotási folyamatokba és a végrehajtásba
 - o KP-4: A környezeti információk teljes átláthatóságnak és hozzáférhetőségének biztosítása

Hosszútávú jövőkép:
Hajdúszoboszló 2030-ra a magyarországi városhálózat dinamikusan fejlődő tagjává válik, nemzetközi elismertsége a fenntartható turizmus megteremtésének köszönhetően tovább nő. A környezeti erőforrások kíméletes használatára alapozott gazdasági növekedésből származó bevételekből egészséges és biztonságos lakókörnyezetet hoz létre, lakosai számára hosszútávú szociális biztonságot teremt.

Misszió
A fenntartható fejlődés alapelveinek széleskörű alkalmazásával, környezetvédelmi beruházásokkal, a zöld gazdaság megteremtésével Hajdúszoboszló megteremti a hosszútávú, környezetileg fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődés alapjait

Átfogó stratégiai cél
Hajdúszoboszló hosszútávon fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődésének megteremtése

A társadalmi fenntarthatóság megteremtése

- Népesedési problémák kezelése
- A lakosság egészségi állapotának javítása
- A foglalkoztatási helyzet javítása
- A társadalmi kohézió erősítése

A környezeti fenntarthatóság megteremtése

- A települési természeti és épített környezeti értékek védelme
- Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése
- Felkészülés a klímaváltozás hatásaira
- Alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése
- Fenntartható fogyasztói szemléletformálás elősegítése
- A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása

A gazdasági fenntarthatóság megteremtése

- Környezettudatos helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása
- Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése
- A fenntartható turizmus megteremtése
- A fenntartható mezőgazdaság megteremtése

Horizontális stratégiai célkitűzés: a fenntarthatóság elveinek és kritériumainak érvényesítése a településirányításban és végrehajtásban

A stratégia célrendszere

A stratégia végrehajtása és monitoringja

A stratégia végrehajtása során alapvető fontosságú az alábbi elvek figyelembe vétele:

- *Integráció elve.* A szakpolitikák, tervek, programok, stratégiák kidolgozása, értékelése és végrehajtása során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, azok összefüggéseit is egyaránt figyelembe kell venni annak érdekében, hogy azok kölcsönösen erősítsék egymást.
- *Társadalmi részvétel elve.* A társadalom minden tagja számára biztosítani kell a bekapcsolódási lehetőséget a társadalmi-gazdasági közéletbe, a döntéshozatali folyamatokba. A környezetre vonatkozó minden információt nyilvánosságra kell hozni. Javítani kell a fenntartható fejlődéssel, annak társadalmi-gazdasági és környezeti vonatkozásaival, a fenntarthatóbb megoldásokkal kapcsolatos tájékoztatást.

A település-menedzsment jelenleg is hatékonyan működő szervezeti rendszere a jövőben nagyobb átalakítás nélkül alkalmas a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tevékenységek átgondolt, ütemezett és eredményes megvalósítására.

A stratégia végrehajtásának szervezeti keretei

Hajdúszoboszló helyi fenntartható fejlődési tervének végrehajtásában részt vevő önkormányzati szervezeti egységek	Feladatkörök, kompetenciák	PARTNERSÉG
Képviselőtestület	A fenntartható fejlődés általános irányvonalainak meghatározása és elfogadása, fenntarthatóság kritériumainak ellenőrzése a döntések végrehajtása során	
Fenntartható Fejlődési Bizottság	A fenntarthatósággal kapcsolatos véleményezési, kezdeményezési, javaslattevési, közreműködési valamint - a képviselőtestület döntésétől függően - felügyeleti jogkör a döntés-előkészítés során	
Fenntartható Fejlődési csoport	A fenntarthatósággal kapcsolatos stratégiai tervezés és koordináció, döntés-előkészítés, a fenntarthatósággal kapcsolatos programok operatív megvalósítása: ▪ pályázati források feltárása ▪ projekt-generálás ▪ projektmenedzsment ▪ a fejlesztések pénzügyi egyensúlyának biztosítása ▪ tájékoztatás, nyilvánosság ▪ stratégiák fenntarthatósági szempontú felülvizsgálata ▪ önkormányzati rendelettervezetek fenntarthatósági szempontú felülvizsgálata	
Állandó Civil Fórum a Helyi Fenntartható Fejlődésért	Biztosítja a folyamatos civil kontrollt és a fenntarthatóság szempontjainak érvényesítését az önkormányzati döntések meghozatala során. ▪ döntés-előkészítés ▪ önkormányzati döntések előzetes írásbeli véleményezése ▪ projektgenerálás a fenntartható fejlődési csoporttal együttműködve ▪ az önkormányzati döntések társadalmasításának szervezése ▪ fejlesztési stratégiák előzetes véleményezése a fenntarthatóság szempontjából ▪ a társadalom fejlesztési igényeinek felmérése és	

közvetítése a döntéshozók felé	
▪ fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretterjesztés szervezése az Oktatási, Kulturális és Sportbizottsággal közösen	

A stratégiához kötődő operatív feladatok végrehajtására Városfejlesztési és Kommunális Irodán belül létre kell hozni egy **Fenntartható Fejlődési Munkacsoportot**. A szervezet élén a kinevezett fenntartható fejlődési referens áll. További tagjai:

- a civil referens,
- a környezetvédelmi referens,
- az esélyegyenlőségért felelős önkormányzati munkatárs,
- a városi főépítész
- a pénzügyi főelőadó
- projektmenedzserek, pályázati munkatársak

A képviselőtestületen belül az LA21 végrehajtásának ellenőrzésére és szervezésére fel kell állítani a **Fenntartható Fejlődési Bizottságot**. A szervezet koordinálja és ellenőrzi a Fenntartható Fejlődési Munkacsoport tevékenységét, továbbá folyamatosan végzi a helyi fenntartható fejlődési stratégia monitoringját valamint felel az önkormányzati rendelettervezetek fenntarthatósági szempontú felülvizsgálatáért.

A társadalom minél szélesebb körének bevonására életre kell hívni egy állandó fórumot **Állandó Civil Fórum Hajdúszoboszló Fenntartható Fejlődéséért** néven. A szervezet célja a civil szervezetek, mint a társadalmi csoportokat hatékonyan képviselő önkéntes szerveződések teljes körű bevonása a helyi kormányzásba. Az állandó fórum előzetes írásbeli minden városfejlesztési döntés esetében kérni kell. Az ügymenet meggyorsítása érdekében a szervezetnek kevés tagból (maximum 5 fő) kell állnia és reprezentálnia kell a város társadalmát. Ebből kifolyólag tagjainak a helyi közösség által ismert és elismert személyiségeknek kell lenniük. A fórum hatályos írásbeli véleményének elfogadásához a tagok 50%-nak jelenléte és egyetértése szükséges

1. Bevezetés

1.1. A munka háttere

Hajdúszoboszló városa a település fenntartható fejlődésének biztosítására az ENSZ és az EU által is ajánlott helyi fenntartható fejlődési terv (LA 21) kidolgozása mellett döntött. A város célja a terv megalkotásával nem egy teljesen új stratégiai dokumentum kialakítása volt, hanem a meglévő, **kiforrott településfejlesztési célrendszer fenntarthatósági szemléletben történő értelmezésének elősegítése**. A célok dokumentumban alkalmazott csoportosításával és a javasolt intézkedésekkel biztosítható, hogy a célok megvalósításához kötődő fejlesztések során a fenntarthatósági követelmények maximális figyelembe vételre kerüljenek.

Az LA21 kidolgozásához kötődő szakmai feladatokat a Hajdúszoboszló Város Önkormányzatának megbízásából a MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda végezte, szorosan együttműködve az önkormányzat szakértőivel. Itt fejezzük ki külön köszönetünket Hargitai Katalinnak, aki szakmai tanácsaival valamint hatékony közvetítő tevékenységével jelentősen hozzájárult a terv sikeres elkészítéséhez, valamint Dr. Vincze Ferenc címzetes főjegyző Úrnak a hasznos tanácsaiért és értékes információiért.

1.2. A szakértői munka folyamata

A helyi fenntartható fejlődési terv kidolgozását megelőzte egy átfogó, kutatásra és dokumentumelemzésre épülő **helyzetfeltárás**, melynek során a szakértők a település jelenlegi helyzetét adottságait, fenntarthatósági problémáit és lehetséges kitörési pontjait vizsgálták. A helyzetfeltárás elkészítése statisztikai adatok, a településről elérhető fejlesztési dokumentumok elemzése, szakértőkkel történt egyeztetések alapján történt. Az elkészült helyzetfeltárás alkalmas volt arra, hogy a benne foglalt információk alapján meghatározhatóak legyenek azok a következtetések, amelyek megalapozták a fenntartható fejlődési terv összeállítását. Ezt követően helyi szakértők közreműködésével meghatározásra került a helyi fenntartható fejlődés komplex célrendszere, illetőleg a célrendszer elérése érdekében megvalósítani javasolt stratégia. A kijelölt célkitűzések és a javasolt fejlesztési stratégia az önkormányzat szakértői által jóváhagyott fejlesztési részcélokat tartalmazza, valamint meghatározza az ezek keretében végrehajtandó beavatkozásokat.

1.3. A kidolgozás módszertana

1.3.1. A tervezést meghatározó általános alapelvek

A koncepció kidolgozásakor építettünk az ENSZ, az EU és a kialakuló fenntartható fejlődési politikában **széles körben elfogadott általános alapelvekre**. Ezen alapelvek szem előtt tartása a programozás további szakaszaiban, valamint a program megvalósítása során elengedhetetlen. Ezek az alapelvek az alábbiak:

Nyilvánosság elve A nyilvánosság elvének alkalmazása azt célozza, hogy minél nagyobb mértékű legyen a helyi erőforrások bevonása és a társadalmi támogatottság. Ezen alapelv szerint a tervezés és a programmegvalósítás során egyaránt biztosítani kell az átláthatóságot: csakis ezen keresztül érhet el, hogy a helyi társadalom azonosuljon a megfogalmazott célokkal és törekvésekkel.

Tartamosság elve. Az elv alkalmazása azt jelenti, hogy fejlesztésekhez szükséges erőforrások felhasználásakor figyelembe kell venni a környezet eltartóképeségének korlátait; hogy megőrizzük a jövőbeli fejlődéshez szükséges forrásokat.

Integráció elve. A helyi politikák, programok, stratégiák kidolgozása, értékelése és végrehajtása során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, azok összefüggéseit is egyaránt figyelembe kell venni annak érdekében, hogy azok kölcsönösen erősítsék egymást.

Helyi erőforrások hasznosításának elve. Törekedni kell a város közösségének szükségleteinek helyi szinten, helyi erőforrásokból történő kielégítésére. Ez egyaránt jelenti a helyi természeti adottságok, erőforrások megőrzését; a helyi kulturális közeg egyediségének megőrzését és a kulturális örökség megővését valamint a helyi gazdaság fenntartható fejlesztését.

Elővigyázatosság elve. Ez a megközelítés azt jelenti, hogy ha súlyos vagy visszafordíthatatlan kár okozásának lehetősége merül fel egy fejlesztés során, a tudományos bizonyosság hiánya nem használható a megelőző intézkedések elhalasztására. A beruházásokat ennek az elővigyázatossági elvnek a figyelembevételével kell tervezni és végrehajtani.

1.3.2. A tervezés során alkalmazott módszerek

Figyelembe véve, hogy az LA21 idősíkja 20 év, a helyzetelemzés keretén belül elengedhetetlen volt a város jövőbeni fenntartható fejlődését **meghatározó tényezők tematikus feltárása**. A helyzetfeltárás és az ebből levonható következtetések megalapozásához a következő módszereket alkalmaztunk:

A fejlesztési időtáv meghatározása. A helyi fenntartható fejlődési tervek világszerte hosszútávúak, legalább 20 évre szólnak. Ez az időtáv biztosítja a politikai ciklusokon átívelő időhorizontot, valamint lehetőséget ad a hosszútávú, reális helyi környezeti és társadalmi érdekek tartós érvényesítésére.

Tervelemzések, dokumentumelemzések. A hatályos nemzetközi, országos, regionális, megyei és települési koncepciók, tervek elemzéséből a fenntarthatóságra vonatkozó tervelemeket emeltük ki, megvizsgáltuk ezek kapcsolódásait, koherenciáját. Ilyeneknek tekintettük az alábbi hatályos, vagy a tervezési sajátosságok miatt egyeztetés alatt álló, valamint munkaanyag szintű állapotban lévő dokumentumokat:

- Nemzetközi szinten
 - A Stockholmi Nyilatkozat, 1972
 - Közös Jövőnk, 1987 (Brundtland-jelentés)
 - Feladatok a 21. századra-Agenda-21, 1992, Rio de Janeiro
 - A Fenntartható Fejlődés Világkonferencia – 2002, Johannesburg
 - Agenda 21 az utazásról és turizmusról - a környezetvédelmileg fenntartható fejlesztés felé - 1995
 - A Lisszaboni Stratégia
 - Az EU Fenntartható Fejlődési Stratégiája (a Göteborgi stratégia), 2001 és 2006
- Országos szinten
 - A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia
 - Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013
 - Új Magyarország Fejlesztési Terv
- Regionális szinten
 - Az Észak-alföldi régió Stratégiai Programja 2007-2013
- Megyei szinten
 - Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja, 2006.
- Települési szinten
 - Hajdúszoboszló Településfejlesztési Koncepciója
 - Hajdúszoboszló Integrált Városfejlesztési Stratégiája

Építés Hajdúszoboszló meglévő területfejlesztési dokumentumaira. A tervezés során a jelenlegi helyzetfeltárásban a magasabb szintű tervezési keretek tükrében kiemelt hangsúllyal került vizsgálatra a korábbi Területfejlesztési Koncepció és az Integrált Városfejlesztési Stratégia, valamint az azokban szereplő stratégiai cél és prioritás rendszerek. Az új fejlesztési célrendszer és prioritások meghatározása során nem merőben új stratégiai irányvonalak kijelölése a cél, hanem a korábbi célrendszer fenntartathatósági szempontok szerinti felülvizsgálata az újonnan jelentkező fejlesztési szükségletek figyelembe vételével. Ezeknek az ismereteknek a birtokában kerül sor a helyi fenntartható fejlődési terv elkészítésére.

Primer és szekunder információk összhangja. A szakértői munka során a hiteles, primer és szekunder információforrások kiegyensúlyozott használatára törekedtünk. Egyaránt támaszkodtunk tehát statisztikai adatokra, korábbi fejlesztési dokumentumokra, ugyanakkor

a szakértőkkel folytatott személyes interjúk és szakmai fókuszcsoportok keretében zajló primer információgyűjtés is fontos elemei voltak a tervezésnek.

Gyakorlatorientált megközelítés. Az elkészült tervezési dokumentumnak tükröznie kell, hogy a fejlesztési elképzelések és a hozzájuk később rendelhető projektek nemcsak elméleti síkon mozognak, hanem a gyakorlatban is megvalósíthatók, illeszthetők az EU Strukturális Alapjainak későbbi felhasználási feltételeihez is, ezáltal alkalmasak a támogatások lehívására.

1.4. A fenntartható fejlődés fogalma

1984-ben az ENSZ megalapította a Környezet és Fejlődés Világbizottságát, melynek vezetésére az akkori norvég miniszterelnök asszonyt, Gro Harlem Brundtlandet kérték fel. A 22 tagú Bizottság célja az ENSZ második környezetvédelmi világkonferenciájának előkészítése volt. 1987-ben a Bizottság Közös Jövőnk címen közétette az azóta híressé vált Brundtland-jelentést, melyben először jelent meg a fenntartható fejlődés fogalma:

"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket".

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális, a gazdasági és a környezeti fenntarthatóságon. Az ENSZ és más nemzetközi szervezetek álláspontja szerint ezeket a tényezőket és a köztük lévő kölcsönhatásokat figyelembe kell venni a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben. A fenntartható fejlődés, mint általános stratégiai cél bekerült a nemzetközi konferenciák, szervezetek dokumentumaiba és a nemzeti kormányok cselekvési programjaiba.

1.5. A fenntartható fejlődés alapelvei

A fenntartható fejlődés alapelveinek kidolgozására az ENSZ nemzetközi konferenciáin (Rio de Janeiro, New York, Kyoto, Johannesburg) került sor a világ országainak és a különböző nemzetközi szervezetek, különösen az EU közreműködésével. Az alábbi alapelveket az Unió is átemelte saját jogi szabályozásába és kötelezővé tett alkalmazásukat tagállami szinten is:

- *A holisztikus megközelítés elve.* A helyi környezetet, annak változásait meghatározó minden tényezőt (társadalmi, gazdasági, környezeti) egymással összefüggésben kell vizsgálni, mivel a különböző alrendszerek egymással lazább-szorosabb kölcsönhatásban állnak. Bármilyen beavatkozás hatással lehet az egymástól távoli rendszerekre is. A helyi kihívásokra adandó válaszokhoz szükséges a tágabb környezet és a globális trendek ismerete és olyan beavatkozások végrehajtása, amelyek hozzájárulnak a fenntartható fejlődés átfogó céljának, a környezetileg is hosszútávon fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődéshez.
- *A nemzedéken belüli és nemzedékek közötti szolidaritás elve.* A jelen nemzedékek gazdasági, társadalmi fejlődési igényeit, környezeti szükségleteit úgy kell kielégíteni, hogy ne veszélyeztessük a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék saját szükségleteiket. Ehhez hosszútávú fejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása szükséges, melyekben messzemenőig figyelembe veszik a környezet adat lehetőségeit és korlátokat.
- *Társadalmi igazságosság elve.* El kell ismerni mindenki jogát a méltó életfeltételekhez, mindenki számára biztosítani kell az alapvető emberi jogokat. Mindenki azonos eséllyel

szerezhesse meg azokat az ismereteket, tudást és készségeket, amelyek birtokában a társadalom teljes értékű tagjává válhat.

- *Tartamosság elve.* Az erőforrások tartamos kezelésének gyakorlata figyelembe veszi a környezet eltartóképességének korlátait; az erőforrások körültekintő és takarékos használata által megőrzi a jövőbeli fejlődéshez szükséges forrásokat. A biológiai sokféleség is természeti erőforrás, védelmét kiemelten fontos.
- *Integráció elve.* A szakpolitikák, tervek, programok, stratégiák kidolgozása, értékelése és végrehajtása során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, azok összefüggéseit is egyaránt figyelembe kell venni annak érdekében, hogy azok kölcsönösen erősítsék egymást. A helyi, regionális és nemzeti szintű tevékenységeket gazdasági, szociális és környezeti szempontok alapján szintén össze kell hangolni.
- *Helyi erőforrások hasznosításának elve.* Törekedni kell a közösségek szükségleteinek helyi szinten, helyi erőforrásokból történő kielégítésére. Ez egyaránt jelenti a helyi természeti adottságok, erőforrások megőrzését; a helyi kulturális közeg egyediségének megőrzését és a kulturális örökség megővését valamint a helyi gazdaság fenntartható fejlesztését.
- *Társadalmi részvétel elve.* A társadalom minden tagja számára biztosítani kell a bekapcsolódási lehetőséget a társadalmi-gazdasági közéletbe, a döntéshozatali folyamatokba. A környezetre vonatkozó minden információt nyilvánosságra kell hozni. Javítani kell a fenntartható fejlődéssel, annak társadalmi-gazdasági és környezeti vonatkozásaival, a fenntarthatóbb megoldásokkal kapcsolatos tájékozottságot.
- *Társadalmi felelősségvállalás elve:* A fenntartható fejlődés, a magasabb életminőség elérése érdekében csökkenteni kell, illetve meg kell szüntetni a termelés és a fogyasztás nem fenntartható módjait. Ehhez tudatosítani kell a társadalom tagjaiban a fogyasztói magatartás terén az egyéni cselekvések felelősséget a fenntartható fejlődésért és a helyi közösségek, családok jövőjéért. Erősíteni kell a vállalkozások társadalmi és környezeti felelősségvállalását, a magán- és a közszféra közötti együttműködést.
- *Elővigyázatosság és megelőzés elve.* Az elővigyázatos megközelítés azt jelenti, hogy ha súlyos vagy visszafordíthatatlan kár lehetősége merül fel, a teljes tudományos bizonyosság hiánya nem használható fel indokként a környezetromlást vagy az emberi egészség veszélyeztetését megakadályozó, hatékony intézkedések elhalasztására. Az emberi tevékenységeket ennek az elővigyázatossági elvnek a figyelembevételével kell tervezni és végrehajtani, illetve meg kell előzni, – s ahol ez nem lehetséges – mérsékelni kell a környezeti rendszereket és az emberi egészséget veszélyeztető környezetkárosító, környezetszennyező tevékenységeket, illetve lehetőség szerint helyreállítani a károkat.
- *A szennyező fizet elv.* A termékek, szolgáltatások árának tükrözniük kell a fogyasztással és termeléssel kapcsolatos tevékenységek, illetve hatásaik valós költségeit a társadalom számára, beleértve a természeti erőforrások használatának költségeit. A környezetkárosító, környezetszennyező tevékenységet folytatónak meg kell téríteniük az emberi egészségben vagy a környezetben okozott károkat.

2. A helyi fenntartható fejlődési terv fejlesztéspolitikai keretei, meghatározó dokumentumai

2.1. A Stockholmi Nyilatkozat, 1972

Az emberi környezet megóvásával foglalkozó első világméretű program kidolgozására 1972-ben került sor Stockholmban, az ENSZ I. Környezeti Világkonferenciáján, melyet a világszervezet a Római Klub első jelentéseire reagálva hívott össze. A konferencián a résztvevők első alkalommal fogadtak el nyilatkozatot a környezetvédelem mai napig érvényes alapelveiről és feladatairól.

Az együttműködés irányítására, a nemzetközi erőfeszítések összehangolására létrehozták az ENSZ Környezeti Programját (UNEP).

Az I. Környezetvédelmi Világkonferenciát záró Stockholmi Nyilatkozat keretében fogadták el hivatalosan **az emberhez méltó környezethez való jogot**, mely a fenntartható fejlődés alapvető céljává vált. A nyilatkozatban a kormányok kötelezettséget vállaltak, hogy megóvják és jobbá teszik az ember környezetét a mai és a jövő nemzedékek számára.

A dokumentumban elfogadást nyert a **gazdasági fejlődés és a környezetvédelem közötti kölcsönhatás felismerése** is, emellett megfogalmazta az ökológiailag "egészséges" fejlődés érdekében szükséges környezetvédelmi szemlélet és gazdálkodás gondolatát.

A fenntartható fejlődés stratégiáinak szempontjából a legfontosabb eredményként a **generációkon átnyúló tervezés igényének megjelenését**, valamint a környezetvédelmi alapelvek megalkotását kell kiemelnünk, mely meghatározóvá vált mind a helyi, mind nemzeti fenntartható fejlődési stratégiák kidolgozása során.

2.2. Közös Jövők, 1987 (Brundtland-jelentés)

1984-ben az ENSZ Közgyűlés a **II. Környezetvédelmi Világkonferencia előkészítésére** létrehozta a Környezet és Fejlődés Világbizottságot, melynek vezetésével a norvég miniszterelnök asszonyt, Gro Harlem Brundtland-et bízták meg. A 22 tagú bizottság, melynek feladata a környezetvédelmi szempontok a társadalmi fejlődés összefüggéseinek vizsgálata, a problémák feltárása és javaslatok kidolgozása volt, 1987-re készítette el jelentését Közös Jövők címmel.

A dokumentum **megállapítja, hogy mind globálisan, mind lokálisan az elmaradott területek felzárkózása gazdasági növekedés nélkül nem lehetséges**, de az akkori technikai színvonalon az ugrászerű gazdasági fejlődés társadalmi és ökológiai katasztrófához vezetett volna (ez a megállapítás mai napig helytálló).

Megoldásként kidolgozta a fenntartható fejlődés koncepcióját, mely mennyiségi növekedést és a minőségi fejlődés egyaránt tartalmazza, s kimondja, hogy a gazdaság csak a környezet megőrzésével növekedhet, annak érdekében, hogy a jövő generációk is esélyt kapjanak saját társadalmi és gazdasági szükségleteik erőforrásigényeinek kielégítésére.

A fenntartható fejlődés tehát nem veti el, sőt szükségesnek tartja a gazdasági fejlődést, de a környezeti szempontok maximális figyelembevétele mellett, a természeti erőforrások jelentette határok tiszteletben tartásával.

A megvalósítás eszközrendszerének elemeként **a dokumentum több helyen is felhívja az országok és a helyi közösségek figyelmét az új típusú fejlesztési stratégiák kidolgozására** („világnak gyorsan ki kell dolgozni olyan fejlesztési stratégiákat, amelyeknek segítségével az egyes országok kiszakadnak jelenlegi, gyakran romboló fejlődési folyamatukból...”)

2.3. Feladatok a 21. századra-Agenda-21, 1992, Rio de Janeiro

Az ENSZ első fenntartható fejlődéssel foglalkozó világkonferenciáját 1992-ben hívták össze a braziliai Rio de Janeiro-ban. A konferencián több dokumentum is elfogadásra került, ezek közül a fenntarthatóság szempontjából kiemelkedik az **Agenda-21 nyilatkozat**. A dokumentum 4 részből áll.

- I. rész: Gazdasági és társadalmi dimenziók
- II. rész: Az erőforrások megőrzése és kezelése a fejlődés érdekében
- III. rész: Nagyobb csoportok szerepének megerősítése
- IV. rész: A megvalósítás eszközei

A nyilatkozat III. részének 28. fejezete (**Helyi hatóságok kezdeményezése az Agenda 21 támogatására**) foglalkozik a helyi fenntarthatósági tervek (Local Agenda 21), programok kidolgozásának lehetőségeivel és szükségességével. Konkrét formai és tartalmi követelményeket nem ad meg, az irányelvekkel foglalkozik. Ezek a következők:

- „**Minden helyhatóságnak párbeszédet kell kezdenie a lakossággal**, a helyi szervezetekkel és a magánvállalkozókkal, majd pedig elfogadni egy „helyi Agenda 21-et”.
- A tárgyalások és a közmegegyezés során a helyi hatóságok megismerhetik az állampolgárok, a helyi, a civil, a közösségi, az üzleti és az ipari szervezetek egyéni, sajátos kezdeményezéseit és **megszerezhetik a legjobb stratégiák kialakításához szükséges információkat**.
- A tárgyalások nyomán növekedne a **háztartások tudatossága a fenntartható fejlődés különböző területein**.
- **A helyi hatóságok programjait, politikáját, törvényeit és szabályozását az Agenda 21 céljainak elérése érdekében fel kellene mérni és módosítani kell az elfogadott helyi programoknak megfelelően.**“ 28.8

Az Agenda-21 az ajánlások sikerességét a **kormányzatok politikai felelősségvállalásának és elkötelezettségének függvényévé teszi**. Több helyen is utal arra, hogy a hagyományos ágazati szemléletmód tervezésben nem alkalmas a jövő gazdasági és társadalmi problémáinak megoldására, a fenntarthatósági problémák kezelésére sem országos, sem helyi szinten. A dokumentum konkrétan megfogalmazza:

- a **fenntarthatósági elvek integrációjának szükségességét a fejlesztési stratégiákba**,
- az **ágazati fejlesztések fenntarthatósági szempontú összehangolásának fontosságát**,
- a **társadalmi csoportok bevonásának szükségességét a tervezési és döntési folyamatokba**.

2.4. A Fenntartható Fejlődés Világkonferencia – 2002, Johannesburg

2002 augusztus végén - szeptember elején a dél-afrikai Johannesburgban rendezték az ENSZ harmadik nagyszabású találkozóját **Fenntartható Fejlődési Világkonferencia** elnevezéssel. Ezen áttekintették a riói konferencia óta eltelt tíz évet, értékelték az elért eredményeket, a kitűzött célok megvalósulását, illetve feltárták a megvalósítást akadályozó tényezőket, az elmaradások okait.

Annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedek során egyre nyilvánvalóbbá, nemzetközileg általánosan elfogadottá vált a társadalmi-gazdasági fejlődés és a környezet védelme közötti szoros kölcsönhatás, **a kormányzatok nem tettek hatékony intézkedéseket a környezeti**

és fejlesztési szempontoknak a gazdasági tervezésben és döntés-hozatalban történő integrálása érdekében.

A nemzetközi környezetvédelmi együttműködés számos területén történt ugyan jelentős előrelépés, de **a közösségek általános környezeti állapota összességében mégis erőteljesen romlott.** Az ózonréteg elvékonyodásának, a globális éghajlatváltozás növekvő kockázatának és a természeti erőforrásokkal is kapcsolatos más környezeti problémáknak a világméretű nemzetközi összefogás révén történő kezelése egyre sürgetőbbé vált. Ezzel párhuzamosan a társadalmak közötti fejlettségi, átlagos életminőségi különbségek is nagy mértékben nőttek, s ebben is óriási szerepe van az erőforrásokhoz való hozzáférésben, azok hasznosításában, hasznosításának hatékonyságában megmutatkozó különbségeknek. A johannesburgi világkonferencia során a résztvevő államok elfogadtak egy **politikai nyilatkozatot** és a végrehajtási tervet, amely az alábbi főbb pontokat tartalmazza:

- **vízellátás/közegészségügy:** a cél 2015-ig felére csökkenteni azoknak a számát, akik nem jutnak ivóvízhez, illetve még a minimális közegészségügyi szolgáltatásokat is nélkülözik.
- **energia:** megegyezés született az energiahordozókhoz való minél szélesebb hozzáfutásról, de az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti nézeteltérések miatt nem sikerült konkrét célokat meghatározni a megújuló energiaforrások (például nap- és szélenergia) egyre növekvő kihasználásával kapcsolatban.
- **halászat:** 2015-ig újra kell szaporítani a túlhalászat miatt kipusztulással fenyegetett halfajokat, mert ennek elmaradása veszélyeztetheti a tengerek élővilágát. A tengeri élővilág egyensúlyának felborulása a halászat által biztosított élelem-utánpótlásban is gondokat okozhat később.
- **vegyi anyagok:** 2020-ig el kell jutni odáig, hogy a vegyi anyagokat az emberi egészségre és a természetre nem ártalmas módszerekkel állítsák elő. A veszélyes hulladék tárolását vagy megsemmisítését szintén ellenőrzött és biztos módon kell végrehajtani.
- **egészségügy:** elfogadták a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) korábbi határozatát, amely kimondta: a gyógyszergyártók szabadalmi nem akadályozhatják meg a szegény országokat, hogy akár nem szabadalmaztatott gyógyszerekkel is enyhítsék a rásszorulókat bajait. Ez abból a szempontból fontos kérdés, mivel a legtöbb fejlődő ország nem képes például a drága AIDS-gyógyszerek megvételére, így a kór áldozatainak élete megpecsétlődik.
- **nők helyzete:** az egészségügyi ellátásnak figyelemmel kell lennie az alapvető emberi jogokra, de a helyi vallási és kulturális hagyományokra is.
- **segélyek:** az akcióterv a fejlődő országok számára juttatott segélyek növelését támogatja, szorgalmazza, hogy a gazdag országok nemzeti jövedelmük 0,7 százalékát utalják át segélyként számukra.
- **globalizáció:** a terv elismeri, hogy a globalizációnak van jó és rossz oldala. Miközben új lehetőségeket nyújt a világgazdasági növekedéshez és a magasabb életszínvonal eléréséhez, a szegényebb országok különleges hátrányokat szenvednek, s emiatt a sürgősen bevonandók a profitálók körébe.
- **kereskedelem:** a tervezet támogatja a kereskedelmet és a környezetvédelmet, anélkül, hogy említést tenne a WTO néhány határozatáról, amelyek ellentétben állnak nemzetközi környezetvédelmi egyezményekkel. Mindenesetre a zöldek lobbigyőzelmének fogható fel, hogy az akcióterv ezen kitétele nem veszélyezteti az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentésével foglalkozó kiotói jegyzőkönyvet. A gazdag országok megerősítették, hogy csökkentik a saját termelőiknek juttatott pénztámogatásokat.

- **biológiai sokféleség:** 2010-ig mérsékelni kell a kihalófélben lévő állat- és növényfajok pusztulásának folyamatát.
- **kormányzat:** az akcióterv kimondja, hogy a fenntartható fejlődéshez mind nemzeti, mind nemzetközi szinten alapvető fontosságú a felelősségteljes politikai kormányzati tevékenység. A gazdag országok szándéka szerint a segélyeket csak olyan államokba volna szabad eljuttatni, amelyekben a demokratikus intézmények már működnek és a korrupció visszaszorulóban van.
- **stratégiák:** a részt vevő országok megállapodtak, hogy 2005-ig stratégiai terveket dolgoznak ki az erőforrások megőrzéséről a jövő nemzedékek számára.
- **szegénység:** a szöveg megállapítja, hogy a szegénység jelenleg a "legnagyobb globális kihívás, amivel a világnak szembe kell néznie". A résztvevők megállapodtak a segélyeket kiegészítő szolidaritási alap létrehozásában, amelybe önkéntes módon utalhatnak át összegeket az államok.

A helyi fenntarthatósági terv elkészítésére vonatkozó legfontosabb részt a Johannesburgi Végrehajtási Terv 19. cikkelye foglalja össze: „Ösztönözzék minden szinten az érintett hatóságokat, hogy a fenntartható fejlődés szempontjait vegyék figyelembe a döntéshozatalban, beleértve a nemzeti és a helyi szintű fejlesztési tervezést, az infrastrukturális beruházást, a vállalkozásfejlesztést és a közbeszerzést.

2.5. Agenda 21 az utazásról és turizmusról - a környezetvédelmileg fenntartható fejlesztés felé - 1995

Az 1987-ben kiadott Brundtland-jelentés, valamint az 1992-es rioi konferencián elfogadott Agenda 21 hatására – mely nem foglalkoztak a turizmussal, mint önálló szektorral- a WTO Turisztikai Világszervezet, az Utazási és Turisztikai Világtanács valamint az Earth Council 1995-re kidolgozta a Agenda 21 az utazásról és turizmusról– a környezetvédelmileg fenntartható fejlesztés felé című jelentést. A dokumentum a fenntartható turizmusra az alábbi, ma már világszerte elfogadott fogalmat határozza meg:

„a fenntartható turisztikai fejlesztés egyrészt kielégíti a jelenlegi turisták és a fogadó területek szükségleteit, másrészt védelmezi és növeli a jövő lehetőségeit. Az elképzelések szerint lehetővé teszi az erőforrások olyan módon történő menedzselését, hogy miközben az emberiség kielégítheti társadalmi, gazdasági, esztétikai igényeit, ugyanakkor megőrizheti az alapvető ökológiai folyamatokat, a biológia változatosságát és az életet fenntartó rendszereket, valamint a különböző népek és csoportok kulturális integritását is.” (WTO, 1998, p.21.)

A WTO által kiadott dokumentum értelmezi az utazás és a turizmus szerepét a fenntarthatóság céljainak elérésében. Hangsúlyozza a kormányzat, a „turisztikai ipar” és a civil szervezetek közti együttműködések fontosságát, elemzi az utazás és a turizmus gazdasági és stratégia szerepét a világ és a nemzetek gazdaságában és társadalmi fejlődésében valamint bemutatja azokat az előnyöket, melyek az ágazat fenntarthatóvá tételéből fakadnak.

A fenntartható turizmus alapelveit az alábbiakban határozza meg:

- *A turizmus természeti, történeti, kulturális és egyéb erőforrásait úgy kell megőrizni a jövőbeli folyamatos felhasználáshoz, hogy közben a jelen társadalomnak is hasznot hozzanak.*
- *A turizmus fejlesztéseit úgy kell tervezni és menedzselni, hogy ne okozzon súlyos környezeti vagy társadalmi-gazdasági problémákat a térségben.*
- *A turisztikai térség általános környezetvédelmi minőségét fenn kell tartani, és ahol lehet, ott fejleszteni kell.*

- *A turisták magas elégedettségi szintjét úgy kell fenntartani, hogy a turisztikai desztinációk megtartsák értékesíthetőségüket és népszerűségüket*
- *A turizmus haszna az egész társadalomban érzékelhető, így a helyi közösség támogatni fogja azt*

A jelentés konkrét feladatokat határoz meg a turizmus szereplői számára a fenntartható fejlesztések megvalósítása érdekében. Annak céljából, hogy a szereplők döntéseinek középpontjába a fenntarthatósággal kapcsolatos teendők kerüljenek, az alábbi prioritásokat határozza meg:

1. A fenntartható turizmust elősegítő szabályozási, gazdasági és önkéntes keretek kapacitásának felmérése
2. A turizmus szervezeti működésének gazdasági, társadalmi, kulturális és környezeti vonatkozásainak felmérése
3. Képzés, oktatás szervezése, a közvélemény felvilágosítása a fenntartható turizmusról
4. A fenntartható turisztikai fejlesztések tervezése
5. A fenntartható turizmussal kapcsolatos információs szakértelem és technológia cseréjének segítése a fejlődő és fejlett országok közt
6. A részvétel lehetővé tétele a társadalom tagjai számára a turisztikai tervezés folyamatában
7. A Fenntarthatóságot középpontba helyező új turisztikai termékek tervezése
8. A fenntartható fejlődés elérési arányának felmérése
9. Társulások létrehozása a fenntartható fejlesztés érdekében

A turizmussal foglalkozó társaságok számára fő cél olyan rendszerek és eljárások létrehozása, amelyek a fenntartható fejlesztést a kiemelten fontos menedzsmentfunkciók részévé teszik, és megállapítják a fenntartható turisztikai fejlesztés megvalósításához szükséges teendőket. Ebben a sorban a következő tíz tevékenység élvez prioritást:

- a hulladék minimumra csökkentése, újrahasznosítása
- az energia hatékony és takarékos felhasználása
- az ivóvízbázisok kezelése
- a szennyvíz kezelése
- a veszélyes anyagok kezelése
- szállítás
- a földhasználat tervezése és menedzselése
- a személyzet, az ügyfelek és a közösségek bevonása a környezeti hatások felmérésébe és a problémák megoldásába
- a fenntarthatóságot figyelembe vevő tervezés
- társulások a fenntartható turizmus fejlődése érdekében

Tekintettel arra, hogy a turizmus és a és az utazásipar alapját a természeti, kulturális és társadalmi erőforrások képezik, hosszútávú megőrzésük, kíméletes használatuk és fejlesztésük alapvető fontosságú a szektor jövője szempontjából.

2.6. A Lisszaboni Stratégia

2000. március 23-24-én Lisszabonban üléseztek Európa állam- és kormányfői, akik ez alkalommal hívták életre a Lisszaboni Stratégia című dokumentumot. A stratégia **egy átfogó reformprogram**, mely célként tűzi ki, hogy **Európa 2010-re a világ legdinamikusabban fejlődő tudásalapú gazdaságává váljon, mely képes a fenntartható fejlődésre**, több és jobb munkahely és nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére.

Ezt 2001-ben a Göteborgi csúcstalálkozón kiegészítették a környezet iránti tisztelet kívánalmával (a fenntartható fejlődés stratégiájával), amelynek lényege, hogy az EU

jövőstratégiáját a környezetvédelem, a gazdasági növekedés és a szociális előrehaladás kombinált szempontrendszerére, hármas egységére, összhangjára kell építeni.

A stratégia fő célkitűzései az alábbiak:

- Hatékony belső piac megteremtése: a már működő belső piac a sikerek ellenére sok problémával néz szembe. Hatékony működésének legfőbb akadálya, hogy a **szolgáltatások piacának liberalizálódása még továbbra is elmarad a kívánatostól**. Mivel ez a szektor adja az Unió GDP-jének több mint kétharmadát, ezért a szolgáltatási piac liberalizálása alapvető a versenyképesség növelése szempontjából
- Energetikai és közlekedésfejlesztések: A több mint 10 millió embert foglalkoztató szállítási/közlekedési ágazat adja az EU GDP-jének egy tizedét. A közúti szállítás jelenlegi ágazati dominanciája zsúfoltsághoz és környezeti károkhoz vezet, amelyet a lisszaboni stratégia a **vasúthálózatokba való fokozott befektetés** révén kíván ellensúlyozni. Kiemelt célkitűzés továbbá a **Galileo műholdas navigációs rendszer** támogatása, a tagállamok közötti légi irányítás összehangolása és az, hogy 2010-ig az **EU energiafelhasználásból 12%-kal részesedjenek a megújuló energiaforrások**.
- A K+F tevékenységek ösztönzése: Az EU világpiaci versenytársainál jóval kisebb mértékben, összesített nemzeti össztermékének valamivel kevesebb, mint 2%-ával támogatja a K+F-et (főleg a magánberuházások aránya csekély). Ezért a lisszaboni stratégia célja, hogy **2010-ig a GDP 3%-ára kell emelni a K+F arányát** az EU-ban. Ezt leginkább a magánszféra számára megteremtett **innovációbarát gazdasági környezettel** lehet elérni (innovatív KKV-k támogatása, kockázati tőkéhez való hozzájutás megkönnyítése stb.). Szintén komoly gondot jelent, hogy Európában – az USA-hoz és Japánhoz képest – kevés a tudós és kutató, illetve jelentős a kivándorlás az európainál sokkal inspirálóbb kutatói környezetet kínáló tengerentúlra. Mobilitásuk és szakmai feltételeik javításával növelni kell Európa vonzerejét a kutatók számára. Az európai gazdaságok további gyengesége, hogy nem képesek kutatóik eredményeit megfelelő mértékben a gyakorlatba átültetni. Ez az egyetemek és a vállalkozások közötti K+F kapcsolatok erősítésével lehet serkenteni
- A foglalkoztatás bővítése: A Lisszaboni Stratégia egyik legfőbb célja a foglalkoztatottság növelése. Ehhez az EU vezetői konkrét célkitűzéseket állítottak föl: a teljes foglalkoztatottsági rátát 63-ról 70%-ra kell növelni, a női foglalkoztatottságot 55-ről 60%-ra, az 55 évnél idősebbekét pedig 40-ről 50%-ra 2004 és 2010 között. A célok elérésének egyik eszköze a **munkavállalói mobilitás növelése**, és az Európai Szociális Alap forrásainak **képzésre, az aktív munkaerő-piaci politikákra** való fordítása. Ezekkel egy időben kerülne sor a tagállamok átfogó munkaerő-piaci reformjaira, amelyek legfontosabb elemei: **a KKV-k támogatása; az élethosszig tartó tanulás (amely a tudásalapú társadalom egyik előfeltétele), a fiatalok, a nők és az idősek foglalkoztatottságának növelése, illetve a reáltudományok támogatása**.

Az Európai Tanács 2005 tavaszán értékelte a stratégia első öt évét, és megállapította, hogy a kitűzött célokból csak kevés valósult meg. Az eredményesség fokozása érdekében úgy döntöttek, hogy az átstrukturált és leegyszerűsített stratégia középpontjába a növekedést és a foglalkoztatást állítják, és a nemzeti akciótervek révén erősítik a tagállamok elkötelezettségét a reformok végrehajtása iránt.

Az újraindított, stratégia három kulcseleme:

- a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás elősegítése.

- a reformok iránti elkötelezettség megteremtése érdekében a tagállamok egységes irányelveken alapuló nemzeti akcióterveket nyújtanak be,
- a korábbi több száz dokumentum helyett egyetlen uniós és egyetlen nemzeti szintű jelentés készül.

A tagállamoknak 2005 októberéig kellett elkészíteniük és benyújtaniuk az erre vonatkozó cselekvési programjaikat, melyek legfontosabb elemei: a hatékony belső piac, tisztességes és szabad kereskedelem, jobb szabályozás, magasabb színvonalú infrastruktúra, K+F támogatása, innováció ösztönzése, erős ipari bázis megteremtése, több és jobb munkalehetőség, alkalmazkodó képesebb munkaerő, nívósabb oktatás és képzés.

2.7. Az EU Fenntartható Fejlődési Stratégiája (a Göteborgi stratégia), 2001 és 2006

A fenntartható fejlődés az Unió alapszerződésben rögzített, hosszú távú célkitűzése. 2001 júniusában az Európai Tanács Göteborgban elfogadta a Bizottság által készített **Fenntartható Fejlődés Stratégiát**, amely ahogy a Tanács is rámutat, **egy harmadik dimenziót ad a Lisszaboni Stratégiának**, mely figyelmen kívül hagyta azt a felismerést, hogy a környezeti, társadalmi és gazdasági kérdések és problémák összefonódnak és nem lehetséges őket egymással gyakorta ellentmondó külön stratégiákban, külön prioritásrendszerek mellett kezelni.

A Stratégia egyértelműen leszögezi, hogy **a Lisszaboni folyamat politikai célkitűzésére kell épülnie, miszerint az EU-nak "a világ leginkább versenyképes és dinamikus tudásalapú gazdaságává kell válnia, ami alkalmas a fenntartható gazdasági növekedésre több és jobb munkahellyel és szociális kohézióval"**. Ez alapján a Stratégia megállapítja, hogy **„a gazdasági növekedésnek, társadalmi kohézióval és környezetvédelemnek együtt kell járnia”**.

Az EU saját fenntartható fejlődését fenyegető veszélyekként az alábbiakat azonosítja:

- a globális felmelegedés;
- új antibiotikum rezisztens kórokozó törzsek megjelenése;
- veszélyes kémiai anyagok hosszú távú hatásai;
- élelmiszerbiztonsági veszélyek;
- szegénység;
- öregedő társadalom;
- a biodiverzitás csökkenése;
- a gyorsan növekvő hulladékmennyiség;
- a talajpusztulás;
- a közlekedési torlódások;
- a növekvő regionális különbségek.

A fenntartható fejlődés megvalósítása érdekében az alábbi hosszú távú célokat fogalmazza meg:

- az éghajlatváltozás megállítása és a tiszta energia felhasználásának növelése;
- a közegészséget rontó problémák kezelése;
- nagyobb felelősségtudat a természeti erőforrások kezelésében, a biológiai sokféleség megőrzése;
- a közlekedés, szállítás és földhasználat fenntarthatóvá tétele.

Ennek érdekében szükségesnek tartja

- a gazdasági különböző szektorainak összehangolását,
- a környezeti szempontok termékek árába történő beépítését,
- a befektetéseket a tudományba és kutatásba,
- a kommunikáció fejlesztését,

- a globális dimenziók számbavételét

A stratégia akciótervei:

Az éghajlatváltozás megállítása:

- a kiotói kritériumok teljesítése az EU és más fejlett országok által (az üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklése 8%-al az 1990-es szinthez képest);
- az energiatermékek adójáról szóló direktíva kidolgozása (2002-ig);
- 2010-ig összes üzemanyag fogyasztás 7%-ka, 2020-ig 20%-ka megújuló forrásból történjen;
- az energiahatékonyság növelése;
- az összes energia 12%-ka megújuló energia-forrásból származzon 2010-ig;
- GDP növekedésének szétválasztása a közlekedés, energiafelhasználás növekedésétől;
- direktíva kidolgozása az üvegházhatású gázok kereskedeleméről.

A környezet-egészségügyi helyzet javítása

- az élelmiszerbiztonság és minőség javítása;
- a járványok kitörésének megakadályozása és az antibiotikum rezisztencia kezelése;
- az Európai Élelmiszerügyi Hatóság felállítása;
- a fogyasztók informálása;
- minőségi mezőgazdasági termelés kialakítása;
- Közösségi Stratégia az Egészséges és Biztonságos Munkahelyek érdekében.

A természeti erőforrások fenntartható használata, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása:

- a fajok csökkenésének megállítása 2010-re
- a biológiai biztonság megteremtése
- a Madár- és Élőhely Direktívák jobb végrehajtása
- a közösségi agrárpolitika reformja: a direkt kifizetéseket jó környezeti teljesítményekkel kell párosítani,
- integrált termékpolitika kidolgozása,
- a Fenntartható Erőforrás-használati Stratégia kidolgozása

A környezeti szempontok integrációjához szükséges eszközök fejlesztése:

- integrált termékpolitika kidolgozása a teljes termékciklusra vonatkozóan;
- a hulladékképződés megelőzése, minimalizálása, újrahasznosítása;
- a környezetvédelmi innovációk kidolgozásának támogatása a 7. kutatás-fejlesztési keretprogramban;
- piaci szabályozó eszközök kialakítása és önkéntes megállapodások ösztönzése.

A közlekedés, szállítás, földhasználat fenntartható fejlesztése

- a GDP és közlekedés növekedésének szétválasztása;
- a tömegközlekedés előtérbe helyezése;
- a közúti közlekedés szintje 2010-re azonos legyen az 1998-as szinttel;
- Szállítás tartalmazza a külső költségeket 2005-re;
- 2003-ra úthasználati díj bevezetése;
- a távmunka támogatása;
- a vidékfejlesztés támogatása.

A stratégia és akcióprogram lehetséges és várható gazdasági hatásai

- ökológiai adóreformok végrehajtása – az adózás az anyag és energiafelhasználást érinti, a beszedett adó a munkaoldali terheket csökkenti,
- a támogatási politikák felülvizsgálata – a környezetileg káros támogatások megszüntetése, a támogatások környezeti hatásainak mérlegelése,
- a környezeti felelősség érvényesítése – a környezeti kárért az okozó viseli a felelősséget.

2.8. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) egy **nemzeti fejlesztési tervdokumentum** amelynek célja, hogy az ország hosszútávú területfejlesztési céljaival összhangban álló stratégiát fogalmazzon meg az Európai Unió Strukturális Alapjaiból és Kohéziós Alapjából származó támogatások 2007-2013 közötti felhasználására. Az ÚMFT-ben Magyarország számot ad arról, hogy milyen stratégia alapján tervezi saját és az Európai Unió fejlesztési forrásainak a felhasználását a hosszú távú célok elérése érdekében.

Az ÚMFT átfogó célként a **gazdasági növekedés támogatását és a foglalkoztatás bővítésének ösztönzését fogalmazza meg**. Az egyes átfogó célok érdekében teendő legfontosabb lépések a következők szerint kerültek azonosításra:

- Foglalkoztatás bővítése:
 - a munkaerő-kínálat növelése: az egyén foglalkoztathatóságának javítása,
 - a munkaerő-kereslet bővítése: munkahelyteremtés,
 - a kereslet és a kínálat összhangját biztosító foglalkoztatási környezet kialakítása.
- Tartós növekedés elősegítése:
 - a versenyképesség növelése,
 - a gazdaság bázisának a szélesítése,
 - az üzleti környezet fejlesztése: az elérhetőség javítása, valamint a szabályozási környezet javítása, az állami szolgáltatások hatékonyságának növelése.

A célok megvalósítását az alábbi – tematikus és területi prioritások alapján tervezett – operatív programok segítik elő (zárójelben a kapcsolódó prioritás):

- Gazdaságfejlesztési Operatív Program (gazdaságfejlesztés)
- Közlekedésfejlesztési Operatív Program (közlekedésfejlesztés),
- Társadalmi Megújulás Operatív Program (társadalmi megújulás)
- Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (társadalmi megújulás)
- Környezet és Energia Operatív Program (környezeti és energetikai fejlesztés),
- Nyugat-dunántúli Regionális Operatív Program, Közép-dunántúli Regionális Operatív Program, Dél-dunántúli Regionális Operatív Program, Észak-magyarországi Regionális Operatív Program, Észak-alföldi Regionális Operatív Program, Dél-alföldi Regionális Operatív Program, Közép-magyarországi Regionális Operatív Program (területfejlesztés)
- Államreform Operatív Program (államreform)
- Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (államreform)

A Tanács 1083/2006/EK Rendelete az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról (továbbiakban: Általános Rendelkezések) a támogatások (egyik, horizontális) alapelveként (17. cikk) határozta meg a fenntartható fejlődés biztosítását. „Az alapok célkitűzéseit a

fenntartható fejlődés kereten, valamint a környezet védelme és állapotának javítása céljának a Közösség általi előmozdítása keretében kell megvalósítani, a szerződés 6. cikkelyében megállapítottak szerint.”

Az EU támogatási források felhasználását szabályozó ÚMFT ezért stratégiai célként határozza meg a fenntartható fejlődéshez való hozzájárulást, és mint a horizontális célkitűzéshez való hozzájárulást minden projektjavaslat esetén befogadási feltételként határozza meg.

Minden támogatott projekt esetében mind a tervezés, mind a megvalósítás során a fenntartási időszakban a következő célok eléréséhez szükséges hozzájárulni

- a természetes térszerkezet megőrzése
- a természeti erőforrások megőrzése
- a jó környezet-egészségügyi állapot megőrzése (a károsodások elkerülése)
- a közösségek megőrzése (társadalmi felelősségvállalás)

Az ÚMFT által támogatott projektek abban az esetben tekinthetők teljes egészében fenntarthatónak, ha a projektekre értelmezhető horizontálisan és nem horizontálisan meghatározott fenntarthatósági szempontok mindegyike érvényesül, ezzel hozzájárul a természeti és humán erőforrások takarékos használatához, funkcióik megőrzéséhez és károsodásuk megelőzéséhez. A figyelembe veendő fenntarthatósági szempontokat az operatív programokhoz külön-külön készített fenntarthatósági útmutatók tartalmazzák.

2.9. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia

A magyar kormány az EU gőteborgi stratégiai célkitűzéseinek nemzeti szintű megvalósítása érdekében, széleskörű társadalmi egyeztetéseket követően 2007 júniusában hozta nyilvánosságra Magyarország Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiáját.

Stratégia fő célkitűzése, hogy elősegítse a hazai társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatok közép-, illetve hosszú távon fenntartható pályára való áttérését, figyelembe véve a hazai adottságokat és a tágabb folyamatokat, feltételeket. **Egy hosszú távú keretstratégiai jellegű dokumentum,** mely valamennyi társadalmi, gazdasági és környezeti területre pozitív, fenntartható, társadalmiasítható jövőképhez vezető, hosszú távú cél- és ennek megfelelő eszközrendszert vázol fel, mely **illeszkedési alapként szolgál más szakágazati és területfejlesztési stratégiák, települési fenntarthatósági tervek számára.**

Horizontális célkitűzések:

- a közösségi tudásbázis növelése, a tudományos kutatás és tudáscsere erősítésével, és a kutatási eredmények elérhetővé tételével;
- a fenntarthatóságról szóló tudás két irányból, a közoktatás és a média felől történő közvetítése;
- a társadalmi csoportok és a gazdasági szereplők bevonása a közpolitikai döntési folyamatokba;
- a közpolitikák fejlesztése, illetve átalakítása és hatékony megvalósítása a fenntarthatóság elvei és gyakorlata alapján;
- az intézményrendszer fejlesztése, illetve átalakítása;
- a változások monitoringja és értékelése, amelynek eredményei visszahatnak a tudásbázisra, illetve minden más cselekvési területre is.

A stratégia prioritásai:

1. A **fenntartható népesedési politika kialakítása**, amely növeli a gyermekvállalási kedvet, biztosítja a vállalt gyermekek nyugodt felnevelését, emellett kialakítja a harmonikus együttlét feltételeit a különböző generációk, valamint a hazai és migráns rétegek között.
2. A **társadalom egészségi állapotának javítása**, melynek eredményeként nő a lakosság születéskor várható élettartama és az egészségben eltöltött évek száma. Új lakossági szűrőprogramok indítása a betegségek megelőzésére.
3. A **társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása**: melynek eredményeként javul a hátrányos helyzetű csoportok (romák, testi és mentális sérüléssel élők, nők) társadalmi elfogadottsága. A foglalkoztatás arányának kiterjesztése a hátrányos helyzetű csoportok munkához juttatásával és a nyugdíjasok munkaerőpiacon tartásával, mely elősegíti a ezen csoportok társadalmi integrációját.
4. A **természeti értékek védelme**. a természetes ökoszisztémák működőképességének megőrzésével, a természeti értékek védelmének hatékonyabbá tétele az intézményes és az önkéntes természetvédelem megerősítésével.
5. A **klímaváltozás elleni küzdelem** az üvegházhatású gázok légkörbe való kibocsátásának csökkentésével és a változó időjárási és éghajlati hatásokra való állami és lakossági felkészülés elősegítésével.
6. A **fenntartható vízgazdálkodás megteremtése** az ivóvízminőség javításával, a közműháló bezárásával, a felszíni vizek védelmével és minőségének javításával, a felszín alatti vízkészletek szennyeződésektől való védelmével és kímélő használatával.
7. A **versenyképesség fenntartható erősítése** a „hazai Lisszaboni Stratégia” kidolgozásával és folyamatos monitoringjával, javításával.
8. A **fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése** a termelés természeti erőforrásigényeinek csökkentésével, a „tisztá technológiák” hazai elterjesztésével, aktív fogyasztói szemléletformálással.
9. Az **energiagazdálkodás átalakítása** a hazai megújuló energiaforrások feltárásával és használatuk növelésével, az energiatakarékosság és a megújuló energetikai innovációk ösztönzésével.
10. A **fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása** a területi különbségek mérséklésével, a kiegyensúlyozott funkcionális városhálózat megteremtésével, mely csökkenti a hosszútávú lakossági közlekedési igényt. A környezetbarát tömegközlekedés szerepének erősítésével és az úthálózat fejlesztésével csökkenthető a közlekedés üvegházhatású gáz kibocsátása.
11. A **fenntartható fejlődést elősegítő gazdaságösztönzési rendszer kialakítása** a költségvetési egyensúly megteremtésével, a megelőző szemléletű törvényi szabályozással, az adóterhek élők munkájáról a környezethasználatra történő átcsoportosításával, a környezeti irányítási rendszerek és a termékciklus-menedzsment bevezetésének ösztönzésével.

2.10. Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013¹

A Nemzeti turizmusfejlesztési stratégia célja, hogy hosszú távra, kormányzati ciklusokat átívelő módon jelölje ki az ágazat fejlesztési irányait, és szolgáljon iránymutatásul a turizmus területén tevékenykedő vállalkozásoknak és szakmai szervezeteknek.

A stratégia megalapozott helyzetfeltárás következtetéseire alapozva fogalmazza meg az ágazat fejlesztésének sarokpontjait. A stratégiai átfogó céljai:

¹ Magyar Turisztikai Hivatal: Nemzeti turizmusfejlesztési stratégia 2005-2013

- Emberközpontú és hosszútávon jövedelmező fejlődés
- Turistafogadás feltételeinek javítása
- attrakció-fejlesztés
- Emberi erőforrás fejlesztés
- Hatékony működési rendszer kialakítása
- Horizontális célok

A célok elérése a stratégia megvalósítása a dokumentum szerint a következő prioritások mentén kezdhető el:

1. A hazai turizmus versenyképességének növelése
2. A turisztikai termékfejlesztés nemzeti szintű prioritásai
3. Innováción alapuló kínálatfejlesztés
4. Regionális szintű desztináció-fejlesztés
5. A piaci igényeknek megfelelő szálláshelykínálat és vendéglátás kialakítása
6. Az iskolarendszerű képzés erősítése
7. A turizmus általános megítélésének és elfogadottságának a javítása
8. Regionális intézményrendszer átalakítása

Az egészségturizmus, az öko- és kongresszusi turizmust megelőzve a turisztikai termékfejlesztés legfontosabb területe nemzeti szinten, ennek megfelelően kiemelt, és fejlesztendő turisztikai desztinációként veszi számba a gyógy- és üdülőhelyeket.

Az egészségturizmus következő 10 éves időszakára a belföldi és külföldi versenypozíció javítását tűzi ki célul a program, amelynek alapját a komplex termékek jelenthetik.

Az egészségturizmuson belül markánsan elkülönül a gyógyturizmus és a wellness turizmus.

Gyógyturizmus esetén sajátos arculattal rendelkező gyógyhelyek kialakítását ösztönzi a stratégia, amely a turisztikai és egészségügyi szakmai elvárások összehangolásával történhet meg. Közvetlen cél a gyógyhelyek számának növelése, illetve a gyógytérsegek létrehozása. A gyógytérsegek egy olyan funkcionális kistérség, amely egy (természetes vagy speciális) gyógytényező jobb kihasználása érdekében összehangoltan fejleszti a hasznosítást elősegítő és ehhez kapcsolható egészségügyi szolgáltatásokat, valamint a specifikus és általános turisztikai szolgáltatásokat és desztináció-menedzsment elemeit.

A gyógy- és üdülőhelyek fejlesztése tekintetében a stratégia a gyógy- és termálvíz adottságaira épülő, komplex kritériumoknak megfelelő településtípusok fejlesztését tartja indokoltnak. Területi menedzsment szempontjából mind a gyógy- illetve üdülőhelyei igazgatási intézmények kialakítása, mind pedig a hálózatba szervezés egyaránt indokolt.

A stratégiai mindemellett számos a gyógy- és termálfürdők, illetve a gyógy- és termálturizmust additív módon érintő fejlesztési célkitűzést tartalmaz, amelyek a közlekedés fejlesztésének területétől kezdődően a humán erőforrás fejlesztésén át, a turisztikai szervezeti struktúra átalakításáig több, az ágazathoz kapcsolódó tevékenység területét is érintik.

Fentiekből következik, hogy a gyógy és wellness turizmus fejlesztése a következő időszakban az ágazati feladatok mellett, az eddigieknél markánsabban település illetve kistérség-fejlesztési feladattá is válik. Egyre fontosabbá válik, sok esetben a további fejlődés előfeltétele, hogy az adott település egésze, annak szolgáltatásaival, infrastruktúráinak fejlesztésével térségi szinten is megteremtse a turizmus komplex kínálatát, a fenntartható fejlődés elveinek gyökelembe vételével.

2.11. Az Észak-alföldi régió Stratégiai Programja 2007-2013

Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék által alkotott Észak-alföldi régió fejlesztési programját teljes mértékben áthatja a fenntartható fejlődés szemléletmódja. Az ennek megvalósítására való törekvés a régió stratégiájában mind az átfogó, mind a specifikus célok között, valamint egyes prioritások és ezek intézkedései között is megjelenik. Ezek a következők:

A stratégia átfogó célja:

„A vízkészlet-gazdálkodás, a környezetgazdálkodás, a területhasználat összefüggésrendszerének ökológiai alapú megteremtésével és az erre alapozott versenyképes gazdaság- és humán erőforrás-fejlesztéssel a régió Kelet-Közép-Európa minőségi élet-, egészség- és rekreációs központjává válik.”

Az átfogó cél középpontjában fenntartható módon történő fejlődés elősegítése áll, ennek megfelelően az átfogó cél az **Észak-alföldi régió endogén potenciáljaira alapozott, ökonómiai, ökológiai és társadalmi szempontból fenntartható fejlődésének az elősegítése**, amely a környezeti értékek megőrzésével és fejlesztésével biztosítja a régió versenyképességét és a területi különbségek felszámolását.

A specifikus célok közül közvetlenül érintik a fenntartható fejlődés megvalósítását következők:

2. specifikus cél: A régió természeti, környezeti rendszereinek kialakítása, megőrzése és fenntartható használata, a környezet értéként való kezelése. („Öko-régió”).

Az „Öko-régió” stratégiai cél a régió lakossága és gazdasága számára az egészséges, tiszta, rendezett és biztonságos természeti és települési környezet kialakítását, védelmét és hosszú távú fennmaradásának biztosítását fogalmazza meg. Ezen célkitűzés elérésében központi szerepet tölt be a felszínalatti és felszíni vizek védelme, jó állapotuk elérése és megőrzése, környezetbarát és fenntartható módon történő hasznosításuk feltételeinek megteremtése, valamint a vizek kártétele elleni hatékony védelem kialakítása. A célkitűzés fontos eleme, hogy a régióban a természeti és települési környezet értékeit megismerje a régiós társadalom, ami hozzájárul azok védelméhez, megőrzéséhez és fenntartható használatához. A specifikus célon belül a 2.1. Prioritás (A régió környezeti állapotának megóvása és fenntartható fejlesztése, biztonságos környezet megteremtése) a térségek és települések környezetvédelmi infrastruktúrájának (hulladéklerakók, szennyvízelvezető csatornák, ivóvíz-hálózatok, stb) fejlesztését, míg a 2.2. Prioritás (Környezeti adottságokra épülő gazdasági tevékenységek környezeti szempontból fenntartható fejlesztése) a környezetvédelmi ipar megteremtését ösztönzi.

3. specifikus cél: A régióban az egészséges élet lehetőségeinek biztosítása, a kapcsolódó endogén potenciál hasznosítása. („Egészséges-régió”)

Az egészséges-régió prioritás célja, hogy a régió lakossága hosszabb, egészségben eltöltött életet tudjon megélni, fizikális és mentális egészségi állapota javuljon. Cél továbbá - az egészséges társadalom és munkaerő kialakításán túl - a természeti értékek egészség- és tudásközpontú hasznosítása és fejlesztése, komplex egészségvertikum kialakítása, valamint az ehhez szükséges humán erőforrás és kapcsolódó/megalapozó kutatás-fejlesztés. A célhoz kapcsolódó 3.1. prioritáson (a lakosság egészségi állapotának javítása) belül elsősorban az egészségügyi rendszer helyi igényekhez való igazítása, az egészségügyi prevenció fejlesztése valamint az egészséges életmóddal kapcsolatos lakossági szemléletformálás elősegítése áll. 3.2. prioritáson belül (A régió potenciáljára, természeti adottságaira alapozott komplex egészség-vertikum kialakítása) kiemelt hangsúlyt kap a természeti értékekre alapozott környezettudatos fenntartható turizmusfejlesztés.

4. specifikus cél: A régió versenyelőnyeire alapozott piacvezérelt és innovációorientált agrárvertikum kialakítása. („Agrár-régió”)

A stratégiai cél keretében a versenyképes, endogén potenciálra támaszkodó agrárgazdaság megteremtése kap a legnagyobb hangsúlyt a fenntartható agrár-környezetvédelem (tárgazdálkodás) megteremtésével és a vidékfejlesztés egyes elemeivel párhuzamosan.

5. specifikus cél: A régió területi különbségeinek mérséklése és a társadalmi kohézió erősítése, a foglalkoztatás bővítése. („Esélyteremtő és Felzárkózó régió”)

Az Esélyteremtő és Felzárkózó régió, mint specifikus cél egyik alapvető törekvése a rurális térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének növelése, a hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjának elősegítése, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése, ennek érdekében pedig a társadalmi innováció előmozdítása, a tudatformálás, az egyének és közösségek bekapcsolódásának segítése a helyi civil életbe, a települési közösségek élettel való megtöltése. Ezen belül 5.2. Prioritás a vidéken élők és hátrányos helyzetűek életminőségének és életesélyeinek javításával, az 5.3. prioritás a vidéki társadalom életminőségének javítása 5.4. prioritás a települési környezet fejlesztését helyezi előtérbe.

2.12. Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja, 2006.

A program elkészítésének **célja** a hosszú távú fejlődéshez szükséges stratégiai irányvonalak és célrendszer kialakítása az EU és Magyarország 2007-2013 közötti programozási időszakára vonatkozóan.

A tervdokumentum Hajdú-Bihar megye jövőképét a következő módon foglalja össze:

„A tudásvezérelt fejlődésre, és a Hajdú-Bihar megye adottságaira épülő versenyképes gazdaság – kiemelten a környezet- és egészségipar – biztosítja a lakosság magas szintű életminőségét.”

A jövőkép legfontosabb központi eleme a magas szintű életminőség biztosítása a megye lakossága számára. Ennek egyik alapfeltétele a dokumentum szerint az erős, nemzetközileg is versenyképes gazdaság, amely a megye adottságaira és tudásalapú fejlődésére támaszkodik.

A megye széleskörű helyzetelemzése, jövőképe alapján került sor a térség fejlesztéseit megalapozó misszió, a stratégiai célok valamint a javasolt fejlesztési prioritások megfogalmazására. A fejlesztések céljait képező misszió a következő:

„A megye elhelyezkedésére, természeti kincseire, valamint Debrecen oktatási és tudományos szerepére építve tudásalapú, fenntartható gazdasági-társadalmi fejlődés megteremtése a területi esélyegyenlőség biztosítására törekedve.”

A stratégiai célok –a gazdasági versenyképesség erősítése és az életminőség javítása- elérése érdekében a program a megye adottságainak figyelembe vételével az alábbi fejlesztési prioritásokat határozta meg:

- Tudásbázis fejlesztése
- Idegenforgalmi versenyképesség növelése
- Vállalkozási környezet fejlesztése
- Agro-business ágazat erősítése
- Területi felzárkózás és a megye belső kohéziójának erősítése

A stratégiai dokumentum a fenntartható fejlődés elveinek figyelembe vételét horizontális elvként minden, a célokhoz kapcsolódó fejlesztési tevékenység tervezéséhez és megvalósításához kötelező módon előírja. Ezt Hajdú-Bihar megye belső folyamatai is indokolják: a harmonikus társadalmi és gazdasági fejlődés nem valósítható meg a megye környezeti lehetőségeinek kíméletes használata és a társadalmi kohézió megteremtése nélkül.

2.13. Hajdúszoboszló Településfejlesztési Konceptiója

Hajdúszoboszló 2002 őszén indította el a – város településszerkezeti tervéhez bemeneti adatokat (inputokat) adó – településfejlesztési koncepció megalapozását. A helyzetfeltáró elemzésekre épülve készült el 2003 augusztusára **Hajdúszoboszló Településfejlesztési Konceptiója**, amely jelenleg is érvényben van. A település fejlesztésének szempontjából az alábbi célokat határozza meg:

- Idegenforgalmi, gyógy-idegenforgalmi, turisztikai adottságok további hasznosítása, az idegenforgalomra épülő kereskedelmi, szolgáltató, vendéglátó szálláshely szolgáltató funkciók erősítése
- Üdülőtérületeket és azokat kiegészítő rekreációs és sport területek fejlesztése, elsősorban a belső területi tartalékok föltárásával és a külterületen
- Ipari-gazdasági övezet kialakítása
- Kereskedelmi szolgáltató övezet kialakítása
- Infrastruktúra fejlesztése
- Természet- és értékvédelem: a tájkarakter, a település és tájérték megőrzése, ökológiai folyosók megtartása és bővítése
- Települési értékvédelem
- Környezetvédelmi célkitűzések
- tájhasználati szabályozások, talajvédelem, környezetterhelő hatások csökkentése, vízrendezés, vízminőség, zaj- és levegőtisztaság-védelem
- Településpolitikai célkitűzések: a település vonzásának megtartása, a település városi arculatának fejlesztése, a településképp kedvező alakítása
- A város kulturális, oktatási és egészségügyi központi szerepének megtartása, az ellátórendszer fejlesztése

A tekintettel arra, hogy dokumentum az I. Nemzeti Fejlesztési Terv idején készült - mely nagy hangsúlyt helyezett a fenntarthatóságra -, horizontális elvként fogalmazza meg a fenntartható fejlődés elvét, melyet minden fejlesztési tevékenység során figyelembe kell venni.

2.14. Hajdúszoboszló Integrált Városfejlesztési Stratégiája

A városfejlesztési tevékenységek jobb összehangolásának céljából, valamint a városrehabilitációra fordítható közösségi források megszerzésének érdekében a város 2008-ban Integrált Városfejlesztési Stratégiát dolgozott ki. A stratégia célkitűzései illeszkednek a településfejlesztési koncepcióhoz, ugyanakkor fizikai beruházások kiegészülnek szociális és társadalmi célú fejlesztésekkel is. A stratégia átfogó célja:

*Hajdúszoboszló az **egészségturisztikai szegmensre** koncentrálna ismert fürdőhelyből nemzetközileg elismert fürdővárossá, igazi gyógyhellyé fejlődjön úgy, hogy eközben kiemelt hangsúlyt helyez a városban és a térségben megmutatkozó **lakossági igények** kielégítésére, a **magas életszínvonal** biztosítására, amihez nagymértékben hozzájárul a megerősödött és differenciált helyi vállalkozói szférára épülő **kiegyensúlyozottabb gazdasági szerkezet**.*

Ennek érdekében az alábbi, városi szintű középtávú célokat határozta meg:

- T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása
- T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében
- T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével
- T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével
- T5. A helyi gazdasági szféra igényeihez illeszkedő humánerőforrás-fejlesztés
- T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése
- T7. A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése
- T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése
- T9. A társadalmi különbségek mérséklése komplex szociális ellátórendszer kialakításával

A 2007-2013 között rendelkezésre álló közösségi forrásokat két egységre – a belvárosi és a sport-, turisztikai és rekreációs akcióterületre- koncentrálja.

Ezekhez az alábbi városszintű célkitűzések kapcsolódnak:

- V1. A belváros funkcionális megújítása és térbeli kiterjesztése a kiegyensúlyozott városi fejlődés érdekében
- V2. A turisztikai városrész átfogó fejlesztése és bekapcsolása a város mindennapi életébe
- V3. A délkeleti vegyes hasznosítású városrész puffer szerepének erősítése a turisztikai és a közszolgáltatások fejlesztésével
- V4. A lakóövezet települési környezetének minőségi javítása intenzívebb hasznosítással és a közösségi funkciók erősítésével
- V5. A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra

A stratégia külön fejezetet szentel a fejlesztések során fellépő környezeti és társadalmi hatások értékelésének, mely horizontális szempontként beépül minden, a célkitűzésekhez kapcsolódó projekt fejlesztésébe.

3. Fenntarthatósági helyzetelemzés

3.1. Földrajzi helyzet

Hajdúszoboszló az Észak-alföldi régióban, Hajdú-Bihar megyében, három jellegzetes alföldi táj – a Hortobágy, a Hajdúhát, valamint a Sárrét-Berettyó vidéke – találkozásánál fekszik. A képet árnyalja, hogy a város a régió leginkább prosperáló megyéjében, Hajdú-Bihar megyében található.

A város kedvező térszerkezeti pozíciója a megyeszékhely és a fő közlekedési útvonalak közelségének köszönhető: egyrészt Debrecentől 21 km-re helyezkedik el. A 100. számú vasúti fővonalnak és a 4. számú országos főút áthalad a település területén, melynek közlekedés-földrajzi helyzetét tovább javította a 2006 végén átadott M35 autópálya, mely bár nem érinti a város területét, Ebes határánál éri el a 4. számú főutat, mely lehetővé teszi a sztráda gyors elérését. Emellett megközelítőleg félúton fekszik két másik térségi jelentőségű város, Derecske és Balmazújváros között.

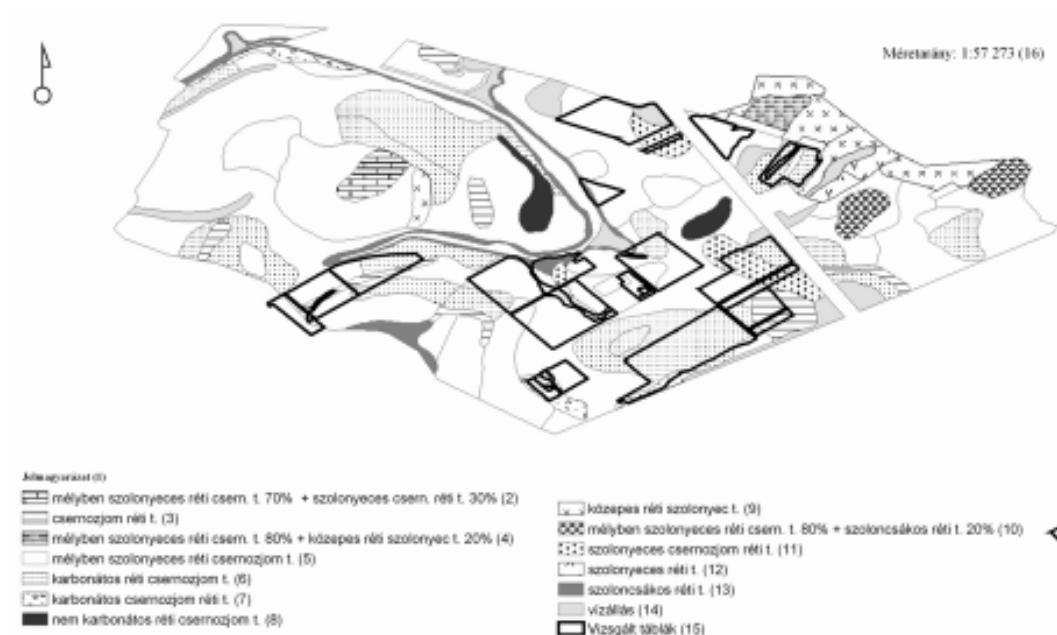
A 23 870 hektár kiterjedésű Hajdúszoboszló az azonos nevű kistérség központja, amely Hajdú-Bihar megye egyik közepes kiterjedésű és közepes lakónépességű statisztikai körzete (területe 506,74 km², népessége 33 681 fő). A város mikroregionális szerepköre jelentős.

3.2. Hajdúszoboszló környezeti állapotának jellemzése

3.2.1. A talajok állapota

A város közigazgatási területén előforduló **talajok** zöme csernozjom, amely löszön, illetve homokos vagy agyagos löszön alakult ki, ennek köszönhető, hogy **a termőföld átlagos aranykorona értéke magas (32 AK)**. A település térségében a talajok kémhatása jelentős mértékben nem változott, enyhén savanyú.

1. ábra: Hajdúszoboszló környékének talajtérképe

Forrás: Víg Róbert – Dobos Attila– Pongrácz Zoltán et al. 2007

A talaj alapkőzete (lösz, agyagos lösz) általában 130-140 cm mélyen helyezkedik el, de helyenként 160-180 cm mélyen található. **Az elmúlt negyven év során a só-, a humusz és nitrogéntartalom csökkent, míg a foszfor- és káliumtartalom növekedett.** A só mennyisége a talaj felső 30 cm-es rétegében átlagosan 0,07%-kal, 30-60 cm között 0,04%-kal csökkent. Hajdúszoboszló környékén folytatott talajművelés során talaj mély (35-40 cm) szántása, a 3-4 évente végzett mélylazítás jellemző gyakorlat, mely elősegíti a víz lefelé irányuló mozgását és a sók kilúgozódását. A talajban lefelé mozgó só a mélyebb talajrétegekben halmozódik fel.

A humusztartalom az elmúlt 40 évben 0-30 cm között átlagosan 0,6%-kal csökkent. A csökkenéstől függetlenül a talajok humusszal való ellátottsága kedvező. A városhoz tartozó közigazgatási terület talajainak több mint 90%-a nitrogénben közepesen ellátott. A talaj felső 30 cm-es rétegében a foszfortartalom átlagosan 116 ppm-el, a káliumtartalom 133 ppm-el növekedett 1966 óta, de nagy számban fordulnak elő nitrogénnel és káliummal közepesen illetve gyengén ellátott területek is. **A tápanyag-utánpótlásban jelenleg a különböző műtrágyák alkalmazása dominál,** az istállótrágya, zöldtrágyák és algakivonatok alkalmazása még nem terjedt el. A műtrágyák bemosódása a talaj rétegeibe gyors, talaj- és talajvízszennyező hatásuk jelentős, **csökkentik település minőségi vízbázisának területét.**

3.2.2. A levegő állapota

Hajdúszoboszló **klimatikus adottságai kedvezőek**. A térségben az északnyugati szél a jellemző. A város éghajlata szárazföldi (kontinentális), a téli napok száma 0 °C átlaghőmérséklettel 30-40, a nyári napok száma, amikor a hőmérséklet átlaga 25 °C, 80-85. **A levegő páratartalma alacsony, amit ellensúlyoz a fürdő és parkosított környékének mikroklimája. Az évi átlagos csapadékmennyiség mindössze 517 mm, ellenben a napfényes órák száma eléri, olykor meg is haladja a kétezer órát.**

A terület levegőszennyezettségét alapvetően a kibocsátások mennyisége és minősége határozza meg. A kibocsátott primer levegőszennyező anyagok mennyiségi és minőségi eloszlása változó, amit egyrészt a gazdasági tevékenységek, másrészt a közlekedés, harmadrészt a lakossági energiafelhasználás befolyásol.

1. táblázat: Hajdúszoboszló légszennyezése a jelentésre kötelezett források alapján 2006-ban és 2007-ben

	Emisszió (t/év)	
Szennyező anyag	2006	2007
SO ₂	0,1	2,4
CO	16,6	33,564
NO _x	29,7	27,531
Szilárd anyag	1,9	0,868
CH	5,3	1,137
összesen	53,6	65,53

Forrás: Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

A levegőszennyezettség 2006-os és 2007-es adatait vizsgálva **feltűnő a kén-dioxid valamint a szénmonoxid mennyiségének növekedése**, melynek oka a lakossági gázáremelések után a fűtési célú földgáz-felhasználás csökkenése és a tűzifa valamint a kőszén fokozottabb megjelenése a lakossági fűtésben.

A nitrogén oxidok drasztikus csökkenése 2004 után indult meg, a 4. számú főút Hajdúszoboszlót elkerülő szakaszának átadása után, mely zaj és rezgésterhelésre is pozitívan hatott.

2. táblázat: a kén-dioxid, a nitrogén-dioxid és az ülepedő por mennyiségének változása a 2006/2007-es illetve a 2007-es nem fűtési félév során

	2006/2007 fűtési félév	2007 nem fűtési félév
SO ₂ (t/év)	1,65	1,71
NO ₂ (t/év)	30,26	21,12
Ülepedő por g/m ² x30 nap	4,91	11,05

Forrás: Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

3.2.3. A felszíni vizek állapota

A város legjelentősebb **vízfolyása a Keleti-főcsatorna**, célját tekintve több funkciós csatorna. Az Alföldet észak-déli irányban átszelő vízfolyás Tiszalöktől indulva, 98 folyami kilométer után Bakonszegnél a Kállóba, azon keresztül a Hortobágy-Berettyóba torkollik. A tiszalöki duzzasztómű hatására vizét a Tiszából gravitációsan nyeri. A csatorna maximális vízáteresztő képessége 60 m³/s, ami a vízkivételek miatt a Kálló bukónál 15 m³/s-ra csökken.

A vízkormányzást három zsilip; a tiszavasvári-, a balmazújvárosi- és a **hajdúszoboszlói-bukó teszi lehetővé**. Ennek köszönhetően **a vízszintet** egy magasabb nyári és egy alacsony téli vízszint között **egész évben a vízkivételi igényeknek megfelelően lehet változtatni**, de ez biztosítja azt is, hogy elkerülhetők a nagyobb árvizek hatásai. A csatorna teljes hossz-szelvényében a meder vízmélysége átlagosan 3-4 méter között van, szélessége

kb. 25-30 méter. A keresztmetszvény kialakítására jellemző az 1,2 m mélységű padka. Itt nád dominanciájú szegélynövényzet található.

A csatorna **a kiemelt fontosságú ivóvízbázisok közé tartozik, vízminősége ennek megfelelően I. osztályú.** A szállított folyóvízi üledék lerakódásával a vízátlátszóság az alsó szakasz irányába növekszik. A víz kalcium-hidrogénkarbonátos iontípusba tartozik, vezetőképessége alacsony-közepes, jellemzően nem haladja meg az 500 S/cm értéket.

A csatorna vizének kémhatása az enyhén savanyú és enyhén lúgos értékek között változik (pH= 6,5-7,5). Az oxigén ellátottság megfelelő, alacsonyabb értékek helyileg a pangó részekben, az üledék közelében alakulhatnak ki. A növényi tápanyagok közül az NH_3 -nitrogén nem jellemző, a NO_2 és NO_3 koncentrációi egész évben alacsony értéket mutatnak ($\text{NO}_3= 0,007-0,05 \text{ mg/l}$). A három nitrogén-forma aránya a nitrát felé tolódik, ami a víztér megfelelő oxigénellátottságát támasztja alá. A nitrogén koncentráció az alsó szakaszok irányába csökkenő. A vízben oldott ortofoszfát értékei szintén alacsonynak tekinthetők ($0,01-0,2 \text{ mg/l}$).

A nitrogén formák szakaszonkénti csökkenő tendenciája és a foszfor ettől eltérő változásai azt mutatják, hogy a csatorna növényi tápanyagait a felvehető nitrogén limitálja. A csatornában az összes szennyezőanyag csoport az I. osztályú vízminőség határértéke alatt marad. A klorofill-a tartalom, amely a vízben a lebegő fotoszintetizáló szervezetek mennyiségét mutatja a teljes szakaszon alacsony értékű. **A vízfolyásban a plankton szervezetek mennyisége is igen alacsony.**

Növényzetére jellemző teljes hosszon a padka növénysszegélye, amelyben a nád (*Phragmites australis*) dominál, emellett jellemző a harmatkása (*Glyceria maxima*) és főleg az alsó szakaszon a különböző gyékény fajok (*Typha angustifolia*, *T. latifolia*, *T. laxmanni*). A padkán, és részben a mederrézsűn jellemzőek a különböző gyökerező- és lebegő hínárállományok (*Nuphar luteum*, *Sparganium erectum* szubmerz hajtásai, *Potamogeton nodosus*, *Ceratophyllum demersum*, *Hydrocharis morsus-ranae*, *Spirodela polyrrhiza*), amelyek borítása az alsóbb szakaszok irányába növekszik.

A Keleti-főcsatorna jelentősége az elmúlt időszakban a gyakori vízhiányos időszakok miatt felértékelődött. Az éves vízhasználatok az alábbi átlagértékekkel jellemezhetők:

- öntözés: 8-20 millió köbméter;
- halastó: 50-100 millió köbméter;
- ipari: 20-30 millió köbméter;
- kommunális: 3-4 millió köbméter;
- ökológiai: 15-20 millió köbméter;
- vízáradás 250-300 millió köbméter, Az elmúlt 50 évben döntő részt zavartalan Keleti-főcsatorna üzemeltet tudott biztosítani a mindenkori üzemeltető.

A város közigazgatási területe a 48. számú KFCS menti belvízrendszer 481b számú Kösely belvízöblözetben helyezkedik el. A Kösely-főcsatorna egy szakasza rendezetlen, nádas ősmeder. Közepes vízhozama $2 \text{ m}^3/\text{s}$. Árhullámok csak tavasszal és nagyobb esőzések alkalmával jelentkeznek, az év többi részében alig van víz a medrében. Vízminőségét Debrecen szennyvizei nagymértékben rontják.

Keleti-főcsatorna és Kösely keresztezésénél halastavak üzemelnek. A Hortobágy halastavai a Kungyörgy-tavakat leszámítva körtöltésesek, ami azt jelenti, hogy a mély fekvésű területek körbegátolásával hozták őket létre, lényegében természetes eredetűek. Méretük átlagosan 60 ha körül mozog, általában 25-100 ha közötti kiterjedésűek. A vízoszlop borítása átlagosan 1,2 méter. A használat miatt jelentős mértékű bennük az üledékképződés, az iszap helyenként eléri a fél méter vastagságot is. A tavak vizére - bár mutat tavankénti eltéréseket a talaj minőségétől, illetve a tápláló víz minőségétől függően - a következő táblázatban szereplő vízkémiai paraméterek jellemzőnek tekinthetők.

3. táblázat: A Hajdúszoboszló környéki halastavak vízkémiai jellemzői

Paraméterek	Jellemző érték intervallum
Vezetőképesség (mS/cm)	400-800
pH	7,6-9,5
KOI (mg/l)	7,0-15,0
NH3 (mg/l)	0,008-0,1
NO2 (mg/l)	0,03-0,2
NO3 (mg/l)	0,3-1,2
O-PO4 (mg/l)	0,05-1,0

Forrás: Forrás: Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

A tavak körül, elsősorban partvédelmi cézzattal már az építés során nádtelepítés történt. A tavak körüli nádszegély kiterjedése az évek alatt jelentősen megnőtt, mellette nagyobb kiterjedésű gyékény sávok is kialakultak. A szegély mellett a magasabb, háttas részekén is jellemző a **gyékény- illetve nádszigetek képződése**. A nádas teljes területe jelenleg hozzávetőlegesen **500 ha**. A tavak növényzetére a mocsári növények mellett a gyökerező hinarak is jellemzőek. Legnagyobb állományban a hínáros, fésűs és imbolygó békaszőlő, a tündérfátyol, sulyom, vízitők, valamint a szegélyben a békatutaj található. A halastavak vízellátása a Nyugati-főcsatornából, a Keleti-főcsatornából, valamint a Hortobágy-folyóból történik.

3.2.4. A felszín alatti vizek állapota

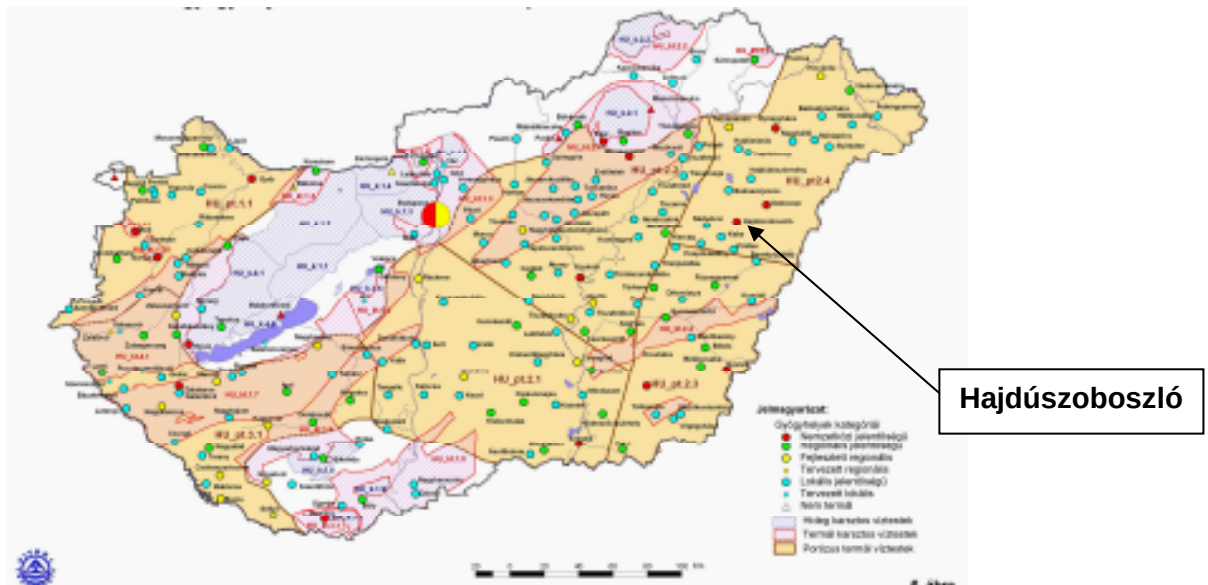
A felszín alatti vizek vonatkozásában a legnagyobb problémát a **talajvíz szennyezése**, szennyezettsége jelenti. Ennek oka elsősorban a „közmuólló” tágra nyílása volt korábban. Jelenleg fontos tényező a **műtrágyák használata** a mezőgazdaságban.

A környéken a talajvíz szintjét befolyásolja a várostól nyugatra elterülő nagyméretű halastó. Ennek köszönhetően **talajvizek a felszíntől számítva 1,5-5 méter közötti mélységben** helyezkednek el a város közigazgatási területén.

Kiemelkedő jelentőségű a város területe alatt húzódó **rétegvíz**: 1925-ben egy sikertelen olajfúrás eredménye volt a termálvízkutatás. Először 1091 m mélyről 73°C hőmérsékletű vizet találtak, majd 1926-ban, újabb sikeres fúrást kezdeményezve, 78°C hőmérsékletű, 2032 m talpmélységű kutat fúrtak. A jódos-brómos, Na-alkáli víz **nagy mennyiségű metánt és földgázt is tartalmaz**.

Hajdúszoboszló termálvizei az ún. **Észak-Alföldi porózus termálvíztestben** tározódnak, mely pannóniai korú (12-1,8 millió év) képződmény. A Magyar Állami földtani Intézet által elvégzett vizsgálatok és modellezések azt mutatják, hogy Hajdúszoboszló térségében a jelenlegi hideg víztermelés a hasznosítható készletet meghaladja, bár az utánpótlódás értékét nem. Ezért bár a víztestet kockázatosként tartják számon, de a MÁFI szakértőinek véleménye szerint az vízigény értéke felülvizsgálandó, amely után a besorolás módosítható.

2. ábra: A termál gyógyhelyek és a termál víztestek kapcsolata Magyarországon

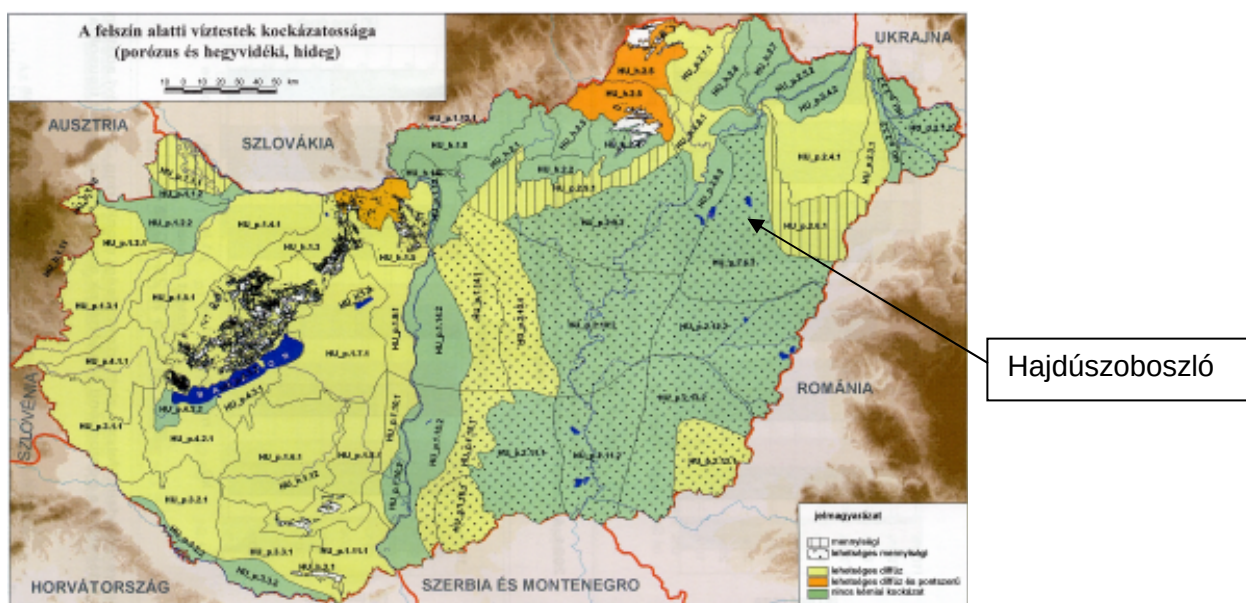

Forrás: Magyar Állami Földtani Intézet

A nyugalmi vízszintadatok (részben mélységi mérésekkel alátámasztva) a porózus termálvíztesteket megcsapoló kutaknál 5-30 m vízoszlopnyi nyomáscsökkenéseket mutatnak az Alföldön. **Hajdúszoboszlón és Debrecenben azonban 50 m körüli depressziókat is mértek, mely jelentősen drágítja a termálvíz-kutak üzemeltetését, a túlhasználat pedig már középtávon a kinyerhető vízmennyiség csökkenését fogja okozni.**

Hajdúszoboszlón sérülékeny földtani közegű vízbázisra épült vízmű is üzemel. A vízvezető szintek iszaposak és finomhomokosak. A talajtól számított 50-90 m mélységben található az ún. **felső vízáadó szint**. Itt már a porózus, vízáadó képződmények túlsúlya jellemző. 90-100 m mélységközben található a felső és alsó vízáadó szintet elválasztó féligáteresztő vízáadó szint. 100 m alatt a pleisztocén (1,8 millió év) aljazatig helyezkedik el az alsó vízáadó övezet.

3. ábra: A felszín alatti víztestek kockázatossága Magyarországon

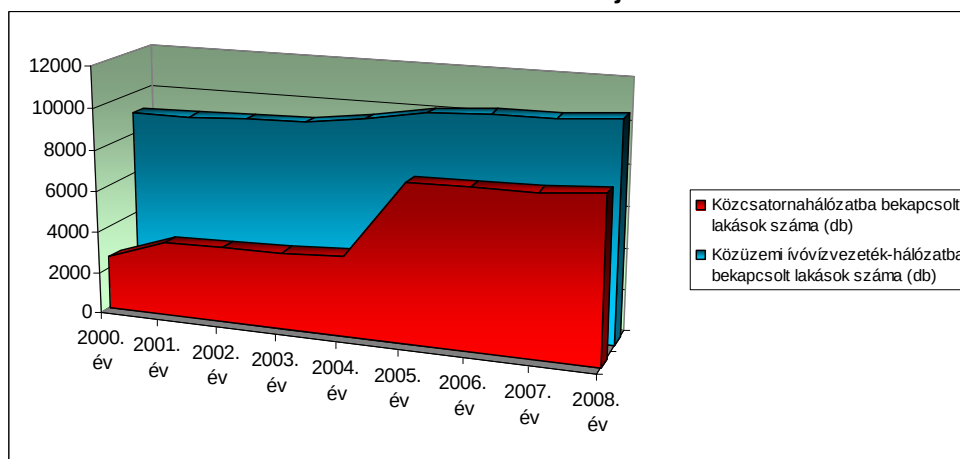

Forrás: Magyar Állami Földtani Intézet

3.2.5. Az ivóvíz és szennyvízhálózat jellemzése

A település **közüemi szolgáltatásokkal való ellátottsága kedvezőnek ítéltető**. A kiépített ivóvízvezeték-hálózat hossza **2008-ban 108,2 km** volt. A 4. ábra tanúsága szerint az ivóvíz-hálózat kiépítésével együtt a bekapcsolt lakások száma is folyamatosan növekedett (10 év alatt 17,05%-kal), mely 2008-ban 10 523 lakást jelentett.

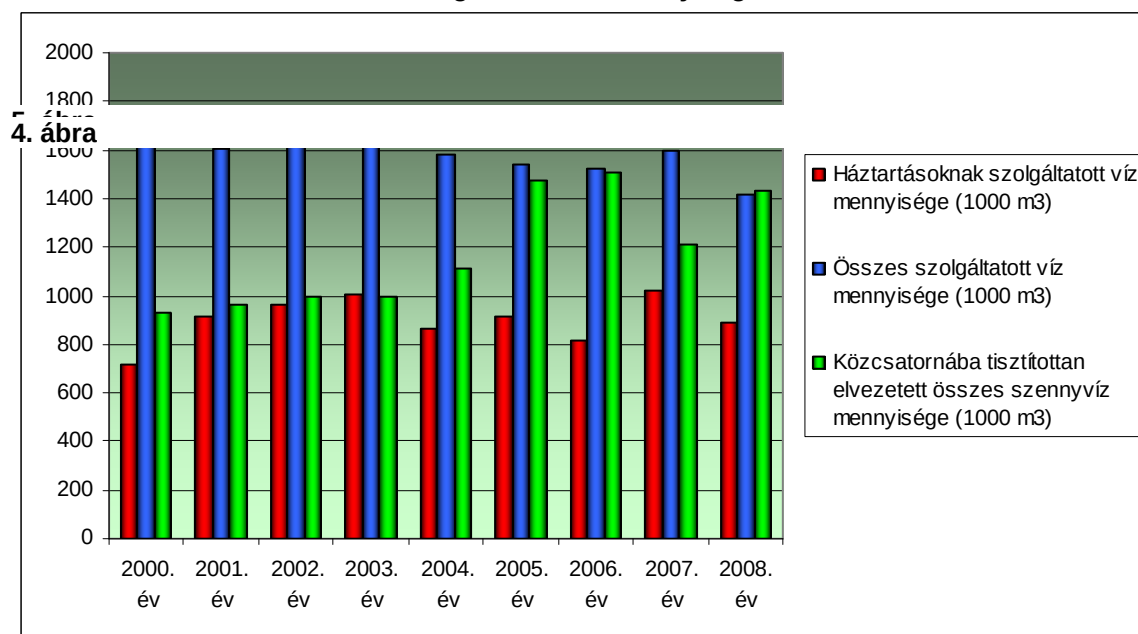
4. ábra: A közműolló alakulása Hajdúszoboszlón

Forrás: KSH T-Star

A közüemi szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésének szempontjából a 2005. év nagy jelentőségű volt, hossza ekkor – egy európai uniós támogatásnak köszönhetően – duplájára emelkedett, jelenleg 82 km, így **1 km ivóvízvezetékre 758 m szennyvízcsatorna jut**. A közcsonahálózatba bekapcsolt lakások száma szintén 2005-ben duplázódott meg és 2008-ig enyhén emelkedett (7 896 lakás). A szennyvízcsatorna-hálózat jelenleg még 47 utcában hiányos – **a hiányzó szakaszok kiépítésére a város benyújtotta pályázatát, amely már befogadásra került és várhatóan bezárja a város kismértékben nyitott közműollóját.**

5. ábra: A szolgáltatott víz mennyiségének összetétele

Forrás: KSH T-Star

A **háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége** 2000 és 2008 között enyhe ingadozást mutatott, azonban aránya az összes szolgáltatott vízmennyiségen belül **folyamatosan nőtt**, köszönhetően egyrészt az életszínvonallal növekvő lakossági vízfogyasztásnak, másrészt a településen működő vállalkozások víztakarékossági intézkedéseinek. Az összes szolgáltatott víz mennyiségében a kiugró értékek a fokozottan meleg nyaraknak köszönhetőek.

A település szennyvíz-beruházásainak **köszönhetően 2005-től a tisztítottan elvezetett szennyvíz mennyisége is dinamikus növekedést mutat**. A szennyvíziszap komposztálása a szennyvíztisztító telepen megoldott. A megfelelő minőségű komposzt további elhelyezése, hasznosítása jelentős feladat. A csatornahálózat elválasztott rendszerű, szinte kizárólag gravitációs üzemű.

3.2.6. Hulladékgazdálkodás

A rendszeres **hulladékgyűjtésben bevont lakások száma 2003 óta folyamatos növekedést mutat**, 2008-ban a teljes lakásállomány 75%-ából szállították el legalább hetente egyszer a kommunális hulladékot. Az összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége gyakori ingadozásokat mutat, jelentősen függ a településre látogató turisták számától.

4. táblázat: A hulladékgyűjtés jellemző statisztikai adatai Hajdúszoboszlón

Időszak	Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)
2001. év	10780	n.a.	n.a.
2002. év	19730	n.a.	n.a.
2003. év	11250	n.a.	7300
2004. év	n.a.	n.a.	7500
2005. év	n.a.	n.a.	7500
2006. év	10548	6510	7600
2007. év	9491	6500	7600
2008. év	10533	6310	7900

Forrás: KSH T-Star

A városban keletkező **szilárd hulladék** jelentős része (hulladékudvaron és gyűjtőpontokon begyűjtött hasznosítható anyagok kivételével) a Hajdúszoboszlótól 22 km-re **lévő Nádudvari lerakóba kerül**. Az átszállítás többletköltsége illetve az ártalmatlanítás jelentős terhet jelent a város önkormányzatának.

- A város gazdasági társasága, amely egyben közszolgáltató is, rendelkezik egy saját tulajdonú komplex hulladékgazdálkodási teleppel. Ezen belül működik:
- egy komposztáló tér a városban keletkező ág, gally, nyesedék, fűkaszálék stb. komposztálásának céljából,
- egy hulladékudvar PET palack, üveg, papír, textil, elektronikai felszerelések, akkumulátorok stb. gyűjtésére,
- egy átrakó állomás a keletkező hulladékszállításon felül keletkező települési szilárd hulladék fogadására.

A szelektív hulladék gyűjtése a városban jelenleg 30 gyűjtőszigeten történik.

3.2.7. Térszerkezet, területhasználat, épített környezet

A 900 éves múltra visszatekintő település szerkezetében mai napig megfigyelhetők a jellegzetes mezővárosi ólaskertes szerkezet jegyei, annak ellenére, hogy különösen az elmúlt száz évben végbement népességnövekedés miatt a korábbi külső kertek beépültek.

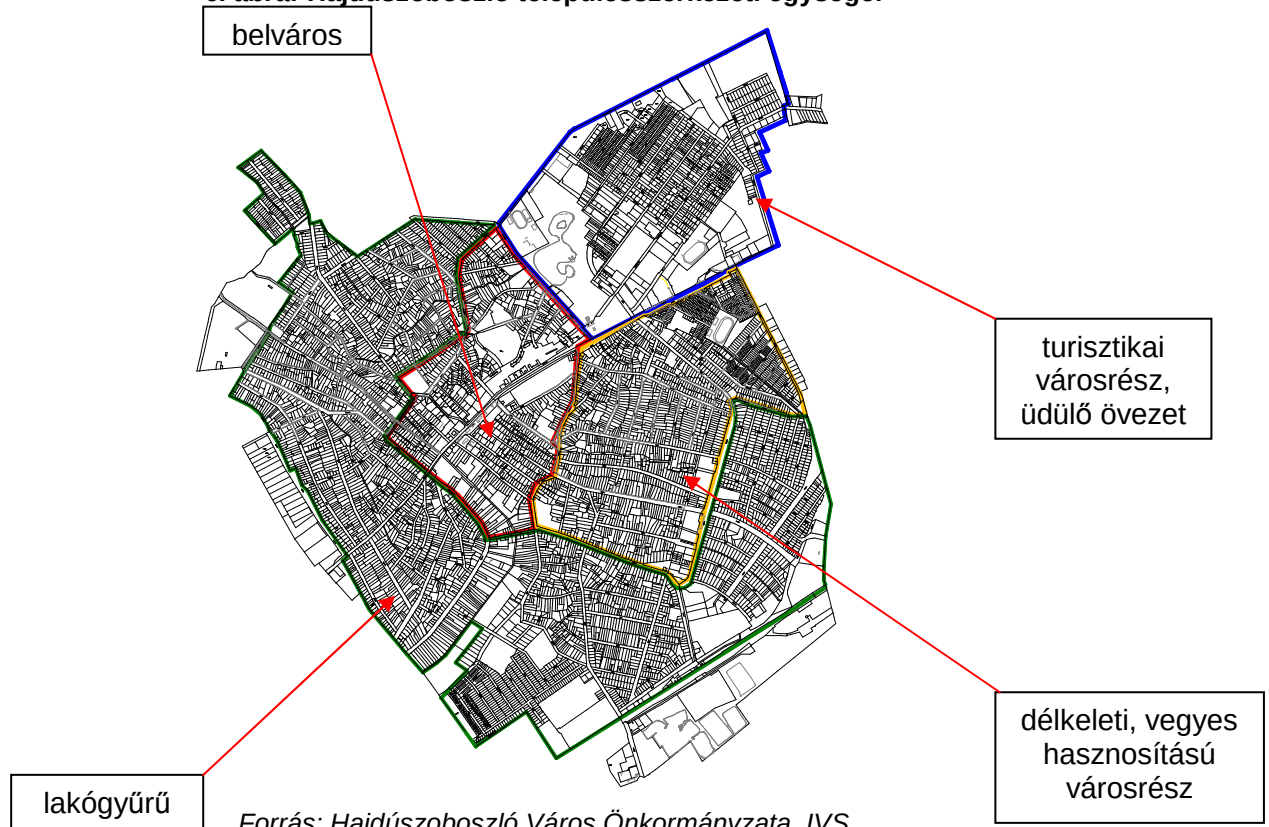
A város jelenlegi arculatát a XX. század második felében nyerte el. Településszerkezetében meghatározó a **kétpólusú felépítés**. A városközpont a középkori település belső lakóterületét foglalja magában, ezt veszi körül a külső kertségből kialakult lakóterületek gyűrűje.

A település funkcióbővítő városrehabilitációját megalapozó **Integrált Városfejlesztési Stratégiában** a szakértők két, településfejlesztési szempontból markáns városszerkezeti egységet különítettek el:

- a **város északi-északkeleti részén** elhelyezkedő HungaroSpa Hajdúszoboszló Gyógyfürdő egy olyan komplex, szolgáltatásokkal nagy mennyiségben és magas minőségben ellátott **üdülőövezet** kialakulását indukálta, amely a vendégek számára a nyári időszakban ténylegesen központként funkcionál;
- a város térbelileg **központi része** a közszolgáltatások elérését és igénybevételét teszi lehetővé főként a helyi lakosság számára, a turisták csak alkalmanként keresik fel, központi funkcióját elsősorban az idegenforgalmi idényen kívül tölti be.

A két központi rész **földrajzilag és funkcionálisan is elkülönül egymástól**, más célcsoportok számára nyújt szolgáltatásokat.

6. ábra: Hajdúszoboszló településszerkezeti egységei

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata, IVS

A város közlekedési hálózatra jelentős hatással volt a **4. sz. főút** átmenő forgalma. Az elkerülő szakasz megépítése után a **belváros tehermentesült** az átmenő forgalom káros hatásaitól. A teljes városközpont élő utcává alakítása északi elkerülő út megépítésével valósulhat meg, ami által a 33. számú útról érkező forgalom nem a városon áthaladva fog csatlakozni a 4. számú főúthoz.

A város belterületén a **zöldterületek** kiterjedése 219 893 m² volt 2008-ban, mely a település teljes területének (kül- és belterületek) 0,09%-a, és a belterületnek is mindössze 1,97%-a. A rendszeresen tisztított zöldterületek mérete 127 000 m². A közterek és parkok elsősorban a városközpontra és a gyógyfürdő környékére koncentrálódnak. A közparkok növényállománya vegyes, általában felújításra szorul, a város utcafásítottsága jelenleg nem kielégítő, a városi zöldfelületi rendszerben az utak melletti védőfásítások hiányosak.

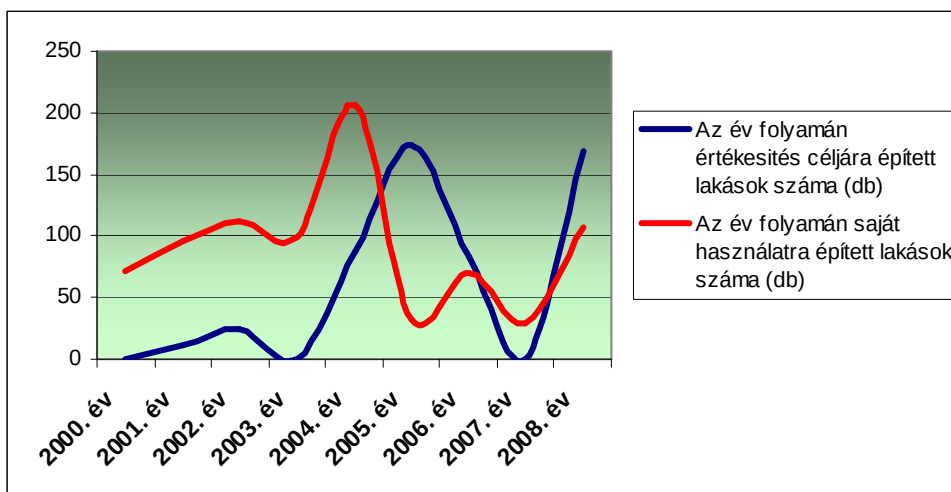
1. kép: Harangház a Szent István parkban

A nagyobb kiterjedésű belterületi parkok elsősorban a gyógyfürdő környékén helyezkednek el. A város legnagyobb közösségi célú zöldterülete, a Szent István park, ahol a Szabadtéri Színpad mellett számos emlékmű és köz-téri szobor található (pl. Város-alapítási emlékmű, Növekedés-szobor, Harangház).

2000 és 2008 között a város lakásállománya 15,6 %-kal nőtt a KSH adatai szerint, 2008-ban a lakások száma 10 528 darab volt a településen. **Az épületek korösszetétele kedvező,** jóllehet az országos átlagnál valamivel idősebb – főként a **nagykiterjedésű lakótelepek hiánya miatt.**

7. ábra: Az új lakások számának alakulása Hajdúszoboszlón

Forrás: KSH T-Star

Az elmúlt időszakban a **lakásállomány** a város egyes részein **jelentős megújuláson ment keresztül**. 2001-ben még a lakások csaknem 60%-a 1970 előtt épült, arányuk azóta az

építési kedv növekedésének és a város idegenforgalmi adottságainak köszönhetően jelentős mértékben csökkent. A saját használatra valamint az értékesítés céljából épített lakások száma főként a központi lakástámogatási rendszernek köszönhetően 2000 után megemelkedett, a saját használatú lakások esetén 2004-ben, az értékesítési célú lakásépítések esetén 2005-ben érte el csúcspontját. 2005 után a kedvezmények visszavágása miatt a saját használatra épített lakások esetén ingadozásokkal bár, de csökkenő tendencia érvényesül, míg az értékesítés céljából épített lakások esetén az idegenforgalmi hasznosítás miatt egy újabb építési hullám kezd kibontakozni.

A 2001. évi népszámlálási adatok tükrében **a lakások komfortfokozata jónak tekinthető.** Az összkomfortos (3 738 db) és komfortos (3 971 db) lakások száma magas, míg a félkomfortos (321 db), komfort nélküli (893 db), szükség és egyéb lakások száma (402 db) viszonylag alacsony. Ez utóbbiak a város belterületi peremterületén elszórtan helyezkednek el, illetve jelentős részét az üdülőövezetben lévő üdülő- és hétvégi házak alkotják.

Az önkormányzat az utóbbi években alapvető fontosságúnak tartotta, hogy összefüggő, rossz közegészségügyi és mentális tulajdonságokkal rendelkező lakóhelyi környezet ne alakuljon ki a városban. Ezt a törekvést segítette az évente legalább egyszer szezonálisan megemelkedő munkaerő-piaci kereslet, ami a nyári időszakban állandó bevételt jelent a családok számára. A kedvező lakókörnyezetnek megfelelően **teleprehabilitációs programok indítására nem volt és – a kedvező társadalmi és infrastrukturális folyamatok miatt – nem is lesz szükség.**

A meglévő **iparterületek** a várost délről elkerülő vasútvonal építését követően, főleg a vasútvonal mellé települtek. A város területi terjeszkedése a területrendezési terveknek és a helyi építési szabályzatnak megfelelően az északi és keleti irányban indult meg. A beépítésre alkalmassá tett nyugati és délnyugati peremek beépülése a zöldmezős lakossági és vállalati beruházásoknak köszönhetően megkezdődött.

Hajdúszoboszlón két országos védettség alatt álló **műemlék** található: a református templom és a középkori templomok maradványa.

Az egyhajós református templom kibővítéséhez 1810 májusában fogtak hozzá Rabl Cornelius debreceni kőműves vezetésével, és a munkálatok 1813-ban fejeződtek be. Az épületet két oldalhajóval került kibővítésre, majd hozzákezdték a templom belsejét kialakítani. A legnagyobb munkát a karzatok elkészítése adta a készítőknél. Boros István és Agárdi István helybeli asztalos mesterek 1811-ben kezdték a munkálatokat, ami 1816-ig tartott. A megújult templom orgonáját Krämmer János nagyváradi orgonakészítő mester készítette. Az építési munkálatok közben, 1814-ben a toronyba villám csapott, és a tetőszerkezet alaposan megrongálódott, ebből az okból kifolyólag átépítésre került sor. Ezekkel a munkálatokkal 1828-29-ben végeztek. Ekkor került megépítésre a templom 50 méter magasságú tornya, amelynek csúcsát egy toronygomb ékesítette. Az átépítések folyamán az eredetileg gótikus épület klasszicista stílust kapott. Többszöri felújítási munkák után a templom ma ebben a formájában tekinthető meg a nagyközönség számára. Legutóbb 1999-2000-ben restaurálták az épületet. Ezzel egy időben került kialakításra a templom esti díszkivilágítása.

A Református templom körül megmaradt a védőfal egy szakasza a sarokbástyával. Maga a fal a régészeti kutatások szerint XV. századi eredetű, de azt a hajdúvitézek a saját igényeik szerint tovább erősítették. A mintegy húsz méter hosszú falon láthatók a hajdúk által annak idején nyitott körte alakú lőréses, a sarokbástya kör alakú. Az 1961-es helyreállítás során a kifagyott, elporladt, sérült téglákat pótolták, a sarokbástya tetőzetét pedig zsindelyfedéllel látták el. Valamennyi hajdúváros temploma erődített volt, a szoboszlói azonban különbözött a többitől: vizesárokkal vették körbe, a vizet az akkor még vízimalmok hajtására is alkalmas Köselyből vezették ide.

A belváros kijelölt határain belül **helyi védelemre javasolják** városközpont eredeti állapotban fennmaradt szerkezetét, utcahálózatát, a római katolikus templomot, a református

gyülekezeti termet, egy lakóházat, egy éttermet, valamint a városháza, a rendőrség, a Járóbeteg-Ellátó Centrum, a Gönczy Pál Általános Iskola és a Gönczy Pál utcai napközi otthon épületét.

Megőrzendő és lakossági rekreációs zöldfelületként hasznosítható a Kösely Zrt. arborétuma. A vizes, revitalizált élőhelyek (pl. Belső-Kösely) jelentős fejlesztési potenciállal rendelkeznek.

A **Hortobágyi Nemzeti Park** 3568 m² védett területet tart nyilván Hajdúszoboszló közigazgatási területén. Az országosan védett területek közé tartozik a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának kezelésében lévő Angyalházi ősgyepes, valamint valamennyi élővízfolyás, ér és holt-meder. A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága a város északi és nyugati legelőterületeit fokozottan védett természeti területnek terjesztette fel a Környezetvédelmi Minisztériumnak. Az ex lege védett területek közé a város területén található 7 kunhalom tartozik.

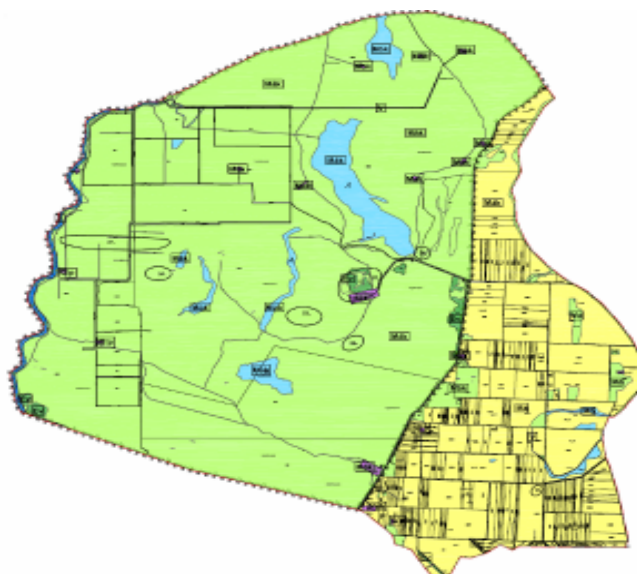
5. táblázat: Kunhalmok Hajdúszoboszló külterületén

	Kunhalom neve	Magasság
Keleti rész	Bárány halom	100,2 m
	Hegyes halom	100,0 m
	Tekintő halom	105,5 m
Nyugati rész	Kurta halom	94,1 m
	Két halom	99,8 m
	Korpád halom	96,1 m
	Zsoldos halom	95,0 m

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A várostól 17 km-re Nagyhegyes és Nádudvar után elhelyezkedő **Angyalháza-pusztá** 3566,7 hektáros védett területe szerepel a ramsari egyezményben meghatározott nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek között is. A korábban a város legelőjeként funkcionáló területen csak korlátozott és természetkímélő mezőgazdasági művelés lehetséges, néhány tanyán jelenleg is biogazdálkodást folytatnak őshonos magyar háziállatok tartásával, ami a falusi turizmus egyik alapjaként is szolgál.

8. ábra: Hortobágyi Nemzeti Park védett területei Hajdúszoboszló területén

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Szintén a város környéki szabadidős tevékenységekre nyújtanak lehetőséget a többnyire **mesterséges állóvizek** (horgásztavak, bányató). Az egyik legnagyobb mértékben hasznosított tó a Nádaspart horgásztó és szabadidős park, amely számos szolgáltatást kínál a horgászástól kezdve a strandoláson át a rendezvényszervezésig.

2 kép: A Nádaspart horgásztó

Forrás: www.nadaspart.hu

Az Állami Erdészeti Szolgálat Debreceni Igazgatósága adatszolgáltatása alapján Hajdúszoboszló területén 413,9 ha erdő helyezkedik el, mely az elsődleges rendeltetés szerint védelmi és gazdasági erdő részekre oszlik. A külterületen lévő erdők zömét a település környéki erdőfoltok, kisebb részét az utak, csatornák és mezőgazdasági üzemek melletti keskenyebb erdősávok alkotják. Az erdőalkotó fatípusok nyárfélék, akác, kocsányos tölgy és több más elegyfa.

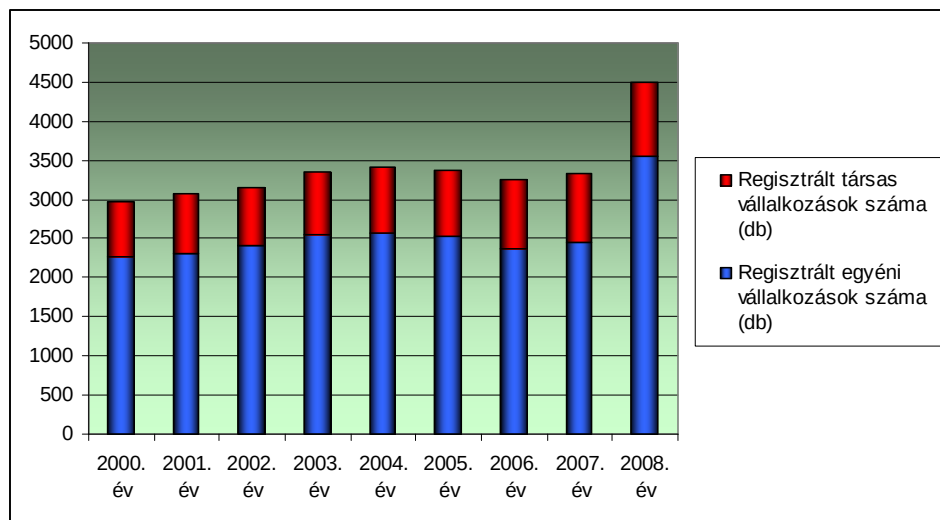
3.3. A gazdasági környezet jellemzése

A kilencvenes évek elejétől kibontakozó gazdasági szerkezetváltás Hajdúszoboszló gazdaságát és társdalmát 1950-es évektől kialakult sajátos, szolgáltatás-alapú gazdasági struktúrájának köszönhetően kevésbé érintette érzékenyen, mint az ország többi részét.

3.3.1. A vállalkozások helyzete

2008-ban 4503 vállalkozás működött a városban. 2000 és 2008 között a regisztrált vállalkozások száma 56,7%-kal növekedett. Ezen belül az egyéni vállalkozások aránya 2000. évi 68,7%-ról 2008-ra 73,3%-ra emelkedett, köszönhetően a turizmus 2000 utáni fellendülésének illetve az őstermelők 2007 utáni egyéni vállalkozóként történő kötelező regisztrációjának.

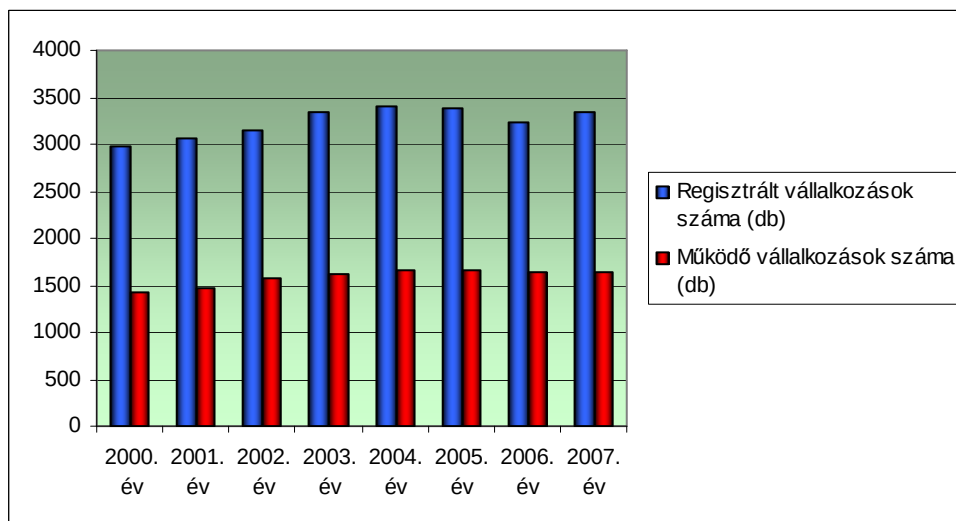
9.ábra: Az egyéni vállalkozások és a társas vállalkozások arányának változása az összes regisztrált vállalkozáson belül

Forrás: KSH T-Star

Hajdúszoboszlón a **működő vállalkozások** száma (1 638 vállalkozás 2007-ben) a megyében Debrecen után a legmagasabb, ennek valamivel több mint 60%-a egyéni vállalkozás. A legtöbb működő vállalkozás a kereskedelem, az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatás valamint az építőipar gazdasági ágakban működik, melyek közvetlenül kapcsolódnak a város húzóágazatát jelentő idegenforgalomhoz (idegenforgalmi ingatlanok építése, értékesítése, üzemeltetése, a városba érkező turisták kiszolgálása).

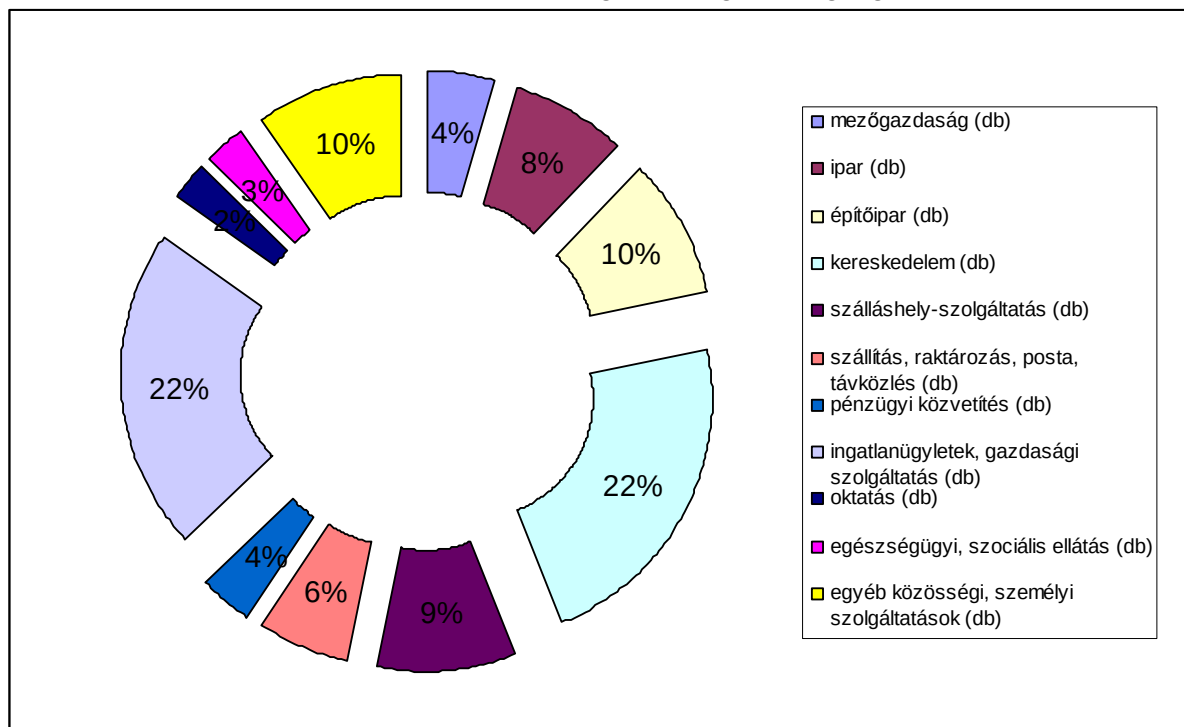
10. ábra: A regisztrált vállalkozások számának alakulása Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A vállalkozások közül a legtöbb az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás valamint a kiskereskedelem szakágakban működik. Kiemelkedő ugyanakkor az építőipar és a szálláshely-szolgáltatás szerepe is. A működő vállalkozások jelentős része az idegenforgalomhoz kötődő szolgáltatások fejt ki gazdasági tevékenységet.

11. ábra: A működő vállalkozások megoszlása gazdasági ágak szerint, 2008

Forrás: KSH T-Star, 2008

A város legnagyobb foglalkoztatója a HungaroSpa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Zrt., amely 414 főt foglalkoztat. Jelentős szerepet tölt be továbbá a város munkaerőpiacán a Hajdúszoboszlói Városgazdálkodási Zrt. (118 fő) és a mezőgazdasági tevékenységet folytató Köse Zrt., MOL Zrt., MOL Földgázszállító Zrt., Chemostart Kft., Hajdú-Mobil Trans EC, Tigáz Zrt., OTP Zrt., Hotel Béke, Hotel Aquasol.

2008-ban Hajdúszoboszlón 437 **kiskereskedelmi üzlet** működött, amely a 2000. évi értékhez képest 7,3%-os növekedést jelent. 8,5%-uk élelmiszer jellegű. 2002 és 2006 között a **nagykereskedelmi raktárak számában következett be jelentős, 60%-os növekedés**, mely városi települési vállalkozásösztönzési politika sikerét is jelenti, mellyel a város kedvező közlekedés-földrajzi adottságait kihasználva képest volt a logisztikai szerepkör erősítésére is Debrecen árnyékában.

Hajdúszoboszlón a **vendéglátóhelyek** a 2000. évi értékhez képest 56%-al nőtt. 2008-ban a vendéglátóhelyek 74,1%-a cukrászda és étterem volt.

6. táblázat: a kiskereskedelmi üzletek és nagykereskedelmi raktárak számának alakulása 2000 és 2008 között

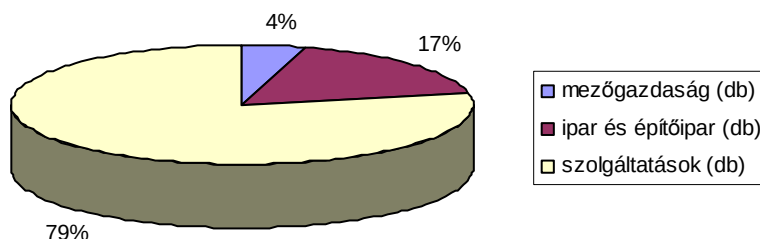
Időszak	Kiskereskedelmi üzletek száma (humán gyógyszertárak nélkül) (db)	Nagykereskedelmi raktárak száma összesen (db)
2000. év	407	n.a.
2001. év	440	n.a.
2002. év	439	10
2003. év	447	10
2004. év	413	10
2005. év	419	11
2006. év	421	11
2007. év	421	12
2008. év	437	16

Forrás: KSH T-Star

3.3.2. A szolgáltatási ágazatok jellemzése

A működő vállalkozások összevont nemzetgazdasági ágankénti megoszlását tanulmányozva látható, hogy Hajdúszoboszló gazdaságában meghatározó jelentősége van a szolgáltatási ágazatoknak: a működő vállalkozások csaknem 80%-a ebben a szektorban működött 2007-ben.

12. ábra: A működő vállalkozások megoszlása gazdasági ágazatok szerint, 2008

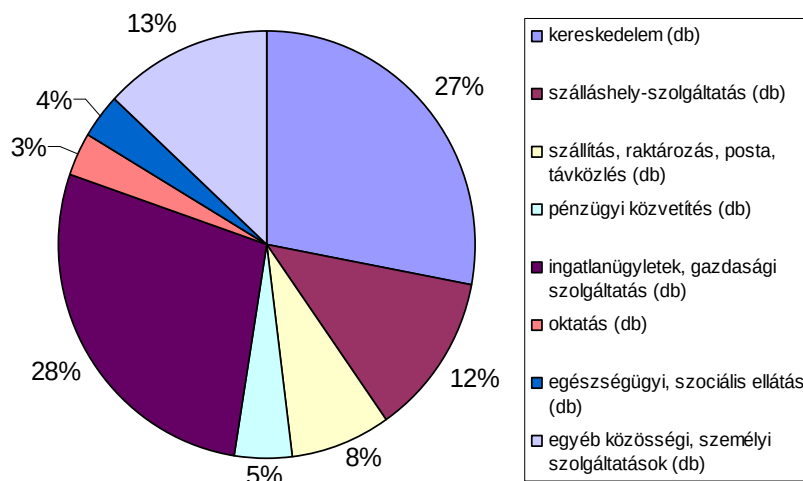

Forrás: KSH T-Star

A szolgáltatásokon belül elsősorban az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatások valamint a kereskedelem dominálnak a statisztikai adatok szerint, együttes részesedésük a szektorból 55%. A szálláshely szolgáltatással illetve az egyéb személyi szolgáltatásokkal foglalkozó működő vállalkozások részaránya 13% illetve 12%. Feltűnő, hogy pénzügyi közvetítéssel a működő vállalkozások mindössze a 5%-a foglalkozik, zömmel nagy pénzügyi intézetek, biztosítótársaságok illetve bankok helyi képviselői.

A településen szinte az összes szolgáltatás a gyógyturizmushoz kötődik. A kereskedelem a lakossági igények kielégítésén túl főleg a településre érkező vendégek ellátására specializálódott, magas az igényes élelmiszeripari és ruházati termékeket árusító helyek száma. Az ingatlanügyletek és a szálláshely-szolgáltatás szintén szorosan összefonódott a település életében. Az utóbbi öt évben több nagyértékű turisztikai ingatlanfejlesztés is történt a városban, mely egyrészt növelte a magas színvonalú kereskedelmi szálláshelyek számát, másrészt jelentős bővülést indukált az ingatlanpiaci vállalkozások számában és bevételeiben egyaránt.

13. ábra: A működő vállalkozások megoszlása a szolgáltatási ágazaton belül, 2008

Forrás: KSH T-Star

3.3.2.1. Turizmus

A 2000 és 2008 közötti időszakban a helyi gazdaság húzóágazatát jelentő turizmusban alapvető változások zajlottak le. A magas színvonalú szállodák száma 8 év alatt megduplázódott. **Megélénkült a belföldi turizmus**, ami pozitívként értékelhető, mivel az idegenforgalmi fejlesztések eredményességét a belföldi turisztikai kereslet nagymértékben befolyásolja.

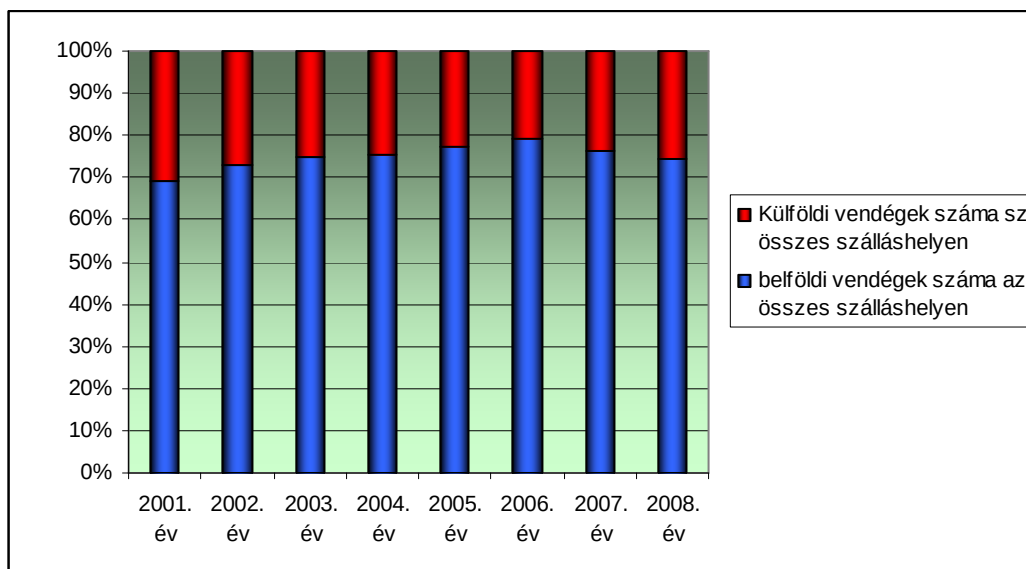
7. táblázat: Hajdúszoboszló idegenforgalmi attrakciói

ÉRTÉKEK	Természeti	- Gyógy- és termálvíz - Keleti-főcsatorna - Hortobágy közelsége - Fürdő-tó - Nádaspart (horgásztó)
	Építészeti	- Református templom (műemlék) - Erődfal (műemlék) - Katolikus templom (helyi védettség) - Városháza (helyi védettség) - Rendőrség épülete (helyi védettség) - Harangház
	Kulturális	- Bocskai István Múzeum - Fazekas-ház - Gönczy Pál- emlékszoa - Múzeumi Galéria - Nemzetközi Modern Múzeum - Népművészeti kiállítás

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A városban és környékén található építészeti és kulturális értékek mellett leginkább gyógy- és termálvizéről ismert gyógyfürdő és strand jelenti a legfontosabb turisztikai vonzerőt.

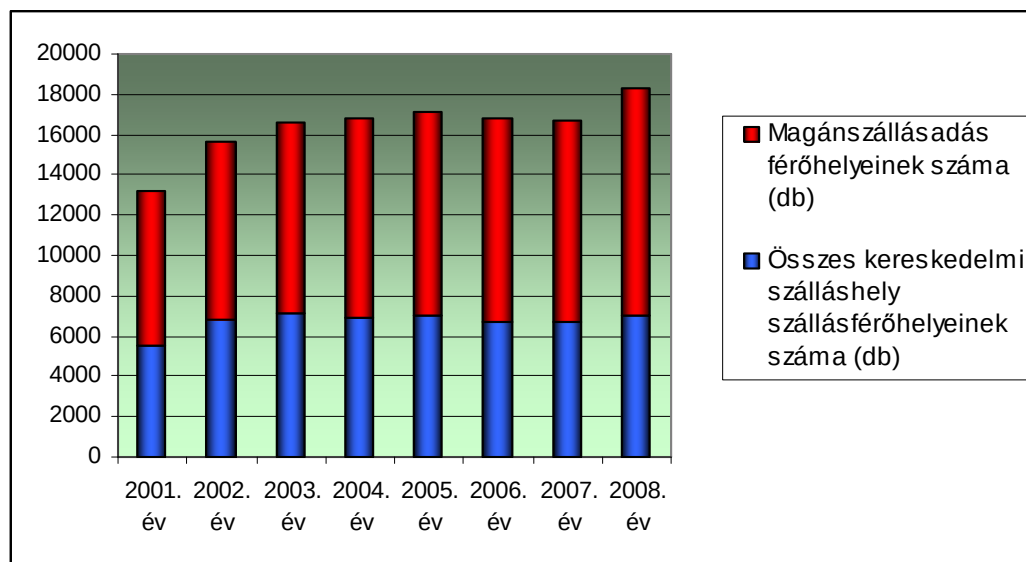
14. ábra: A külföldi és a belföldi vendégek arányának alakulása 2001 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A városban található összes **szálláshely száma** az utóbbi 10 évben mintegy másfélszeresére növekedett a KSH adatai alapján. 1997-től 2003-ig folyamatos volt az emelkedés (944-ről 1 512-re), 2004-től viszont csökkenés indult meg, aminek eredményeként 2006-ban 1 431 szálláshely működött. A csökkenő tendencia elsősorban a magán-szállásadás vendéglátóinak számában követhető nyomon, de így is ez adja a szálláshelyek csaknem 95%-át. A város azonban kereskedelmi szálláshelyek szempontjából is jól ellátott: 24 szálloda, 21 panzió, 2 kemping, 1-1 ifjúsági szállás és turistaszálló, valamint 33 üdülőház várja a vendégeket.

15. ábra: A szállásférőhelyek számának és összetételének változása 2001 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

Az összes szálláshely **szállásférőhelyeinek száma 2001 óta** 13213-ről 18285-re, 38,3%-al emelkedett. A magánszállásadás férőhelyeinek száma ennek köszönhetően 2001 és 2008 között 46,2%-al nőtt, míg a kereskedelmi szállásférőhelyek száma ingadozásokkal 2001 óta 27,4%-os növekedést könyvelhetett el.

A kereskedelmi és magánszálláshelyeken megforduló **vendégek száma** az elmúlt 8 év alatt 90,5%-kal növekedett: mind a kereskedelmi szálláshelyek, mind a magánszállásadás

vendégeinek száma csaknem megduplázódott. A vendégéjszakák számának növekedése kevésbé dinamikus, de kisebb ingadozások kivételével folyamatosnak tekinthető: a kereskedelmi szálláshelyeken 2001-hez képest 21,2%-os növekedést követően 2008-ban 800 ezer alatt maradt, mely 50 000 éjszakával kevesebb, mint 2007-ben. A magán szálláshelyeken 2001 és 2008 között törtetlen az emelkedés üteme (63,7%), 2008-ban összesen 273 288 vendégéjszakát regisztráltak.

Az idegenforgalom jelentőségét a városban, illetve a város jelentőségét a megye idegenforgalmában jól mutatja, hogy a szállodai szobák, az összes vendég, valamint az **összes vendégéjszaka tekintetében Hajdúszoboszló részesedése a megyei érték 55-65% között mozog évek óta.** . A kereskedelmi szállásférőhelyek 1000 lakosra jutó számát tekintve Hajdúszoboszló szintén kiemelkedő értéket tudhat magáénak: a megyeszékhely értékének (32) több mint tízszeresét (380).

A korábbi tendencia, miszerint a külföldi vendégek és vendégéjszakák száma nagymértékben meghaladta a belföldiekét, egyértelműen megfordult, amiben a belföldi kereslet fokozatos növekedése mellett az is szerepet játszik, hogy a buszos utazásszervezés egyre kevésbé vonzó a fő külföldi célcsoportok számára, és inkább a könnyebben, rövidebb idő alatt elérhető desztinációkat választják.

3.3.2.1.1. A fenntartható turizmus helyzete Hajdúszoboszlón

Hajdúszoboszló önkormányzata folyamatosan figyelemmel kíséri a turisztikai szektor településen belüli koncentrációjából eredő hatásokat és mindent megtesz annak érdekében, hogy gyógyturizmusból eredő pozitívumok (jobb egészségügyi ellátás, magasabb minőségű településkörnyezet) a város teljes területén minden társadalmi csoport számára érzékelhetőek legyenek. További törekvése a vezetésnek, hogy turisztikai szektor- a fenntarthatóság elveit messzemenően figyelembe véve – településre érkező turisták legmagasabb igényeit is teljesíteni tudja, és Hajdúszoboszló hosszútávon egy európai hírű, elismert fürdőhellyé váljon.

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia is ennek szellemében került kidolgozásra. A lefektetett célok, amelyeket a fejlesztéspolitikai részben is bemutatunk, elsődlegesen az alábbi fenntartható turisztikai törekvéseket szolgálják:

- A turisztikai attrakciók diverzifikálása a városon belül, újabb településrészek bevonása turisztikai körforgásba
- A városon belüli elérhetőség javítása környezetbarát infrastruktúrákkal és eszközökkel (kerékpárút hálózat és élő utcák fejlesztése)
- A meglévő zöldfelületek fejlesztése és újabbak kialakítása, települési ökológiai folyosó létrehozása
- Újabb közösségi terek kialakítása, ahol a városba érkező turisták és a helyi társadalom tagjai találkozhatnak

Hajdúszoboszló jelenlegi fejlesztési célrendszerében maximálisan törekszik a WTO által meghatározott fenntartható turizmus megteremtésére, ennek stratégiai feltételeit tervezési és közpolitikai szinten megteremtette és a jövőben várhatóan olyan fejlesztési projekteket fog végrehajtani a szektorban, amelyek képesek lesznek biztosítani a város modern kori létének gazdasági és társadalmi bázisát adó gyógyturizmus fenntartható fejlődését.

A fenntartható turizmus megteremtésében az önkormányzat mellett a magánszféra is részt vesz. Az országban egyedülálló módon a HungaroSpa Zrt egy olyan gázmotoros kiserőművet helyezett üzembe az Európai Központi Bank támogatásával, mely a termálvíz természetes metántartalmát választja le és használja fel energiatermelésre.

Az erőmű üzemeltetéséből által többféle gazdasági előnyük is származik a pozitív környezeti hatások mellett. A metán megsemmisítése során egyrészt az üvegházhatású gáz

kibocsátás-csökkentése által a *széndioxid kvótájuk értékesítéséből* bevételre jogosultak, másrészt az erőmű segítségével *megtermelt villamos és hő energia* a fürdő által eddig *megvásárolt mennyiségeket részben kiváltja*, továbbá a *felesleges villamos energia kapacitások értékesítésére is lehetőség mutatkozik*

Emellett hőszivattyús és hőcserélős rendszereket is működtetnek, melyek segítségével a HungaroSpa Zrt. Magyarország egyik leg környezettudatosabb turisztikai szolgáltatójává vált.

3.3.3. Ipar

Az ipar szerepe a város gazdaságában nem tekinthető jelentősnek, a befektetés-ösztönzés tekintetében normatív jellegű **kedvezményeket** az önkormányzat nem biztosít, ezekről **egyedi tárgyalás és elbírálás alapján** hoz döntést.

A kijelölt ipari fejlesztési területek a város nyugati és déli részén, az 4. számú főút várost elkerülő szakaszához közel, az idegenforgalmi városrész határától megfelelő távolságra helyezkednek el. A turisztikai fejlesztések elsődlegessége miatt az ipartelepítés a legutóbbi évekig nem számított elsődleges fejlesztési célnak.

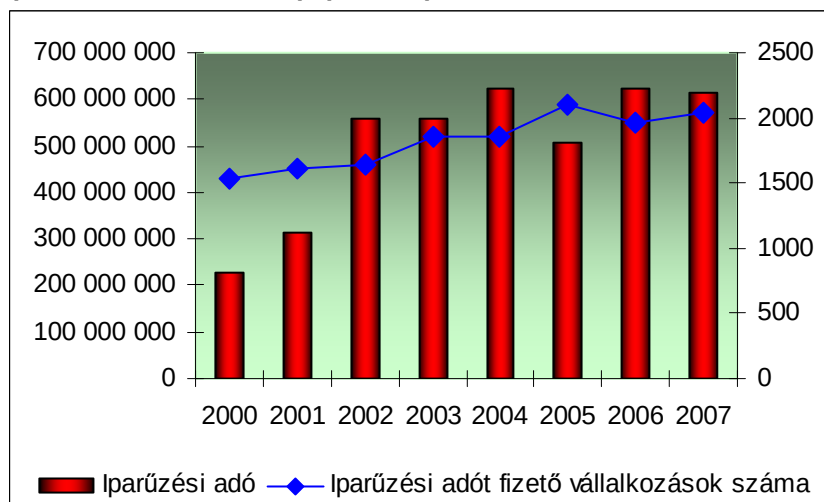
8. táblázat: A legtöbb iparüzési adót fizető hajdúszoboszlói cégek 2000-ben és 2007-ben

2000	2007
MOL Rt.	MOL Földgázszállító Zrt.
Tigáz Rt.	Hunguest Hotels Zrt.
Hotel Béke Kft.	MOL Nyrt.
Civis Hotels Rt.	E.ON Földgáz Storage Zrt.
Kösely Rt.	Róna-IM Kft.
Tigáz Gepa Kft.	OTP Bank Nyrt.
Luximpex Kft.	Tigáz-DSO Kft.
Chemostart Kft.	Chemostar Kft.
Hajdúföld Szövetkezet	Geotherm-Üdülő Kft.
Jancsa Kft.	Hajdú-Mobil Trans Egyéni Cég

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A 2008-ban kirobbanó gazdasági válság azonban hatással volt az idegenforgalmi bevételek alakulására. A város az **ingadozó idegenforgalmi bevételek miatt törekszik az iparüzési adóból származó bevételek növelésére**, amire a vasúton túli területeken történő zöldmezős ipari beruházások ösztönzése jó lehetőséget teremt. Ezzel tovább növelhető a helyi adóbevételek ma már csaknem 2/3-át kitevő **iparüzési adó** összeg, mely stabilizálhatja az önkormányzat gazdasági helyzetét.

16. ábra: Az iparűzési adó mértéke (Ft) és az iparűzési adót fizető vállalkozások száma (db)

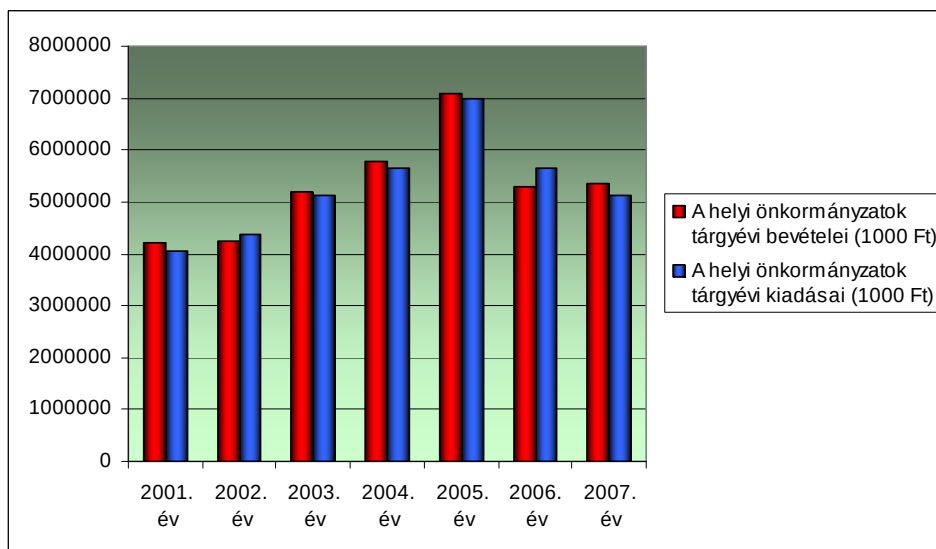
Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A 10 legnagyobb iparűzési adót fizető vállalkozás köre 2000-hez képest részben megváltozott, a legnagyobb összeget változatlanul a MOL fizeti, de jelentős összegek származnak a különböző közüzemi és turisztikai cégek működéséből is.

3.3.4. A város költségvetésének helyzete

Az városban zajló termelés, a növekvő gazdaság és a bővülő kereskedelmi és vendéglátó-ipari forgalom jelentős adóbevételeket biztosít az önkormányzat számára: a helyi adóztatás, valamint az átengedett központi adók az önkormányzat költségvetésének több mint 1/3-át fedezik. Az önkormányzat az ingadozó bevételek ellenére következetes gazdálkodással **2001 óta folyamatosan képes volt egyensúlyban tartani a város költségvetését.**

17. ábra: A hajdúszoboszlói önkormányzat bevételeinek és kiadásainak alakulása 2001 és 2007 között

Forrás: KSH T-Star

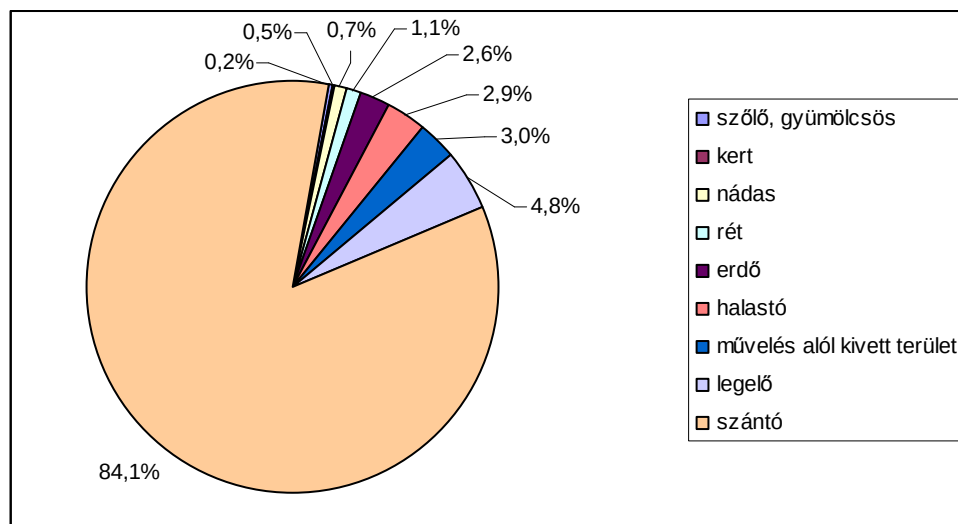
3.3.5. Mezőgazdaság

A **mezőgazdaság** több szempontból meghatározó szektora a város gazdaságának: egyrészt a település talajviszonyai kedvezőek, a város közigazgatási területén található löszös talajok átlagos aranykorona értéke 32. Másrészt a **városba érkező turisták élelmiszerellátásában**

alapvető szerepe van a helyi gazdálkodóknak, akik naponta friss árukkal látják el a település kiskereskedelmi egységeit, az üdülőövezetben akár naponta többször is. A folyamatos kereslet miatt a mezőgazdasági termékek árai magasabbak a környező településeknél, ezért megfigyelhető **a helyi lakosság vásárlási célú ingázása**, amely főleg a reggeli jelentős közlekedési környezetterheléssel jár.

A mezőgazdaságilag hasznosított földterületek jelentős része, 84%-a szántó, 4,8% legelő. A magas ráfordítások mellett jelentős árbevételt hozó igényes mezőgazdasági kultúrák, kertészetek, gyümölcsösök aránya viszonylag alacsony. Az erdők a város közigazgatási területén található földterületek 2,6%-át borítják.

18. ábra. A földterületek megoszlása művelési ág szerint Hajdúszoboszló közigazgatási területén, 2008

Forrás: KSH T-Star

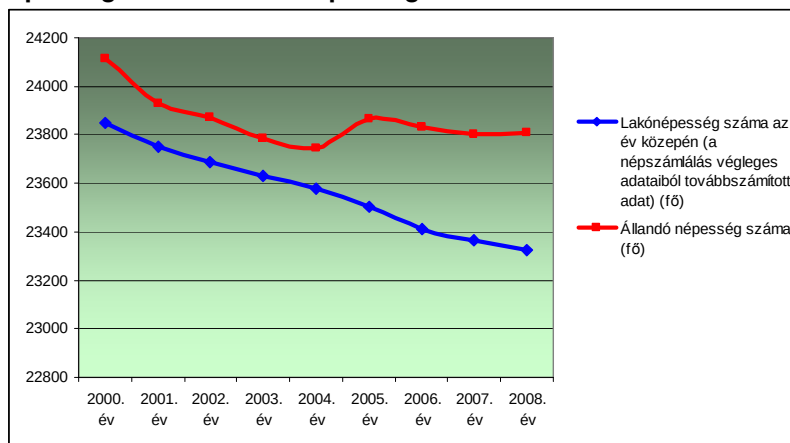
A földterületek tulajdonviszonyai jelentősen megváltoztak rendszerváltás után, és az átrendeződés mai napig is tart: a termelőszövetkezetek szétestek, megjelentek a társas vállalkozások, a mezőgazdasági vállalkozók, az őstermelők. A kedvezőtlen folyamatok hatására csökkent a felvásárló/értékesítő szerep, helyi feldolgozó kapacitás hiányában az agrárium lehetőségei nincsenek megfelelő mértékben kihasználva. Ez hosszútávon veszélyeztetheti a turisták és a lakosság ellátását, munkanélküliséghez és az inaktivitási ráta növekedéséhez vezethet az őstermelők körében illetve élénkítheti a bevásárlási célú utazásokat, melynek negatív környezeti hatásai jelentősek.

3.4. A társadalmi folyamatok jellemzése

3.4.1. Demográfia

Hajdúszoboszló népesedési viszonyait vizsgálva kiderül, hogy **mind az állandó, mind a lakónépesség száma csökkent** 2000 óta. 2008-ban a város 238,7 km²-nyi területén 23 296 főnyi lakónépességnek adott otthont. Különösen számottevő lakónépesség számának természetes fogyás miatti csökkenése.

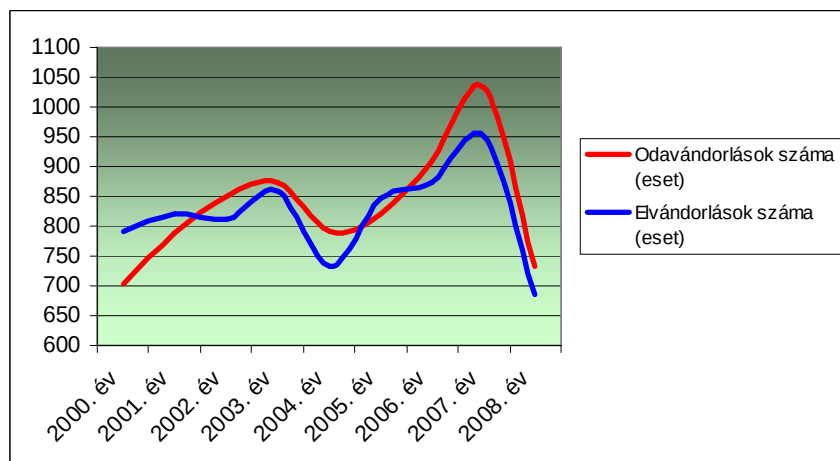
19. ábra: a lakónépesség és az állandó népesség számának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A városra **jellemző vándorlási különbözet évek óta pozitív**: 2008-ban 49 fővel több volt az odavándorlások száma, mint az elvándorlások száma, melynek okai a térségi átlaghoz képest magas életszínvonalban illetve a szezonálisan kedvező munkalehetőségekben keresendők. Ennek ellenére a munkalehetőségek egyoldalúsága miatt a **fiatalok szelektív elvándorlása** jelentős mértékű.

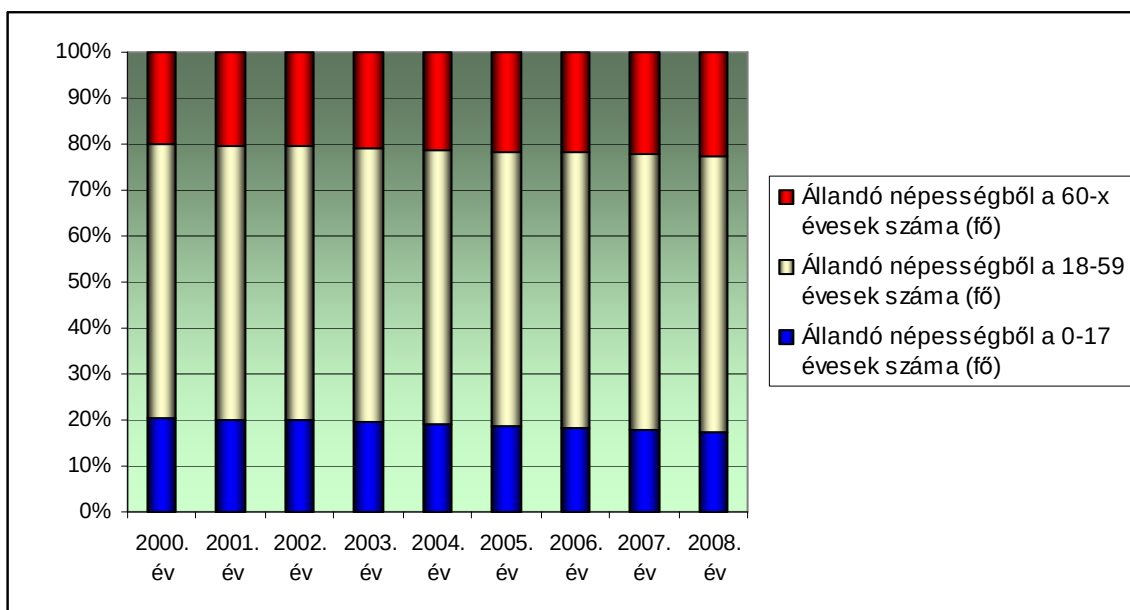
20. ábra: Az elvándorlások és az odavándorlások számának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

Az állandó népesség korcsoportok szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a város **társadalmának előregedése** megkezdődött, mely megfelel az országos tendenciának. A születésszám csökkenése megmutatkozik a 17 év alatti gyermek és fiatalok népesség számának fogyában, mely bár nem nevezhető drasztikusnak mégis markánsan kirajzolódó folyamat az öregedést pedig a 60 év feletti lakosság számának és arányának jelentős növekedése (2001-ben 4 843 fő, 2008-ban 5 377 fő) jelzi. Az állandó népesség legnagyobb hányadát a 18-59 éves korcsoport (60%) képviseli. A 60 év feletti korcsoport aránya 23%, míg a 0-17-esek korosztálya az állandó népességnek csak 17%-át képezi.

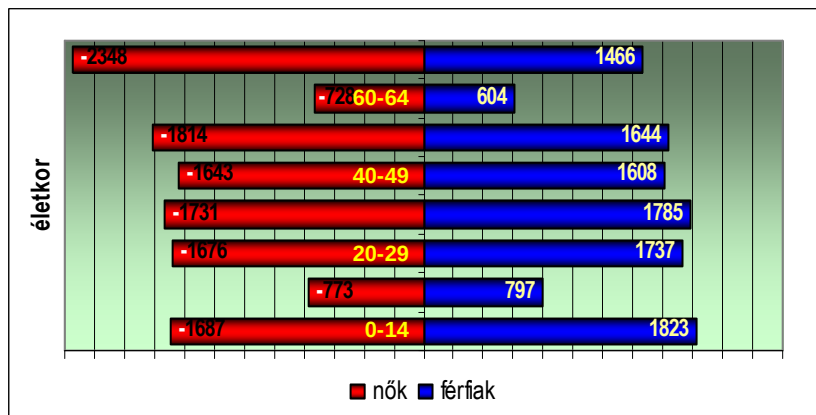
21. ábra: Az állandó népesség korcsoportok szerinti megoszlása Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A lakosság **nemek szerinti megoszlása** megfelel a hazai tendenciáknak: a gyermek és fiatal korban jellemző férfitöbbség a 40-49 közötti korosztályban szűnik meg, innentől a nők száma lényegesen magasabb a férfiakéhoz képest. Míg 60 év alatt átlagosan 1,1 nő jut egy férfinak, addig ez az érték a 60 évnél idősebbek esetében már megközelíti az 1,5-öt.

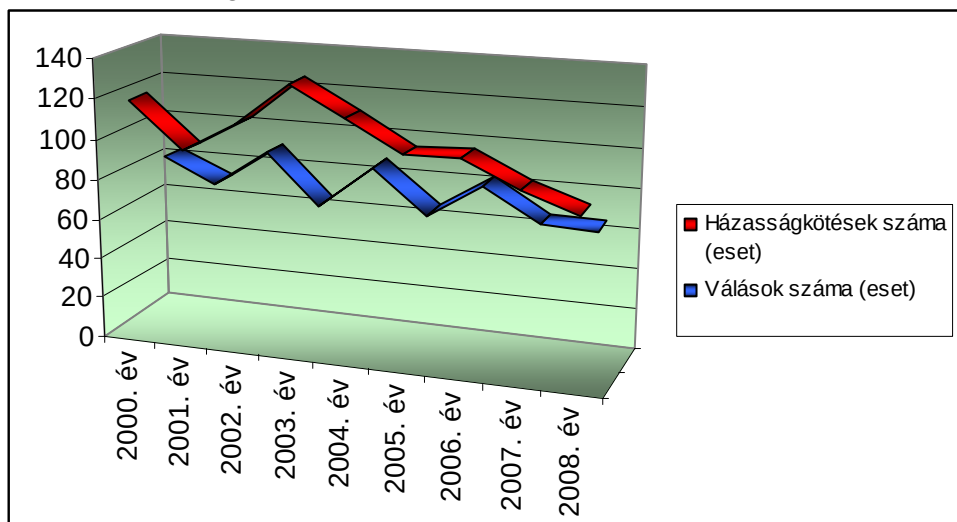
22. ábra: Hajdúszoboszló korfája (2005)

Forrás: KSH T-Star

A **házasságkötések és a válások számát** tekintve elmondható, hogy mindkét mutató folyamatos csökkenése mellett egészen 2006-ig a házasságkötések száma meghaladta a válások számát. 2006 után a házasságkötések száma drasztikusan csökkenni kezdett, 2008-ra 10 megkötött házasságra már 8 válás jutott, mely fokozódó érzelmi instabilitást jelez a családok körében.

23. ábra: A házasságkötések és válások számának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

3.4.2. Foglalkoztatottság

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a foglalkoztatottak száma 8 161 fő volt, ez azóta kissé növekedő tendenciát mutat, ami együtt járt mind az inaktív keresők (2001-ben 7 293 fő), mind a munkanélküliek (2001-ben 1 354 fő) számának csökkenésével. A **foglalkoztatottsági adatok mai napig lényegesen kedvezőtlenebbek, mint a rendszerváltás előtti tízéves időszakban.** 2001-ben 100 háztartásra átlagosan 263 személy és 92 foglalkoztatott jutott. Az összes háztartás (8 906 db) 41,6%-a volt foglalkoztatott nélküli. A tartós munkanélküliek elhelyezkedési esélye igen alacsony, esetükben a munkanélküli státuszt leggyakrabban az inaktivitásba vonulás követi.

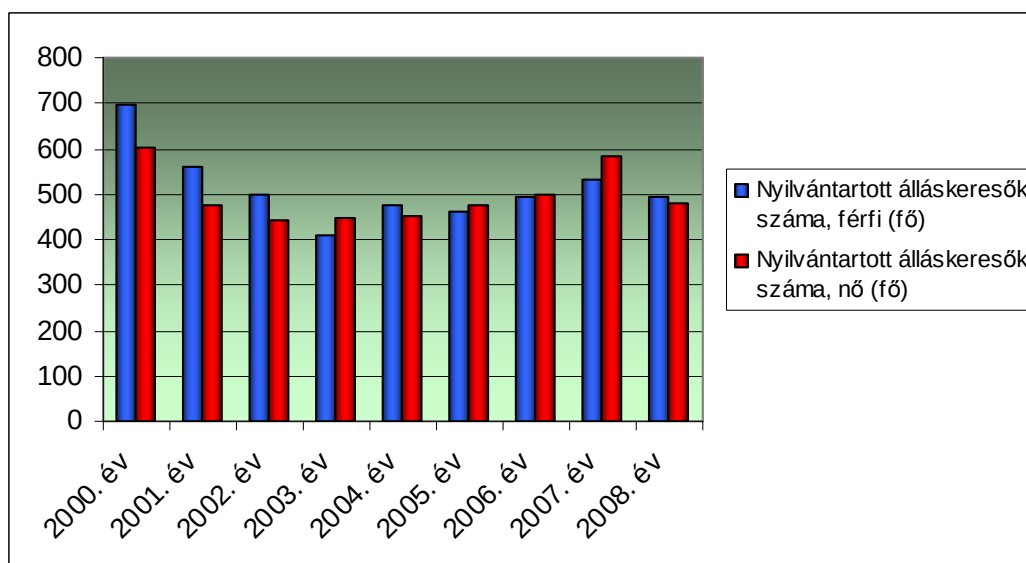
9. táblázat: A lakosság gazdasági aktivitása (2001)

		Gazdaságilag aktív				Gazdaságilag inaktív			
		Foglalkoztatott		Munkanélküli		Inaktív kereső		Eltartott	
		fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Hajdúszoboszló	1980	10 204	43,6	0	0	4 164	17,8	9 028	38,6
	1990	10 207	42,7	332	1,4	5 621	23,5	7 731	32,4
	2001	8 161	34,8	1 354	5,8	7 293	31,1	6 617	28,3

Forrás: www.nepszamlalas.hu

2008 végére kisebb ingadozások után a nyilvántartott álláskeresők száma 972-re, a 180 napnál hosszabb ideje állástalanok száma 357-re csökkent. A nyilvántartott álláskeresők nemek szerinti megoszlását tanulmányozva kiderül, hogy **dominánsan női munkanélküliségről Hajdúszoboszlón nem beszélhetünk**, sőt 2003 előtt a férfiak körében lényegesen magasabb volt az állástalanok aránya.

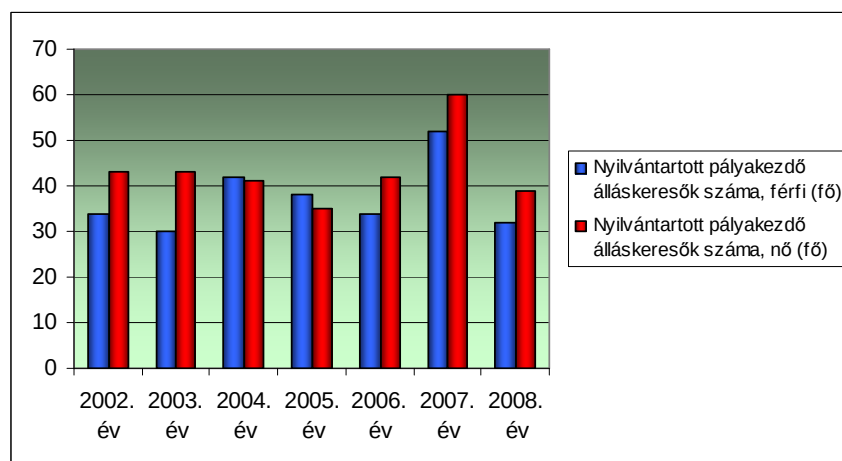
24. ábra: A nyilvántartott állás keresők számának és nemek közti eloszlásának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

Egészen más tendencia bontakozik ki abban az esetben, ha a nyilvántartott pályakezdő munkanélküliek nemek közötti eloszlását vizsgáljuk. A 2004. és 2005. év kivételével **pályakezdő munkanélküli nők száma lényegesen meghaladta a férfiak számát.** Ennek negatív demográfiai hatásai jelentősek, mivel a szülőképes női korosztály gyermekvállalásának időpontja a hosszú állás keresési időszak miatt jelentősen kitolódik, ennek következtében a csökken a megszületett gyermekek száma, mely tovább erősíti a társadalom előregedési folyamatait és a népesség fogyását.

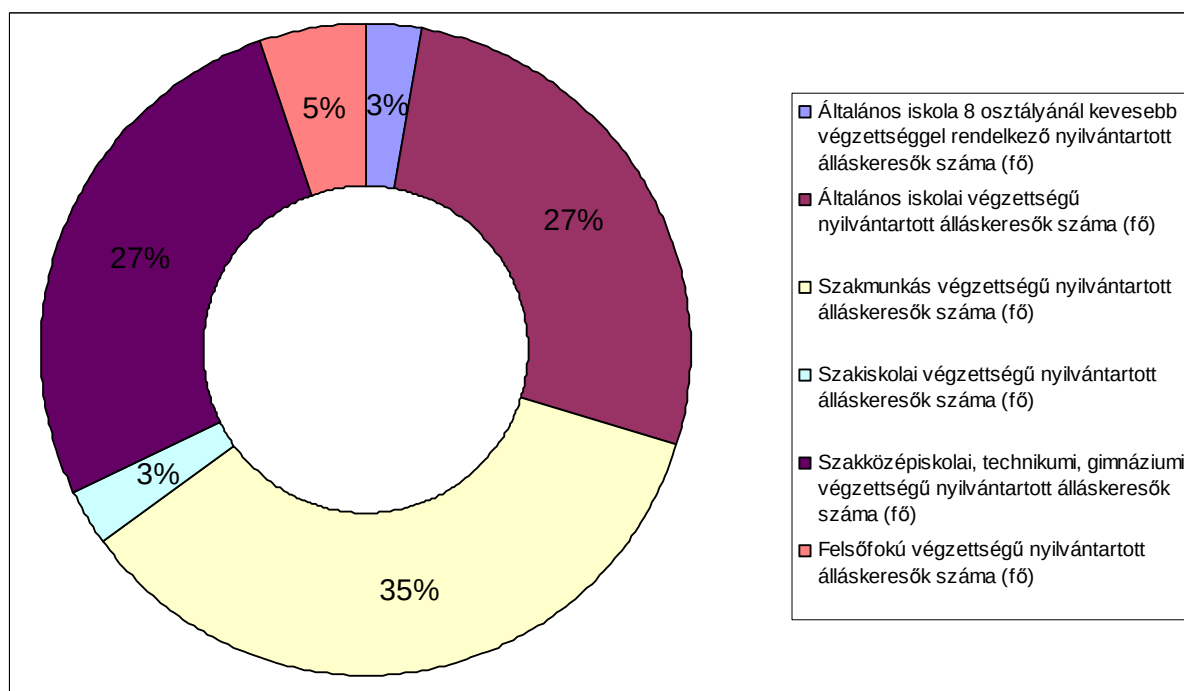
25. ábra: A nyilvántartott pályakezdő állás keresők számának és nemek közötti megoszlásának alakulása 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A nyilvántartott állás keresők közül a legtöbb szakmunkás végzettséggel rendelkeznek, őket követik 27-27%-al az általános iskolai valamint a középiskolai végzettségű állás keresők. Az általános iskola nyolc osztályt el nem végzettek valamint a szakiskolai végzettségűek alacsony arányának oka egyrészt az alacsony arányuk a munkaképes korúak körében, másrészt a körükben jellemző jelentős inaktivitás.

26. ábra: A nyilvántartott álláskeresők iskolai végzettség szerinti megoszlása 2008-ban

Forrás: KSH T-Star

A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 44,7%, ami régiós összehasonlításban kedvező. Közülük csaknem minden harmadik személy legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

3.4.3. Oktatás, kultúra

A hajdúszoboszlói önkormányzat által fenntartott 9 oktatási intézményben **alapvető cél az integrált nevelés-oktatás megvalósításához**, valamint a (halmozottan) hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek felzárkóztatásához **szükséges feltételek megteremtése**. A város ennek érdekében tudatos fejlesztéspolitikát folytat, melynek alapvető dokumentumai: Köznevelési Esélyegyenlőségi Helyzetelemzése valamint Hajdúszoboszló Város Esélyegyenlőségi Terve.

Az óvodások között viszonylag magas a hátrányos helyzetű gyermekek aránya, az ebből származó esetleges problémákat a város a fokozott integrációval képes ellensúlyozni.

10. táblázat: Hajdúszoboszló oktatási intézményei

OM azonosító	Intézmény neve	tanulólétszám az intézményben			tanulólétszám az osztályszervezés módja szerint							
		összes	HH/H	SNI	normál (általános) tanterv			emelt szintű és/vagy két tanítási nyelvű oktatás			gyógypedagógiai tagozat	
					összes	HH/H	SNI	összes	HH/H	SNI	összes	HH/H
200463	Egyesített Óvodai Intézmény	796	161/46	10	783	115/43	6	0	0	0		
031032	Bárdos Lajos Általános Iskola	404	50/33	13	211	39/33	11	193	11/0	2	0	0
031029	Gönczy Pál Általános Iskola	543	77/20	1	330	44/17	1	213	13/3	0	0	0
031033	Pávai Vajna Ferenc Általános Iskola	421	197/3	3	376	191/62	3	86	6/0	0	0	0
031030	Thököly Imre Általános Iskola	455	64/1	3	167	49	3	228	15	0	0	0
038789	Éltes Mátyás Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon	144	29/24	144	0	0	0	0	0	0	144	29/24
031205	Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola	601	30/11	1	276	22/7	1	325	8/4	0	0	0
031228	Közgazdasági Szakközépiskola	315	60/24	1	120	21/6	0	195	39/18	1	0	0
031253	Bocskai István Szakképző Iskola	589	123/65	0	589	123/65	0	0	0	0	0	0

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Hajdúszoboszlón az óvodai ellátásért a nyolc tagintézményt magába foglaló Egyesített Óvodai Intézmény felel. A férőhelyek száma 2002-2003-ban volt a legmagasabb (993 fő), 2006-ra 836-ra csökkent. A fogyatkozó gyerekszám miatt ma már a férőhelyek csökkentése mellett is jelentős kapacitástöbblet alakult ki az óvodai ellátásban.

11. táblázat: Az óvodai ellátás adatai Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Óvodai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)	Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	Óvodába beírt gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	Az óvodai gyermekcsoportok száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)
2001. év	9	880	876	42
2002. év	9	993	776	42
2003. év	9	993	773	42
2004. év	8	950	768	36
2005. év	8	924	712	34
2006. év	9	836	746	38
2007. év	8	836	750	36
2008. év	8	836	763	35

Forrás: KSH T-Star

A településen a **beiskolázott gyerekek számának csökkenése** miatt 2001 és 2008 között 6-ról 5-re csökkent az általános iskolai feladatellátási helyek száma. A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának, fejlesztésének körülményei azonban az elmúlt években kedvező irányban változtak: az oktatási infrastrukturális feltételei javultak, a rehabilitációra fordítható óraszámok nőttek, fejlesztő-pedagógus és gyógypedagógus szakemberek is bekapcsolódtak a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásába. A városban egy

középfokú gyógypedagógiai intézmény működik: a már említett Éltés Mátyás Általános és Speciális Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon az egészségkárosodott és fogyatékos, tanulásban korlátozott tanulók oktatását, szakképzését és rehabilitációját látja el.

12. táblázat: Az általános iskolai oktatás adatai Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Általános iskolai feladatellátási helyek száma(gyógypedagógiai oktatással) (db)	Általános iskolai osztálytermek száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (db)	Az általános iskolai osztályok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (db)	Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	Általános iskolában tanuló első évfolyamosok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai előkészítő osztályok tanulóival együtt) (fő)
2001. év	6	72	105	2394	274
2002. év	6	61	103	2336	298
2003. év	6	61	102	2247	241
2004. év	6	60	104	2219	239
2005. év	5	57	103	2125	218
2006. év	5	54	98	2015	210
2007. év	5	53	89	1922	231
2008. év	5	53	87	1875	208

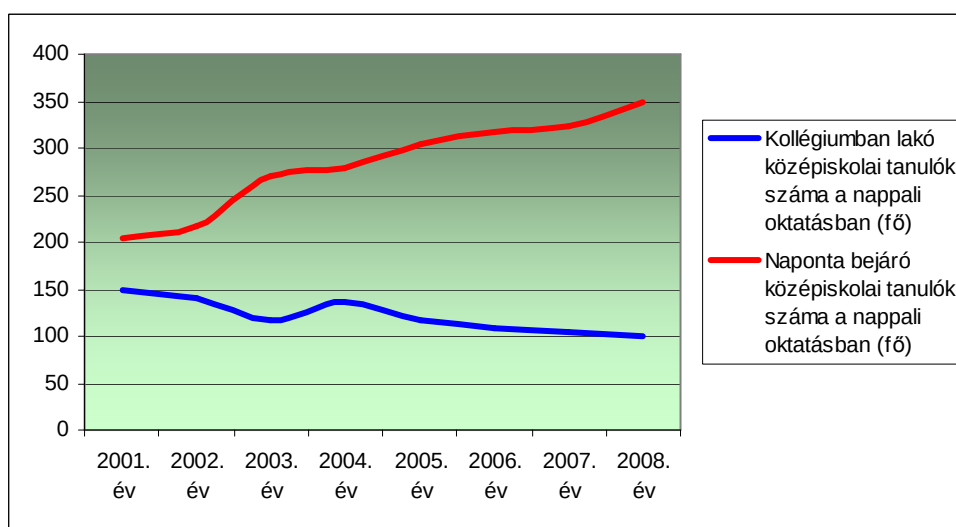
Forrás: KSH T-Star

2001 és 2008 között a gimnáziumi feladatellátási helyek száma nem változott (1 db), a tanulók létszáma azonban folyamatosan nőtt, míg az osztálytermek száma stagnált. A szakközépiskolai feladatellátási helyek száma 3-ról 2-re csökkent, míg a diákok száma nőtt (366-ról 473-ra).

A szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyek számában nem történt változás 2001 óta, a tanulók és az indított osztályok száma azonban ingadozó. Összefoglalásként megállapítható, hogy 2000 és 2008 között az érettségit adó intézményekben tanulók számát emelkedés, míg a szakiskolai ellátásban részesülők számát csökkenés jellemezte.

Hajdúszoboszlón jelenleg 2 kollégium biztosít elhelyezést a középiskolai képzésben résztvevők számára. A kollégiumban lakó középiskolások száma 2001 óta enyhe, de folyamatos csökkenést mutat, míg a környező településekről naponta bejáró középiskolások száma 2001 óta 71,5%-al nőtt.

27. ábra: A kollégiumban lakó diákok és a bejáró diákok számának alakulása 2001 és 2008 között

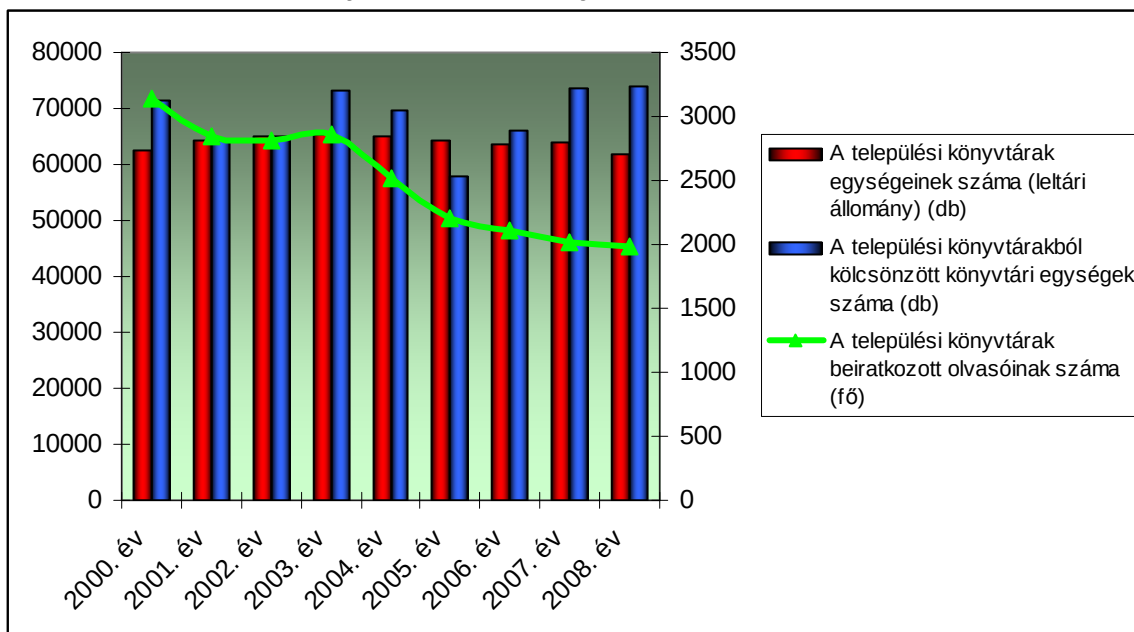
Forrás: KSH T-Star

3.4.4. Kultúra, civil szervezetek

Az országos átlaghoz képest magasabb életszínvonal, valamint az idényszreűen jelentkező magas turisztikai kereslet miatt Hajdúszoboszlón a kulturális szolgáltatások számára kedvező gazdasági, társadalmi és intézményi feltételek alakultak ki.

A kulturális rendezvényeken résztvevők száma folyamatosan növekszik, 2006 és 2008 között 44%-al nőtt (131010 főről 189560 főre). Az állandó jellegű alkotó művelődési közösségek tagjainak száma a 2007. évi 345 fős értékről 376 főre nőtt.

28. ábra: A hajdúszoboszlói könyvtár adatai 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A település könyvtárába **beiratkozott olvasók száma 2000 óta folyamatosan csökken**, a **kölcsönzött könyvtári egységek száma** azonban az ingadozások ellenére **nő**. Mindez a könyvtárat látogató közönség magas iskolai végzettségű társadalmi csoportokra történő

specializálódására, igényességének növekedésére utal, mely hosszútávon azonban gátolhatja a könyvtárak közművelődési feladatkörének betöltésében.

A város legnagyobb művelődési intézménye, a Kovács Máté Művelődési Központ és Könyvtár központi kulturális és közösségformáló szerepet tölt be a város életében.

- különböző kulturális lehetőségeket biztosít többek között klubok (nyugdíjas klub, pedagógus klub, ezoterikus klub), szakkörök formájában (matematika, tűzzománc gyerekeknek-felnőtteknek, művészeti csoportok, foltvarrás, mazsorett);
- helyet biztosít a különböző egyesületek összejöveteleihez, találkozóikhoz, ingyenesen vagy minimális áron (Vendéglátók Egyesülete, Kulturális Közösség, Méhészek Egyesülete, Gazdakör, véradás, lakógyűlések, pártgyűlések).

13. táblázat: Hajdúszoboszló kulturális, sport- és közösségi szereplői

	Kultúra	Sport	Egyéb
Önkormányzat	▪ Bocskai István Múzeum ▪ Bocskai Mozi ▪ Kovács Máté Művelődési Központ és Könyvtár ▪ Fazekas Ház		▪ Hajdúszoboszlói Lapkiadó Intézmény ▪ Hajdúszoboszlói Városi Televízió
Civilszervezet	▪ Szoboszlói Kulturális Közösség ▪ Bocskai István Hagyományőrző Egyesület ▪ Kovács Máté Városi Könyvtárért Alapítvány ▪ Hajdúszoboszló Bárdos Lajos Városi és Pedagógus Énekkar Egyesület ▪ Hajdúszoboszló Városi Pedagógus Énekkarért Alapítvány ▪ Hajdúszoboszló Múzeumáért Alapítvány	▪ Hajdúszoboszlói Árpád SE ▪ Hajdúszoboszlói Domino Diáksport Közhasznú Egyesület ▪ Hajdúszoboszlói Szabadidő Sportegyesület (HAJSZA SE) ▪ Ten-Shin Karate SE ▪ AERO KLUB ▪ Gázláng Súlyemelő Egyesület ▪ Hajdúszoboszlói Asztalitenisz Klub ▪ Hajdúszoboszlói Sakk Sportegyesület ▪ Hajdúszoboszlói Thermál Sportegyesület	▪ Hajdúszoboszlói Magyar-Német Baráti Kör ▪ Hajdúszoboszlói Nyugdíjas Pedagógusokért Alapítvány ▪ Magyar-Finn Baráti Kör ▪ Hajdúszoboszlói Kör ▪ V-181. sz Magyar Galambtenyésztők Egyesülete ▪ Életerő Egyesület ▪ Hajdúszoboszló Jövőjéért Egyesület ▪ Hajdúszoboszlói Városszépítő Egyesület ▪ Polgárőr Közhasznú Egyesület ▪ Hajdúszoboszló
	▪ Hajdúszoboszló Kézilabda Sportjáért, Kultúrájáért Közhasznú Egyesület		
Vállalkozás		▪ HungaroSpa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Zrt.	

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

A különböző civil szervezetek száma a város méretéhez képest igen magasnak tekinthető. Tevékenységük gyakran helyettesíti a város közösségi, kulturális és sport életéből hiányzó szolgáltatásokat ill. szervezeteket. A város programkínálata nemcsak a

turisztikai idényben, hanem azon kívül is viszonylag magas. A **Szoboszlói Kulturális Közösség** jelentős szerepet tölt be a város közösségi életében.

A kulturális és szabadidős rendezvények szervezésében a művelődési központ mellett nagy szerepet játszik a **gyógyfürdő** is, míg azonban az előbbi mintegy 70%-ban ingyenes programokat kínál, addig utóbbi nagymértékben épít a fizetőképes keresletre.

A fenntartható fejlődéssel foglalkozó civil szervezetek aránya szakértői becslések alapján 15%-ot tesz ki a város non-profit szervezetei körében. Ez az arány viszonylag magas, bár tekintettel a szervezetek szerteágazó tevékenységére és több lábon állására, a valóban aktív fenntartható fejlődéssel foglalkozó civil szervezetek száma ennél alacsonyabb. A legaktívabb ezek közül a már említett Szoboszlói Kulturális Közösség, az Életerő Egyesület, a Hajdúszoboszló Jövőjéért Egyesület és a Hajdúszoboszlói Városszépítő Egyesület.

3.4.5. Egészségügy, szociális ellátás

A város szociális ellátásának szervezése alapvetően az **integrált intézmény**ként működő **Szociális Szolgáltató Központ feladata**. A településen mindössze **egyetlen bölcsődei ellátást nyújtó intézmény működik**, ahol a 2000 óta változatlan 60 férőhelyre 74 beíratott gyermek jut, amely jelzi az intézmény túlterheltségét. A bölcsődei férőhelyre várakozók száma jelentős, a **kapacitáshiány** különösen nehezíti a GYES-ről visszatérő nők munkába állását. A gyermekfelügyelet egyéb formái fejletlenek (pl. családi napközi, helyettes szülői hálózat).

14. táblázat: A bölcsődei ellátás adatai Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Működő, önkormányzati bölcsődei férőhelyek száma (db)	Bölcsődébe beírt gyermekek száma (fő)
2000. év	60	73
2001. év	60	69
2002. év	60	62
2003. év	60	74
2004. év	60	72
2005. év	60	71
2006. év	60	71
2007. év	60	75
2008. év	60	74

Forrás: KSH T-Star

A szociális étkeztetést 2005. július 31-ig egy vállalkozás biztosította, azóta viszont az időskorú, csökkent munkaképességű vagy munkaképtelen személyek számára az egyszeri meleg étkezést a Szép Ernő Középiskolai Kollégium biztosítja.

15. táblázat: Az idősök nappali intézményeinek adatai 2000 és 2008 között

Időszak	Idősök nappali intézményeinek engedélyezett férőhelyei (db)	Idősök nappali intézményeiben ellátottak száma (fő)
2000. év	60	65
2001. év	60	58
2002. év	60	60
2003. év	60	53
2004. év	60	62
2005. év	60	65
2006. év	90	90
2007. év	90	88
2008. év	90	101

Forrás: KSH T-Star

Az idősök nappali ellátását 2005-ig egy intézmény biztosította 60 férőhelyen. A növekvő igények 2005-től 2 feladatellátási helyen 90 fő számára nyújtanak szolgáltatást maximális kapacitáskihasználtság mellett, sőt 2008-ban ismét túlterheltség mutatkozott az intézményekben.

15. táblázat: Az időskorúak bentlakásos intézményeinek adatai 2000 és 2008 között

Időszak	Az időskorúak otthonainak száma (db)	Az időskorúak otthonaiban a gondozottak száma (fő)	Az időskorúak otthonai működő férőhelyeinek száma (gondozóházakkal együtt) (db)
2000. év	1	203	200
2001. év	1	199	200
2002. év	1	200	200
2003. év	2	226	229
2004. év	2	231	229
2005. év	2	267	269
2006. év	2	267	269
2007. év	2	262	269

Forrás: KSH T-Star

Az önkormányzat a szociális feladatok hatékony ellátásának érdekében támaszkodik a civil szervezetek, egyházi intézmények és vállalkozások kapacitásira is. A Református Egyházközség által fenntartott Anna Idősök Otthona térségi hatókörű intézmény, mindössze 29 férőhelye azonban jelentősen elmarad az igényektől. A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat által fenntartott Idősök Otthona és Módszertani Intézménye 238 fő ellátását biztosítja. A két bentlakásos intézmény kihasználtsága évek óta 100% körüli.

16. táblázat: Szociális intézmények Hajdúszoboszlón

Gyermekek	Idősek	Hátrányos helyzetűek
- Városi Bölcsőde - Gyermekjóléti Szolgálat - Nevelési Tanácsadó	- Anna Idősek Otthona - Idősek Otthona és Módszertani Intézménye - Derűs Alkony Nyugdíjas Klub	- Vakok és Gyengénlátók Hajdúszoboszlói Egyesülete - Lovasterápia a Fogyatékos Gyermekekért Alapítvány
- Gondozási Központ - Hajdúszoboszlói Szociális Szolgáltató Központ - Családsegítő Szolgálat		

Forrás: Hajdúszoboszló Város Önkormányzata

Hajdúszoboszló egészségügyi ellátó rendszere fejlettnak tekinthető: a 9 háziorvos, a 4 gyermekorvos² tevékenysége mellett 5 gyógyszertár működik a városban. Emellett kiépült az iskola-egészségügyi és járóbeteg ellátás, a védőnői szolgálat, a házi szakápolási hálózat, valamint az idősek házi ápolása is. Ennek ellenére az egy házi és gyermekorvosra jutó lakosok száma (1 799 fő) a régió átlagához (1 630 fő) viszonyítva is kedvezőtlen, az EU-ajánlásaiban megfogalmazott 1300fő/orvos átlagtól pedig messze elmarad. A háziorvosi ellátásban megjelentek száma a 2007-es egészségügyi reformig dinamikus emelkedést mutatott, ezt követően azonban a megjelenések száma mind a háziorvosi, mind a járóbeteg ellátásban erőteljes csökkenésnek indult.

17. táblázat: Az egészségügyi ellátás néhány jellemző adata Hajdúszoboszlón 2000 és 2008 között

Időszak	Működő háziorvosok száma 12.31-én (fő)	Működő házi gyermekorvosok száma 12.31-én (fő)	A háziorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)	Megjelenési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adat (eset))
2000. év	10	4	101443	n.a.
2001. év	10	4	102463	n.a.
2002. év	10	4	110647	n.a.
2003. év	10	4	113386	n.a.
2004. év	10	4	120200	152835
2005. év	9	4	123099	166504
2006. év	9	4	125021	159144
2007. év	8	4	93714	127847
2008. év	9	4	101967	127429

Forrás: KSH T-Star

Az egészségügyi szolgáltatásokat területileg koncentráltan a Járóbeteg-Ellátó Centrum Szilfákajla utcai épületében **biztosítják**, kivételt ez alól a kissé távolabb lévő mentőállomás jelent. Az ÁNTSZ helyi kirendeltsége az elmúlt években rendszeresen végzett felméréseket a lakosság állapotára vonatkozóan, valamint aktívan együttműködött a prevenció tevékenységekben is.

Egy 2006-ban végzett lakossági felmérés alapján gyakorlatilag minden hajdúszoboszlói háztartás kapcsolatban áll a település valamelyik egészségügyi szolgáltató intézményével. A háziorvosi rendelők és a gyógyszertárak igénybe vétele lényegében minden háztartásra jellemző (97% feletti arányok), de igen magas (86,2%) a szakrendelések említési aránya is.

² Hajdúszoboszló Város Képviselőtestületének 10/2002. (IX. 30.) sz. rendelete a háziorvosi körzetek megállapításáról

3.4.6. A hátrányos helyzetű csoportok, romák helyzete

A népesség szociális helyzetét alapvetően a hátrányos helyzetű lakosság arányának lassú emelkedése jellemzi, amely azonban nem jár együtt automatikusan a támogatások mértékének és esetszámának növekedésével:

A rendszeres **szociális segélyre fordított összegek** 2006-ig folyamatosan csökkentek, míg a lakásfenntartási támogatásokra fordított összeg 2003-ban érte el mélypontját, azóta folyamatosan növekszik. A rendkívüli gyermekvédelmi támogatás esetei és összegei évenként jelentős ingadozást mutatnak. **A közcélú foglalkoztatásban** résztvevők száma a 2003-as érték csaknem egyötödére csökkent, melyet az erre fordított összegek aránya 2006-ig követett, ekkor a minimálbérek emelése miatt a kiadások is emelkedtek. A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma 2004 óta folyamatosan csökken, 2008-ban a 2000. évi érték 65%-a.

18. táblázat: Segélyek és támogatások Hajdúszoboszlón

Időszak	Rendszeres szociális segélyre felhasznált összeg 2006.06.30-ig (1000 Ft)	Lakásfenntartási támogatás esetei (pénzbeni és természetbeni) (eset)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás esetei (pénzbeni és természetbeni) (eset)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásra felhasznált összeg (pénzbeni és természetbeni) (1000 Ft)	Közcélú foglalkoztatásban részt vettek száma (fő)	Közcélú foglalkoztatásra fordított összeg (1000 Ft)	Közügy-ellátási igazolvánnyal rendelkezők száma (2) (fő)
2000. év	15978	18540	24	765			1041
2001. év	38600	17880	27	849			1042
2002. év	47811	16068	104	1030			1008
2003. év	45970	14808	69	1163	111	39471	999
2004. év	47879	14976	100	1962	72	33857	1010
2005. év	57511	15564	73	997	43	21915	999
2006. év	30401	15508	85	566	20	5000	897
2007. év	n.a.	15120	66	394	29	13779	674
2008. év	n.a.	15672	165	1233	29	17173	676

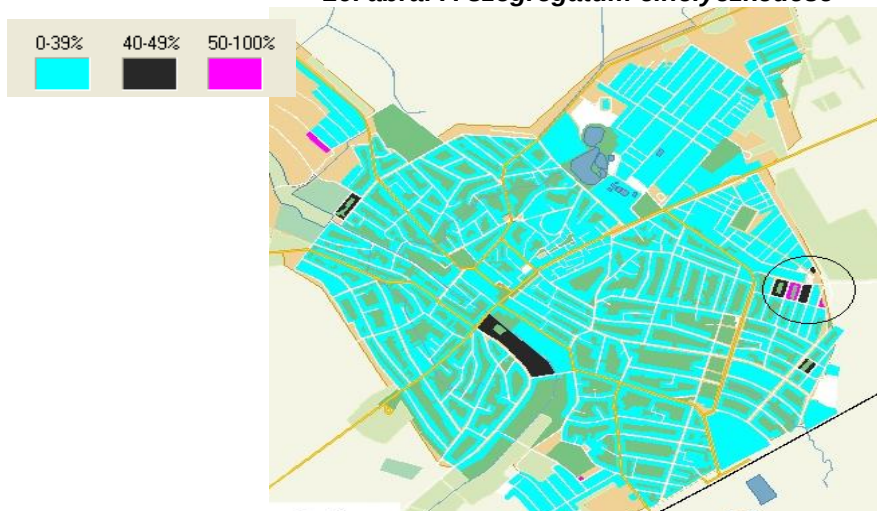
Forrás: KSH T-Star

A Helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat becslése szerint **a város cigány lakossága 700-800 főre tehető**, akik többnyire a város teljes területén elszórtan helyezkednek el önkormányzati lakásban, albérletben vagy saját tulajdonú ingatlanban. Az országos tendenciáknak megfelelően a – főként szezonális – munkanélküliség körükben nagyobb arányban fordul elő. Idénnyelleggel elsősorban a mezőgazdaságban, az építőiparban és a turizmusban dolgoznak. Foglalkoztatásukat az önkormányzat is segíti közhasznú foglalkoztatással.

A roma lakosság **földrajzi, területi mobilitására** vonatkozóan pontos adatok nem ismertek, de a szociális szakemberek tapasztalatai alapján a vizsgált lakosság körében nem jellemző a földrajzi mobilitás. Ennek oka elsősorban a városra jellemző sajátos ingatlanpiaci folyamatokban keresendő: a magas ingatlanárak miatt a rosszabb anyagi körülmények között élők nem Hajdúszoboszlót választják letelepedésük helyszínének.

Hajdúszoboszló teljes területén 2001-ben összesen **2 484** olyan **fő** volt, **akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, és nincs rendszeres munkajövedelmük**, azaz potenciálisan a város lakosságának 10,5%-a felel meg a szegregációs mutatónak. Azt azonban, hogy **a hátrányos helyzetűek többnyire integrált lakókörnyezetben élnek**, jól mutatja, hogy mindössze egy szegregátum rajzolódott ki a város keleti oldalán, a lakóövezeti városrészben.

29. ábra: A szegregátum elhelyezkedése

Forrás: KSH

3.4.6.1. A szegregáció térbeli megjelenése

A város egyetlen szegregált területe az Alkotás és a Szedres utca közötti néhány utcában (Veres Pálné, Szabadság, Haladás, Bor János, Kender, Csontos utcák) rajzolódott ki a KSH adatai alapján. Bár a terület fekvése viszonylag periférikus **megközelíthetősége** tömegközlekedési eszközzel nem okoz nehézséget: a helyközi járatokat is fogadó autóbusszállomás 10 percre fekszik, valamint időszakosan a terület peremét alkotó Hőforrás utcán közlekedik a 3-as jelzésű helyi járatú busz.

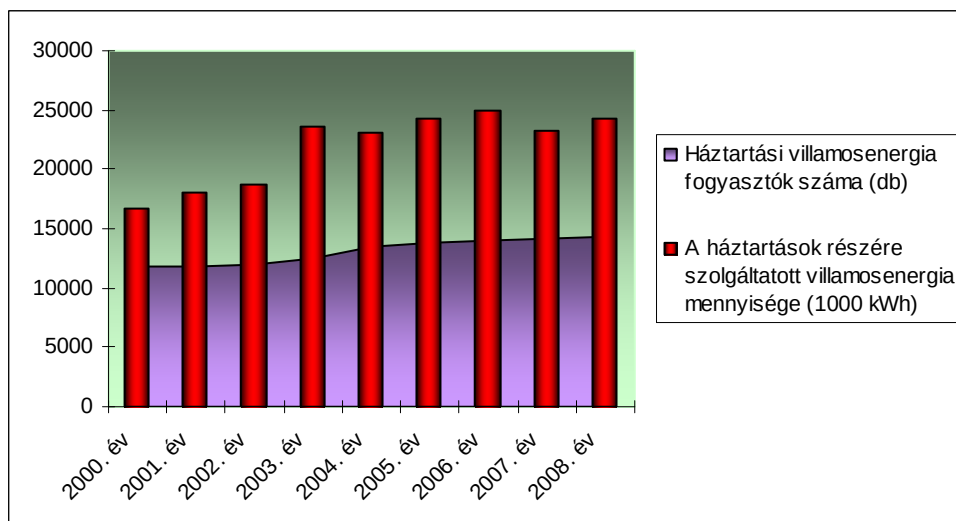
A szegregátum lakosainak száma 164 fő, akiknek – a városi átlagnak megfelelően – 17%-a 14 évnél fiatalabb, míg az idősek aránya (22%) nagyobb a városi átlagnál. A **munkaerőpiaci viszonyokat** jól jellemzi, hogy a foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül 36,6%, ami csaknem 15 százalékponttal marad el a városi értéktől, így nem meglepő, hogy a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya meghaladja az 50%-ot. A munkanélküliség a munkaképes korúak több mint $\frac{1}{4}$ -ét érinti, az állástalanok 25%-a tartós munkanélküli. Összességében tehát a gazdasági aktivitás alacsony: a gazdaságilag nem aktív népesség aránya az akcióterületi lakónépességen belül 65,9%. Ez a segélyezésre is kihat: azon aktív korúak (15-59 éves) aránya, akiknek 2001-ben a jövedelemforrásuk kizárólag állami vagy helyi támogatás volt, megközelíti a 20%-ot.

3.5. A település energetikai helyzetének jellemzése

A fenntartható fejlődés megvalósításának egyik kulcsproblémája az **energiaellátás hosszútávú biztonságának megteremtése**. Magyarországon jelenleg az energiaellátásban döntő szerepet játszanak a fosszilis energiahordozók. A lakossági és közintézményi fűtésben jelenleg az orosz importból fedezett földgáz dominál (exportfüggőségünk csaknem 80%). A villamosenergiatermelésben különösen kiemelkedő a nukleáris energia szerepe: a Paksi Atomerőmű Zrt. az ország energiaszükségletének 36%-át állítja elő, a többit szén és földgáz erőművek biztosítják. A megújuló energiák aránya jelenleg mindössze 3,6%.

A növekvő energiaigény megújuló energiákból történő kielégítése nemcsak környezetvédelmileg, hanem fejlesztéspolitikailag is fontos, mivel a dráguló fosszilis energiahordozók ronthatják a térségek gazdasági kilátásait, szűkíthetik a gazdasági mozgásterüket, másrészt csökkenthetik a lakosság életszínvonalát, mivel az energiák drágulása kihatással van az élet minden területére.

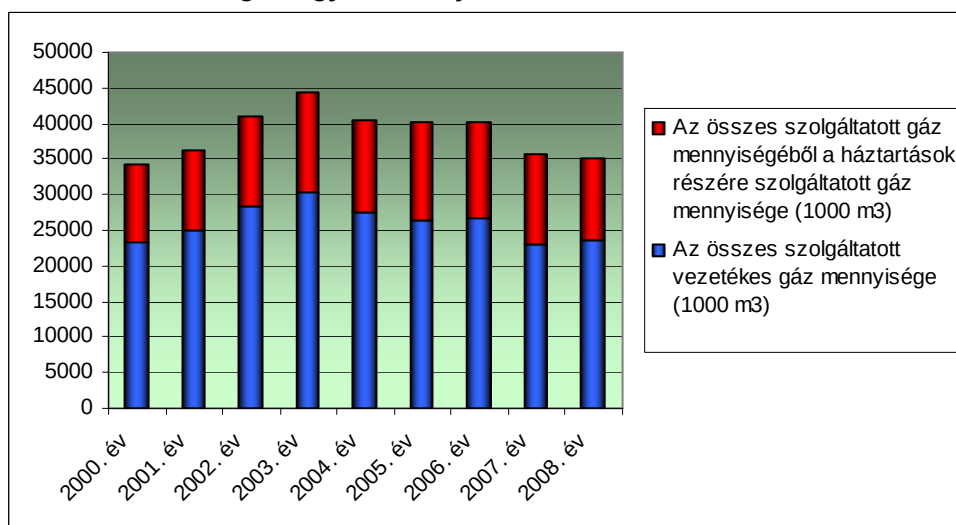
30. ábra: A villamosenergia-fogyasztásra jellemző adatok változásai 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

Hajdúszoboszlón a villamosenergia-szolgáltatást a az **EON Hungária Zrt.** végzi, aki a szükséges energiamennyiséget szén és gáztüzelésű erőművekből biztosítja. A háztartási villamosenergia fogyasztók száma 2000 óta 21%-al növekedett. Sokkal dinamikusabban, 44%-al nőtt a háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége. Az utóbbi elsősorban a modern háztartási berendezések, számítógépek háztartásokban való elterjedésének köszönhető, amelyek a műszaki fejlődés ellenére folyamatosan növelik a lakossági villamosenergia-felhasználást.

31. ábra: A villamosenergia-fogyasztásra jellemző adatok változásai 2000 és 2008 között

Forrás: KSH T-Star

A település **gázfogyasztásában** változó tendenciáknak lehetünk tanúi az 30. ábra alapján. 2000 és 2003 között mind a lakosság, mind az önkormányzati és gazdasági szektor számára szolgáltatott gázmennyiség dinamikusan emelkedett. 2003 után azonban gáz világpiaci árának emelkedése miatt közel 10%-os csökkenés következett be, különösen a lakossági gázfogyasztásban. 2006 után a gázár-támogatások csökkentése miatt újabb visszaesés következett be a lakossági szektorban.

Az ábrából kitűnik, hogy **a település gázszükségletének változását a lakossági fogyasztás határozza meg.** A lakossági gázfogyasztásra elsősorban a **fűtési célú** gázfelhasználás jellemző. A kieső gázmennyiséget a település lakói a téli időszakban elsősorban nagy kén és hamutartalmú szénfélék és tűzifa felhasználásával pótolják, mely

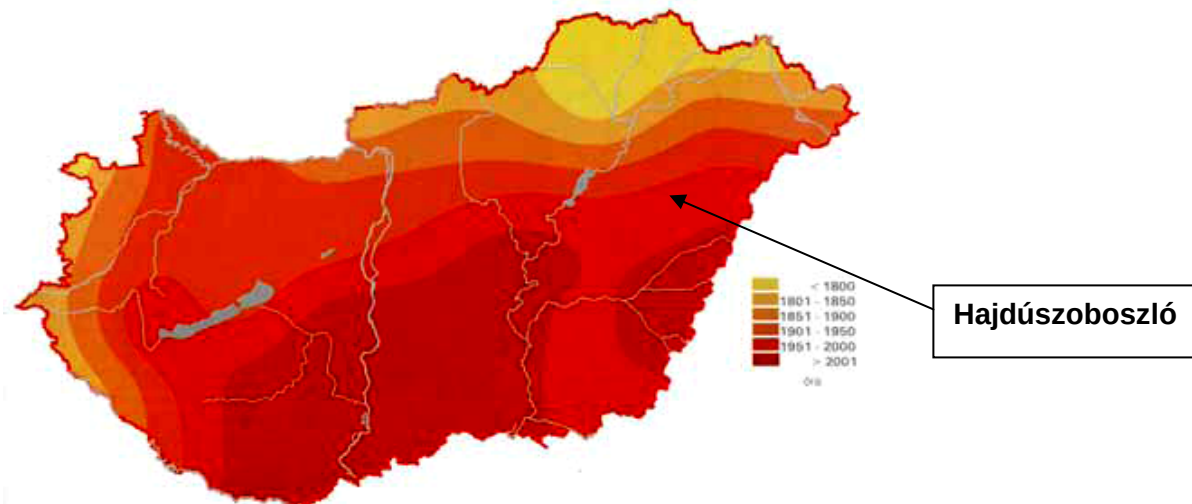
jelentős hatással van a település levegőjének minőségére, növeli a kibocsátott üvegházhatású gázok, a szén-monoxid, a kén-dioxid és korom koncentrációját.

3.5.1. A felhasználható alternatív energiaforrások

3.5.1.1. Napenergia

Magyarország napfénytartam térképére tekintve látható, hogy Hajdúszoboszló abban a sávban fekszik, amelyben **az évi napsütéses órák száma megközelíti a 2000 órát.**

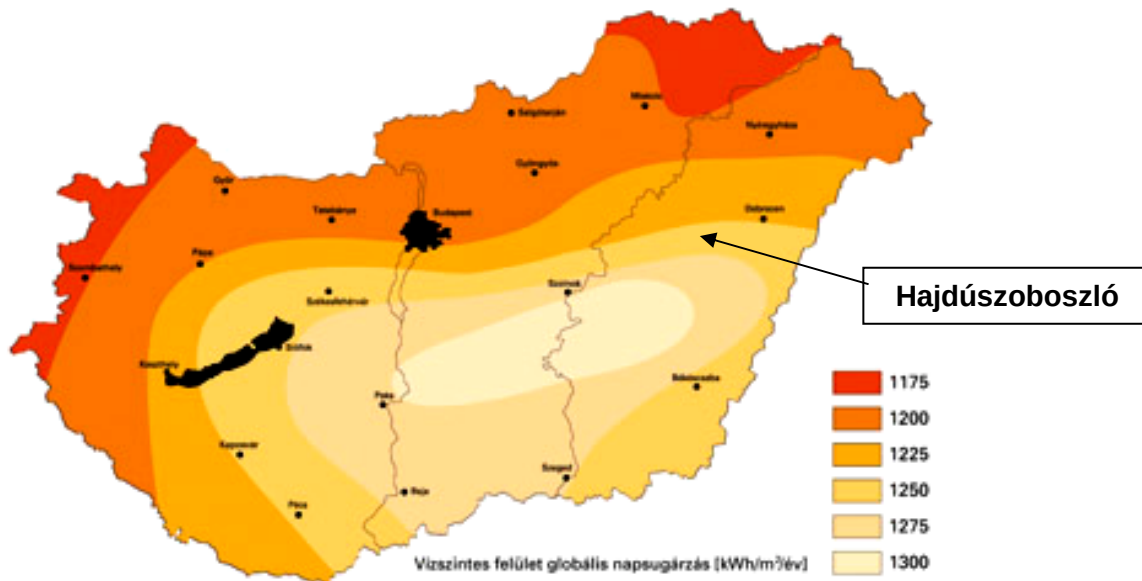
32. ábra: Az évi napsütéses órák száma Magyarországon

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Ez azt jelenti, hogy az év teljes idejének (8760 óra) 22,8%-ában direkt napsugárzás van jelen, amely elméletileg **lehetőséget biztosít az energiatermelésre**. A fennmaradó nappali órákban (2380 óra/év) szórt sugárzás tapasztalható, amely energiatermelés szempontjából nem igazán kedvező, a szoláris energiatermelő rendszerek ilyen körülmények között teljesítményük 10-30%-ára képesek.

33. ábra: A vízszintes felületet elérő globális napsugárzás értékei Magyarországon

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Évi átlagban a város területére **1250 KWh/m²/év** érkezik, mely lehetővé teszi a napenergia **gyakorlati hasznosítását** is a település közigazgatási területén (m²-enként és évente 1000 kWh kb. 100 liter fűtőolaj energiatartalmának felel meg).

Egy- és kétlakásos családi házak esetén – szokásos méretezés mellett - az éves használati melegvíz-igény (HMV-igény) kb. 60-70 %-a fedezhető. A nyári félévben majdnem az egész szükséges hőenergiát szolgáltatja a Nap. HMV-készítésre szolgáló szolárrendszer esetén az éves besugárzás 30 – 45 %-a – vákuumcsöveknél pedig azok nagyobb hatásfoka révén az éves besugárzás 40 – 50 %-a – effektíven hasznosítható.

3.5.1.2. Szélenergia

A szélenergia potenciál jellemzésében nagy nehézséget jelent a szélenergia-térképek hiánya. Az eddig elkészült térképek magánvállalkozások tulajdonában állnak és üzleti titkot képeznek. A város szélenergetikai jellemzéséhez éppen ezért az Országos Meteorológiai Szolgálat és Debreceni Egyetem Meteorológiai Tanszékének publikus térképeit és dokumentumait használtuk fel.

19. táblázat: Az uralkodó szélirányok és relatív energiatartalmuk Hajdúszoboszló területén

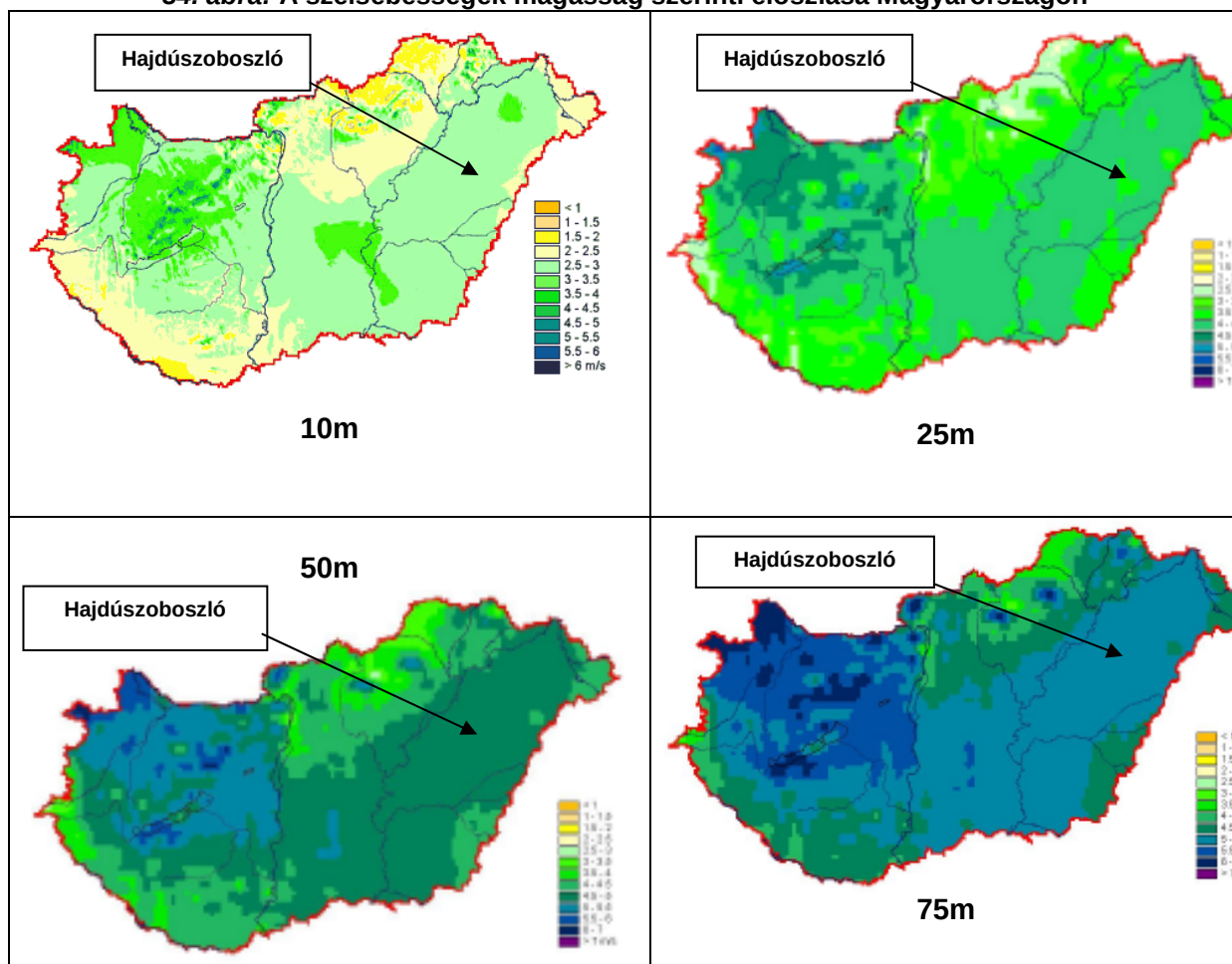
	Uralkodó szélirány	Uralkodó szélirány relatív energiatartalma
tél	DDNY	15,5
tavas	ÉÉK	13
nyár	ÉÉK	14,2
ősz	DDNY	13,3
év	ÉÉK	13,6

Forrás: Tar K., 2007

Hajdúszoboszló szélenergia-potenciálját az uralkodó szélirányok relatív energiatartalmával jellemezhetjük. Ez, ahogyan a neve is elárulja, egy relatív mennyiség, mely megmutatja, hogy egy jellemző szélirány –magasságtól függetlenül- hányszor annyi energiát szállít, mint egy, a területre nem jellemző szélirány. Ennek alapján a legnagyobb energiamennyiséget a januártól márciusig jellemző DDNY-i szelek szolgáltatják. A tavaszi és nyári időszakban az ÉÉK-i szelek meghatározóak, majd ősszel egy jelentősebb csökkenéssel ismét a DDNY-i szélirány válik legnagyobb energiamennyiséget hordozó irányrá. Ebből is látszik, hogy Hajdúszoboszlón a szélenergia irányok szerinti megoszlása közel sem egyenletes, **hasznosítás szempontjából egy-egy markáns, évszakosan változó ÉÉK-i és DDNY-i irány rajzolódik ki.**

A szélenergia hasznosításra leginkább a 3 m/s feletti sebességű szelek a legalkalmasabbak. Ennek potenciáljának jellemzéséhez a szélesebbeségek vertikális megoszlását kell vizsgálnunk, melyhez az Országos Meteorológiai Szolgálat térképeit használjuk fel.

34. ábra: A szélesebbességek magasság szerinti eloszlása Magyarországon

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Az átlagos szélesebbesség a talajszint feletti magassággal együtt nő. A minimálisan szükséges 3 m/s-os érték Hajdúszoboszló környékén már 10 méteres magasságnál is várható, azonban mind a szélturbinák, mind a szélérőgépek minimálisan gazdaságos működéséhez legalább 4 m/s-os szélesebbességek szükségesek, melyek a térségben 50 méteres magasság fölött jelentkeznek stabilan, de **a nagyteljesítményű szélturbinák működtetéséhez szükséges sebességi tartomány 75 méter fölött található.**

A szélesebbességek irány szerinti ill. magasság szerinti eloszlása alapján elmondható, hogy a környék széleenergia-potenciálja tehát lehetővé teszi a kisteljesítményű, vízkiemelésre alkalmas mezőgazdasági szélérőgépek üzemeltetését vagy a kisleptékű, szigetszerű lakossági energetikai hasznosítást, azonban **nagyméretű szélturbinák telepítésére a magas beruházási költségek valamint természetvédelmi szempontok miatt nem alkalmas.**

3.5.1.3. A geotermikus energia

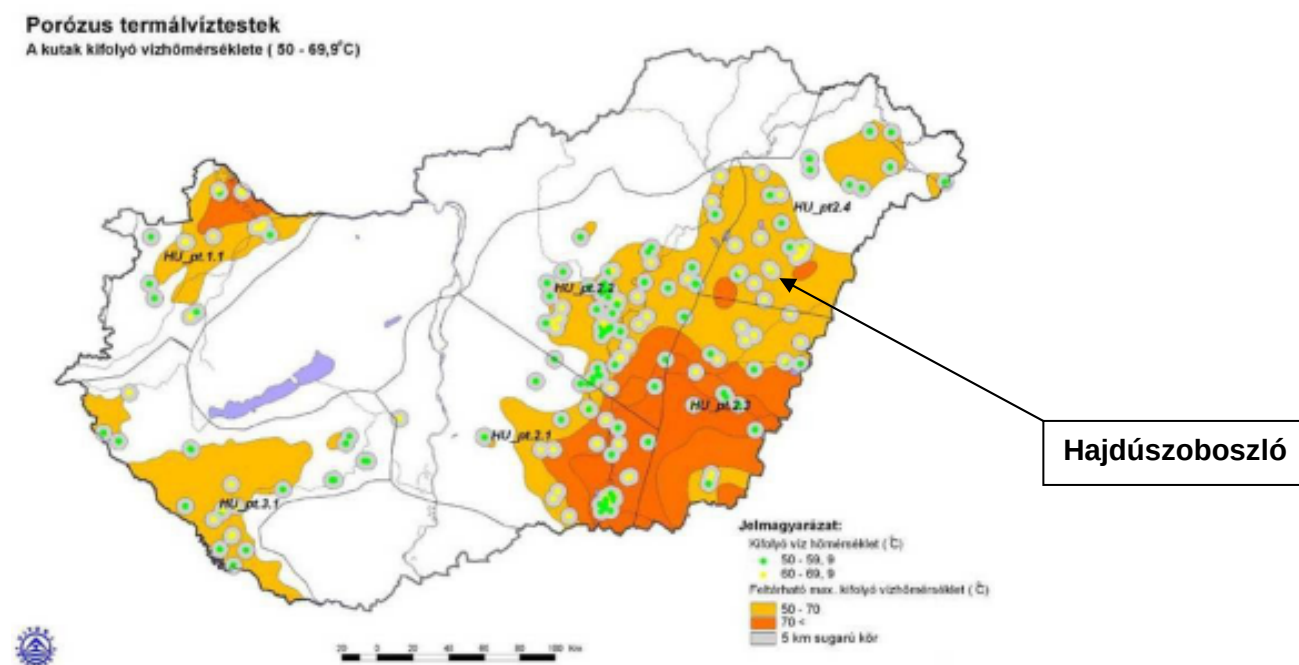
A Magyarország alatti földkéreg az évmilliók során bekövetkezett tektonikus mozgások és a földköpeny termikus feláramlásai miatt erőteljesen töredezett szerkezetűvé vált és elvékonyodott. Az aljzatot ÉK-DNY-i irányú szerkezeti vonalak és haránttörések tagolják, valamint jelentős vertikális különbségek (kiemelkedések és süllyedékek) jellemzik.

A víz- és szénhidrogén kutatások Hajdúszoboszló környékén 1920-as évektől napjainkig tucatszámra tárták fel a felszín alatti tároló szerkezeteket, rengeteg információt nyújtva ezek

készleteiről, hőmérsékleteiről és telepenergiáiról. Különösen Pávai-Vajna Ferenc kutatásai nyomán tárultak fel számos helyütt hévízmezők. Napjainkra a Kárpát-medence, ezen belül is **Hajdúszoboszló környéke mélyfúrásokkal és geofizikailag a világ legsűrűbben megkutatott területei közé tartozik.** Különösen a szénhidrogén kutatások nyújtottak nagy tömegű információt és mára már az üzemelő hévízkutak több évtizedes tapasztalatai is **hasznos adatbázist jelentenek a szakszerű geotermikus energiagazdálkodáshoz.**

A város alatt **a hévíztartó felszín alatti képződmények a felső-pannóniai (8-2,5 millió éves) homok-homokkő összletek,** melyek viszonylag **bőséges vízutánpótlódással** rendelkeznek a felettük települő pleisztocén-holocén (2,5 millió évtől napjainkig) durvább törmelékes folyóvízi üledéksor vízkészletéből, illetve **a beszivárgási ablakok (pl.: Nyírség) csapadékából.** Hajdúszoboszló hévízkútjai 700-1500 m mélységből 30 % porozitású, átlagosan 10 m vastag lencseszerű hévíztárolóból 1926 óta szolgáltatnak 70 °C körüli hőfokú vizet. **A termelés sajnos itt is meghaladja a hő és vízpótlódás ütemét,** így a kutak szabad kifolyását a fokozott termelés miatt ma már itt is veszély fenyegeti.

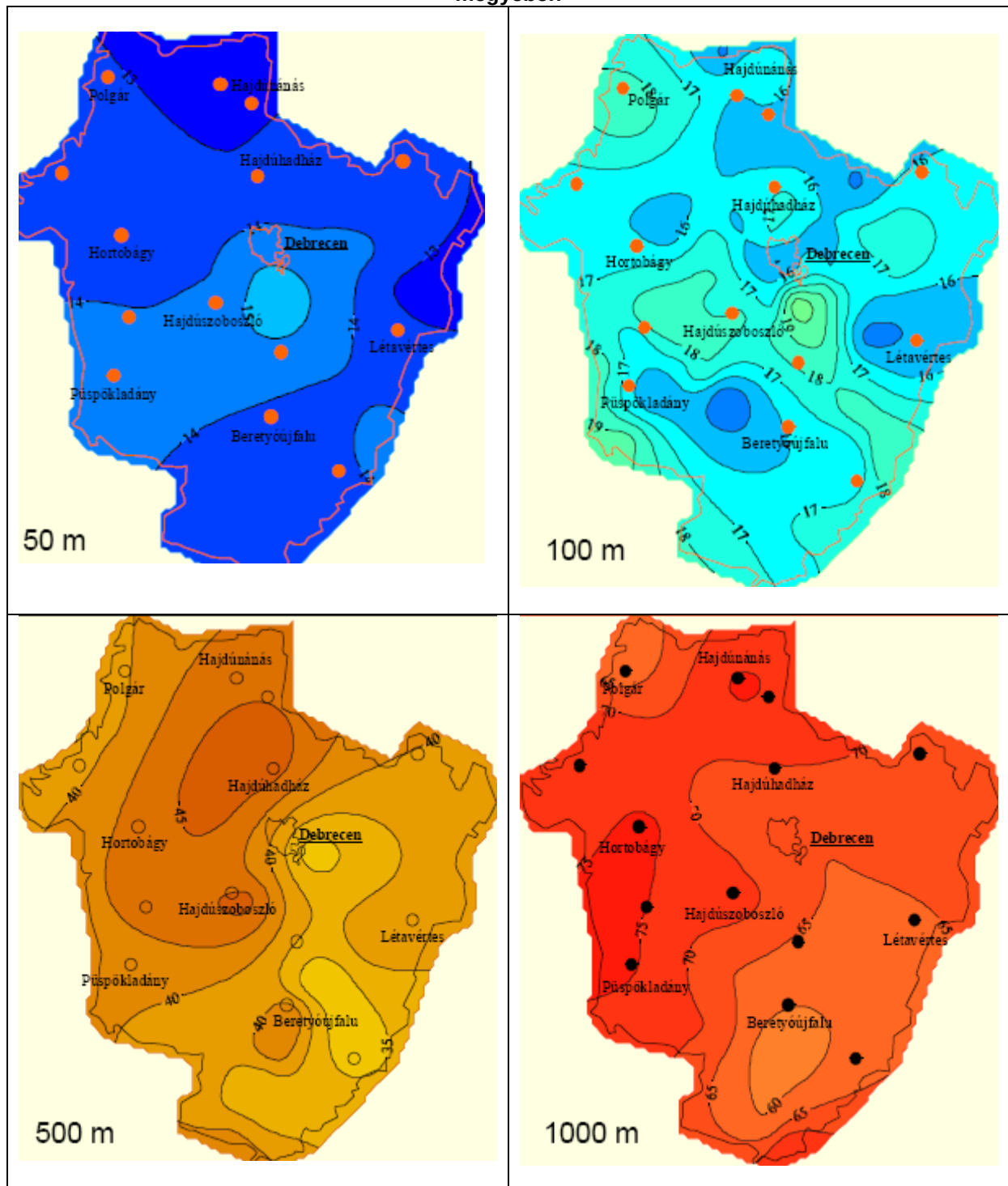
35. ábra: A porózus termálvíztestek és az üzemelő termálvízutak kifolyó víz hőmérséklete Magyarországon

Forrás: Magyar Állami Földtani Intézet

Az előzőekben vázolt földtani kép és a mélyfúrások, valamint geofizikai szelvények alapján megállapítható, hogy **a település geotermikus energiakészletének kitermelése termálvíz kivétel segítségével kb. 3000 m mélységig lehetséges,** ameddig víztartó szerkezetek és vízutánpótlás feltételezhető. A mélység növekedésével azonban rohamosan csökken a víztartó kőzetek porozitása és a vízutánpótlódás lehetősége.

36. ábra: A felszín alatti hőmérséklet változása a talajszint alatti mélység szerint Hajdú-Bihar megyében

Forrás: NNK Kft.

Hajdúszoboszló környékén a termálvíz hőhasznosításának bővítése a földtani adottságok ismeretében a jövőben továbbra is lehetséges. A hőhasznosítás a városban történhet termálvízkitermeléssel illetve a termálvíz kitermelése nélkül is.

A hő hasznosítás termálvíz kitermeléssel két módon történhet.

- *közvetlenül:* amikor a termálvíz kedvező fizikai és kémiai tulajdonsággal rendelkezik, nem hajlamos üledékképzésre, nem fejt ki korróziós hatást a

csővezetékekre, berendezésekre. A termálvíz ebben az esetben közvetlenül a fogyasztóhoz jut. Ebben az esetben a termálvízzel közvetlenül fűthetjük az épületeket és elláthatjuk a használati melegvízes berendezési tárgyakat. Mivel **a hajdúszoboszlói termálvíz** nátrium-hidrogénkarbonátos, 2,4-3,4 német keménységi fokú, magas kloridtartalmú (1500-1800 mg/l) termálvíz, a különböző szerkezeti anyagok korrózióját jelentősen felgyorsítja, ezért **közvetlen hasznosításra nem alkalmas**.

- *közvetetten*: amikor a termálvíz kedvezőtlen kémiai és fizikai tulajdonsággal rendelkezik. Ebben az esetben termálvíz a hőhasznosításban **mint primer közeg** szerepel és **hőcserélő közbeiktatásával** megfelelően kezelt szekunder közeg szállítja a hőt a fogyasztóhoz. Ebben az esetben a fogyasztók alapvetően:
 - -fűtési rendszerek,
 - -használati melegvíztermelő rendszerek,
 - -abszorpció, adszorpció hűtőgépek lehetnek

A termálvíz termelőkútból való kivétele, és a hasznosítási rendszer kapcsolata alapján a geotermikus rendszer lehet:

- *nyitott*, ha a termálvíz a termelő kútból való kivétel majd hasznosítás után közvetlenül a víztárolóba, vagy közvetlenül elvezetőcsatornába kerül.
- *zárt*, ha a felhasznált termálvíz visszatápláló furaton visszasajtolással jut az eredeti víztartó rétegekbe.

A kizárólag energiahasznosítás céljából kitermelt termálvizet –219/2004. (VII.21.) Korm. rendeletben megfogalmazottak szerint – vissza kell táplálni, így a nyitott rendszer nem alkalmazható műszaki megoldás.

Az 36.-ik ábrára tekintve megállapítható, hogy Hajdúszoboszló **jelentős a geotermikus energiakészletekkel rendelkezik**, ezek **hőmérséklete azonban alacsony**, az 1000 m körüli vízadózintekben elérhető maximális víz hőfok 75°C körül alakul. Az ilyen kishőmérsékletű termálvíz hasznosítása közvetlenül villamosenergia- és kapcsolt energiatermelésre még a legmodernebb technológiák felhasználása mellett sem hatékony. Az ilyen ún. kis entalpiájú közeg felhasználható a gőzturbina közegének, tápvíznek előmelegítésére, sűrített levegő hűtésére. **Előnyösebb a termálvizet hőellátásra felhasználni**, mivel hőmérséklete nem nagyobb, mint távhőrendszereink szokásos hőmérséklete.

A távhőellátásban a 30 °C-nál kisebb hőmérsékletű geotermikus energia felhasználása jelenleg csak hőszivattyús berendezéssel oldható meg. Ahhoz, hogy a hőszivattyús fűtési megoldást optimálisan és költséghatékonyan a város távfűtési rendszerében alkalmazni lehessen, legalább 500-700 méteres fúrásokat célszerű mélyíteni és kiépíteni, melyek stabilan képesek biztosítani a város távfűtő rendszerének hőellátását.

Az 50m és 100 m közötti hőközeget elsősorban **közüntézmények, családi házak hűtésére** lehet használni (geo-cooling). Ezek a hűtőrendszerek a város szinte minden pontján kivitelezhetőek és jelentős villamos energia megtakarítást tesznek lehetővé.

3.5.1.4. A biomassza hasznosítás lehetőségei

A város területén a biomassza **hasznosításának lehetőségei ideálisnak tekinthetők** mind a földrajzi elhelyezkedés, mind talajadottságok szempontjából (32 aranykoronás talajok nagy kiterjedése).

A biomassza, mint energiahordozó jellemzői:

- megújulása a fotoszintézisnek köszönhető,

- az energia tárolása az által valósul meg, hogy a fotoszintézis során a növényekben létrejövő szerves anyagokban kémiai energia formájában raktározódik el a napfény energiája,
- az energetikai hasznosítást úgy kell megvalósítani, hogy ne növeljük a légköri széndioxid mennyiségét, ezért a környezetkímélő energiahasznosítás speciális műszaki megoldásokat igényel,
- megfelelő felhasználás mellett jelentősen kisebb a káros anyag emisszió (CO₂, CO, SO₂, C_xH_x) a fosszilis energiahordozókhoz képest,
- az élelmiszer-túltermelés következtében felszabaduló földterületek reális alapot adhatnak a racionális hasznosításhoz,
- kedvező hatással van a vidékfejlesztésre és a munkahelyteremtésre

A biomassa, mint energiaforrás a következőképpen hasznosítható:

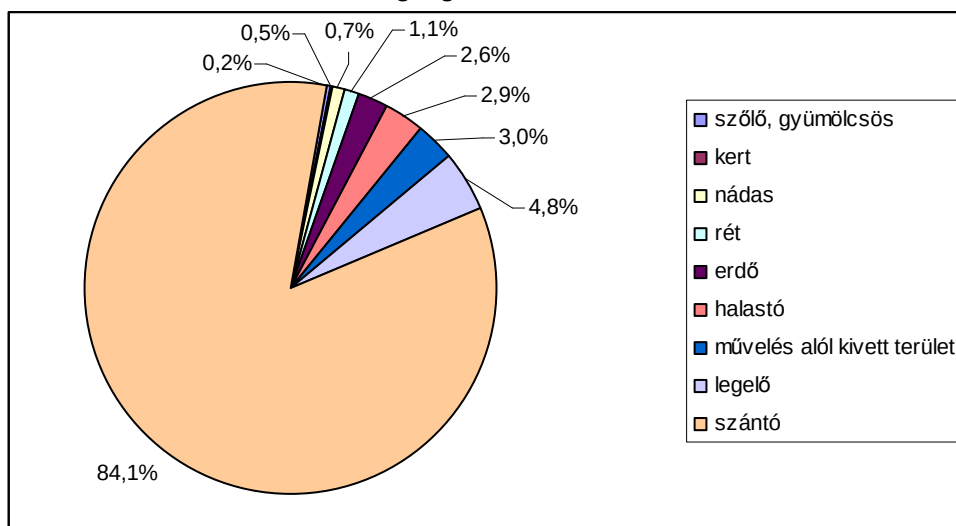
1. Közvetlenül: tüzeléssel, előkészítés nélkül, vagy előkészítés után

2. Közvetve:

- kémiai átalakítás után (cseppfolyósítás, elgázosítás), folyékony üzemanyagként vagy éghető gázként,
- alkohollá erjesztés után üzemanyagként,
- növényi olajok észterezésével biodízelként,
- anaerob fermentálás után biogázként,

A biomassa energiahordozók kis és közepes teljesítményű decentralizált hő- és villamosenergia termelésre, valamint motorhajtóanyagként hasznosíthatóak viszonylag alacsony energiasűrűségük miatt.

37. ábra: A mezőgazdasági területek megoszlása művelési ágak szerint Hajdúszoboszló közigazgatási területén

Forrás: KSH T-Star

Hajdúszoboszló területhasználatát tekintve szembevetendő a **szántók 80% feletti aránya**. Az itt keletkező **biomassa** elsősorban a **mezőgazdasági melléktermékből** áll (nyesedék, kukuricaszár, napraforgószár és tányér, szalma). A nagyterjedésű szántóterületek azonban **alapot adnak a biomassa termelés további bővítésére** (pl. repceültetvények létrehozásával). A 776 km²-nyi kiterjedésű legelő biomassa-termelés szempontjából nem

vehető számításba. Az erdők alacsony aránya komoly hátrány jelent a város számára. Egyrészt rontja a térség mikroklímáját, másrészt a könnyen felhasználható biomassza jelentős része világszerte az erdőkből származik, ezért az **erdőterületek növelése** a nemcsak környezeti szempontból, hanem energetikai megfontolások miatt is **indokolt**.

3.5.1.5. Vízipenergia

A vízipenergia hasznosítása a város környékének vízrajzi adottságai miatt nem perspektivikus a jövőbeni alternatív energiahasznosítás szempontjából.

3.6. Fenntarthatósági SWOT-elemzés

A helyzetelemzés eredményeit egy speciális keretrendszerben, az úgynevezett SWOT-táblában csoportosítva megfelelő eszközt kapunk a stratégia fő irányvonalainak kijelölésére. A fenntarthatósági SWOT-elemzés azonban némileg eltér a klasszikus analízis módszerétől. Ennek során az erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek vizsgálatát külön-külön végezzük el a helyi fenntarthatóság minden pillérére (környezeti, társadalmi, gazdasági). Tekintettel arra, hogy a helyi fenntarthatóságot minden közösségnek a rendelkezésre álló belső társadalmi és gazdasági lehetőségei, valamint környezeti korlátai közt kell megvalósítania, ezért az erősségek és gyengeségek megállapítása mellett, ahol lehetőség volt rá, a belső lehetőségek és veszélyek feltárására törekedtünk, a klasszikus, a stratégia által nem befolyásolható tényezők számbavétele mellett. Emiatt a stratégia által befolyásolható tényezők köre jelentősen bővült, mely lehetővé tette a helyi fejlesztési lehetőségek pontosabb megismerését és a helyi igényekhez igazodó stratégiai célok meghatározását.

20. táblázat: Hajdúszoboszló Fenntarthatósági SWOT-analízise

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Környezeti állapot	
- A város közigazgatási területén jelentős természeti értékek találhatók - Jelentős mértékű a térséghez kötődő természetvédelmi szaktudás (Hortobágyi Nemzeti Park) - A város rendelkezik környezetvédelmi programmal - A víztestek környékén (Keleti-főcsatorna, Nádaspart) magas biodiverzitású területek alakultak ki - Az jó minőségű és megfelelő mennyiségű települési ivóvízellátás biztosított - Háztartások regisztrált vízfogyasztása a jelentős ingadozások mellett is csökkenő tendenciát mutat - A nem háztartási célú vízfogyasztás a szintén erőteljes ingadozások ellenére enyhén csökkent (a technikai korszerűsítéseknek köszönhetően) - A szennyvízcsatorna-hálózatba kapcsolt háztartások száma jelentősen nőtt, a közműellátás nyíltsága folyamatosan csökken - A közcsontrnába tisztítottan elvezetett szennyvíz mennyisége nőtt - A város intézményeinek és lakásainak, valamint	- A szelektív hulladékgyűjtés rendszerének kiépítettsége hiányos, az újrafeldolgozáshoz kötődő szolgáltatási és ipari kapacitások hiányosak - Jelentős a fűtési eredetű légszennyezőanyag-kibocsátás, különösen téli hónapokban a vegyes tüzelésű kazánok lakossági alkalmazása miatt - A felszín alatti vizeket veszélyeztető kommunális és mezőgazdasági szennyezőforrások (pl. a műtrágya vagy más vegyszer használatból eredő források) nem kellőképpen beazonosítottak - Elsősorban a fő közlekedési útvonalak mellett illetve a turisztikai városrészben jelentős közlekedési és részben szolgáltatási eredetű zajterhelés tapasztalható. - A városra vonatkozóan nem állnak rendelkezésre kielégítő minőségű és mennyiségű információk a földtani környezet sérülékenységről, a hasznosítható termálvízkapacitásokról, a termálvízhasznosítás környezeti hatásairól - A város nem rendelkezik azokkal a környezetvédelmi dokumentumokkal (pl. zajtérkép, hőtérkép, zöldfelületi rendszer fejlesztésnek terve), amelyek segíthetnék a

a gazdasági szféra energiaellátásában egyre nagyobb szerephez jut a földgáz, a környezetet jobban szennyező energiaforrásokat (pl. szén) szorítva ki • A település jelentős alternatív-energetikai potenciállal rendelkezik, különösen a geotermikus energia, a napenergia és a biomassza hasznosítása terén • Támogatási források rendelkezésre állása a turizmus és a mezőgazdaság, a gyógyvízre épülő K+F számára	hosszútávú, összehangolt környezetfejlesztési tevékenységeket • A város energiaellátását elsősorban az országos ellátó rendszer biztosítja, a helyi energiaforrások kihasználtsága alacsony • A település gondot okoz a növekvő mennyiségű komposztált szennyvíziszap elhelyezése • A távfűtési rendszerben nem használják ki geotermikus energia hasznosításában rejlő lehetőségeket
--	--

Gazdasági helyzet

• A település jó minőségű, környezetileg fenntartható módon fejleszthető iparterületeket jelölt ki • Az M35-ös autópálya kiépülésével Budapest és Debrecen elérhetősége is javult, ezáltal a város vonzó telephellyé vált a tiszta technológiát alkalmazó vállalkozások számára • A termőhelyi adottságok a kedvezőek • A terciér szektor a turizmusnak köszönhetően fejlett • A város turisztikai potenciálja és idegenforgalmi adottságai kiemelkedőek • A település jó minőségű termálvízzel, gyógyvízzel és nemzetközi hírű gyógyfürdővel rendelkezik • Az idegenforgalmi szolgáltatások színvonala magas • Az iparüzési adót fizető vállalkozások száma nő	• Az iparterületek kapacitásai jelenleg kihasználatlanok • A mezőgazdasági területek nagy része szántó, az igényes termékeket előállító kertészetek nem alakultak ki • A mezőgazdaság termékei nem versenyképesek • A működő vállalkozások száma alacsony • A város gazdaságára az egy lábon állás jellemző, ami kiszolgáltatottá teszi a piaci változásoknak • Az idegenforgalmi programkínálat a gyógyfürdőn kívül nem éri el a vendégek által elvárt szintet • A szezonális és időjárásfüggő szolgáltatások dominánsak
--	---

Társadalmi helyzet

• A település oktatási intézményei folyamatosan megújított, az integrált nevelést középpontba helyező pedagógiai programokkal és minőség-biztosítási rendszerekkel működnek • A városból könnyen elérhetőek a felsőoktatási intézmények (Debrecen, Nyíregyháza) • A háziorvosi szolgálat és a járóbeteg ellátás helyben biztosított, a közösségi források révén lehetővé válik az egészségügyi és szociális intézmények épület- és eszközállományának modernizálása, a legmagasabb szintű ellátást nyújtó egyetemi klinikai központok gyorsan elérhetőek • A gyermekjóléti szolgálatok, az oktatási és egészségügyi intézmények együttműködése tovább erősödik • A településen nem alakultak ki nagy területű szegregált városrészek • Az akadálymentesítések megvalósításával javult a legfontosabb közszolgáltatások elérhetősége	• A várost előregedő társadalom jellemzi, a fiatalok szelektív elvándorlása jelentős (különösen a magasan kvalifikált fiatalok körében) • Csökkenő gyermekszám • A pályakezdő nők körében magas a munkanélküliség • A bölcsődei férőhelyek száma alacsony, ami korlátozza a nők munkába állásának lehetőségét • A gyermekfelügyelet egyéb formái fejletlenek (pl. családi napközi, helyettes szülői hálózat) • Az idősgondozással foglalkozó nappali és bentlakásos intézmények folyamatos kapacitáshiánnyal küszködnek, nem képesek a növekvő igények kielégítésére • Új nappali ellátási formák kiépülése eddig elmaradt (pl. hajléktalan-ellátás, fogyatékosok nappali intézménye) • A képzési struktúra nem igazodik a munkaerő-
--	---

a fogyatékkal élők számára.	piac igényeihez, az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolat gyenge • A diákkollégiumi férőhelyek szám szűkös • Az egészségügyi ellátást céljaira szolgáló épületállomány minősége nem kielégítő, helyenként gondot jelent az akadálymentesítés • A romák körében magas a tartósan munkanélküliek aránya illetve alkalmi munkából élők aránya • A romák körében magas az iskolai lemorzsolódás, az alacsony képzettségűek újratermelődése • A tartós munkanélküliek egzisztenciája nagymértékben romlik • A középiskolai és felsőfokú végzettségűek körében is növekszik a munkanélküliség
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Környezeti állapot	
• Az eddigi fejlesztési dokumentumokban meghatározott fenntartható fejlődési szempontok betartása önmagában, minden további ráfordítás nélkül biztosíthatná a fenntarthatóság minimálisan elvárt szintjét. • A környezettudatos magatartás és gondolkodás elterjedésének elősegítése a helyi szaktudás, a civil szervezetek és a hatóságok közötti együttműködés további erősítése révén megvalósulhat. • A természeti értékek összességében kiváló lehetőséget biztosítanak a környezeti nevelés és a kis léptékű ökoturizmus számára. • A térségben az ökológiai gazdálkodás számára kedvező adottságú helyek találhatók, amelyek lehetővé teszik a környezetet kevésbé terhelő gazdálkodási módok elterjedését. • A városközpontot tehermentesítő északi elkerülő út megépülésével csökken a közlekedés okozta por- és zajterhelés, valamint a káros anyagok légköri koncentrációja a belterületen. • Helyben képződő erőforrások (geotermikus, biomassza, nap) bevonásával emelhető a megújuló erőforrások részesedése • Az energiaellátás terén rendelkezésre állnak azok a technológiák, amelyek révén a helyi erőforrásokra alapozva csökkenthető a nagy ellátó rendszerek szerepe az energiaellátásban • A csapadékelvezetés megoldásával a jelenleg kihasználatlan mély fekvésű, de településszerkezeti pozíciójukat tekintve értékes területek hasznosíthatóvá válnak.	• A térség közötti forgalmának további növekedése miatt helyenként - a főközlekedési útvonalakon túl is - kritikus szintre emelkedhet a környezeti terhelés (levegőszennyezés, zaj, élővilág veszélyeztetése) • A helyi és a regionális vonalas infrastruktúrafejlesztések természeti értékeket veszélyeztethetnek. • A gazdasági értelemben fenntartható, de a környezeti hatásokat csak a jogszabályok erejéig figyelembe vevő beruházások gondot okozhatnak a helyi környezeti rendszerek működésében és működtetésében. • A belterület határán megvalósítandó további beépítések exponenciálisan növekvő környezeti terheléssel járnak, és veszélyeztetik a természeti értékeket. • A gyógyturizmus további erősödése, a turisták igényeink növekedése a helyi környezet eltartó képességét meghaladó terheket jelenthet. • A város ivóvízellátása főleg a felszínalatti vízkészletből történik. A vízkivételi igények növekedése miatt tovább fokozódhat a vízkiemelés intenzitása, mely a felszín alatti vízszint drasztikus süllyedésével járhat, veszélyeztetve a kommunális vízellátás biztonságát, • A megfelelő kapacitások kiépülésének elmaradása esetén a keletkező szennyvíziszap tárolása és ártalmatlanítása egyre nagyobb problémát fog jelenteni a város számára, • Nem megújuló, import energiaforrásra alapozó energiaellátás belátható időn belül ellátási nehézségekhez vezet (magas ára miatt sokak számára nehezen megfizethető lesz)

Gazdasági helyzet	
• A mezőgazdasági termékszerkezet kedvező irányú átalakulása várható. • A gazdálkodók egy részének átállítása a biogazdálkodásra. • A kvalifikált fiatalabb nemzedék helyben tartása település-fejlesztési húzóerő lehet. • A belföldi turizmus intenzitása és a komplex egészségturisztikai szolgáltatások iránti kereslet növekszik. • A termálvíz fenntartható ipari és egészségügyi hasznosítása. • Fokozott piaci szegmentálás és az ahhoz igazított szolgáltatások kialakítása. • Stabil, visszatérő vendégkör kialakulása. • Térségi együttműködés az idegenforgalom, a településüzemeltetés, a gazdaságfejlesztés, az oktatás, az egészségügy és a szociális ellátás területén.	• Magyarország, illetve Kelet-Közép-Európa elveszíti a befektetők és a turisták érdeklődését. • A szelektív elvándorlás csökkenti a város potenciális munkaerő bázisát. • A gazdaság, ezen belül a turizmus diverzifikációja elmarad, elhúzódik. • Az önkormányzati bevételek válság miatti csökkenése következtében a rendelkezésre álló fejlesztési forrásokat a működésre kell fordítani. • A önkormányzat által tervezett fejlesztések az esetleges területi koncentráció miatt nem hatnak egyformán a város, illetve a kistérség egész területére. • Burkolt ellentét jelenik meg a látogatók és a helyi lakosság között.
Társadalmi helyzet	
• A munkaerő-piaci igényekhez jobban igazodó képzési, szakképzési kínálat kialakulása. • Az oktatási és szociális szféra számára bővülnek a pályázati források • A pályázati források eléréséhez szükséges együttműködések erősíthetik a fenntartói pluralizmust a szociális és egészségügyi intézmények fenntartásában is • Rendszeres roma foglalkoztatási programok szervezése • Roma civil szervezetek alakulnak és erősödnek meg • Kiépül a speciális csoportok munkaerő-piaci esélyét javító oktatási intézményhálózat • Elterjedtté válnak a nők munkába állását is elősegítő alternatív foglalkoztatási formák (pl. távmunka) és a rugalmas munkaidő-beosztás • A számítógépes hálózatok kiépülésével és a digitális írástudás elterjedésével kiépíthetővé válik az e-közigazgatás, mely minden társadalmi csoport számára elérhetővé teszi a gyors és hatékony hivatali ügyintézkést	• A közoktatás finanszírozásának nehézségei miatt tanintézmények bezárására kerülhet sor. • A hátrányos helyzetű gyermekek száma folyamatosan nő • Központi források hiánya miatt nem valósítható meg az Országos Népegészségügyi Program, a megindult szűrővizsgálatok kiteljesítése elmarad. • A fejlesztéseket nem a szükségletekhez, hanem az elérhető pályázati forrásokhoz igazítják, növelve az ellátórendszerben jelenlévő egyenlenségeket. • A szociális szféra finanszírozása változatlan marad, nő az alulfinanszírozottság mértéke, emiatt csökken a foglalkoztatottak száma és romlik az ellátások minősége. • Nő a speciális helyzetű társadalmi csoportok térbeli és társadalmi elszigetelődése • A társadalmi szolidaritás szintje változatlan marad. • A források megszerzése az intézmények közötti rivalizálást erősíti a kooperációval szemben. • Nő a lakosság körében a közügyekhez kapcsolódó közöny

4. A stratégia

Jelen dokumentum – Hajdúszoboszló Város Fenntartható Fejlődési Terve – kidolgozása során messzemenően figyelembe vettük a város érvényben lévő fejlesztési koncepcióit, programozási dokumentumait, különös tekintettel az alábbiakat:

- Hajdúszoboszló településfejlesztési koncepciója (2003),
- Hajdúszoboszló projektalapú városfejlesztési programjavaslat 2007-2010 (2007),
- Hajdúszoboszló idegenforgalmi, település- és termékfejlesztési koncepciója (2006),
- Hajdúszoboszló Város Települési Környezetvédelmi Programja 2005-2007 (2005),
- Hajdúszoboszló Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2008).

A dokumentumok száma és minősége alapján megállapítható, hogy **a település jelenleg egy szakmailag megalapozott, társadalmasított rövid- és középtávú fejlesztési célrendszerrel rendelkezik.** A helyi fenntartható fejlődési tervnek - hasonlóan a 2008-ban elkészült Integrált Városfejlesztési Stratégiához - nem célja egy teljesen új fejlesztési stratégia kialakítása, inkább egy tervezési szemléletváltást kíván elősegíteni a fejlesztési célok megállapítása, csoportosítása és végrehajtása során a fenntarthatóság elveinek figyelembevételével.

4.1. Jövőkép

A nemzetközileg elismert gyógyüdülő-helyként valamint kistérségi centrumként funkcionáló Hajdúszoboszló a fenntarthatóságot is figyelembe vevő jövőképének kialakításakor az alábbi külső illetve történelmileg determinált tényezőket vettük figyelembe:

- az egykor mezővárosi rangú település múltjából, tradícióiból levezethető értékek (városszerkezet, helyi identitás, hagyományok),
- a termálvíz használatára alapozott egészségturizmus meghatározó szerepe a gazdaságban, az ehhez kapcsolódó fejlesztési igények és lehetőségek,
- a lakosság igényei közszolgáltatásokkal és a települési környezettel szemben,
- a fejlesztések megvalósításához rendelkezésre álló támogatási források és a szükséges önerő előteremtésének lehetőségei, amelyek határt szabnak a tervezett fejlesztések megvalósíthatóságának.

Mindezen tényezőket figyelembe véve **Hajdúszoboszló 2030-ra a magyarországi városhálózat dinamikusan fejlődő tagjává válik, nemzetközi elismertsége a fenntartható turizmus megteremtésének köszönhetően tovább nő. A környezeti erőforrások kíméletes használatára alapozott gazdasági növekedésből származó bevételekből egészséges és biztonságos lakókörnyezetet hoz létre, lakosai számára hosszútávú szociális biztonságot teremt.**

A város számára a jövő legnagyobb fejlesztési kihívása, hogy a rendelkezésére álló természeti és társadalmi erőforrások fenntartható használata mellett is élni tudjon azokkal a lehetőségekkel, amelyek a XXI. század elején biztosíthatják további hosszútávú társadalmi-gazdasági fejlődését.

A jövőkép elérése érdekében egyszerre válik szükségessé a város közszolgáltatásainak és gazdaságának hatékonyság-elvű fejlesztése a természeti erőforrások kíméletes használata mellett, valamint a városban és környékén élő lakosság életminőségének javítása és a társadalmi kohézió megteremtése – szem előtt tartva a városba érkező vendégek igényeit is. Alapvető cél tehát, hogy a termálvízre, mint helyi természeti erőforrásra alapozott gazdasági növekedés fenntartható legyen mind környezeti, mind társadalmi és gazdasági szempontból,

amelynek köszönhetően Hajdúszoboszló egy társadalmi szempontból kiegyensúlyozott, magas környezeti minőségű településsé válik.

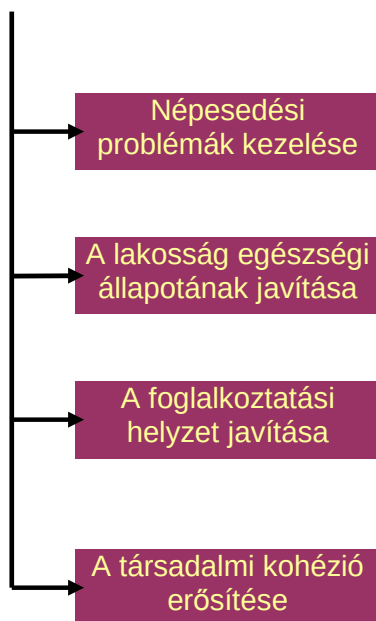
38. ábra: A stratégia célrendszere

Hajdúszoboszló 2030-ra a magyarországi városhálózat dinamikusan fejlődő tagjává válik, nemzetközi elismertsége a fenntartható turizmus megteremtésének köszönhetően tovább nő. A környezeti erőforrások kíméletes használatára alapozott gazdasági növekedésből származó bevételekből egészséges és biztonságos lakókörnyezetet hoz létre, lakosai számára hosszútávú szociális biztonságot teremt.

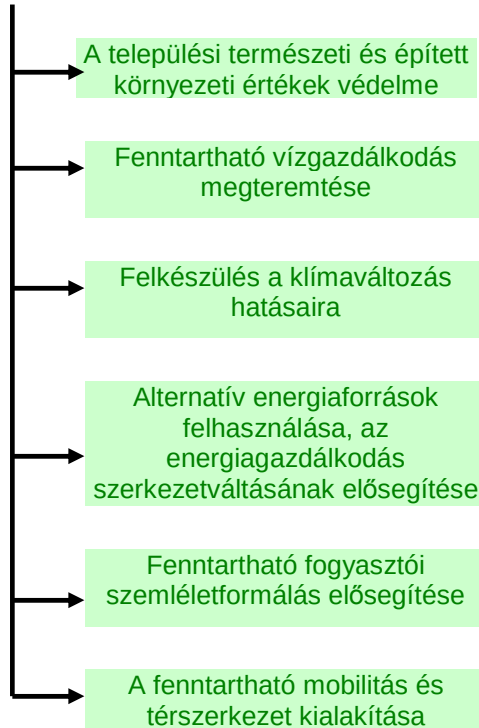
Misszió: A fenntartható fejlődés alapelveinek széleskörű alkalmazásával, környezetvédelmi beruházásokkal, a zöld gazdaság megteremtésével Hajdúszoboszló megteremti a hosszútávú, környezetileg fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődés alapjait

Átfogó stratégiai cél: Hajdúszoboszló hosszútávon fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődésének megteremtése

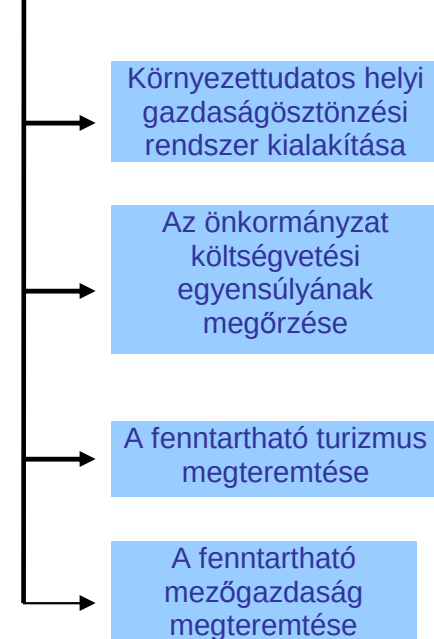
A társadalmi fenntarthatóság megteremtése

A környezeti fenntarthatóság megteremtése

A gazdasági fenntarthatóság megteremtése

Horizontális stratégiai célkitűzés: a fenntarthatóság elveinek és kritériumainak érvényesítése a településirányításban és végrehajtásban

4.1.1. Hajdúszoboszló 2030-ban

Hajdúszoboszló Magyarország és az Európai Unió egyik stabil fejlődési pályán lévő városa, ahol

- a termálvíz fenntartható használatán alapuló gazdasági fejlődés
- a lakosság életminőségének emelkedésével és a társadalmi kohézió erősödésével párosul,
- a környezet minőségének folyamatos javulása mellett.

Társadalmi viszonyok: A lakosság száma (22-25 ezer fő) enyhe ingadozás mellett stagnálást illetve szabályozott növekedést mutat, ugyanis a születések enyhén csökkenő arányát (1-2‰) ellensúlyozza a beköltözők nagy száma a magas környezetminőség és a hatékony közszolgáltatások miatt.

A lakosság korcsoportos megoszlását mindezeknek köszönhetően a munkaképes korúak stabil (63-67%) és a 65 éven felüliek növekvő aránya (20% felett) jellemzi. A magas közszolgáltatási színvonal és a jó minőségű települési környezet miatt az ingatlanárak továbbra is magasak maradnak, amely miatt nem várható, hogy a város az alacsonyabb státuszú társadalmi rétegek vándorlásának célpontjává válik.

A termálvízre alapozott egészségipari fejlesztéseinek köszönhetően a város nemzetközi jelentőségű gyógyászati és rehabilitációs központnak számít. Az önkormányzat, az ÁNTSZ helyi szervezete, az egészségügyi vállalkozások és a civil szervezetek közötti együttműködésnek köszönhetően a lakosság körében rendszeresek az intenzív felvilágosító, prevenció és szűrési programok, amelyek eredményeként javul a lakosság egészségi állapota, különös tekintettel a keringési rendszer megbetegedéseire és a daganatos megbetegedésekre. Az egyes ellátási szinteken a fejlesztésekkel az ellátottsági mutatók elérik az európai átlagot (pl. az egy háziorvosi és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma 1300 fő).

A gazdasági fejlődés hatására nagyarányú társadalmi polarizáltság nem alakul ki, a jövedelmi különbségek csökkennek, a hátrányos helyzetű csoportok létszáma csökken, életminőségük javul, felzárkózási esélyeik növekednek, életük önálló irányításának lehetőségei bővülnek. A hátrányos csoportok társadalmi integrációja a lakosság aktív részvételével megy végbe, így megerősödik a széleskörű társadalmi szolidaritás, mely a társadalmi kohézió alapját képezi. A szociális ellátórendszer hiányzó intézményei kiépülnek, megvalósul a fenntartói pluralitás: a civil szervezetek, egyházak által nyújtott ellátások szerepe nő.

Az oktatási intézmények magas szintű infrastrukturális felszereltsége megfelelő alapot jelent a minőségi neveléshez és képzéshez. A közoktatási intézményekben a modern pedagógiai módszerek alkalmazásával nő a tanulók környezettudatossága, érzelmi intelligenciája, problémamegoldó és adaptációs képessége. A középfokú oktatási intézmények vonzáskörzete elsősorban a környező településekre terjed ki, a diákok száma stagnálást mutat (1 000-1 100 fő). A szükséglet-orientált, magas színvonalú szakképzésnek köszönhetően a város munkaerő-potenciálja jól képzett és rugalmas.

Gazdasági helyzet: A város gazdasági életében továbbra is meghatározó a gyógy- és termálturizmus, mely kiegészül a hosszabb tartózkodást igénylő rehabilitációs szolgáltatásokkal is. A vendégek számára a magas minőségű és megfizethető szolgáltatásokat nemcsak a jelentős tőkeerővel rendelkező szállodakomplexumok, hanem a város kis- és középvállalkozásai is biztosítják. A lakosság és a városba a jelenleginél hosszabb távra (5-6 nap, rehabilitáció esetén 2-3 hét) érkező turisták igényei növekednek, amit a megerősödött és nagyobb beruházási hajlandóságot mutató helyi kis- és középvállalkozások teljes mértékben ki tudnak elégíteni. A turisztikai szolgáltatások

diverzifikálása következtében hosszú távon a szezonális munkanélküliség jelentősen csökken. A termálvíz hasznosítása nemcsak a turisztikai szektor területén erősödik, hanem más gazdasági ágazatok számára is potenciált jelent, így megtelepedtek nagyobb, kutatás-fejlesztéssel foglalkozó, tiszta technológiát alkalmazó multinacionális vállalatok, amelyek a város munkaerő-piaci folyamatait is kedvezően befolyásolják. A város gazdálkodása a magas sajátbevételeknek köszönhetően kiegyensúlyozott.

Környezeti állapot: A város közigazgatási határán belül megáll a természeti területek fogyása, az aktív védelemnek köszönhetően a város bel- és külterületének ökológiai stabilitása növekszik, Egységes ökológiai hálózat jön létre, amely a belterületekre is kiterjed a növekvő arányú zöldterületek (kb. 25 hektár) és a rehabilitált vízfolyások mentén. A város külterületén a parlag területek többsége felszámolásra kerül extenzív mezőgazdasági hasznosítással és erdősítéssel.

A környezetvédelmi tudatformálás folyamatos, állandó eleme a város politikájának. Ez ésszerűbb fogyasztásra és környezetkímélő termelésre ösztönöz, aminek köszönhetően a lakosság és az üzemek környezetterhelése csökkenő tendenciát mutat.

A főbb környezetvédelmi mutatók illeszkednek az EU normákhoz. Az elkészült városi környezetvédelmi terveknek (zajvédelmi terv, hulladékgazdálkodási terv, zöldfelület-gazdálkodási terv) megfelelően a szennyezőanyag-kibocsátás és a zajterhelés csökken (ehhez hozzájárul a várost elkerülő utak további kiépülése és a belterületen kiépülő kerékpárút-hálózat is), a zöldterületek növelése, hasznosítása folytatódik. A szelektív hulladékgyűjtés a város egész területén szervezetten működik, az újrafeldolgozási kapacitások kiépültek. A közműhálózat bezáródik, a szennyvíz magas szintű biológiai és mechanikai tisztítására alkalmas telep korszerűsítése megtörtént. Ennek, valamint a használt termálvíz sóltalanításának köszönhetően a talaj és a felszín alatti vizek minősége javul. A megfelelően karbantartott csapadékvíz-hálózatnak és a zöldterületek magas arányának köszönhetően nő a csapadék talajba szivárgása, ami stabilizálja a város mikroklimáját, és elejét veszi a hirtelen lehullott nagymennyiségű csapadék utáni belterületi elöntések kialakulásának.

A város energiaellátásában jelentősen támaszkodik a gazdaságosan elérhető alternatív energiákra, különös tekintettel a geotermikus energia, a nap és a biomassza jelentette forrásokra. Ezáltal csökken a település szén-dioxid kibocsátása, nő az energiaellátás biztonsága. A geotermikus energiahasználatnak köszönhetően a városi távhőrendszer bővül, terjed a földhő hűtési célú használata, mely a nyári szezonban is jelentősen csökkenti a település energiafelhasználását.

4.2. A stratégia céljai

A megalkotott jövőkép középpontjában a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság megteremtése áll. Ez elsősorban a társadalom legszélesebb rétegeinek döntéshozatalba történő bevonásával, a gazdaság szereplőinek fenntarthatóságra ösztönzésével és a természeti erőforrások kíméletes használatával érhető el. **Ennek érdekében kerületek kialakításra az átfogó, a stratégiai és részcélok, melyek számszerűsítésére és ezáltal a megvalósulás nyomon követésére az egyes célokhoz rendelt indikátorok adnak lehetőséget.**

4.3.1. Átfogó cél

Hajdúszoboszló fenntartható fejlődési tervének átfogó célja **átfogó célja** a következőképpen fogalmazható meg:

Hajdúszoboszló hosszútávon fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődésének megteremtése

A települési fenntarthatóság megteremtéséhez alapvetően fontos a **lakosság természetes fogyasztásának csökkentése, az életminőség javítása és a társadalmi kohézió megteremtése**. Ennek keretén belül lehetőséget kell biztosítani a hátrányos helyzetű csoportok (nők, romák, testi és értelmi sérültek) munkába állásához. A közszolgáltatásokat (oktatás, egészségügy, szociális ellátás, közigazgatás, közművelődés) térbelileg és funkcionálisan is elérhetővé kell tenni mindenki számára. A civil szervezetek segítségével ösztönözni kell a társadalmi csoportok közti párbeszédet, a tradíciók megőrzését és a hajdúszoboszlói identitás kialakulását.

Hajdúszoboszló idegenforgalmi központi státuszát és városias megjelenését az elmúlt évtizedek termálvíz-hasznosításra alapozott dinamikus gazdasági fejlődése alapozta meg. A gyógyturizmuson alapuló gazdasági prosperitás széleskörű társadalmi átalakulást is eredményezett. Tekintettel arra, hogy a város további fenntartható fejlődésének gazdasági alapját a jövőben is a **felszínalatti vízkincs** képezi, **kíméletes, de ennek ellenére sokoldalú használata** a fenntartható fejlődés alapja a város esetében.

Hosszú távon ugyanakkor javítani szükséges a tőke beáramlásához, illetve helyben maradásához, valamint a helyi kis- és középvállalkozói szféra megerősödéséhez szükséges feltételeket. Ez a környezeti szempontok figyelembevétele mellett a fejlett **vállalkozói infrastruktúra kiépítését**, valamint a szakképzésre és a felsőoktatással való együttműködésre épülő humánerőforrás-fejlesztést jelenti. A „tisztá technológiákat” alkalmazó K+F és a jelentős hozzáadott értéket előállító cégek településre vonzásával, valamint a jelenleg egyoldalú idegenforgalom diverzifikálásával fenntartható gazdasági fejlődés bontakoztatható ki.

A lakosság életminőségének emeléséhez és a turizmus multiplikátor hatásainak érvényesüléséhez nagymértékben hozzájárul Hajdúszoboszló **természeti és épített értékeinek megőrzése**, az egészséges települési környezet kialakítása és az alternatív energiahordozók arányának növelése az energiaellátáson belül. A városfejlesztési tevékenységek során kiemelt figyelmet kell fordítani a zöldfelületek arányának növelésére, a szennyezőanyagok és zaj kibocsátásnak csökkentésére és a vízelvezetésre. Az épületek felújítása és az új épületek kivitelezése során fokozottan alkalmazni kell a legjobb elérhető energiatakarékossági technológiákat valamint a gazdaságosan felhasználható alternatív energiaforrásokat. A közműollót teljesen be kell zárni, a város vízgazdálkodását a fenntarthatóság irányába kell elmozdítani.

A társadalmi részvétel elősegítése érdekében a lakossági környezettudatosságot intenzív felvilágosító kampányokkal, tudatformálással erősíteni kell. A környezeti szempontok beépülése a fejlesztési tevékenységekbe a különböző önkormányzati szakpolitikák összehangolásával, valamint a politikai ciklusok átnyúló tervezési időszakok alkalmazásával biztosítható.

21. táblázat: Az átfogó cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
Hajdúszoboszló hosszútávon fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődésének megteremtése	A foglalkoztatottak aránya a hátrányos helyzetű munkavállalók számán belül	A 180 napnál tovább foglalkoztatottak aránya a településen élő hátrányos helyzetű munkavállalók (nők, romák, mozgássérültek) létszámán belül,	%	38%	51%	évente	KSH, Polgármesteri Hivatal
	A helyi megújuló energiaforrások felhasználásának aránya a település energiaellátásában	A gazdaságosan elérhető helyi megújuló energiaforrások használatának aránya a település energiaellátásában	%	2%	25%	5 évente	Polgármesteri Hivatal
	A környezetirányítási rendszert alkalmazó vállalkozások aránya	A környezetirányítási rendszereket (ISO 14001, EMAS) működtető vállalkozások aránya a településen működő összes vállalkozások számán belül, %-ban	%	n.a.	50%	2 évente	Önkormányzat, Hajdú-Bihar megyei Kereskedelmi és Iparkamara
	Iparüzési adó aránya az önkormányzati bevételeken belül	A településen működő, az önkormányzat számára iparüzési adót fizető vállalkozások által fizetett adókból származó bevétel aránya az önkormányzat teljes tárgyévi bevételén belül	%	8	16	évente	Önkormányzat

4.3.2. Középtávú tematikus célok

Az átfogó cél megvalósulásához az alábbi középtávú célok járulnak hozzá, melyek fenntarthatósági szempontból kerülnek meghatározásra és csoportosításra.

1. stratégiai cél: A társadalmi fenntarthatóság megteremtése

- 1/1 rész cél: *Népesedési problémák kezelése*
 - o DEM-1: A bölcsődei férőhelyek számának növelése
 - o DEM-2: Családbarát munkahelyek megteremtése
 - o DEM-3: A fiatalok elvándorlásának csökkentése
- 1/2 rész cél: *A lakosság egészségi állapotának javítása:*
 - o MED-1: Az egészségtudatosság és az egészséges életmód növelése szemléletformálással
 - o MED-2: A megelőzés szerepének erősítése lakossági szűrőprogramok szervezésével, tájékoztatással, felvilágosítással
 - o MED-3: Az egészségügyi intézmények ellátási színvonalának növelése

- *1/3 rész cél: A foglalkoztatási helyzet javítása*
 - o F-1: A GYES-ről visszatérők munkába állásának támogatása
 - o F-2: A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése
 - o F-3: Egyéb hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (romák) foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése
 - o F-4: A munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzések szervezése
- *1/4 rész cél: A társadalmi kohézió erősítése*
 - o T-1. A szociális szolgáltatások (időskori gondozás, pszichiátriai és mentálhigiénés ellátás, mozgássérültek ellátása) hozzáférhetőségének javítása
 - o T-2 Egyenlő hozzáférés biztosítása mindenki számára az oktatási és közművelődési lehetőségekhez
 - o T-3 Közösségfejlesztés a társadalom tagjai közti tolerancia megteremtéséért
 - o T-4 A társadalmi devianciák (hajléktalanság, szenvedélybetegségek) kezelése, a deviáns csoportok társadalomba történő reintegrációjának elősegítése

2. stratégiai cél: A környezeti fenntarthatóság megteremtése

- *2/1 rész cél: A települési természeti és épített környezeti értékek védelmének fejlesztése*
 - o K-1: A természeti értékek és az épített környezet helyi intézményes védelmének továbbfejlesztése
 - o K-2: A természeti és épített környezeti értékek védelme elvének integrálása a szabályozási és engedélyezési eljárásokba
 - o K-3: A civil szervezetek és a lakosság fokozott bevonása a természet és épített környezeti elemek védelmébe
 - o K-4 A település környezetfejlesztési tevékenységeit megalapozó stratégiai dokumentumok elkészítése
- *2/2 rész cél: Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése*
 - o FV-1: A csapadékvíz talajba szivárgásának elősegítése a város belterületén
 - o FV-2: A csapadékvíz elevezető hálózat állapotának feltárása, szükséges rekonstrukciója
 - o FV-3: A szennyvízcsatorna hálózat további fejlesztése
 - o FV-4: A szennyvíztisztító kapacitások fejlesztése
 - o FV-5: A takarékos vízhasználat lehetőségének, alternatíváinak megteremtése és ösztönzése a lakosság és a közületi fogyasztók számára
 - o FV-6- A hosszútávú termálvízhasznosítás elősegítése
- *2/3 rész cél: Felkészülés a klímaváltozás hatásaira*
 - o CC-1: Tanulmány készítése a klímaváltozás hatásairól Hajdúszoboszlóra
 - o CC-2: A polgári védelmi tervek aktualizálása
 - o CC-3: A lakosság felkészítése a klímaváltozás hatásaira, a környezeti válsághelyzetek kezelésére

- *2/4. rész cél: Az alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése*
 - o AE-1: A lakosság, a közintézmények és gazdaság energiateljesítményének csökkentése
 - o AE-2: Az alternatív energiahordozók használatának növelése
- *2/5. rész cél: A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakulásának elősegítése*
 - o FT-1: A helyi kapcsolatrendszerek erősítése, a közlekedés iránti igény csökkentése a térszerkezet átalakításával
 - o FT-2: A meglévő közlekedési létesítmények felújítása, szerepének erősítése
 - o FM-1: E-közigazgatási rendszerek fejlesztése
- *2/6. rész cél: A fenntartható fogyasztóvá válás elősegítése szemléletformálással*
 - o FF-1: A lakossági csoportok, mint fogyasztók tájékoztatása a fenntartható fogyasztásról, annak lehetőségeiről
 - o FF-2 A vállalkozások, mint termékek és szolgáltatások előállítóinak és fogyasztóinak tájékoztatása fenntartható fogyasztásról
 - o FF-3: Az önkormányzat, mint helyi öko-innovátor szerepének erősítése a helyi fenntartható fejlődési legjobb gyakorlatok elterjesztésében

3. A helyi fenntartható gazdaság megteremtése

- *3/1. rész cél: Környezettudatos, fenntartható helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása*
 - o HG-1: Környezetirányítási rendszert alkalmazó vállalkozások támogatása
 - o HG-2: A tiszta technológiát alkalmazó vállalkozások letelepedésének ösztönzése
 - o HG-3: A helyi mikro-, kis- és középvállalkozások tevékenységeinek segítése
- *3/2 rész cél: Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése*
- *3/3. rész cél: A fenntartható turizmus megteremtése*
 - o FT-1 A turisták számára vonzó környezet kialakítása a település teljes területén
 - o FT-2 A helyi társadalom bevonása a turizmus fejlesztésébe (helyi vállalkozók, humánerőforrások)
 - o FT-3. Hajdúszoboszló Fenntartható Turizmusfejlesztési Konceptiójának kidolgozása és a települési turizmuspolitika kialakítása
 - o FT-4. A turisztikai attrakciók diverzifikálása
 - o FT-5 Turisztikai információs rendszer létrehozása
 - o FT-7 Turisztikai desztináció menedzsment-team tevékenységeinek fejlesztése
- *3/4 rész cél. A fenntartható mezőgazdaság megteremtése*
 - o FA-1: A művelési szerkezet megváltoztatása a helyi élelmiszerellátás biztonságának megteremtése érdekében
 - o FA-2: A szociális biogazdálkodás elősegítése

Horizontális stratégiai célkitűzés: A fenntarthatóság elveinek és kritériumainak érvényesítése a településirányításban és végrehajtásban

- *H/1 A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban*
 - o LR-1: A társadalom fenntarthatósággal kapcsolatos tudásbázisának növelése
 - o LR-2: Együttműködési fórumok kialakítása a civil szervezetek és az önkormányzat között
- *H/2 Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása*
 - o KP-1: A hosszútávú, politikai ciklusokon átívelő stratégiai tervezés gyakorlati megvalósítása
 - o KP-2: A stratégiák célrendszereinek fenntarthatósági szempontú összehangolása
 - o KP-3: A legfontosabb környezetvédelmi alapelvek (elővigyázatosság, megőrzés, megelőzés) integrálása a politikaalkotási folyamatokba és a végrehajtásba
 - o KP-4: A környezeti információk teljes átláthatóságnak és hozzáférhetőségének biztosítása

1. stratégiai cél: A társadalmi fenntarthatóság megteremtése

Hajdúszoboszlón a fenntartható városfejlődés megteremtésének **alapvető feltétele a fejlesztési források társadalmilag igazságos elosztásának megvalósítása**, amely a városi és a mikrotérségi központi szerepkörből adódóan mind a városi, mind a városkörnyéki társadalom fizikai, mentális, gazdasági és társadalmi jólétét egyaránt szolgálja.

A város önkormányzata jelenleg is mindent megtesz a fejlesztési források társadalmilag igazságos elosztásáért. Ennek köszönhető, hogy - amint a helyzetelemzés is rámutatott - a településen nem alakult ki jelentős területű szegregált városrész. A város oktatási intézményeiben megvalósul a hátrányos helyzetű tanulók integrált oktatása, az egészségügyi ellátáshoz a település lakóinak több mint 100%-a hozzáfér.

A pozitív tendenciák ellenére a társadalmi fenntarthatóság terén a város komoly kihívásokkal néz szembe. A legnagyobb problémát a város lakosságának **természetes fogyása** és az előregedő városi népesség jelenti, mely már középtávon jelentős negatív hatásokkal járhat a város fejlődését tekintve. A folyamat megállítása a társadalmi fenntarthatóság megteremtésének alapja.

Bár a lakosság **egészségi állapota** Hajdúszoboszlón jónak mondható, a halálloki struktúra itt is megfelel az országos tendenciáknak: vezető helyen állnak a szív- és érrendszeri betegségek valamint a daganatos megbetegedések. Ezek Hajdúszoboszlón is rontják a lakosság életkilátásait és életminőségét. Az egészségkultúra társadalmi normák közé emelésével és az egészségtudatos életmód terjesztésével a lakosság egészségügyi állapota jelentősen javítható.

A **hátrányos helyzetű** csoportok, különösen a pályakezdő és GYES-ről visszatérők munkába állási lehetőségei meglehetősen szűkek a településen. Ez hosszútávon is kihat mind a demográfiai folyamatokra, mind a gazdaság fejlődésére, ezért a foglalkoztatási lehetőségek bővítése alapvető fontosságú a fenntartható társadalom megteremtése szempontjából.

Az **előregedő társadalom** tagjainak ellátása egyre nagyobb terhet ró a település önkormányzatára. Az időskorúak ellátásának infrastrukturális feltételei jelenleg nem kielégítőek a településen. Az idősök tartós és átmeneti gondozásának fizikai és humán erőforrás feltételeinek megteremtése egyre sürgetőbb feladat a településen.

Egy társadalom kiegyensúlyozott fejlődéséhez szükséges a különböző társadalmi csoportok és a társadalom tagjai közötti **szolidaritás** fejlesztése. Továbbra is alapvető fontosságú a hátrányos helyzetű csoportok (romák, megváltozott munkaképességűek, nők, deviáns társadalmi csoportok) társadalmi integrációjának elősegítése, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása, az akadálymentesítés folytatása.

22. táblázat: Az 1. sz. stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
1. sz. stratégiai cél: a társadalmi fenntarthatóság megteremtése	Családbarát munkahelyek aránya a településen	A családbarát munkahelyek aránya %-ban kifejezve a település összes munkahelyének számán belül	%	2%	20%	évente	Polgármesteri Hivatal
	A 0-17 évesek aránya	A 0-17 évesek aránya a települések állandó népességén belül	%	17%	17%	5 évente	KSH
	Az akadálymentesített közszolgáltatások aránya	Az akadálymentesített közszolgáltatások aránya településen %-ban kifejezve	%	40%	100%	2 évente	Polgármesteri Hivatal, Civil szervezetek

1/1 rész cél: Népesedési problémák kezelése

A fogyó és öregedő népesség problémájának kezelése érdekében szükséges a vállalt gyermekek nyugodt felnevelésének biztosítása, a fiatalok szelektív elvándorlásnak megállítása, a **gyermekvállalási kedv növelése**, a gyermekek elhelyezésének javítása valamint – különösen a nők esetében- **a munka és a gyermeknevelés összehangolhatóságának javítása**. Ennek érdekében a következő beavatkozásokat szükséges végrehajtani:

DEM-1: A bölcsődei férőhelyek számának növelése:

Amint a helyzetelemzésből is kiderült, a bölcsődei férőhelyek száma rendszeresen alatta marad a lakossági igényeknek. A gyermekek elhelyezési problémái nehezítik a nők munkába történő visszatérését és hatással vannak a gyermekvállalási hajlandóságra is. A bölcsődei férőhelyek számának rövidtávon történő növelése ezért sürgető feladattá vált.

DEM-2: Családbarát munkahelyek megteremtése

Hajdúszoboszlón jelenleg alacsony a családbarát munkahelyek száma. A gyermeküket nevelő szülők gyakran nehezen tudják összeegyeztetni - különösen a gyermekek fiatal korában - a gyermekgondozást és a munkahelyi feladataikat. Az ő helyzetüket megkönnyítendő családbarát munkahelyeket kell létrehozni, melynek keretén belül igénybe vehetik a rugalmas munkaidőt, a részmunkát, a távmunkát valamint a gyermekek után járó többletszabadságot.

DEM-3: A fiatalok elvándorlásának csökkentése

Hajdúszoboszló egyik legégetőbb társadalmi problémája a fiatalok szelektív elvándorlása. Ennek megállítása érdekében a fiatalok városban maradását különböző eszközökkel (pl. első lakáshoz jutási támogatással, munkahelyteremtéssel, gyermekneveléshez ideális feltételek megteremtésével) ösztönözni szükséges.

22. táblázat: Az 1/1 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
1/1 rész cél: Népesedési problémák kezelése	0-17 évesek aránya	0-17 évesek aránya a lakónépességben belül Hajdúszoboszlón	%	17	17	évente	KSH
	18-59 évesek aránya	18-59 évesek aránya a lakónépességben belül Hajdúszoboszlón	%	60	60	5 évente	KSH
	Az önkormányzat által a nagycsaládoknak nyújtott beiskolázási segélyek száma	Az önkormányzat által a nagycsaládoknak (3 vagy több gyermeket nevelőknek) nyújtott beiskolázási segélyek eseteinek száma	db	0	30	évente	Polgármesteri Hivatal,

1/2 rész cél: A lakosság egészségi állapotának javítása:

A **népesség egészségügyi helyzetének javítása** országosan is az egyik legfontosabb fenntarthatósági cél, mivel minden más gazdasági és társadalmi folyamatra is erőteljesen kihat. Hajdúszoboszlón is alapvető cél az egészségben eltöltött életek számának növelése a városban és környékén élő lakosság körében. Ennek megvalósítására két fő területen van lehetőség: az **egészségmegőrzés és az egészséges életmód ösztönzése** révén illetve a működő közegészségügyi rendszerek fejlesztésével. Ehhez a következő beavatkozások megtétele szükséges:

MED-1: Az egészségtudatosság és az egészséges életmód növelése szemléletformálással

Hazánkban, így Hajdúszoboszlón is a lakosság egészségügyi problémájának nagy része az életmóddal függ össze. A szenvedélybetegségek, különösen a dohányzás, jelentős számú daganatos és idegrendszeri megbetegedésért felelős. A terjedő alkoholizmus, az égetett szeszesitalok nagymennyiségű fogyasztása szintén növeli a korai elhalálozás illetve a tartós, krónikus betegségek kialakulásának kockázatát. Az újkori magyar táplálkozási szokások a zsíros ételek és a jelentős mennyiségű szénhidrát fogyasztását helyezik előtérbe, mely a mozgásszegény életmóddal párosulva a keringési betegségek kialakulásáért is felelős.

Ezen társadalmi szokások megváltoztatása csak hosszútávú, folyamatos szemléletformálással lehetséges, melynek elemei lehetnek a következők:

- közösségi sportrendezvények szervezése;
- egészséges életmóddal foglalkozó civil szervezetek létrehozása és tevékenységeik támogatása;
- tájékoztató kampányok szervezése az iskolákban, munkahelyeken;
- ingyenes tájékoztató kiadványok készítése és széleskörű terjesztése az egészséges életmódról, a dohányzás, a helytelen táplálkozás és a mozgásszegény életmód káros hatásairól és ezek kiküszöböléséről;
- fórumok, vitaestek szervezése neves szakértők meghívásával és közreműködésével az egészséges életvitelről.

MED-2: A megelőzés szerepének erősítése lakossági szűrőprogramok szervezésével, tájékoztatással, felvilágosítással

A magyar lakosság szervezett szűrőprogramokon való részvétele meglehetősen alacsony. Ennek oka a lakosság elzárkózása, idegenkedése az egészségügyi intézményektől, továbbá

a szűrés eredményeitől való félelem. Ez elsősorban a lakosság betegségmegelőzéssel és korai betegség-felismeréssel kapcsolatos ismerethiányának köszönhető. Ennek megszüntetése érdekében szükséges

- a szűrőprogramok előzetes népszerűsítése lakosság körében,
- a korai diagnosztika fontosságának hangsúlyozása a gyors egészség-helyreállításban,
- több lakossági szűrőprogram indítása különösen a daganatos valamint a szív- és érrendszeri betegségek korai felismerése érdekében.

MED-3: Az egészségügyi intézmények ellátási színvonalának növelése

Bár Hajdúszoboszló egészségügyi ellátórendszere fejlettnak tekinthető, az ellátás színvonalának növelése állandó feladat. Ez jelenti egyfelől az ellátás műszaki színvonalának és humánerőforrásainak állandó fejlesztését (orvosi eszközök és berendezések beszerzése, egészségügyi dolgozók állandó továbbképzése), valamint a betegellátáshoz kapcsolódó épített környezet minőségi fejlesztését is (betegvárótermek, orvosi szobák és rendelőhelyiségek felújítása, klimatizálása, mentőállomás fejlesztése, helikopter-leszállóhely kialakítása stb).

23 táblázat: az 1/2 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
1/2 rész cél: A lakosság egészségi állapotának javítása:	A daganatos betegségben elhunytak száma	Az egészséges életmódot népszerűsítő kampányok száma az iskolákban	db/év	0	2	évente	Polgármesteri Hivatal, civil szervezetek
	A szív és érrendszeri betegségben elhunytak száma	A lakosság körében évente végzett rendszeres daganatszűrő programok száma	db/év	0	2	évente	Polgármesteri Hivatal, ÁNTSZ
	Az önkormányzati költségvetésből az egészségügyi intézmények fejlesztésre fordított összeg aránya	Az város költségvetésből az egészségügyi intézmények műszaki és humáninfrastruktúra fejlesztésére fordított összeg aránya	%	1%	3%	évente	Polgármesteri Hivatal

1/3 rész cél: A foglalkoztatási helyzet javítása:

A lakosság foglalkoztatottsági helyzete Hajdúszoboszlón kedvezőbb mind az országos, mind a megyei átlagnál. A fiatal, pályakezdő munkanélküliek közt azonban a nők aránya lényegesen magasabb, mint a férfiak körében. Az ő **pályakezdésük elősegítése** alapvető fontosságú mind a népesedés problémák megoldásában, mind a szociális feszültségek kialakulásának megelőzésében. A gyermekgondozási segélyről visszatérők, valamint a megváltozott munkaképességűek is jelentős nehézségekkel néznek szembe a munka világába való belépéskor. Hajdúszoboszló munkaerőpiacának egyik jellegzetes vonása a turizmus természetéből fakadó szezonális munkalehetőségek nagy száma, amelyeket elsősorban képzetlen, hátrányos helyzetű munkavállalókkal töltenek be. Ez körükben növeli a szezonális munkanélküliséget, melynek csökkentése alapvető feladat a társadalmi fenntarthatóság megteremtése érdekében.

A problémák enyhítésére a hátrányos helyzetű illetve hátrányos helyzetbe kerülő társadalmi csoportok **foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése** szükséges a következő beavatkozások megtételével:

F-1: A GYES-ről visszatérők munkába állásának támogatása

A kiskorú gyermekük gondozása mellől a munka világába visszatérő nők gyakran néznek szembe munkahelyük elvesztésével, munkatapasztalataik és tudásuk erodálódásával, beilleszkedési problémákkal ill. a gyermekgondozás és a munkahelyi teendők összehangolásának nehézségeivel. Munkába állásuk támogatása alapvető érdeke a város társadalmának, mivel kiesésük a foglalkoztatotti körből vagy a gyermekvállalásról történő lemondásuk hosszútávon is negatív hatását gyakorol a település társadalmára és gazdaságára egyaránt. Ennek megelőzése az alábbi tevékenységekkel lehetséges:

- a GYES-en lévő nők valamint a munkahelyük közti kapcsolat fenntartása (munkahelyi családi rendezvények szervezése, munkahelyi hírlevelek szerkesztése és terjesztése),
- rugalmas munkaidő biztosítása a kiskorú gyermeküket nevelők számára,
- részidős foglalkoztatás lehetőségének bevezetése a gyermeküket nevelő nők számára,
- távmunka infrastrukturális feltételeinek és lehetőségének megteremtése.

F-2: A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése

A testileg és szellemileg sérült emberek munkahely-találási lehetőségei az országos tendenciákkal összhangban gyakorlatilag minimálisak Hajdúszoboszlón is. Társadalmi integrációjuknak alapvető feltétele a foglalkoztathatóságuk megteremtése. Jelenlegi anyagi helyzetében az önkormányzat ezt az intézkedést csak külső anyagi források, EU-s támogatások igénybevételével tudja végrehajtani. A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatására számos lehetőség adódik:

- távmunka lehetőségének biztosítása a mozgásban korlátozottak részére,
- a munkahelyek munkavégzés szempontjából történő akadálymentesítése annak céljából, hogy látás- és hallássérültek vagy mozgáskorlátozottak is elláthassanak bizonyos munkaköröket,
- új források folyamatos bevonása a megváltozott munkaképességűek foglalkoztathatóságának bővítésére,
- speciális közmunkaprogram indítása testi és értelmi sérültek számára.

F-3: Egyéb hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (romák) foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése

Magyarországon általános probléma a romák kiszorulása a munkaerőpiacról. Hajdúszoboszlón a helyzet lényegesen kedvezőbb az országos átlagnál. Összefüggő szegregált településrészek nem alakultak ki, a romák társadalmi integrációjáért az önkormányzat lehetőségei szerint mindent megtesz. Ennek ellenére a munkaerő-piaci helyzetük Hajdúszoboszlón is ingatag: a családok nagy része egykeresős háztartásként működik, a jelentős részükben a megélhetéshez szükséges minimális jövedelem szezonális alkalmi munkákból és segélyekből jön össze. Munkaerő-piaci helyzetük javítása alapvető fontosságú a társadalmi és szociális feszültségek kialakulásának megelőzése szempontjából. Ennek elősegítése az alábbi tevékenységekkel történhet:

- speciális képzési programok indítása a romák részére a foglalkoztathatóság javítása érdekében,
- közmunkaprogram folytatása.
- a roma nők munkába állásának elősegítése speciális képzési és foglalkoztatási programok indításával.

F-4: A munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzések szervezése

A társadalom tartósan munkanélkülivé váló tagjainak gyakran okoz nehézséget a foglalkoztathatóságot javító átképzéseken való részvétel. Ennek egy része mentális eredetű, a gyors alkalmazkodóképesség hiányából fakad.

A legnagyobb problémát azonban a piaci igényeket figyelmen kívül hagyó átképzések nagy száma jelenti. Mivel a stabil, fejlődő helyi társadalom kialakulásának egyik alapvető feltétele a jól képzett, a gazdaságilag hasznosítható tudású, gyors alkalmazkodó képességű munkaerő megléte, ezért a piaci igényekhez igazodó képzések folyamatos indítása alapvetően fontos a fenntartható társadalom megteremtéséhez.

24. táblázat: az 1/3 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték, 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
1/3 rész cél: A foglalkoztatási helyzet javítása:	Munkanélküliségi ráta	A munkanélküliek aránya a keresőképe, aktív korosztály létszámán belül Hajdúszoboszlón	%	5,8	4	évente	Polgármesteri Hivatal, Munkaügyi Központ
	pályakezdő nők munkanélküliségi rátája	Nők aránya a pályakezdő munkanélküliek számán belül	%	55%	50	évente	Munkaügyi Központ,

1/4 rész cél: A társadalmi kohézió erősítése

A fenntartható helyi társadalomra a társadalmi csoportok között egyetértés és a szociális biztonság jellemző.

A társadalmi kohézió érdekében olyan viszonyok kialakítása szükséges, amelyek hosszú távon mindenki számára **biztosítják a társadalmi-gazdasági részvétel alapfeltételeit**, megteremtik a mobilitási utakat az egyén számára a társadalomban. Ennek központi eleme az életesélyek egyenlőtlenségeinek csökkentése, a kirekesztés enyhítése a gyermekkortól kezdve, a szegénység mérséklése, a településen belüli társadalmi és területi kohézió erősítése. A társadalmi szolidaritás erősítéséhez szükséges továbbá a kisközösségek fejlesztése, valamint a tanulási, együttműködési, részvételi, döntéshozói és alkalmazkodási képességek fejlesztésén keresztül a közösségi lét megteremtésének és megélésének elősegítése. A közösségtudatosság erősödése segíti a normakövetést és stabilizálja a társadalmat.

A rész cél keretén belül alapvető törekvés **a hajdúszoboszlói társadalom kohéziójának megerősítése, a szociális biztonság megteremtése**. A település ezt a foglalkoztatás növelése mellett, a szociális ellátásokhoz, a korszerű oktatáshoz és szakképzéshez való hozzáférés elősegítésével, a helyi közösségek fejlesztésével valamint a deviáns társadalmi csoportok helyzetének javításával, társadalmi reintegrációjával tudja elérni. Ennek érdekében az alábbi beavatkozásokat szükséges megtenni:

T-1. A szociális szolgáltatások (időskori gondozás, pszichiátriai és mentálhigiénés ellátás, mozgássérültek ellátása) hozzáférhetőségének javítása

Amint az a helyzetelemzésből is kiderül, az időskorúak nappali és tartós ellátására szakosodott intézményekben rendszeressé vált a kapacitáshiány. Ennek oka egyrészt a rendelkezésre álló helyek alacsony száma, másrészt az időskori egészségügyi és szociális ellátást igénylők számának folyamatos emelkedése a településen. Tekintettel arra, hogy az időskorúak száma a jövőben várhatóan növekedni fog, a családok pedig a kétkeresős háztartások kialakulása miatt nem tudják az otthoni ápolásukat vállalni, ezért az időskorúak emberhez méltó testi és mentális ápolási feltételeinek megteremtése alapvetően fontos mind a társadalmi kohézió, mind a fenntartható társadalom megteremtése érdekében.

A fenntartható fejlődés megteremtése érdekében alapvető a helyi társadalom lelki egészségének megőrzése is. Ez annál is fontosabb, mivel napjaink folyamatosan változó gazdasági, társadalmi viszonyai és az őket követő egyre gyorsabb értékrend-váltások miatt a lakosság körében nő a lelki-eredetű megbetegedések száma (depresszió, pánikbetegség, neurózis, egyes daganatok) Ezek kezelése, gyógyítása a lakosság testi egészségének megőrzésével egyenrangú.

Az eredményes beavatkozásokhoz alapvetően fontosak az alábbi tevékenységek :

- a férőhelyek számának növelése az időskorúak nappali és tartós bentlakásos intézményeiben,
- a házi beteggondozó szolgálat tevékenységeinek fejlesztése, a szociális alapon igénybe vehető beteggondozás folyamatos kiterjesztése a rászoruló időskorúak széles rétegeire,
- újabb, széles profilú támogatószolgálatok létrehozásának ösztönzése,
- gerontológiai és gerontopszichológiai szakrendelések indítása a Központi Betegellátó Intézményben.
- mentálhigiénés tanácsadó szolgálat létrehozása Hajdúszoboszlón

T-2 Egyenlő hozzáférés biztosítása mindenki számára az oktatási és közművelődési lehetőségekhez

A hajdúszoboszlói önkormányzat eddig is kiemelten kezelte az oktatáshoz és a közművelődési lehetőségekhez történő széles társadalmi hozzáférés a megteremtését. A város iskoláiban megvalósult az integrált oktatás, speciális gyógypedagógia nevelési programmal rendelkező osztályok indultak. Mai napig kiemelt figyelmet fordítanak a sajátos nevelési igényű tanulók nevelésére. A beavatkozás célja a megindult pozitív folyamatok folytatása, mivel az integrált oktatás és közművelődés műszaki és humánerőforrás-színvonalának emelése kiemelt jelentőséggel bír a helyi társadalmi fenntarthatóság megteremtésében.

T-3 Közösségfejlesztés a társadalom tagjai közti tolerancia megteremtéséért

Az élő közösségek, működő civil szervezetek biztosítják Hajdúszoboszló kulturális sokszínűségének fennmaradását, ezért alapvető cél a helyi kulturális közösségek tevékenységeinek támogatása. A közös értékek alapján működő közösségek sokfélesége és ezek egymással való együttműködésének gyakorlata fontos kohéziós, alkalmazkodási, kiegyenlítő és ellensúlyozó szereppel rendelkezik a helyi társadalomban. A társadalmi csoportok helyi közösségeinek hálózata fontos helyszíne a feszültségek kulturált körülmények közti feloldásának. Ennek érdekében kiemelkedően fontosak az alábbi tevékenységek:

- a hajdúszoboszlói roma és más nemzetiségi civil szervezetek, kulturális közösségek létrehozásának támogatása,
- a különböző civil szervezetek közti kapcsolatok támogatása (pl. közös rendezvények támogatása révén),
- a civil szervezetek részvételi és együttműködési képességeinek fejlesztése a döntéshozatalba és döntéshozásba történő bevonhatóság erősítése céljából.

T-4 A társadalmi devianciák (hajléktalanság, szenvedélybetegségek) kezelése, a deviáns csoportok társadalomba történő reintegrációjának elősegítése

Hajdúszoboszlón jelenleg a különböző társadalmi devianciák – különösen a hajléktalanság – kezelésnek intézményrendszere meglehetősen hiányos. A települési jólét növekedésével fel kell készülni arra, hogy a város egyúttal a hajléktalanok és utcai kéregetésből élők egyik migrációs célpontjává is váljon. Megjelenésük és számuk növekedése feszültségeket okozhat mind a helyi társadalomban, mind a településre érkező turisták körében. A beavatkozás célja, hogy elősegítse a hajléktalanság és a hozzákapcsolódó társadalmi devianciák kezelését. Ennek érdekében a következő tevékenységek végrehajtása szükséges:

- éjjel-nappali hajléktalanszálló kialakítása a város területén,
- a hajléktalanok egészségügyi és szociális ellátásának megszervezése,
- a hajléktalansággal fenyegetett társadalmi csoportok (szenvedélybetegek, kisnyugdíjasok, egyedülálló munkanélküliek) leszakadásának megelőzése.

25. táblázat: az 1/4 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték, 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
1/4 rész cél: A társadalmi kohézió erősítése:	Férőhelyek száma az időskorúak nappali és tartós bentlakásos intézményeiben	Férőhelyek száma a településen működő időskorúak nappali és tartós bentlakásos intézményeiben	db	90	120	évente	KSH
	Roma civil szervezetek száma	A településen működő roma civil szervezetek száma	db	1	5	évente	Polgármesteri Hivatal
	Nemzetiségi civil szervezetek által szervezett kulturális ismeretterjesztő rendezvények száma	A településen működő nemzetiségi civil szervezetek együttműködésében szervezett, társadalmi toleranciát erősítő kulturális rendezvények száma	db/év	0	3	évente	Polgármesteri Hivatal
	Ellátott hajléktalanok száma	A település szociális intézményeiben ellátott hajléktalanok száma	db	0	20	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Mentálhigiénés szolgáltatást igénybe vevők száma	A mentálhigiénés szolgáltatást igénybe vevők száma a településen	fő	0	100	évente	Polgármesteri Hivatal

2. stratégiai cél: A környezeti fenntarthatóság megteremtése

A környezeti fenntarthatóság megteremtése települési szinten **a természeti tőke (talaj, víz, levegő, élővilág, megújuló és nem megújuló energiaforrások) megőrzését és kíméletes használatának elősegítését jelenti** a település közigazgatási területén. Hajdúszoboszló esetében ehhez az ember és a táj organikus egységére való tekintettel az épített környezet értékeinek megőrzésének feladatát is hozzávettük a holisztikus szemlélet jegyében.

A környezeti fenntarthatóság megteremtésének távlati célja az, hogy a megújuló természeti erőforrások (víz, szél, talaj, biomassa) használatának mértéke olyan optimális határérték közelébe kerüljön és tartósan ott is maradjon, amely biztosítja a természeti rendszerek regenerálódását a társadalmi igények kielégítése mellett. További cél a helyi társadalom által kibocsátott **szennyezőanyagok mennyiségének csökkentése** is arra a szintre, melyet a levegő, a víz és a talaj képes semlegesíteni.

A stratégiai cél elérésének érdekében szükséges a város közigazgatási területén a található **természeti értékek védelmének erősítése**. Ennek azonban a mai élővilág-centrikus védelem mellett ki kell terjednie az élettelen környezet elemeinek – a térségben különösen a talajoknak és a felszín alatti földtani környezetnek – védelmére is. Az élő és élettelen természeti értékek hosszútávú, hatékony megőrzésének érdekében mind az

önkormányzatnak, mind a lakosságnak a jelenleginél aktívabban be kell kapcsolódnia természetvédelmi tevékenységekbe.

Annak ellenére, hogy Hajdúszoboszló csaknem 900 éves múlta visszatekintő település, műemléki épületekben viszonylag szegények tekinthető. Ez elsősorban a vidéken történelmileg jellemző kőhiányos építési szokásoknak köszönhető, mely nem tette lehetővé tartós építmények létrehozását. A megmaradt különböző korú és típusú **épített környezeti értékek védelme** kiemelt fontosságú, mivel biztosítja a generációkon átívelő történelmi folytonosság térbeli megjelenését, ezáltal erősíti a ma élő nemzedékek helyi identitását. Ez a történelmi identitástudat erősíti a település lakóinak elhivatottságát a települési környezet jövő generációk számára történő megőrzésére. Emellett a történelmi épületek megőrzése hozzájárul az élhető települési környezet kialakulásához.

Napjainkban a legnagyobb környezeti kihívást mind az emberiség, mind a helyi társadalmak számára a globális klímaváltozás jelenti. Ennek hatásai ma még nehezen prognosztizálhatók, ennek ellenére a hosszútávú helyi fenntartható fejlődés megteremtése érdekében Hajdúszoboszló társadalmának is **fel kell készülnie az éghajlatváltozás hatásaira**.

A legújabb kutatások szerint a globális klímaváltozást gyorsító tényezők egyike a társadalmak nagy mennyiségű üvegházhatású gázkibocsátása. Ezek és más, emberi egészségre ártalmas gázok egyik legnagyobb kibocsátója helyi szinten is a közlekedés. A modern térszerkezeti és technikai megoldások megvalósítása **a közlekedés negatív hatásainak** csökkentése érdekében alapvető fontosságú a környezeti fenntarthatóság elérésében.

A fosszilis energiahordozók készleteinek csökkenése miatt hosszútávon kialakuló energiaválság a helyi társadalmakat is érzékenyen érinti. A helyi ellátásbiztonság megteremtése, a fenntartható gazdasági fejlődés elősegítése, valamint az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése érdekében szükséges a község, lakosság és a gazdasági szereplők energiafogyasztásának csökkentése valamint az alternatív energiahordozók részarányának növelése. Ez részben a település épületállományának energetikai korszerűsítésével (hőszigetelés, fűtési-hűtési rendszerek átalakítása megújuló energiaforrások hasznosítására), részben a közlekedés átszervezésével és fejlesztésével (bicikliút-hálózat kialakítása, élő utcák fejlesztése) történhet. **Az energetikai struktúra átalakítása** során azonban figyelembe kell venni a természeti erőforrások megújulásának képességét, mivel az alternatív energiahordozók használata csak ebben az esetben járulhat hozzá a környezeti fenntarthatóság eléréséhez.

26. táblázat: a 2. stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2. sz stratégiai cél: környezeti fenntarthatóság megteremtése	A zöldfelületek aránya a település belterületén	A zöldfelületek aránya a település belterületén	%	1,97%	5	évente	KSH
	Az újrahasznosított hulladékmennyiség aránya	Az újrahasznosított hulladékmennyiség aránya a településen begyűjtött összes hulladékmennyiségben belül	%	12	40	évente	Polgármesteri Hivatal, KSH
	Az energetikailag korszerűsített épületek aránya	A településen energetikailag korszerűsített középületek aránya az összes középületen belül	%	5	25	évente	Polgármesteri Hivatal
	A lakossági tudásmegosztásban résztvevők aránya	A lakossági fenntarthatósági tudásmegosztásba bekapcsolódott lakosság aránya teljes népességben belül	%	0	50	évente	Polgármesteri Hivatal, civil szervezetek

A stratégiai cél eléréséhez az alábbi hat rész cél teljesítése szükséges:

2/1 rész cél: A települési természeti és épített környezeti értékek védelmének fejlesztése

A helyi környezeti fenntarthatóság megteremtése érdekében kiemelten fontos a Hajdúszoboszló közigazgatási területén előforduló a **természetes ökoszisztémák (vizes élőhelyek, gyepek, erdők) működőképességének megőrzése**, az emberi használat melletti regenerációs-képességük biztosítása. Ennek érdekében szükséges az élőhely, mint élettelen környezeti elemek együttesének (talajok, vizek, kőzetek, mikroklíma) megőrzése, továbbá az élővilág egyedeinek védelme is. A természetvédelmi feladatok egy része a Hortobágyi Nemzeti Park hatáskörébe tartozik, azonban a közigazgatási terület nagy részén az önkormányzat felel a természetvédelemért, melynek fejlesztése alapvető a város hosszútávú fenntartható fejlődésének biztosítása céljából.

Hajdúszoboszló műemléki jellegű épületekben viszonylag szegény település. Ennek oka a hagyományos alföldi kőhiányos építkezési módban keresendő. Az éghajlati hatások valamint a korábban jellemző tűzvészek elpusztították az építészeti emlékeket. Meghatározó épített környezeti értéke azonban a városnak a máig felismerhető mezővárosi ólas-kertes **településszerkezet**. Ez a struktúra - amelyben több szinten szétváltak a település lakó és gazdasági funkciói - nagyszerű emléke a helyi társadalom és a környezet között létrejött harmonikus, fenntartható kapcsolatnak, lényegében egy a történelmi időkben létrejött fenntarthatósági állapotot tükröz. Ez a szerkezet az utóbbi 100 évben jelentős átalakulásnak indult, az utóbbi években sajnos a pusztulás jelei mutatkoznak rajta. **Megőrzése** az épített környezeti értékek védelmének legfontosabb feladata.

A helyi termálvíz felfedezése után a város fejlődése új lendületet kapott. Ennek jelei az épített környezetben is megmutatkoznak. Kiépült egy új üdülővárosrész, valamint a feltáráshoz és hasznosításhoz kapcsolódó létesítmények sora jött létre. Ezeknek a termálvízhez – mint megújuló energiaforráshoz – kötődő **műszaki és építészeti létesítményeknek a műemléki célú minősítése** még mutat hiányosságokat, teljeskörű feltárást el kell végezni és védetté nyilvánításukat el kell kezdeni.

A rész cél eléréséhez az alábbi beavatkozások végrehajtása szükséges

K-1: A természeti értékek és az épített környezet helyi intézményes védelmének továbbfejlesztése

Tekintettel arra, hogy mind a természetvédelemért, mind az épített környezet elemeinek védelméért a Hortobágyi Nemzeti Park mellett a hajdúszoboszlói önkormányzat is felel, az intézményes védelem fejlesztése, kiterjesztése alapvető fontosságú. Ennek érdekében, amikor az önkormányzat anyagi lehetőségei ezt megengedik az alábbi feladatokat szükséges elvégezni:

- el kell készíteni illetve frissíteni kell Hajdúszoboszló Város Egyedi Tájérték-kataszterét,
- fel kell tártatni és szükség esetén védetté kell nyilvánítani a város területén található mezőgazdasághoz és a hévíz-hasznosításhoz kötődő műemlékeket,
- az önkormányzatnak ki kell nevezni egy fenntartható fejlődésért felelős munkatársat, akinek feladatát az intézményes épített környezeti és természetvédelmi intézkedések önkormányzati tevékenységeken belüli integrációja illetve koordinációja képezi,
- a városi közterület-felügyeletért felelős hatóságok munkatársainak biztosítani kell az természetkárosítási bírság kiszabásának lehetőségét.

K-2: A természeti és épített környezeti értékek védelme elvének integrálása a szabályozási és engedélyezési eljárásokba

Az természeti és épített környezeti értékek intézményes védelme önmagában nem képes szavatolni értékek hatékony védelmét, mivel feladata elsősorban egy adott állapot megőrzése és a nem károsodás megelőzése. A preventív védelmet elsősorban a következetes jogi szabályozás és végrehajtás útján lehet megvalósítani. Ehhez azonban szükséges az alábbi elvek és megfontolások és intézkedések alkalmazása az önkormányzati jogalkotásban és engedélyezési eljárásokban:

- a szennyező fizet elv,
- a természetkárosítás tilalma,
- a műemlékek eredeti állapotának megőrzése illetve helyreállítása az település- és ingatlanfejlesztési tevékenységek során,
- ki kell dolgozni egy, a felszín alatti földtani környezet védelmét szolgáló stratégiát,
- minden termálvíz-hasznosításhoz kötődő projekthez – mérettől függetlenül – részletes környezeti hatástanulmány készítését kell előírni.

K-3: A civil szervezetek és a lakosság fokozott bevonása a természet és épített környezeti elemek védelmébe

A természeti és épített környezet megőrzésének sikere attól függ, hogy a helyi társadalom mennyire tekinti értéknek a természeti és épített környezeti sokféleséget, illetve ezen tényezők védelmében aktív hajlandó-e aktív szerepet vállalni. Éppen ezért kiemelten fontos a tevékeny, cselekvő lakossági szerepvállalás erősítése a helyi az épített és természeti környezet megóvásában.

Ezt az alábbi tevékenységekkel lehet elősegíteni:

- környezetvédő civil szervezetek tevékenységének támogatása,
- lakossági, családi természetvédelmi akciók szervezése (pl. „fogadj örökbe egy fát” program, nyílt napok szervezése a műemléki jellegű épületekben),
- lakossági természetvédelmi őrszolgálat szervezése
- kirándulások, túrák szervezése a lakosság részére a helyi természetvédelmi területek jobb megismerése érdekében.

K-4 A település környezetfejlesztési tevékenységeit megalapozó stratégiai dokumentumok elkészítése

A település természeti és épített környezeti értékeinek védelme, valamint az egészséges települési környezet kialakítása összehangolt, tervszerű fejlesztési tevékenységeket igényel az önkormányzat részéről. Az ennek megalapozására szolgáló fontos dokumentumok azonban jelenleg Hajdúszoboszlón hiányoznak, mielőbbi elkészítésük környezeti fenntarthatóság megteremtése érdekében alapvető fontosságú. Ezek a dokumentumok az alábbiak:

- Hajdúszoboszló zöldfelület-fejlesztési terve,
- Hajdúszoboszló zajtérképe
- Hajdúszoboszló hőkibocsátási térképe
- hajdúszoboszló települési hulladékgazdálkodási terve, különös tekintettel a lakossági és közüteményi szelektív hulladékgyűjtés rendszerének kiépítésére és az újrafeldolgozó kapacitások kiépítésére

27. táblázat: a 2/1. rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2/1 rész cél: A települési természeti és épített környezeti értékek védelmének fejlesztése	a feltérképezett egyedi tájértékek	a település területén feltérképezett, védelemre javasolt egyedi tájértékek száma	db	10	25	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Helyi védelem alá helyezett természeti értékek	Az önkormányzat által helyi védelem alá helyezett természeti értékek száma	db	3	10	10 évente	Polgármesteri Hivatal,
	Helyi védelem alá helyezett építészeti és ipari műemlékek	Az önkormányzat által helyi védelem alá helyezett építészeti és ipari műemlékek száma,	db	3	10	évente	Polgármesteri Hivatal,

2/2 rész cél: Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése

A vizekkel kapcsolatos környezeti fenntarthatósági prioritás célja a **takarékos, értékvédő gazdálkodás, és a vizeknek a következő generációk számára való megőrzése**. A prioritás céljának eléréséhez a takarékos és átgondolt felhasználási alapelveket kell érvényesíteni.

- Az ún. *kaszkád elv* szerint a vizet mindig a következő fokozat megkívánta tisztasági állapotba kell hozni, vagyis fokozatosan még több felhasználási módot is lehet alkalmazni az elszennyeződés után.
- A másik fontos elv az *anyagforgalom körciklussá zárása*, amely feltételezi, hogy az eddig egyutas vízhasználati módokat változtatni lehet, a városi szennyvíz egy része például kijuttatható a földekre, a mezőgazdaságban megmaradt öntözővizet az ipar még hasznosítani tudja és az iparban is keletkezik olyan szennyvíz, amely tovább hasznosítható.
- Az *ivóvíz-előállítás csökkentésének elve* alapján a települési vízellátás megoldása során ökológiai és gazdasági megfontolásból elsősorban a gyorsan megújuló készletek használatának kell előnyt adni, a legnagyobb tisztaságú és legnagyobb előállítási költségű ivóvíz felhasználását pedig csökkenteni szükséges.

A jelenlegi települési vízhálózatok általában jelentős veszteséggel üzemelnek, azaz eleve számolni kell azzal, hogy a tisztított vízmennyiség egy része el sem jut a fogyasztóhoz, hanem szivárgás, csőtörés vagy egyéb okból hasznosítás nélkül kikerül a rendszerből. Az elszivárgó mennyiség csökkentése céljából a meglévő **vízszolgáltatási rendszerek felülvizsgálata** és a nagy veszteségű hálózatok rekonstrukciója, illetve cseréje elengedhetetlen.

A jövőben a tiszta **mélyégi vízkészletekkel való takarékoskodás** érdekében törekedni kell a talajvíznek a háztartásokban való szélesebb körű használatára. Az ivóvízhasználatok során a víztakarékossági és ökológiai elvek előtérbe helyezését elengedhetetlenül folytatni kell. Ilyenek a szürkevizet és a tisztított szennyvizet újrahasznosítása, a kétkörös házi vízellátó rendszerek kialakítása stb. Növelni kell a szennyvíztisztítást, többek között a felszín alatti ivóvízbázisok védelme érdekében.

Hajdúszoboszló gazdaságának és modernkori fejlődésének alapja termálvíz-hasznosításon alapuló gyógyturizmus. A jelenleg elérhető elemzések eredményei alapján a gazdaságosan elérhető vízkészleteket már ma is túlhasznosítják, mely a jövőre nézve a felszín alatti vízkincs kimerülését vonhatja maga után. Ennek megakadályozására pontos vizsgálatokat kell készíteni a földtani tárolóközeg jelenlegi állapotáról, prognózisokat kell alkotni a

vízkiemelés jövőbeni alakulásáról, valamint terveket kell készíteni a termálvíz hosszútávú hasznosításáról.

Az elmúlt évtizedben megváltozott a csapadékvíz mennyiségi kezelésének szempontja is, a „szabaduljunk meg tőle minél gyorsabban” szemléletet felváltotta az „amilyen lassan csak lehet” nézet, az elöntési problémák megoldása mellett. A belvárosi területeken a növekvő talajvízmélység miatt megoldást kell találni a **talajvízpótlásra**, a növényzet vízellátásának javítása céljából. Ehhez lehetővé kell tenni a csapadékvíznek a korábbinál nagyobb arányú beszivárgását.

A rész cél teljesüléséhez az alábbi beavatkozások megtétele szükséges:

FV-1: A csapadékvíz talajba szivárgásának elősegítése a város belterületén

Az éghajlatváltozás során az összességében csökkenő csapadék intenzitása nő, emiatt a talajba rövid idő alatt beszivárogni képes hányada csökken, a lefolyás növekszik, amely mind a belterületeken, mind a külterületeken jelentős elöntéseket, és egyéb problémákat eredményezhet.

Mindezek mellett, ha a talajvíz csapadékvíz általi utánpótlódásának egyensúlya a csapadékvíz-beszivárgás mennyiségének csökkenése miatt felborul, a talajvíz trendszerű süllyedése a vízellátást, a vegetáció fejlődését, az épületek süllyedését is negatívan befolyásolja.

Az építményekkel terhelt belvárosi területeken a csökkenő talajvízszint miatt bekövetkezhet a városi talajok pórustérfogatának hirtelen csökkenése, mely jelentős mértékű épület-süllyedést idézhet elő, amely jelentős anyagi károk mellett akár az építmények tönkremeneteléhez is vezethet.

A belvárosi zöldterületek növényállománya számára a kis mélységben, könnyen elérhető talajvíz létfontosságú. A beszivárgás csökkenése miatti talajvízszint csökkenés a növényzet, ezáltal a teljes belvárosi élővilág degradációját idézheti elő, mely a biodiverzitás csökkenésén túl negatívan hat a városképre is. A növényzet vitalitásának és a talajok nedvességének csökkenése a belvárosi levegő páratartalmát olykor szélsőségesen lecsökkentheti, amely jelentős egészségügyi kockázatokat jelent.

Mindezen hatások megelőzése miatt kiemelten fontos a lehulló csapadékmennyiség beszivárgásnak növelése.

A keletkezés helyén (decentralizáltan) történő beszivárogtatás tervezésénél nagy gondot kell fordítani a talajvízvédelmi követelményekre. Különösen a közlekedési pályákról lefolyó csapadékvíz szennyezettsége miatt, a talajvíz károsodása is előfordulhat.

FV-2: A csapadékvíz elevezető hálózat állapotának feltárása, szükséges rekonstrukciója.

Az elöntések elkerülése érdekében, a beszivárogtatás lehetőségének megteremtésén túl - az egyre intenzívebb csapadékhullást is figyelembe véve - a csapadék bizonyos részének elvezetésére is szükség van.

A csapadék-vízlevezető rendszer Hajdúszoboszlón jól kiépített, a belvárosi elöntések nagyon ritkák, de a jövőben, az egyre szélsőségesebb időjárási események miatt hosszútávon előfordulhatnak. Ennek érdekében szükségessé válik a jelenlegi rendszer teljeskörű állapotfelmérése, szűk keresztmetszeteinek feltárása és rekonstrukciója.

A rekonstrukció során különösen fontos a gyűjtött és elvezetett csapadékvíz minőségi kezelésének megoldására, tekintettel arra, hogy a városi vízgyűjtő a mindennapi városi tevékenységek következtében szennyezett. A vízlevezető rendszerbe kerülő csapadékvíz a lefolyás első hullámában - különösen hosszabb száraz időszakot követően - a felszínről felszedett anyagoktól szennyezett lehet. A lebegőanyagokon kívül nehézfémek és állati ürülékek képeznek jelentős szennyezőanyag-forrást a városi lefolyásban. Ehhez járul még a

csatornában korábban leülepedett anyagok felkeverődése, továbbá a csapadék által átöblített atmoszféra nedves kiülepedéséből származó szennyezés. Az összehatás a lefolyás első időszakában azt eredményezi, hogy a csapadékvíz a háztartási szennyvíz mértékét meghaladóan szennyezetté válik, ezért a csapadékvíz kezelése minőségi szempontból is szükséges. A mennyiségi kezelés, illetve gazdálkodás (tározás) jól kiegészítheti a minőségi jellegű beavatkozást.

FV-3: A szennyvízcsatorna hálózat további fejlesztése

Amint a helyzetelemzésből is kiderül, Hajdúszoboszlón a közműcsatorna hálózat kiépítettsége magasszintű, 1 km ivóvízvezetékre 758 m szennyvízcsatorna jut. Ennek ellenére a jelenleg 47 utcában hiányos az csatornahálózat kiépítettsége, a közműolló a jelentős fejlesztések ellenére még mindig nyitott állapotban van. A csatornahálózat teljes kiépítése sürgető feladat, mivel Hajdúszoboszló az ivóvíz és a termálvíz szempontjából is nagyon sérülékeny vízbázison fekszik, a tisztítatlanul elszivárgó lakossági szennyvizek pedig jelentős környezetterhelést jelentenek vízkészleteket befogadó földtani közegre, ezáltal a vízellátásra is.

FV-4: A szennyvíztisztító kapacitások fejlesztése

Hajdúszoboszlón a szennyvizek biológiai és mechanikai tisztítása teljes mértékig megoldott, a szennyvíziszap komposztálásra kerül. A komposzt tárolása azonban egyre nagyobb problémákat okoz városnak, ezért a tárolókapacitások bővítése a rövidtávon is sürgető feladat.

FV-5: A takarékos vízhasználat lehetőségének, alternatíváinak megteremtése és ösztönzése a lakosság és a közületi fogyasztók számára

A lakossági vezetékes vízfogyasztás országos átlagos értéke jelenleg 101 l/fő/nap, amely egy lakosra számítva 36,8 m³ évente. A lakossági vízfogyasztásnak azonban csak mintegy 5 %-a jut be az ember szervezetébe, további 25-30%-a pedig testünkkel kerül közvetlen kapcsolatba (fürdés, mosogatás). Ez azt jelenti, hogy a lakosságnak szolgáltatott víz mindössze maximum 35%-ának kell ivóvíz-minőségűnek lennie. A tisztítás (mosás, gépkocsi mosás, takarítás, valamint WC-öblítés) céljára használt vizek minőségi követelménye lényegesen alacsonyabb szintű.

Mindezek az adatok azt is alátámasztják, hogy a fenntartható vízgazdálkodás megteremtéséért a lakossági fogyasztók tehetik a legtöbbet a takarékos vízhasználati szokások átvételével, ezért ezek alkalmazásának ösztönzése alapvetően fontos a települési vízháztartási egyensúly megteremtéséhez. Ilyenek ajánlható módszerek lehetnek például:

- Kétkörös házi vízrendszerek kiépítésének ösztönzése, különösen az új építésű ingatlanok esetén,
- A lakossági csapadékvíz-gyűjtés és hasznosítás ösztönzése (tetőkről lefolyó víz összegyűjtése, kerti tavak létesítése).

FV-6- A hosszútávú termálvízhasznosítás elősegítése

Hajdúszoboszló gazdasági- társadalmi fejlődésének alapja termálvízen, mint helyi természeti erőforráson alapuló gyógyturizmus. A termálvízkinccs fenntartható hasznosítása kereteinek megteremtése alapvető a fenntartható fejlődés megteremtésének szempontjából. Ennek érdekében az alábbi tevékenységek végrehajtása szükséges:

- a földtani tárolóközeg állapotának felmérése

- a rendelkezésre álló termálvízkészletek mennyiségének és minőségének meghatározása,
- hosszútávú termálvízhasznosítási tervek készítése

28. táblázat: az 2/2 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2/2 rész cél: Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése	A zöldfelületek kiterjedése	A település belterületén lévő zöldfelületek kiterjedése	m ²	219 893 m ²	400000	10 évente	Polgármesteri Hivatal, KSH
	Az 1km ivóvízhálózatra jutó szennyvízcsatorna hálózat hossza	Az 1km kiépített ivóvízhálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hossza méterben	m/km	758m/km	1000m/km	10 évente	Polgármesteri Hivatal,
	A mechanikailag és biológiailag tisztított szennyvízmennyiség	A településen keletkező mechanikailag és biológiailag tisztított szennyvíz mennyisége m ³ -ben	m ³ /év	14000	18000	évente	Polgármesteri Hivatal, KSH
	1 lakosra jutó vízfogyasztás	1 állandó lakosra jutó vízfogyasztás Hajdúszoboszlón	l/fő/év	374	300	évente	Polgármesteri Hivatal, KSH

2/3 rész cél: Felkészülés a klímaváltozás hatásaira

A hajdúszoboszlói társadalom felkészülése a klímaváltozás hatásaira, a **hátrányos helyzetű társadalmi csoportok sérülékenységeinek csökkentése a szélsőséges időjárási eseményekkel szemben** alapvető fontosságú a fenntartható fejlődés megteremtése érdekében.

A nemzetközi és hazai klímapolitikai dokumentumok szerint a települési önkormányzatok fontos és növekvő szerepet töltenek be a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás és a klímavédelem segítésében. A Magyar Tudományos Akadémia a klímaváltozás magyarországi hatásait elemző jelentése (VAHAVA-projekt) szerint elsődleges feladataik közé tartoznak:

- a helyi szintű sérülékenység potenciális csökkentése,
- kritikus esetekben, szélsőséges időjárási helyzetek esetén a lokális szintű megelőző, védekező, mentő és kárelhárító tevékenységek koordinációja és végrehajtása,
- a polgári védelmi szervezetekkel együttműködve a lakosság alkalmazkodóképességének fejlesztése, felkészítése a klímaváltozás hatásaira.

A kritikus időszakokban az egészség, sőt esetenként az élet védelmét segíthetik tájékoztatással, az idősekre és az oktatási, egészségügyi, szociális intézményekre történő odafigyeléssel. Kulcsszerepet tölthetnek be a helyi civil mozgalmakkal kialakított együttműködésben, a társadalmi részvétel elősegítésében.

A klímaváltozáshoz való alkalmazkodás a közelmúlt időjárási eseményei miatt össztársadalmi szinten is elismert problémává vált. Ez azt jelenti, hogy mind az országos, mind a helyi önkormányzatoknak lépéseket kell tenniük a klímaváltozás várható helyi hatásainak felismerésére, a várható káresemények elkerülésére és a társadalom tagjainak felkészítésére.

A rész cél teljesítése érdekében az alábbi beavatkozások szükségesek:

CC-1: Tanulmány készítése a klímaváltozás hatásairól Hajdúszoboszlóra

A klímaváltozás természeti folyamat meglehetősen komplex hatással van a települések fizikai infrastruktúrájára, gazdaságára és társadalmára egyaránt. Ahhoz, hogy Hajdúszoboszlói Önkormányzat megfelelő és hatékony válaszokat tudjon adni a klímaváltozás jelentette komplex kihívásokra, egy települési klímastratégia kidolgozása szükséges. Jelenleg ilyen dokumentummal a magyar önkormányzatok többsége nem rendelkezik, pedig mind a nemzeti klímastratégia, mind az MTA VAHAVA projektjének zárójelentése ajánlja elkészítését és várható, hogy a jövőben egyre fontosabb dokumentummá válik a területfejlesztési döntések meghozatala során.

A települési klímastratégiának ki kell térnie az alábbi témakörökre:

- helyzetelemzés: a klímaváltozás várható hatásai a Hajdúszoboszló környezetére, műszaki infrastruktúrájára, társadalmára és gazdaságára
- stratégiai fejezet a műszaki, társadalmi és gazdasági károk megelőzésére
- stratégiai fejezet a szélsőséges időjárási események miatt kialakuló vészhelyzetek kezelésére
- stratégiai fejezet a károk elhárítására, a kármentesítésre és az újjáépítés megszervezésére
- stratégiai fejezet a lakosság alkalmazkodó-képességének fejlesztésére.

CC-2: A polgári védelmi tervek aktualizálása

A települési polgári védelmi tervek kritikus helyzetekben ún. minősített időszakokban a lakosság és az anyagi javak mentésének alapvető tervdokumentumai. Hajdúszoboszlón a MOL Nyrt. gáztárolói és azok kapcsolódó létesítményei kiemelten veszélyeztetett objektumnak minősülnek (a SEVESO II-es irányelv szerint), amely miatt Hajdúszoboszló polgári védelmi terve folyamatosan aktualizálásra kerül ipari balesetvédelmi szempontból.

Az elkészülő települési klímastratégia eredményeire alapozva a tervek tartalmát a szélsőséges időjárási események esetén alkalmazandó intézkedésekkel, feladat-meghatározásokkal is bővíteni szükséges.

CC-3: A lakosság felkészítése a klímaváltozás hatásaira, a környezeti válsághelyzetek kezelésére

Az elmúlt években a lakosság polgári védelmi felkészültsége jelentősen romlott. Ennek oka lakosságfelkészítési tevékenységek forráshiány miatti elmaradásában, valamint a 2000 és 2008 közötti évek környezeti válsághelyzeteinek alacsony számában keresendők. Ezen tényezők miatt a helyi társadalmak és vezetőik alulértékelték a veszélyhelyzetekre való felkészülés fontosságát.

A 2008 után bekövetkező lokális természeti katasztrófák rámutattak helyi társadalmak fizikai és mentális sérülékenységeire, a lakossági mentési és kárelhárítási mechanizmusok, viselkedésminták hiányosságaira.

Annak ellenére, hogy Hajdúszoboszlón a szélsőséges, elemi károkat okozó időjárási események nagyon ritkák, a jövőben nem lehet kizárni ezen események bekövetkezésének gyakoribbá válását.

A lakosság felkészítése a károk megelőzésére, a vészhelyzetek kezelésére, a veszély esetén tanúsítandó viselkedésminták rögzítése alapvető feladat a klímaváltozással szembeni lakossági sérülékenység csökkentése érdekében.

Ezt az alábbi tevékenységekkel lehet elősegíteni:

- lakosságfelkészítő interaktív polgári védelmi kiadványok készítése (a polgári védelemért felelős szervezetek bevonásával)

- települési klímahonlap létrehozása, ahonnan bárki számára elérhetőek a lakosságfelkészítő anyagok, a települési klímastratégia, a polgári védelmi terv, szakértői és ismeretterjesztő anyagok a klímaváltozás hatásairól
- polgári védelmi ismeretek oktatása az általános és középiskolákban
- települési polgári védelmi napok szervezése (mint egész napos interaktív családi program)

29. táblázat: az 2/3 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2/3 rész cél: Felkészülés a klímaváltozás hatásaira	A szélsőséges időjárási események okozta vagyoni káresetek száma	Hajdúszoboszló közigazgatási területén szélsőséges időjárási események okozta, önkormányzatnak ill. a Katasztrófavédelmi Igazgatóságnak bejelentett vagyoni káresetek száma	fő	100	50	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
	A szélsőséges időjárási események során megsérült lakosok száma	A településen a szélsőséges időjárási események során megsérült lakosok száma	fő	0	0	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság

2/4. rész cél: Az alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése

Egy település energetikai helyzete nem csak ellátási és környezeti ügy, hanem mind országos, mind helyi szinten hosszú távú fenntartható fejlődési kérdés is. A helyi fenntartható fejlődés érdekében alapvető településfejlesztési cél, hogy Hajdúszoboszló alternatív energetikai potenciáljára építve sikeresen végrehajtsa **energetikai szerkezetének átalakítását**, növelje az alternatív energiahordozók felhasználásának arányát, ezáltal elősegítve a környezeti fenntarthatóság megvalósítását.

A város, ahogyan a helyzetelemzés is rámutatott, kedvező helyzetben van, a napenergia mellett területének geotermikus potenciálja lehetővé teszi a földhő hasznosítását, a város mezőgazdasági adottságai pedig a biomassa előállítását, melyre a szerkezetváltás alapozható.

Az energetikai struktúra átalakítása, fenntarthatóvá tétele hosszú folyamat, melynek megvalósítását két irányból lehet megvalósítani:

1. A település energiaszükségletének csökkentésével, amely egyrészt jelenti a fosszilis energiahordozókból nyert energia felhasználásának csökkentését a fűtési rendszerek korszerűsítésével; a nyílászárók cseréjét; energiatakarékos elektromos berendezések beszerzését és üzemeltetését; a városi közlekedés energiaszükségletének csökkentését, passzívházak építését stb.
2. Az alternatív energiahordozók használatának növelésével, amely a város helyi alternatív energiapotenciáljának kihasználásával jelenti az megújuló energiákat (földhő, nap) felhasználó hűtési-fűtési rendszerek telepítését, az elektromos rendszerek megújuló energiákból (biomassa, nap) történő működtetését.

Az EU célja a megújuló energiahordozók részarányának 20%-ra növelése 2020-ig az össz-energiafelhasználásban. Ezt a célkitűzést a települési energiaszükséglet tervezése során

is figyelembe kell venni. Hajdúszoboszló alternatív energetikai potenciálja lehetővé teszi a település számára ezen érték elérését a megfelelő fejlesztések végrehajtása esetén.

A rész cél teljesítése érdekében az alábbi beavatkozások szükségesek:

AE-1: A lakosság, a közintézmények és gazdaság energiafelhasználásának csökkentése

Hajdúszoboszlón, ahogyan már korábban is említettük, a jelenleg túlnyomórészt fosszilis energiahordozókból nyert energiafogyasztást csökkenteni szükséges. A statisztikai adatokat tekintve mind a villamosenergia, mind fűtési célú gáz és egyéb energiahordozók fogyasztásában a lakosság dominál, ezt követik az önkormányzati intézmények, majd a gazdaság. Ennek alapján az energiafelhasználás csökkentésének kulcsa a lakossági energia-takarékosági fejlesztések ösztönzésében van. Az energiatakarékosági innovációk lakossági és gazdasági elterjedésének elősegítésében az önkormányzatnak, mint helyi innovátornak, aki elsőként hajtja végre a fejlesztéseket, alapvető szerepe van.

Ennek elősegítése az alábbi tevékenységekkel történhet:

- a lakossági és közösségi energiafogyasztás csökkentése jobb hőszigeteléssel, takarékosabb gépekkel és eszközökkel, a fogyasztói minták megváltoztatása a kevesebb energiát igénylő javak és szolgáltatások irányába tájékoztatással, ismeretterjesztő kampányok szervezésével
- az energiahatékonyság javítása az átalakítási veszteségek elkerülésével, az energiák helyi, primer forrásból (földhő, nap, szél) való termelésével,
- a gazdaságszerkezet változtatása a kevésbé energiaigényes ágazatok javára, amit sok tényező befolyásol, többek között a természeti és humán erőforrások rendelkezésre állása
- a helyi gazdaság energiafelhasználásának csökkentése a tiszta technológiák alkalmazásának ösztönzésével, a kevésbé energiaigényes gazdasági ágazatok megtelepedésének elősegítésével

AE-2: Az alternatív energiahordozók használatának növelése

Az energiaszektor átalakítása során – a hatékonyság növelése mellett – a helyileg hasznosítható megújuló energiaforrások bevonása is alapvető fontosságú mind a környezeti fenntarthatóság, mind a fenntartható gazdasági növekedés megteremtésének érdekében. A helyben elérhető megújuló energiahordozók (nap, geotermikus energia, biomassa, bizonyos feltételek mellett szél) felhasználása során azonban messzemenően figyelembe kell venni a használtuk környezeti hatásait.

Hajdúszoboszló különösen kedvező helyzetben van, ugyanis a geotermikus adottságai Közép-Európában a legjobbnak számítanak. Ez mélyfúrású kutak esetén lehetővé teszi az energiaátalakítás nélküli geotermikus fűtési rendszer kialakítását, illetve a feszínközele rétegek használata esetén a hőszivattyúk használatát is. A napenergia és a biomassa használata szintén perspektivikus mind a lakossági, mind a közületi energiafelhasználás átstrukturálása terén. Az önkormányzatnak természetesen ebben az esetben is fel kell vállalnia az helyi innovátor szerepét.

Az intézkedés végrehajtásához az alábbi tevékenységek kapcsolódhatnak:

- Hajdúszoboszló alternatív energetikai potenciáljának feltérképezése
- a települési energetikai stratégia kidolgozása és folyamatos aktualizálása a piaci viszonyok és a technológia fejlődés változásainak megfelelően
- lakossági tájékoztató kampányok szervezése, ismeretterjesztő és szemléletformáló anyagok kidolgozása és terjesztése az alternatív energiák háztartásban történő használatáról
- az önkormányzati intézmények energetikai korszerűsítése a helyi megújuló energiaforrásokat hasznosító technológiák alkalmazásával

- a gazdaság szereplőinek ösztönzése a helyi megújuló energiaforrások használatára

30. táblázat: az 2/4 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mérték - egység	Kiindulási érték	Célérték , 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2/4. rész cél: Az alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése	Az energetikailag korszerűsített épületek száma	A komplex energetikai korszerűsítésen (hőszigetelés és alternatív energetikai rendszerek beépítése) átesett épületek száma Hajdúszoboszlón	db	0	1700	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Alternatív energiahordozók aránya az összes felhasznált energiaforráson belül	az alternatív energiahordozókból nyert energia aránya település teljes energiaszükségletén belül	%	3	20	10 évente	Polgármesteri Hivatal,

2/5. rész cél: A fenntartható mobilitás és térszerkezet elősegítése

A környezeti fenntarthatóság elérése érdekében alapvető cél, hogy Hajdúszoboszlón és térségében közép-, illetve hosszú távon egy olyan helyi **közlekedési hálózat** alakuljon ki, amely ellátja a mobilitás iránti igényből származó funkciókat, biztosítja az közjavak elérhetőségét mindenki számára (ezáltal erősíti a kohéziót), ugyanakkor tér- és környezethasználat, **környezeti terhelése a lehető legkisebb marad.**

Az elérhető áron és környezetbarát módon megvalósuló közlekedés a gazdasági és társadalmi kapcsolatok fenntartása szempontjából egyaránt szükséges. A negatív hatások azonban – például a forgalmi torlódások, az egészségkárosító hatások és a környezeti ártalmak – mindenki számára károsak. A helyi gazdaság növekedésével a helyi és helyközi közlekedés iránti igény is növekszik. A gépjárművek környezeti teljesítményének jelentős javulása ellenére városi szinten is fokozódnak a negatív környezeti és közegészségügyi hatások, melyek a jövőben várhatóan tovább fognak erősödni.

A közlekedés **fenntartható átalakítását csak a térszerkezeti fejlesztésekkel együtt lehet elvégezni**, mivel a közlekedési szükségletek is magából a térszerkezetből származnak. A gazdasági és társadalmi tevékenységek térbeli elhelyezkedése akkor változik a fenntarthatóságnak megfelelően, ha az átalakulás nyomán csökken a közlekedés iránti igény, a környezet terhelése, illetve nő a társadalmi kohézió.

Az alacsonyabb gazdasági, társadalmi és környezeti hatásokkal járó mobilitás elérése megtehető a **közlekedés iránti igény csökkentésével**, a közlekedés térbeli szerkezetének és időbeli lefolyásának változtatásával, a közlekedési módok megváltoztatásával (például rövid távolságokon kerékpáros és gyalogos közlekedési lehetőségek kialakítása, valamint a tömegközlekedés fejlesztése), a környezetterhelés csökkentésével (tisztább járművek és alternatív üzemanyagok), illetve a meglévő létesítmények kiegészítésével és felújításával.

A fenntartható közlekedés és térszerkezet kialakítása számos előnnyel jár: a forgalmi torlódások felszámolása csökkenti a vállalkozások és a lakosság költségeit, javítja a helyi munkaerőhöz való hozzáférést. Mérsékli az éghajlatváltozást és a környezet terhelését; csökkenti a kőolajtól való függést, fokozza az energiabiztonságot; fejleszti a helyi környezetet, csökkenti az egészségre gyakorolt káros hatásokat, élhetőbb környezetet biztosít így hozzájárul mind a környezeti, mind a gazdasági és társadalmi fenntarthatóság megteremtéséhez.

A rész cél teljesítése érdekében az alábbi beavatkozások szükségesek:

FT-1: A helyi kapcsolatrendszerek erősítése, a közlekedés iránti igény csökkentése a térszerkezet átalakításával

A helyi közlekedés fenntarthatóvá tételének kulcsa a Hajdúszoboszlón belül kialakult társadalmi és gazdasági kapcsolatrendszerek közti információk áramlásának biztosítása a közlekedés energiateljesítményének és károsanyag-kibocsátásának csökkentésével.

A helyi közlekedés célpontjainak egymáshoz közelebb hozása elősegíti, hogy sűrű helyi kapcsolatrendszerek alakuljanak ki, és ezzel csökkenjen a nagyobb távolságot igénylő utazások, illetve szállítások mennyisége. Ennek megfelelően a helyi utakat ellátó elemek fontossága is megnő. Amennyiben Hajdúszoboszló a központi funkciót ellátó intézményeihez (oktatási intézmények, egészségügyi intézmények, közigazgatás) a tömegközlekedési gócpontokat helyezzünk (buszmegálló, P+R parkoló, fedett biciklitároló stb), az egyéni eszközhasználat és az összes mobilitási teljesítmény is automatikusan csökkenni fog.

Ezzel párhuzamosan területrendezési eszközökkel (pl.: korlátozások) csökkenteni kell a tömegközlekedési gócpontokon kívüli további bevásárlóközpontok építését, valamint korlátozni szükséges a beépítésre szánt területek bővítését.:

Fejlett információtechnológia segítségével a helyi közlekedés esetében közlekedési zónák szerint differenciált tarifákkal (pl.: belvárosi útdíj, differenciált parkolási díjak) illetve időben differenciált úthasználati díjakkal lehet a közlekedés időbeli lefolyását megváltoztatni. Ezzel csökkenthetők a torlódások, a közlekedésből származó környezetterhelés. Szintén hasznosak az olyan, már működő hatósági eszközök is, mint a nehéz tehergépjármű forgalom időszakos tilalma; sőt esetenként indokolt lehet az időszakos forgalomkorlátozás

A beavatkozást az alábbi tevékenységek segítségével lehet végrehajtani:

- a gépkocsiforgalom lakott területi korlátozása (autómentes zónák létrehozása, sebességhatárbeállítások bevezetése),
- a gyalogosövezetek, kerékpárúthálózatok fejlesztése,
- a távmunka, a távoktatás és e-közigazgatás feltételeinek javítása,
- a települési internetes infrastruktúra fejlesztése,
- a digitális írástudás terjesztése a lakosság körében,
- az önkormányzatnak saját hatáskörén belül ösztönözni kell a nagyobb arányú megújuló-energia felhasználást, a fosszilis üzemanyagok helyettesítését a közlekedésben. Pl. az önkormányzat ebben az esetben is mint innovátor pl.: második generációs bio-üzemanyagokkal ill. biogáz alapon előállított GTL üzemanyagokkal működő gépkocsikat szerez be és üzemeltet,
- tovább kell fejleszteni a helyi jogszabályi hátteret, felhasználva a gazdasági ösztönzés (adókedvezmények/mentességek, támogatások) eszközeit az alternatív üzemanyagok előállításának és forgalmazásának, de különösen a fejlesztésére (pl. bioüzemanyag előállító vállalkozások megtelepedésének ösztönzése, az üzemanyag-töltő állomások átalakításának támogatása,
- a településen belül a célpontok egy részének (közösségi szolgáltatások, napi bevásárlás, szórakozás, sport helyi lehetőségei) közelségét, gyalogos távolságon belülre kerülését kell biztosítani. I

FT-1: A meglévő közlekedési létesítmények felújítása, szerepének erősítése

Az erőforrásokkal való takarékoskodás egyik fontos eleme, hogy használjuk és kihasználjuk, továbbá megfelelő állapotban fenntartsuk a meglévő közlekedési infrastruktúra elemeit. Hajdúszoboszló esetében a közlekedés működése döntően korábban megépített létesítmények és eszközök használatán alapszik, az új fejlesztések mindössze néhány

százalékot tesznek ki. A jövőben mindössze a 33-as főút elkerülő szakaszának megépítése szerepel nagy beruházként.

A belterületi infrastruktúra-fejlesztések kezdeményezésekor minden esetben meg kell vizsgálni, hogy nem érhető-e el hatékonyabban a kívánt cél a meglévő létesítmények jobb állagmegóvásával funkcióbővítésével vagy átalakításával.

FM-1. E-közigazgatási rendszerek fejlesztése

A kormányzás infokommunikációs technológiákkal (IKT) történő megvalósítása az e-közigazgatás (e-Government). Budai Balázs definícióját használva: a közsféra kapcsolatrendszerének tudás alapú átalakítása és racionalizált, szolgáltató jellegű újrászervezése, az infokommunikációs technológiai alkalmazások közműszerű használata révén.

A fenntarthatóság általánosan elfogadott alapelvei közül jónéhány mutat szoros kapcsolatot a közszféréval, illetve elmondhatjuk, hogy az e-közigazgatási szolgáltatások fejlesztésével és alkalmazásával elősegítjük a fenntartható fejlődést.

Az ügyfélközpontú, gyorsabb, hatékonyabb e-ügyintézés hozzájárul az életminőség javulásához, bizonyos hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatásához.

Az (ön)kormányzati e-adatbázisok, e-tudásanyagok közzététele mindenki számára (önállóan vagy segítséggel) elérhetően elősegíti a megfelelő hozzáférést a társadalmi-gazdasági közéletre, a döntéshozatali folyamatokra, a környezetre vonatkozó információkhoz. Javítani képes a fenntartható fejlődéssel, a fenntarthatóbb megoldásokkal kapcsolatos tájékozottságot.

Képes az információs társadalomban felnövő, IKT-fogékony fiatalok környezettudatos nevelésnek támogatására, a helyi hagyományőrző tevékenység, a település lakosságmegtartó erejének növelésére, az oktatás színvonalának emelésére.

Az internetes, közösségi (WEB2) alkalmazások katalizálják az állampolgárok, a lakosság egymás közötti és kormányzat felé ható kommunikációját, részt vehetnek a döntéselőkészítésben, helyi tudás- és erőforráselosztó hálózatok létrehozásában. (Társadalmi részvétel elve, Társadalmi igazságosság elve, Helyi erőforrások hasznosításának elve)

Az elektronikus technológiák elterjesztése hozzájárul a papírfelhasználás csökkentéséhez. Felületet, IKT csatornát biztosíthat lakossági és/vagy önkormányzati környezetvédelmi vagy más akciókhoz, bejelentésekhez, ötletek, javaslatok, vélemények fogadásához. (Társadalmi felelősségvállalás elve).

Kapacitásaival a közsféra elősegítheti a település, terület infokommunikációs technológiai fejlődését, azáltal is biztosítva az egyenlő hozzáférést, a digitális szakadék csökkentését.

31. táblázat: az 2/5 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2/5. rész cél: A fenntartható mobilitás és térszerkezet elősegítése	A közlekedés által kibocsátott NOx-ok mennyisége,	A közlekedés által kibocsátott NOx mennyisége a Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség hajdúszoboszlói mérőállomásának eredményei alapján	t/év	8	6,5	évente	Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
	Az e-közigazgatási szolgáltatásokat igénybe vevők száma	Az önkormányzat hivatalának e-közigazgatási szolgáltatásait igénybe vevők száma	fő/év	1500	3000	évente	Polgármesteri Hivatal,

2/6. rész cél: A fenntartható fogyasztóvá válás elősegítése szemléletformálással

A **fenntartható fogyasztási minták elterjesztése** a hajdúszoboszlói lakosság körében elősegíti a lakossági szükségletek legkevesebb anyag- és energiaigénnyel történő kielégítését. El kell fogadni és fogadtatni azt, hogy a fenntartható fejlődés nem érhető el az anyagi fogyasztás csökkentése nélkül. Ez alapvető feltétel a többi rész cél eléréséhez is.

A fogyasztási szokásokat nem lehet elválasztani a lakosság általános kulturális helyzetétől és az oktatás színvonalától. A kulturális javak iránti magasabb kereslet csökkentheti a materiális javakban kifejezett jólét hajszolását a lakosság körében, ami egyúttal a környezet terhelésének csökkentését is jelenti.

A **megfelelő tájékoztatás** jelentős segítséget nyújthat azáltal, hogy informálja a termelőket és fogyasztókat az általuk vásárolt termékek és szolgáltatások környezeti és társadalmi hatásairól (ökocimkék használata, fair-trade rendszer) és lehetővé teszi számukra a helyes döntések meghozatalát. A fogyasztási szokások alakítása szempontjából a helyi média szerepe is meghatározó.

FF-1: A lakossági csoportok, mint fogyasztók tájékoztatása a fenntartható fogyasztásról, annak lehetőségeiről

A gazdasági ágazatok termékeinek végső fogyasztója minden esetben a lakosság. Fogyasztási igényei, személete alapvető változásokat képes generálni mind helyi, mind globális gazdasági szerkezetben, éppen ezért a helyi és globális fenntartható fejlődés kulcsa a környezettudatos vásárlói szokások kialakításában rejlik. Ennek érdekében szükséges a lakosság tájékoztatása a fenntartható fogyasztási mintákról. Ehhez az alábbi beavatkozások javasolhatóak:

- helyi környezettudatos fogyasztói klub létrehozása
- lakossági tájékoztató kampányok szervezése
- fenntartható fogyasztást népszerűsítő családi rendezvények szervezése
- helyi fogyasztóvédelmi akciócsoport létrehozása (civil szervezetek bevonásával)
- tájékoztató kiadványok készítése és megjelentetése

FF-2 A vállalkozások, mint termékek és szolgáltatások előállítóinak és fogyasztóinak tájékoztatása fenntartható fogyasztásról

A modern piacgazdaság hálózati gazdaságként működik, ahol globális és helyi szinten is minden vállalkozás bizonyos termékek előállítója és fogyasztója is. A fenntartható fogyasztási szemléletet éppen emiatt nem elég pusztán lakossági szinten formálni, a

vállalkozások, gazdasági szervezet fenntartható fogyasztói mintáinak kialakítására is ugyanúgy szükség van. Ennek érdekében a következő beavatkozásokat javasoljuk:

- információs napok rendezése a helyi vállalkozók számára a környezettudatos vállalkozói lét lehetőségeiről, előnyeiről
- helyi vállalkozók a fenntartható fejlődésért szövetségének létrehozása és támogatása
- fenntartható fejlődési benchmarking klub létrehozása a helyi vállalkozók részére és közreműködésével
- helyi ökocimkéik létrehozása a zöld vállalkozók érvényesülésének megkönnyítésére

FF-3: Az önkormányzat, mint helyi ökoinnovátor szerepének erősítése a helyi fenntartható fejlődési legjobb gyakorlatok elterjesztésében

Minden település, így Hajdúszoboszló életének is központi szereplője a helyi önkormányzat. A fenntartható fejlődéshez való hozzáállása, tevékenysége, irányítási gyakorlata alapvetően határozza meg a településsel kapcsolatba kerülő intézmények, szervezetek magánszemélyek attitűdjét.

Ebből a szerepből kifolyólag az energetikai, épületgépészeti, közlekedési és egyéb környezeti innovációk első helyi alkalmazójaként katalizálhatja az innovációk terjedését a helyi társadalomban és gazdaságban egyaránt. Ehhez az önkormányzat minden egyes tevékenységét át kell haszna a környezetvédelmi szemlélet a foglalkoztatástól kezdve a beruházásokon át döntéshozatalig. A nyilvánosság biztosításával, megfelelő és hatékony kommunikációval az önkormányzat által elért eredmények hatására új eljárások jelenhetnek meg a Hajdúszoboszló környékén, elősegítve az önkormányzat pozitív megítélésének kialakulását és egy új típusú, versenyképes gazdasággal rendelkező kisvárosi vonzáskörzet kialakulását.

32. táblázat: az 2/6 rész cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mérték - egység	Kiindulási érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
2/6. rész cél: A fenntartható fogyasztóvá válás elősegítése szemléletformálással	A fenntartható fogyasztásról szóló tudásmegosztásban résztvevő háztartások aránya	A civil szervezete által lebonyolított, a fenntartható fogyasztásról szóló tudásmegosztásban résztvevő települési háztartások aránya	%	0	50	évente	Polgármesteri Hivatal, civil szervezetek
	A fenntartható termelésről és kereskedelemről szóló tudásmegosztásban résztvevő vállalkozások aránya	A gazdaságösztönző szervezetek által lebonyolított, a fenntartható termelésről és kereskedelemről szóló tudásmegosztásban résztvevő településen működő vagy ott székhellyel rendelkező vállalkozások aránya	%	0	50	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
	Az önkormányzat által alkalmazott környezetvédelmi BAT technológiák száma	Az önkormányzat által végrehajtott infrastrukturális fejlesztések során alkalmazott BAT	db	0	15	évente	Polgármesteri Hivatal

3. A helyi fenntartható gazdaság megteremtése

A fenntartható helyi gazdaságfejlesztés célja, hogy **erősítse Hajdúszoboszló és térsége helyi gazdasági kapacitását** annak érdekében, hogy stabilizálódjon a település gazdasági helyzete, ezáltal nőjön a népesség életszínvonala, a környezeti fenntarthatóság figyelembevétele mellett.

Hajdúszoboszló fenntartható helyi gazdaságfejlesztése egy **részvételi alapú folyamat**, melyben minden szektor helyi szereplője együttműködik települési fenntartható gazdaság kialakítása érdekében. A fejlesztés célja egy olyan **szociális jellegű települési gazdaság kialakítása**, mely a környezet megóvása mellett képes megfelelő munkalehetőségeket és életszínvonalat biztosítani a helyi lakosság számára, beleértve a szegény és hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat is.

A fenntartható helyi gazdaságfejlesztés egyik kulcseleme **a helyi kereslet és kínálat összehangolása**. A helyi piaci igényeknek a saját kínálat révén történő kielégítése a belső foglalkoztatás fő hajtóereje. A térségi, helyi piac fejlesztésének fő céljai az alábbiak:

- az erőforrások, újraelosztásból és termelésből származó jövedelmek rendszeren belül tartása, újrafelhasználása, akkumulációja,
- olcsóbb, fenntarthatóbb élelmiszerellátás,
- foglalkoztatás növelése.

A belső piac természetesen nem jelent védett piacot, ezért a törekvéseknek ki kell állniuk a mindenre kiható globális verseny próbáját, a környezeti és szociális szempontok figyelembevétele mellett.

32. táblázat: A 3. stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mérték-egység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
3. stratégiai cél: a fenntartható gazdaság megteremtése	A működő vállalkozások aránya	A működő vállalkozások aránya a településen regisztrált vállalkozások számán belül	%	60	75	évente	KSH
	Iparüzési adó aránya a helyi adóbevételeken belül	Az iparüzési adó aránya az önkormányzat helyi adóbevételein belül	%	70	80	évente	Polgármesteri Hivatal

Ennek érdekében az alábbi részcélok megvalósítása szükséges:

3/1. rész cél: Környezettudatos, fenntartható helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása

A célkitűzés a hajdúszoboszlói mikro-, kisvállalkozások környezettudatos fejlesztésére, valamint az ún. „tisza technológiákat” használó, nagy hozzáadott értéket előállító külső vállalkozások településre vonzására irányul a foglalkoztatás növelése és a környezetbarát ipar meghonosítása érdekében.

A helyi mikro-, kis- és középvállalkozások támogatása elengedhetetlen a stabil helyi gazdaság kialakításához. Ezek a cégek pontosan ismerik a helyi piac sajátosságait: a speciális helyi keresletet és a rendelkezésre álló helyi kínálatot illetve annak hiányát. Szerves részét képezik a helyi társadalomnak, ezért szigorúan vett profitorientált

elvándorlásuk nem valószínűsíthető. Emiatt - megfelelő támogatási rendszerek alkalmazása esetén - a ideális kereteit képezik a foglalkoztatás hosszútávú növelésének. Ilyen támogatások lehetnek például a helyben előállítható termékek értékesítésének támogatása, a helyi szolgáltatások piacának megteremtése; új, helyi termékek és szolgáltatások fejlesztése. Ezek mellett természetesen figyelembe kell venni a környezeti fenntarthatóság kritériumait is, ezért szükséges a vállalkozások környezetvédelmi tevékenységének támogatása, mely hosszútávon növeli versenyképességüket is.

A foglalkoztatottság növelésének, de különösen helyi gazdaság globális versenyképességének erősödésének és a környezetvédelmi innovációk térségbeli elterjedésének hatékony eszköze a tiszta technológiákat alkalmazó, nagy hozzáadott értéket előállító ipari vállalatok letelepedésének támogatása. Ez elsősorban a helyi fizikai infrastruktúra fejlesztésével valamint speciális, a tiszta technológiák alkalmazását ösztönző önkormányzati támogatási rendszer kidolgozásával valósítható meg.

A rész cél teljesítése érdekében az alábbi beavatkozások szükségesek:

HG-1: Környezetirányítási rendszert alkalmazó vállalkozások támogatása

A helyi környezeti fenntarthatóság megteremtésében a lakosságon és az önkormányzaton kívül a helyi gazdaság szereplőinek is alapvető szerepe van. A gazdaság szereplői elsősorban a környezettudatos irányítás alkalmazásával tehetnek legtöbbet a helyi környezeti fenntarthatóság elérésnek érdekében. A környezetirányítás definíció szerint a szervezetek irányítása, működtetése oly módon, hogy a szervezet tevékenysége és az általa kibocsátott termékek, szolgáltatások ne veszélyeztessék az emberek egészségét, és minél kevésbé terheljék a munkahelyi, települési és természeti környezetet. A környezettudatos vállalati működésnek jelenleg számos nemzetközileg is elismert tanúsítványa létezik a különböző környezetirányítási rendszerek formájában. Ezek közül a legelismertebbek az ISO 14001 és az EMAS.

Ezek bevezetésének ösztönzése alapvető fontosságú a helyi fenntartható gazdaság megteremtésének érdekében, melyet az önkormányzat az alábbi beavatkozások, eszközök segítségével tehet meg:

- jogi eszközök: önkormányzati rendelet megalkotása a környezetirányítási rendszerek bevezetésének kötelezettségéről:

- 10 főnél többet foglalkoztató vállalkozások esetében
- 50 millió forintnál több éves bevételt elkönyvelő vállalkozások esetében
- intenzív, vegyszeres mezőgazdálkodást folytató vállalkozások esetében
- termálvizet használó vállalkozások esetében
- 4 főnél több vendégnek szállást adó vállalkozások esetében

közgazdasági eszközök:

- iparűzési adó alóli mentesség az ISO 14001 vagy EMAS rendszert működtető vállalkozások számára az aktuális vállalati környezeti jelentés érvényességének időtartamára

- előny biztosítása a környezetirányítási rendszert működtető vállalkozások számára az önkormányzat közbeszerzései során

- gyorsított önkormányzati engedélyezési eljárások biztosítása környezetirányítási rendszer bevezetését vállaló cégek számára

- árengedmények biztosítása az önkormányzat által biztosított kommunális szolgáltatások díjából (csak EMAS esetén)

HG-2: A tiszta technológiát alkalmazó vállalkozások letelepedésének támogatása

A tiszta technológia fogalma olyan műszaki megoldások rendszerét jelenti, mely egyszerre képes a termelékenység növelésére, az előállított áruk minőségének ugrásszerű javítására, valamint a felhasznált és a termelési folyamat után kibocsátott anyag és energiamennyiség fokozatos csökkentésére. Ilyen technológiai rendszerek ma már szinte bármilyen iparágban elérhetőek, azonban jelenleg Magyarországon leginkább az informatikai cégek, közepes vegyipari vállalatok, csomagolóstechnológiai cégek körében terjednek. A megújuló energiák fokozódó támogatása valamint a szén-dioxid kvóták kereskedelmének beindulása után várhatóan egyre inkább meg fognak jelenni az energetikai szektorban is.

Az intézkedés célja, hogy a tiszta technológiákat alkalmazó vállalkozások letelepedését Hajdúszoboszlón elősegítse. Ezek cégek minden esetben magas hozzáadott értékű, a piacon magas áron értékesíthető termékeket állítanak elő.

Letelepedésük egyrészt elősegíti a modern ipari ökoszisztémák megjelenését és terjedését Hajdúszoboszló térségében, másrészt olyan magasan képzett, környezettudatos munkaerőt és potenciális lakosságot vonz a településre, mely életmódjával, viselkedésmintájával példaként szolgálhat a település lakossága számára a fenntartható lakossági életmód kialakításához.

A tiszta technológiákat használó cégek letelepedésének elősegítéséhez az alábbi beavatkozásokat javasoljuk:

Hajdúszoboszló ipari parkjainak fejlesztése során törekedni kell:

- zárt vízszolgáltatási kör kialakítása az ipar parkok területén (szeparált szennyvíz- és csapadékvízgyűjtés - többszintű szennyvíztisztítás egészen az ivóvízminőségig – minőség szerint differenciált vízszolgáltatás)

- szigetszerűvé is alakítható elektromos rendszer kialakítása megújuló energiaforrások (biomassza, napenergia, geotermikus energia) alkalmazásával, az energiaköltségek és a környezetterhelés csökkentése érdekében

- szélessávú internet-hozzáférés biztosítása az ipari parkba betelepülő vállalkozások részére

- adókedvezmények, adminisztrációs könnyítések a városba betelepülő, tiszta technológiákat alkalmazó vállalkozások részére

- PPP-konstrukció alkalmazása a modern ipari infrastruktúrák kiépítése során, a betelepülő vállalkozás illetve partnerei bevonásával

HG-3: A helyi mikro-, kis- és középvállalkozások tevékenységeinek segítése

A helyi vállalkozások a települési társadalom és a kultúra szerves részét képezik, ezért részvételük, fejlesztésük nélkül a helyi fenntartható gazdaság nem teremthető meg. Társadalmi beágyazottságuk miatt a profitvezérelt elvándorlásuk nem valószínűsíthető, ezért a tartós és fenntartható helyi gazdasági növekedés alapvető elemeiként kell őket kezelni.

Az intézkedés célja, hogy a helyi kkv-k tevékenységének támogatásával megteremtődjön a településen előállított áruk és szolgáltatások stabil helyi piaca, ezáltal a gazdasági szervezetek anyagi helyzete kiszámíthatóbbá váljon, növekedjen az általuk foglalkoztatottak száma és a helyi szolgáltatások, termékek versenyképessége.

Ehhez az alábbi tevékenységek szükségesek:

- *Helyi termékek, szolgáltatások egységes piacának megteremtése.* A beavatkozás végrehajtásához először a települési keresleti-kínálati viszonyok elemzése szükséges. Ezt követően ki kell jelölni azon termékek és szolgáltatások körét, amelyre rendszeres és stabil lakossági igény mutatkozik. A hiányzó szolgáltatások nyújtását ösztönözni kell a helyi

vállalkozók körében (adómentességgel, kedvezményes bérleti díjjal, önkormányzat megrendelésekkel). Ezt követően létre kell hozni egy egységes piaci platformot. Ennek megjelenése lehet

- térbeli: külön vállalkozói övezetek kialakítása a helyi gazdasági szereplők számára, kedvezményes bérleti díjakkal, melyek mérséklék az eladási árakat; magas környezetminőséggel, mely vonzó, a bevásárlóközpontokkal is versenyképes körülményeket teremt a vásárlók számára

- virtuális: egy olyan világhálón is megjelenő adatbázis és felület létrehozását jelenti, amely a lehetővé teszi a helyi termékek online kereskedelmét. Az adatbázisban csak helyi vállalkozások szerepelhetnek minimálisan a következő adatokkal: a vállalkozás neve, elérhetősége, profilja, termékei, eddigi fontosabb referenciái. A helyi vállalkozások a felületen ingyenesen hirdethetnek. A honlapon helyet kap egy helyi internetes bevásárlóközpont is, melyben a helyi vállalkozások elhelyezhetik értékesíthető termékeiket, a fogyasztók pedig közvetlenül leadhatják rendelésüket is a világ minden tájáról. A honlapot az önkormányzat működteti, a helyi kkv-k számára a használata ingyenes.

- *A helyi kkv-k ösztönzése a helyi munkaerő foglalkoztatására.* A fenntartható helyi gazdaság megteremtésének alapvető célja, hogy a településen növekedjen a foglalkoztatottak száma és jövedelme, mely lehetővé teszi az életszínvonal – és ezzel párhuzamosan a környezettudatosság- növekedését is. Ennek érdekében a helyi gazdaság tartós szereplőit segíteni szükséges abban, hogy munkaerőigényüket helyi kapacitásokból elégítsék ki. Erre az önkormányzatnak számos eszköze adódik:

- *a helyi vállalkozók igényeihez igazodó oktatási rendszer kialakítása*

- *a munkaerő-kölcsönzés helyi rendszerének kialakítása.* Az önkormányzat olyan közmunka-programokat indít, ahol az alkalmazottak bérének 60%-át az önkormányzat és a munkaügyi központ, 40%-át a helyi vállalkozó állja egy munkaügyi szerződésben meghatározott időpontig. Ennek segítségével az adott pénzügyi keretből több munkavállaló határozott idejű foglalkoztatása biztosítható, másrészt a vállalkozók számára a munkaerő költsége csökken.

33. táblázat: A 3/1 stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mérték - egység	Kiindulás i érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakoriság a	Forrás
3/1. rész-cél: Környezettudatos, fenntartható helyi gazdaságösztönzés i rendszer kialakítása	A környezetirányítás i rendszerek bevezetését előíró önkormányzati rendeletek száma	A településen működő, 50 millió forintnál több éves bevételt elkönyvelő vállalkozások számára a környezetirányítás i rendszer bevezetését előíró önkormányzati rendeletek száma	db	0	1	10 évente	Polgármester i Hivatal
	A tiszta termelést lehetővé tevő iparterületek száma	A korszerűen közművesített, tiszta technológiát alkalmazó cégek számára kialakított iparterületek száma a településen	db	0	1	évente	Polgármester i Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelm i és Iparkamara
	Létrehozott helyi, egységes virtuális piaci platform	A helyi kkv-k értékesítési lehetőségeit növelő egységes virtuális piaci platformok száma	db	0	1	10 évente	Polgármester i Hivatal

3/2 rész cél: Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése

A helyi fenntartható fejlődés megvalósításának egyik alapvető kritériuma a **pénzügyileg kiegyensúlyozottan működő önkormányzat**, ahol a bevételek és a kiadások mértéke hosszútávon egyensúlyban van. A prioritás célja, hogy segítse az önkormányzatot a költségvetési egyensúly hosszútávú megőrzésében.

Tekintettel arra, hogy az önkormányzat nem profit-orientált intézmény, a bevételek esetenkénti tartósan magas tartása csak beruházási célú előtakarékoskodással indokolható. A kiadások tartós növekedését szintén meg kell akadályozni, tartós bevételekiesést, amennyiben a lehetőségek ezt megengedik, csak a fejlesztési célú hitelfelvétel és törlesztés indokolható. Ebben az esetben a beruházás legalább hosszútávú közvetett bevételeinek pótolnia kell a hiányt. A fenntartható fejlődés megteremtése érdekében növekvő kiadásokat az iparüzési adóból származó növekvő bevételek pótolhatják.

34. táblázat: A 3/2 stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték, 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
3/2 rész cél: Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése	az önkormányzat költségvetési hiányának 10 éves átlaga	Az önkormányzat költségvetési hiányának 10 éves átlaga,	%	+2,55	+2,55	évente	Polgármesteri Hivatal

3/3. rész cél: A fenntartható turizmus megteremtése

A legfrissebb turisztikai tendenciák azt mutatják, hogy a **turizmusban résztvevők körében**, különösen az Európai Unió tagállamaiban, **növekszik a környezettudatosság**. A látogatók egyre inkább olyan úticélokot, desztinációkat választanak, amelyek tiszta környezetben, környezettudatos üzemeltetés módokkal, a helyi társadalom támogatásával, aktív részvételével működnek. Ezzel párhuzamosan nő az igény a komplex turisztikai szolgáltatásokat és látnivalókat nyújtó helyek iránt is.

Hajdúszoboszló gazdasági prosperitása az 1927-ben felfedezett termálvízkincs gyógyászati és turisztikai hasznosításán alapul. Ennek a **természeti erőforrásnak a megőrzése, kíméletes használata, a további turisztikai fejlesztések környezeti és társadalmi hatásainak felmérése**, a káros hatások elkerülése alapvető feladat.

A rész cél teljesítése érdekében az alábbi beavatkozások szükségesek:

FT-1 A turisták számára vonzó környezet kialakítása a település teljes területén(zajtérkép, hulladékgazdálkodási terv, zöldfelület-gazdálkodási terv)

Amint az a korábbiakban említésre került, a világon, de különösen Európában a turizmusban résztvevők körében az úti cél kiválasztása során egyre inkább előtérbe kerülnek azok a desztinációk, szolgáltatások, amelyek tiszta, vonzó környezetben helyezkednek el, és üzemeltetésük során messzemenően figyelembe veszik a környezettudatosság alapelveit.

Különösen igaz ez Hajdúszoboszló esetében. A városba gyógyturisztikai céllal érkező hazai és nyugat-európai (elsősorban német) vendégek körében elsőszámú igényként merül fel a magasszintű települési higiénia, a tiszta levegő, az elviselhető zajterhelés és a kellemes megjelenésű, pihenésre is alkalmas zöldterületek hálózata.

Ebből a szempontból a város két részre tagolódik: a turisztikai-rekrációs városrészen szűk területen megteremtődtek ezek a feltételek (nagykiterjedésű park, fásított utcák csillapított

forgalom, szelektív szemétgyűjtés, kerékpározásra alkalmas úthálózat), a város többi részén azonban ezek a feltételek egyenlőtlenül ill. meglehetősen mozaikosan vannak jelen.

Ennek következményeként a turisztikai jövedelmek egy szűk városrészre koncentrálnak, a lakosság jelentős része kimarad a turizmushoz kapcsolódó tőkebefektetések életszínvonal-emelő hatásából, a településen belüli területi különbségek mind társadalmilag, mind gazdaságilag, mind fizikai megjelenésben nőnek. A turizmus területi koncentrációjának köszönhetően valamint a városba látogató turisták számának növekedése miatt a turisztikai városrészben nő a telítődés veszélye, amely - különösen a főszezonban - zsúfoltsághoz, a környezet fokozatos leromlásához és ezáltal az attrakció, a termálvizes üdülőközpont vonzóképeségének csökkenéséhez vezet. Ez hosszútávon a város gazdasági létének alapját jelentő turizmus visszaesését okozhatja, mely veszélyezteti fenntartható fejlődés folyamatának helyi szintű megvalósítását. **Ennek megállítása érdekében a turizmushoz kötődő környezeti fejlesztések tudatos települési szintű decentralizációja** szükséges, mely a pihenőövezet jelenlegi térbeli koncentrációját oldja és hozzájárul ahhoz, hogy a lakosság közvetlenül is részesüljön a turisztikai fejlesztések pozitív hatásaiból.

FT-2 A helyi társadalom bevonása a turizmus fejlesztésébe (helyi vállalkozók, humán erőforrások)

A fenntartható turizmus megteremtésében alapvető fontosságú a helyi társadalom bevonása a turisztikai fejlesztések tervezésébe, megvalósításába valamint a szolgáltatások, létesítmények, üzemeltetésébe. Ennek nyomán lakosság jobban megérti a turizmust, érdekérvényesítő képessége nő, ezáltal jobban részesülhet a turizmus jövedelmeiből és pozitív hatásaiból, a turistákkal kapcsolatos pozitív attitűdje nő, ami fontos vonzó tényező lehet a település számára.

Ennek érdekében az alábbi beavatkozásokat javasoljuk:

- A helyi lakosság alkalmazásának elősegítése a turisztikai vállalkozásokban: Hajdúszoboszlón a turisztikai vállalkozások jelentős részében helyi munkaerőt alkalmaznak. Nagyon fontos azonban, hogy a hátrányos helyzetű lakosság részére (különös tekintettel az alacsony végzettségűekre, nőkre, romákra) ne csak az alkalmi jellegű munkalehetőségek nyíljanak meg, hanem képesek legyenek olyan munkakörök betöltésére is, amelyek tartós álláslehetőségeket biztosítanak számukra a szektorban. Az önkormányzat ennek érdekében felmérést készít a helyi idegenforgalomban jelentkező munkaerőigényekről és ennek alapján képzéseket indít a hátrányos helyzetű csoportok számára (különös tekintettel az turizmushoz kapcsolódó idegen nyelvi illetve szakmai képzésekre)

- A turizmusból származó önkormányzati bevételeket részben közösségi létesítmények és szolgáltatások fejlesztésére, illetve képzésekre, felvilágosításra kell fordítani.

- Különböző fórumok és társadalmassági technikák segítségével a helyi lakosság legtöbb csoportját be kell vonni a turisztikai tervek előkészítésébe és végrehajtásába egyaránt

- Meg kell szervezni a helyi kézművesek, népi iparművészek alkotásainak egységes, védjegyszerű piaci megjelenését, illetve ösztönözni kell a turisztikai vállalkozásokat ezen termékek reklámozására, forgalmazására és értékesítésére. Ezáltal nem csak a helyi identitás erősödik, hanem a városba látogató turisták is közelebb kerülnek helyi társadalomhoz, annak kultúrájához, amely szorosabb kötődést kialakulását eredményezi a település iránt, ezáltal stabilizálja a város turisztikai piacát.

FT-3. Hajdúszoboszló Fenntartható Turizmusfejlesztési Konceptiójának kidolgozása és a települési turizmuspolitika kialakítása

A fenntartható turizmusfejlesztés hosszútávú, integrált tervezési szemléletet igényel. Ennek érdekében – a legszélesebb körű társadalmassági mellett – szükséges a Hajdúszoboszló

Város Fenntartható Turizmusfejlesztési Konceptiójának elkészítése. Ez programozási dokumentum lefekteti a helyi természeti és társadalmi erőforrásokra alapozott új típusú turizmusfejlesztés alapelveit, hosszútávú célkitűzéseit és megvalósítási mechanizmusait. Célja, hogy 2013 után kiindulópontot jelentsen turisztikai fejlesztési stratégiák és akcióprogramok megalkotásához, valamint a turisztikai projektek fenntarthatósági szempontokat figyelembe vevő tervezéséhez és végrehajtásához.

A fenntartható turizmusfejlesztési koncepció kidolgozása után a turizmus – mint a helyi gazdaság húzóágazatának – fenntartható fejlesztését hivatalosan is az önkormányzat közpolitikáinak sorába emelni. Az ezt megalapozó önkormányzati törvénnyel biztosítható a fenntartható turizmusfejlesztés integrációja a városfejlesztési tevékenységekbe, valamint az önkormányzat mindennapi működésébe.

FT-4. A turisztikai attrakciók diverzifikálása

A Hajdúszoboszló gazdasági prosperitását megalapozó turizmus jelenleg meglehetősen egyoldalúan támaszkodik a termálvízre, mint természeti erőforrásra és az ahhoz kapcsolódó turisztikai attrakciókra. A turisták körében azonban egyre nő az igény a komplex szolgáltatások, programcsomagok iránt, melyek Hajdúszoboszlón még a nem kerültek kidolgozásra. Az ilyen összetett programok kialakítása ezért alapvető fontosságú a turisztikai kereslet csökkenésének megakadályozásában. A programok kidolgozásához az alábbi tevékenységeket javasoljuk:

- közös programcsomagok kidolgozása a Hortobágyi Nemzeti Parkkal (ökoturizmus és gyógyturizmus összekapcsolása),
- a helyi gasztronómiai értékek felkutatása termékke alakítása,
- új rendezvények (pl. szakkiállítások, vásárok, kulturális rendezvények) szervezése, mely több látogatói csoportot célozhat meg (gyógyturizmus és üzleti turizmus összekapcsolása).

FT-5 Turisztikai információs rendszer létrehozása

A hatékony turisztikai menedzsment fontos eszköze egy turisztikai adatokat tároló és kezelő, térképi megjelenítésre képes térinformatikai rendszer kiépítése. Ez adja a kutatás, a fejlesztési döntések előkészítésének és a projektek hatásainak hosszútávú monitoringjának alapját. Az adatbázist a Turisztikai Világszervezet statisztikai szabványainak megfelelően kell elkészíteni.

Ennek alapján következő adatokat kell tartalmaznia:

- a térségbe érkező turisták adatai: állampolgárság, belföldi turisták esetén lakóhely; a látogatás célja; kor és nem; foglalkozás; jövedelmi adatok; az utazás módja (csoportos vagy egyedi); a tartózkodás hossza; a tartózkodás időpontja;
- a turisták véleménye: az attrakciókról, a létesítményekről; a szolgáltatásokról; az infrastruktúráról; az általuk javasolt fejlesztések;
- a turisztikai attrakciók helyszínei és típusai, a konkrét attrakciók látogatóinka száma és típusa, szezonális megoszlása
- szállástípusok, szobák száma, szobaárak és minőségi szintek, a szállások bővítése vagy fejlesztése
- egyéb turisztikai létesítmények és szolgáltatások (éttermek, utazási irodák és autókölcsönzők) típus, méret minőség és elhelyezkedés szerint
- a turizmus gazdasági adatai, például a turisták kiadásai, a keletkezett álláshelyek típus szerint, a turizmus hozzájárulása a helyi gazdasághoz és az önkormányzati bevételekhez

- a különféle környezeti és társadalmi-kulturális hatásokra vonatkozó információk
- az adatok naprakészen tartása érdekében rendszeres jelentéseket kell kérni a szálláshelyektől, az attrakciók üzemeltetőitől, valamint a turizmussal kapcsolatban álló egyéb hatóságoktól.

FT-7 Turisztikai desztináció menedzsment-team tevékenységeinek fejlesztése

A település turisztikai menedzsmenttel foglalkozó szervezetének az idegenforgalom mindennapi szervezésén túl foglalkoznia kell a különböző gazdasági, társadalmi és környezeti krízisek kezelésével, kommunikációjával, annak érdekében, hogy az esetenként fellépő válsághelyzetek idegenforgalomra káros hatásai mielőbb felszámolhatóak legyenek, és ne alakuljon ki hosszútávú, mély visszaesés a szektorban.

Hajdúszoboszló környékén számos esemény okozhat a turizmust is érintő válságot: a klímaváltozás miatt szélsőségesse váló időjárás (szélviharok, vízhiány), új járványok felbukkanása (pl. madárinfluenza), erőszakos cselekmények (pl. gyilkosság, nemi erőszak). A helyi katasztrófa-terveknek előírásokat kell tartalmazniuk ezen esetek kezelésére és elhárítására is.

A helyi turizmus irányításáért felelős szervezetnek ezért rendelkeznie kell olyan szakemberekkel, akik tapasztalataiknál fogva képesek a válságesemények turisztikai kommunikációjának irányítására, melynek tevékenységei a következők:

- Az esemény hiteles kommunikációja a hazai és a nemzetközi média számára (magyar és idegennyelvű sajtóanyagok összeállítása, sajtótájékoztatók tartása, interjúk adása)
- A helyreállítás hatékony, többlépcsős kommunikációja a hazai és nemzetközi a sajtó számára
- Promóciós kampány szervezése a térség pozitív arculatának visszaállítására, a turisztikai áramlás helyreállítása érdekében

35. táblázat: A 3/3 stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
3/3. rész cél: A fenntartható turizmus megteremtése	A településre látogató turisták száma	Az egy év alatt a településre látogató turisták száma	fő	2825070	350000	évente	KSH
	Az egy vendégre jutó vendégéjszakák száma	Az egy vendégre jutó vendégéjszakák száma adott évben	Fő/éjszaka	4,6	6	évente	KSH
	a települési turisztikai információs rendszert használók száma	az interneten elérhető települési turisztikai információs rendszert használók száma egy év alatt	fő/év	0	10000	évente	Polgármesteri Hivatal

3/4 rész cél. A fenntartható mezőgazdaság megteremtése

Hajdúszoboszló gazdasági életében a mezőgazdaság súlya elmarad a turizmus jelentősége mellett mind a foglalkoztatásban, mind a jövedelemtermelő képességben. Ennek oka a korszerűtlen művelési szerkezetben (a szántók aránya 80% feletti) valamint az alacsony jövedelmet biztosító mezőgazdasági kultúrák elterjedtségében (szántóföldi növénytermesztés, legeltetési állattartás) keresendő.

A fenntartható mezőgazdaság megteremtésének célja, hogy csökkenjen a szektor által kibocsátott szennyezőanyagok (műtrágyák és a munkagépek által kibocsátott

üvegházhatású gázok) mennyisége; nőjön a szektorban foglalkoztatottak száma valamint helyi mezőgazdaság által előállított termékek minősége.

A célkitűzést az alábbi beavatkozásokkal lehet elérni:

FA-1: A művelési szerkezet megváltoztatása a helyi élelmiszerellátás biztonságának megteremtése érdekében

Hajdúszoboszló közigazgatási területén a szántók aránya jelenleg meghaladja a 84%-ot. A nagyobb kiterjedésű táblákon elsősorban búza- és kukorica-termesztés folyik, a termények elsősorban takarmányként kerülnek a piacra, de egyre növekvő jelentősége van az energetikai célokra értékesített termékeknek is. A szántóföldi művelésből származó termények nagy része nem jelenik meg a helyi piacokon, nem vesz részt a lakosság mezőgazdasági termékekkel való ellátásában.

A helyi fenntartható mezőgazdaság egyik alapvető követelménye, hogy a lakossági igényeket (akár energetikai, akár táplálkozási) ahol csak lehet, helyi mezőgazdasági termékekkel elégítsék ki, melyet a jobb élelmiszerellátás-biztonság megteremtése illetve a mezőgazdaság pozitív gazdasági-társadalmi hatásainak helyi érvényesítése indokol. Ehhez a kertészetek arányának növelésére van szükség a lakossági igények figyelembe vétele mellett, melyet az alábbi tevékenységekkel lehet elősegíteni:

- szakszerű (marketing, pénzügyi és szakmai) tanácsadás nyújtása a gazdálkodók számára a kertészetek kialakítására és üzemeltetésére vonatkozóan
- a helyi kertészetek termékeinek piaci értékesíthetőségének javítása (pl. kiváló helyi termék embléma bevezetése,)
- az önkormányzati intézmények élelmiszer-beszerzéseik során részesítsék előnyben a helyi gazdálkodók termékeit

FA-2: A szociális biogazdálkodás elősegítése

Amint a helyzetelemzés is rámutatott, a mezőgazdaság által kibocsátott szennyezőanyagok (különböző műtrágyák) jelentősen veszélyeztetik Hajdúszoboszló ivóvízbázisát. Ezen hatás mellett felelőssé tehetőek a talajszennyezések nagy részéért is. Hosszútávú szántóföldi tartamkísérletek (Hollandiában és Belgiumban) azonban kimutatták, hogy a műtrágyák használata hosszútávon nem jár a termésmennyiség növekedésével. Az állandó talajjavítás és a fokozódó műtrágyaigény pedig viszont megnöveli a termelés költségeit, mely hosszútávon az élelmiszerárak növekedésével és a termékek minőségének csökkenésével jár, a talajok és környezet károsodása mellett.

A fenntartható mezőgazdaság egyik alapillére ebből kifolyólag biogazdálkodás elterjesztése a gazdálkodók között. Ez a gazdálkodási forma a természetes eredetű tápanyagviszaporítást preferálja, a környezetkímélő gépek alkalmazásával és a lerövidített szállítási útvonalak kialakításával. Az európai szociális mezőgazdasági modell is a biogazdálkodás gyakorlatából indul ki, de a gazdasági és környezeti érdekek mellett egy szociális és társadalmi, örökségvédelmi szempontokat is figyelembe vesz. Ilyenek:

- a vidéki lakosság életszínvonalának növelése,
- a vidéki környezet minőségének és vonzerejének megtartása,
- a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának növelése.

Az európai szociális mezőgazdasági modell helyi lehetőségekhez igazított változatának kialakítása a fenntartható helyi gazdaság megteremtésének egyik alapeleme, mely jelentősen hozzájárul a fenntartható társadalom és környezeti állapot eléréséhez is.

Ezt az alábbi tevékenységekkel lehet elősegíteni:

- a helyi szociális mezőgazdasági stratégia kialakítása;
- biogazdálkodói tanácsadói hálózat kialakítása;
- hátrányos helyzetű munkavállalók mezőgazdasági képzése;
- védett helyi piaci körülmények kialakítása biotermékek értékesítésének megkönnyítésére.

36. táblázat: A 3/4 stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
3/4 rész cél. A fenntartható mezőgazdaság megteremtése	A kertek aránya a művelési szerkezetben belül	A kertek aránya a művelési szerkezetben belül Hajdúszoboszló közigazgatási területén	%	2,6	5	évente	KSH
	A biogazdálkodást folytató gazdálkodók aránya	A biogazdálkodást folytató gazdálkodók aránya a mezőgazdasági vállalkozók közt	%	6	25	évente	Polgármesteri hivatal

Horizontális stratégiai célkitűzés:

A fenntarthatóság elveinek és kritériumainak érvényesítése a településirányításban és végrehajtásban

A korábbiakban ismertetett stratégiai célok eléréshez a településirányítás minden szintjén érvényesíteni kell a fenntarthatóság irányvonalait. Ezek közül is kiemelkednek a társadalmi részvétel és a társadalmi felelősségvállalás, az integráció, a megelőzés és a holisztikus megközelítés elvei.

Stratégiai cél, hogy **a fenntarthatóság alapelvei széleskörűen beépüljenek Hajdúszoboszló önkormányzatának valamennyi tevékenységébe.**

A fenntarthatóságot támogató beavatkozások és műveletek végrehajtása hosszútávú rendszerszemléletű megközelítésben lehetséges. Ennek érdekében **együttműködésre** van szükség a közszféra, a gazdaság és a társadalom szereplői között. Ehhez mind a döntéshozóknak, mind a különböző társadalmi csoportoknak új ismertek elsajátítása szükséges. Ennek érdekében szükséges a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tudás széles körű terjesztése, megosztása.

A település életét érintő döntési folyamatokba az **előkészítéstől egészen a végrehajtásig** szükséges a társadalom minél szélesebb rétegeinek bevonása. A társadalmi csoportokat és az általuk fontosnak tartott ügyeket képviselő civil szervezetek hatékonyan közvetíthetik a felmerülő fejlesztési igényeket illetve fejlesztésekre adott társadalmi válaszokat. Ezáltal elősegítik az települést irányító önkormányzat illetve a helyi társadalom közti konszenzus kialakulását, mely a helyi fenntartható fejlődés megteremtésének alapfeltétele.

A megfelelő tudásbázisra és az állampolgári részvételre építve lehetőség nyílik **a közpolitikák fenntarthatósági szemléletű átalakítására**. Kiemelkedően fontos a hosszútávú, politikai ciklusokon átívelő stratégia tervezés kialakítása, mely a helyi társadalom egészének elvárásaihoz igazodik. Mindezek mellett alapvető jelentőséggel bír a legfontosabb környezetvédelmi alapelvek integrációja a különböző politikaalkotási folyamatokba illetve a fejlesztési beavatkozások végrehajtásába is.

37. táblázat: A horizontális stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
A fenntarthatóság elveinek és kritériumainak a településirányításban és végrehajtásban	Fenntarthatósággal foglalkozó civil szervezetek aránya	A fenntarthatósággal foglalkozó civil szervezetek aránya a város összes civil szervezetén belül	%	15	30	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	A helyi civilek bevonásával hozott döntések aránya	A helyi, fenntarthatósággal foglalkozó civil szervezetek bevonásával meghozott önkormányzati döntések aránya	%	30	60	évente	Polgármesteri Hivatal

H/1 A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban

A helyi társadalmak fenntarthatósága lényegében attól függ, hogy településen élő társadalmi csoportok és eliték milyen mértékben képesek konszenzusra jutni a fenntarthatóságot biztosító folyamatok irányításában. Ennek érdekében szükséges **a társadalmi együttműködés intézményi feltételeinek, szabályozásának megalkotása** az egyén, a közösség és települést irányító menedzsment között a helyi fenntartható fejlődés érdekében. Meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy egy széles tudásbázisra és folyamatos bővülő ismeretekre alapozva Hajdúszoboszló lakossága jogai, lehetőségei és kötelességei ismeretében döntsön saját sorsáról.

A hatékony társadalmi részvétel elősegítése érdekében támogatni kell mind az iskolai, mind az iskolán kívüli **képzési programok indítását** elsősorban a civilek, valamint az államigazgatásban és a helyi önkormányzati igazgatásban dolgozók részére. Be kell mutatni a részvételhez való jog gyakorlásának lehetőségeit, legjobb gyakorlatait; támogatni kell a jogsegélyt biztosítani képes szolgáltató szervezetek tevékenységét (a részvételhez fűződő jogok sértettjei számára).

Meg kell teremteni az **aktív társadalmi részvétel társadalmi elismerésének kereteit**, hogy érdemes legyen ezt a viselkedésmintát választani a közösségi léttől, társadalmi részvételtől való elzárkózással szemben.

A rész cél teljesítése érdekében az alábbi beavatkozások szükségesek:

LR-1: A társadalom fenntarthatósággal kapcsolatos tudásbázisának növelése

A településen folyó közoktatás tartalmaiban és formáiban hangsúlyosan szerepelnie kell fenntarthatóság szemléletmódjának és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos témáknak. Törekedni kell arra, hogy mind az iskolai, mind az iskolán kívüli oktatásban holisztikus és gyakorlat-orientált személet érvényesüljön. Ehhez szükséges a különböző szaktantermek bemutatóeszköz-állományának fejlesztése, a különböző tantárgyak tanterveinek összehangolása, a terepi oktatás meghonosítása mind az általános, mind a középiskolai oktatásban.

Igen fontos a tanulás informális tevékenységeinek támogatása és az élethosszig tanulás ösztönzése a lakosság körében. Ebben a kulturális közintézmények is fontos szerepet játszanak, mint közvetítők a társadalom széles rétegei számára. Fizikai infrastruktúrájuk és szolgáltatásaik fejlesztése, bővítése ezért alapvetően fontos a társadalom tudásbázisának növelése céljából.

A munkahelyi formális és informális tanulás értéket teremt mind a munkaadó, mind az alkalmazott számára. A fenntartható fejlődés szemléletmódjának és gyakorlatának elsajátítása céljából javasolt önkormányzati intézmények dolgozóinak legalább félévente egynapos képzéseket szervezni a fenntarthatóság témakörében, elsősorban a gyakorlati ismeretek elsajátítása érdekében.

A fenntarthatósággal informális tanulásának elősegítése érdekében a helyi médiák által szolgáltatott tartalmakban növelni kell a fenntarthatósággal kapcsolatos hírek, tudósítások, ismeretek részarányát, különös tekintettel a helyi fenntartható fejlődés megteremtésére.

Ennek érdekében az alábbi tevékenységek végrehajtását javasoljuk:

- *fenntarthatóságra nevelő programok kidolgozása* Hajdúszoboszló valamennyi oktatási intézményében (olyan iskolai nevelési programok kidolgozása, melyek a környezeti szempontokon túl integrálják az oktatásba a társadalmi fenntarthatóság – különös tekintettel az esélyegyenlőség és a szolidaritás – szempontjait is.)

- *iskolán kívüli képzési programok kialakítása* (osztálykirándulások szervezése az ország nemzeti parkjaiba; helyi természetvédelmi és kultúrtörténeti helyek meglátogatása; tanulmányutak szervezése a legjobb gyakorlatok megvalósulásának helyszíneire – pl. szélérőművekhez, geotermikus erőművekhez, bioházakhoz stb.)

- *a kulturális szolgáltató intézmények infrastruktúrájának és szolgáltatásainak fejlesztése* (családi „zöld napok” szervezése; zöld könyvtári részleg létrehozása, ahol a lakosság számára az ismeretterjesztő irodalmon kívül elérhetőek a gyakorlati kézikönyvek, kiadványok is a zöld háztartások létrehozásához; ismeretterjesztő előadások szervezése neves szaktekintélyek meghívásával, „zöld tanácsadó iroda” működtetése a művelődési ház bázisán, demonstrációs alkalmak szervezése az alternatív energetikai technológiák megismertetésére és az ökoháztartások létrehozására)

- *a helyi média fenntarthatósági szempontú fejlesztése* (helyi zöld újság létrehozása és kiadása nyomtatott formában, zöld oldal létrehozása az interneten, a fenntartható fejlődésről szóló híradások, riportok és cikkek számának növelése helyi sajtóban)

- *képzések szervezése a közintézmények dolgozói számára fenntartható fejlődés témakörében* (pl. a fenntartható iroda kialakításáról; az esélyegyenlőség érvényesítéséről az önkormányzati ügyfélkapcsolatokban; az energiatakarékosságról a mindennapi munkavégzés során; a társadalmi szolidaritás érvényesítéséről a munkahelyi és ügyfélkapcsolatokban)

LR-2: Együttműködési fórumok kialakítása a civil szervezetek és az önkormányzat között

A szélesedő tudásbázisra alapozva be kell vonni a társadalmi csoportokat képviselő civil szervezeteket önkormányzati döntések előkészítésébe. A részvétel intézményeinek fejlesztése érdekében meg kell teremteni a fenntarthatósággal kapcsolatos programokban érintett szektorok folyamatos dialógusát biztosító együttműködési fórumot/fórumokat.

A fórumok kialakítása feladatuktól és hatáskörüktől függően lehet állandó vagy ideiglenes. Állandó fórumokat kell létrehozni az olyan tevékenységi területeken amelyek az önkormányzat állandó feladatai közé tartoznak és a folyamatos lakossági részvétel jelentősen javíthatja a szolgáltatások színvonalát illetve az intézkedések hatásait.

Ideiglenes fórumok létrehozására kerül sor egy-egy nagyhorderejű döntés meghozatala előtt, amely hosszútávon befolyásolja a település jövőjét (pl. különböző infrastrukturális beruházások, városrehabilitáció, ipari fejlesztések, energetikai és környezetvédelmi fejlesztések). A fórumok hatékonyságát különböző, civil szakemberek vezetésével működő munkacsoportok jelentősen javíthatják.

Jelenleg Magyarországon a társadalom közéleti aktivitása nagyon alacsony, a lakossági vélemény-nyilvánításnak nem alakult ki olyan történelmi kultúrája, mint a régebbi EU

tagállamokban. Az aktivitás növelése érdekében meg kell teremteni közéletben való részvétel társadalmi elismerésének kereteit.

Az intézkedés végrehajtása az alábbi tevékenységekkel történhet:

- *Állandó fórumok létrehozása* az alábbi területeken: kultúra és sport, idegenforgalom, oktatás. A fórum tagjai a város adott szakterületen működő civil szervezeteinek megbízott képviselői, valamint olyan magánszemélyek, akiknek szakmai tevékenysége, tapasztalata, társadalmi befolyása jelentős az adott témakörben. A résztvevők a döntés-előkészítő bizottsági ülések után ülnek össze és írásban véleményezik a döntési javaslatot. Bár a fórumoknak vétőjoga nincs, jelentős véleménykülönbség vagy érdekellentét esetén minden tag írásbeli egyetértésével még a döntéshozó képviselőtestületi ülés előtt nyilvános egyeztetést kérhetnek a bizottságtól, ahol a polgármester jelenléte kötelező. Az egyeztetést a helyi televízió közvetíti, illetve a jegyzőkönyv kivonatát közzé kell tenni a helyi elektronikus és nyomtatott médiákban. El kell kerülni azt, hogy az állandó fórumok működése a döntési folyamat meghosszabbodásával járjon. Ennek érdekében a taglétszámuk nem haladhatja meg a 6 főt, a véleményezéshez –melyet a soron következő képviselőtestületi ülésig le kell bonyolítani - legalább 4 fő vagy a tagok 60%-ának jelenléte szükséges.

- *Ideiglenes fórumok létrehozása* a jelentős fejlesztési döntések meghozatala előtt. A fórum munkájának több célja lehet: véleménynyilvánítás egy már előkészített és döntésre váró fejlesztésről vagy változtatásról, illetve fejlesztési igény kinyilvánítása az önkormányzat felé. Taglétszáma nem korlátozott, cél, hogy a társadalom minél szélesebb rétegei vegyenek benne részt. Működésének azonban időbeli korlátokat kell szabni, nem lehet több egy hónapnál. Ettől a fórum összehívói, az önkormányzat és a civil szervezetek természetesen eltérhetnek. Az ideiglenes fórumok munkájához minél több típusú médiumot kell igénybe venni, a moderált lakossági fórumoktól egészen a valósídejű internetes lehetőségekig a társadalmi csoportok minél szélesebb körű bevonhatóságának érdekében. Az ideiglenes fórumok hatékonyságát növeli a különböző tematikus munkacsoportok a kialakítása, amelyek az adott témakör egy-egy szakterületéről átfogó, írásbeli véleményt adnak. Az ideiglenes fórumok eredménye minden esetben egy írásbeli dokumentum, mely a település társadalmának véleményét tükrözi. Ennek megállapításait az képviselőtestületnek kötelező figyelembe vennie a döntéshozatal során, beépüléséről a lakosságot tájékoztatnia kell.

- *Elektronikus állandó fórum létrehozása.* A világháló új lehetőségeket nyit meg a társadalmi részvétel intézményesítése előtt. Az önkormányzatnak saját honlapcsaládján belül célszerű létrehozni egy olyan felületet, ahová a fejlesztési döntések dokumentumait külön fiókokban tematizálva elhelyezheti és terjedelem nélküli írásbeli véleménynyilvánítási lehetőséget ad a civilek számára. A véleményeket természetesen stilisztikailag moderálni kell (ez a tartalmat nem érintheti) és ki kell dolgozni a véleménynyilvánítás különböző szintjeinek (hozzászólás, megállapítás, vélemény, javaslat) formai követelményeit. Az írásbeli véleményt és javaslatot a képviselőtestületnek kötelezően figyelembe kell vennie a döntéshozatal során. Ez a honlap amellet, hogy a társadalmasítás egyik leghatékonyabb eszközeként is szolgál, fontos szerepet tölt be a helyi véleménynyilvánítási kultúra fejlesztésében is.

38. táblázat: A H/1 stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
H1 A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban	a döntéshozókészítő lakossági fórumok száma	a döntéseket megelőző tervezési szakaszban tartott lakossági igényfelmérő és véleményező fórumok száma	db/év	3	6	évente	Polgármesteri Hivatal
	Az döntéshozókészítő fórumokon aktívan véleményt nyilvánító lakosság aránya	A szóbeli és elektronikus fórumokon véleményt nyilvánító lakosság aránya az állandó népességben belül	%	2	20	évente	Polgármesteri Hivatal
	A fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztásban részt vett lakosság aránya	Az önkormányzat illetve civil szervezetek által szervezett fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztásban részt vett lakosság aránya az állandó népességben belül	%	5	25	évente	Polgármesteri Hivatal

H/2 Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása

A helyi fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtésében helyi irányítási gyakorlatok átalakítása szükséges. Az önkormányzat köz- és szakpolitikáiba be kell hogy épüljön a **hosszútávú, koherens tervezés elve és a környezettudatos végrehajtás gyakorlata**.

Ennek érdekében az alábbi beavatkozások végrehajtása szükséges:

KP-1: A hosszútávú, politikai ciklusokon átívelő stratégiai tervezés gyakorlati megvalósítása

A helyi lakosság szélesedő tudásbázisa, a társadalmi csoportok bevonása döntéshozatalba megteremti azt a társadalmi konszenzust, amely a helyi közigazgatásban dolgozó szakemberek és a helyi politikai elitek számára lehetővé teszi a közép- és hosszútávú stratégiai tervezés gyakorlatának kialakítását. A hosszútávú szemlélet alkalmazása megteremti a következetes helyi fejlesztéspolitika megvalósítását, melynek mind a társadalom, mind a gazdaság számára pozitív üzenetet hordoz, egy társadalmilag és politikailag stabil település image-ét teremti meg. A helyi társadalom igényeinek a környezeti szempontokkal való összehangolása csak a hosszútávú stratégiai tervezéssel lehetséges.

Ennek érdekében az alábbi beavatkozásokat javasoljuk:

- Széleskörű lakossági igényfelmérés a település hosszútávú fejlesztési céljainak meghatározása céljából (a már említett fórumok illetve egyéb lakossági megkérdezés útján)
- Egyeztető fórumok összehívása helyi politikai erők és a közigazgatási szakemberek között a stratégiai célok pontosítása céljából. A fórumon törekedni kell arra, hogy minden politikai csoport minden generációja jelen legyen.
- Hosszútávú, 5-8 éves időtartamú fejlesztési stratégiák készítése az alábbi ágazatok számára: közlekedés, egészségügy, szociális ellátás, mezőgazdaság és területgazdálkodás, környezetvédelem
- Szükséges 15 éves időtartamú települési energiastratégia kidolgozása, különös tekintettel az alternatív energiahordozók részarányának növelésére
- A hosszútávú stratégiákat nem csak a képviselőtestületnek szükséges elfogadnia, hanem a helyi politikai csoportok képviselőinek is aláírásukkal kell hitelesíteniük.

KP-2: A stratégiák célrendszereinek fenntarthatósági szempontú összehangolása

A helyi fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése csak hosszútávú koherens stratégiai tervezéssel lehetséges, ahol a stratégiák célrendszerei a fenntarthatóság különböző ágai mentén össze vannak hangolva, a tervezés legkorábbi szakaszától kezdve.

Ennek megvalósítása az alábbi tevékenységekkel lehetséges:

- a stratégia-alkotás legkorábbi szakaszától kezdve legyen külön tématerület a fenntartható fejlődés (az előkészítő workshopokon, egyeztetéseken mindig vegyen részt egy, a fenntarthatóságban jártas szakértő, pl. az önkormányzat környezetvédelmi referense, vagy egy helyi civil szervezet szakértője)

- a kialakult célrendszert illetve az egész stratégiát véleményeztetni kell egy független fenntarthatósági szakértővel (ez lehet egy másik település környezetvédelmi szakembere, illetve valamely tudományos intézmény, egyetem, főiskola munkatársa, független non-profit környezetvédelmi szervezet szakértője). A szakértőnek minden esetben írásbeli véleményt kell kiadnia a fenntarthatóság feltételeinek teljesüléséről. Amennyiben a szakértői hiányosságokat tapasztal, abban az esetben írásban javaslatokat tehet további intézkedések, szempontok figyelembe vételére.

- a stratégiák felülvizsgálata során külön figyelmet kell fordítani a fenntarthatósági elveinek érvényesülésének vizsgálatára. Amennyiben ezek a megvalósult fejlesztések során nem, vagy csak részben teljesültek, a stratégia teljes célrendszerének módosítása indokolt.

A település fejlesztését érintő minden stratégiát minden esetben össze kell hangolni a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával.

KP-3: A legfontosabb környezetvédelmi alapelvek (elővigyázatosság, megőrzés, megelőzés) integrálása a politikaalkotási folyamatokba és a végrehajtásba

A fenntarthatóság közpolitikai megjelenése legfontosabb környezetvédelmi alapelvek integrációjával érhető el. Ilyen alapelveknek számítanak:

- Az *elővigyázatosság elve*, amely azt jelenti, hogy amennyiben nem ismerjük egy tevékenység környezeti-veszélyességének valódi mértékét, abban az esetben a legrosszabb scenáriót kell figyelembe venni a lehetséges környezetkárosító hatás tekintetében. Ennek mérlegelésével szükséges meghozni a fejlesztési döntést, az ismerthiány nem lehet indoka egy döntés elhalasztásának vagy a felelősség megtagadásának egy később bekövetkező környezeti hatás esetén

- A *megőrzés elve* szerint minden településfejlesztési tevékenység során törekedni kell mind a természeti, mind az épített környezeti értékek megtartására, állapotuk javítására. Olyan tevékenységek, melyek egyértelműen káros beavatkozással járnak a települési környezeti rendszer folyamataiba, nem valósíthatók meg.

- A *megelőzés elve* szerint a településfejlesztési tevékenységek során, amennyiben pontosan ismertek a fejlesztés során fellépő környezeti veszélyek és káros környezeti hatások - de a fejlesztés egyértelmű helyi társadalmi igényen alapszik, hatása hosszútávon is pozitív- abban az esetben mindent meg kell tenni a környezeti kár kialakulásának megelőzése érdekében. A megelőzés elvének alkalmazása biztosítja társadalmi igények és a helyi környezeti kapacitások összehangolását.

Ez elvek integrációja az alábbi tevékenységek megvalósításával történhet:

- minden tervezett, jelentősebb hatású beavatkozás előtt egy megvalósíthatósági tanulmány keretén belül elemezni kell a felmerülő alternatívák gazdasági, társadalmi és környezeti – azaz fenntarthatósági hatásait;

- a költségvetéshez kapcsolódó, illetve egyéb jogszabályok előkészítése során, illetve a koncepciók, ágazati politikák és programok készítésekor Fenntarthatósági Stratégiai Vizsgálatot (FSV) kell lefolytatni; az FSV a jelentős környezeti hatású tervek és programok

esetében a jelenleg a környezeti vizsgálat során elemzett és értékelt környezeti dimenzió mellett kiterjed a fenntarthatóság további két dimenziójára (társadalom, gazdaság) is.

KP-4: A környezeti információk teljes átláthatóságának és hozzáférhetőségének biztosítása

A környezeti és fenntarthatósági információkhoz való hozzáférés joga az EU egyik legfontosabb jogszabálya, melynek értelmében semmilyen, a közhatalokhoz tartozó információ nem zárható el a nyilvánosság elől. Ennek biztosításának elmulasztása vagy megtagadása jelenleg is súlyos jogi következményekkel jár. Hajdúszoboszló a környezeti információk nyilvánosságra hozatalában Magyarország élen járó települése, az intézkedés elsősorban a nyilvánosság szélesebb rétegeinek hozzáférését szeretné javítani az alábbi beavatkozásokkal:

- Külön tematikus internetes adatbázis létrehozása, amely mindenki számára elérhetővé teszi az települési környezetvédelmi programokat, az önkormányzati beruházásokhoz készült környezetvédelmi hatásvizsgálatokat (önkormányzati tulajdonú cégek esetében is), a fenntarthatósághoz kapcsolódó fejlesztési stratégiákat, terveket
- Tematikus könyvtári részleg létrehozása, ahol minden, a települést érintő, önkormányzati tulajdonban lévő környezetvédelmi és más releváns környezetvédelmi dokumentum bárki számára nyomtatásban is hozzáférhető,
- A legaktuálisabb környezetvédelmi és más fejlesztési dokumentumok nyilvános helyekre (üzletközpontok, orvosi rendelők, oktatási intézmények) való kihelyezése, ahol a lakosság széles csoportjai hozzáférhetnek.

39. táblázat: A H/2 stratégiai cél indikátorai

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
H/2 Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával összhangba hozott stratégiai dokumentumok	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával összhangba hozott stratégiai dokumentumok aránya	%	0	100	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Fenntartható Fejlődési Bizottság	A képviselőtestület tagjaiból létrehozott Fenntartható Fejlődési Bizottság száma	db	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal
	Költségvetéshez kötődő Fenntartható Stratégiai Vizsgálat	A költségvetések elfogadása előtt lefolytatott Fenntartható Stratégiai Vizsgálatok száma	db/év	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal
	Létrehozott nyilvános információs pontok a fenntarthatósági információk állandó biztosításához	Létrehozott könyvtári részlegek, nyilvános száma a fenntarthatósági információk állandó biztosításához	db	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal

4.3.3. Számszerűsített fenntarthatósági célkitűzések

A hosszútávú fenntartható fejlődés eléréséhez rendelt célok megvalósulását leginkább konkrét, számszerűsített mutatók segítségével lehet mérhető folyamattá tenni. Az

következőkben bemutatásra kerülnek azok a mutatók és célértékek, amelyek alapján mind az átfogó cél, mind pedig a stratégiai célok elérése nyomon követhető. Ezek a számszerűsített célok szolgálnak egyúttal a monitoring rendszer alapjaként is.

40. táblázat: a számszerűsített stratégiai célkitűzések összesítő táblázata

	Az indikátor neve	Az indikátor definíciója	Mérték-egység	Kiindulási érték	Célérték 2030	Adatgyűjtés gyakorisága	Forrás
Hajdúszoboszló hosszútávon fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődésének megteremtése	A foglalkoztatottak aránya a hátrányos helyzetű munkavállalók számán belül	A 180 napnál tovább foglalkoztatottak aránya a településen élő hátrányos helyzetű munkavállalók (nők, romák, mozgássérültek) létszámán belül,	%	38%	51%	évente	KSH, Polgármesteri Hivatal
	A helyi megújuló energiahordozók felhasználásnak aránya a település energiaellátásában	A gazdaságosan elérhető helyi megújuló energiaforrások használatának arány a település energiaellátásában	%	2%	25%	5 évente	Polgármesteri Hivatal
	A környezetirányítási rendszert alkalmazó vállalkozások aránya	A környezetirányítási rendszereket (ISO 14001, EMAS) működtető vállalkozások aránya a településen működő összes vállalkozások számán belül, %-ban k	%	n.a.	50%	2 évente	Önkormányzat, Hajdú-Bihar megyei Kereskedelmi és Iparkamara
	Iparüzési adó aránya az önkormányzati bevételeken belül	A településen működő, az önkormányzat számára iparüzési adót fizető vállalkozások által fizetett adókból származó bevétel aránya az önkormányzat teljes tárgyévi bevételein belül	%	8	16	évente	Önkormányzat
1. sz. stratégiai cél: a társadalmi fenntarthatóság megteremtése	Családbarát munkahelyek aránya a településen	A családbarát munkahelyek aránya %-ban kifejezve a település összes munkahelyének számán belül	%	2%	20%	évente	Polgármesteri Hivatal
	A 0-17 évesek aránya	A 0-17 évesek aránya a települések állandó népességén belül	%	17%	17%	5 évente	KSH
	Az akadálymentesített közszolgáltatások aránya	Az akadálymentesített közszolgáltatások aránya településen %-ban kifejezve	%	40%	100%	2 évente	Polgármesteri Hivatal, Civil szervezetek
1/1 részcél: Népesedési problémák	0-17 évesek aránya	0-17 évesek aránya a lakónépességen belül Hajdúszoboszlón	%,	17	17	évente	KSH

kezelése	18-59 évesek aránya	18-59 évesek aránya a lakónépességben belül Hajdúszoboszlón	%	60	60	5 évente	KSH
	Az önkormányzat által a nagycsaládosoknak nyújtott beiskolázási segélyek száma	Az önkormányzat által a nagycsaládosoknak (3 vagy több gyermeket nevelőknek) nyújtott beiskolázási segélyek eseteinek száma	db	0	30	évente	Polgármesteri Hivatal,
1/2 rész cél: A lakosság egészségi állapotának javítása:	A daganatos betegségben elhunytak száma	Az egészséges életmódot népszerűsítő kampányok száma az iskolákban	db/év	0	2	évente	Polgármesteri Hivatal, civil szervezetek
	A szív és érrendszeri betegségben elhunytak száma	A lakosság körében évente végzett rendszeres daganatszűrő programok száma	db/év	0	2	évente	Polgármesteri Hivatal, ÁNTSZ
	Az önkormányzati költségvetésből az egészségügyi intézmények fejlesztésre fordított összeg aránya	Az város költségvetéséből az egészségügyi intézmények műszaki és humáninfrastruktúra fejlesztésére fordított összeg aránya	%	1%	3%	évente	Polgármesteri Hivatal
1/3 rész cél: A foglalkoztatási helyzet javítása:	Munkanélküliségi ráta	A munkanélküliség aránya a keresőképe, aktív korosztály létszámán belül Hajdúszoboszlón	%	5,8	4	évente	Polgármesteri Hivatal, Munkaügyi Központ
	pályakezdő nők munkanélküliségi rátája	Nők aránya a pályakezdő munkanélküliség számán belül	%	55%	50	évente	Munkaügyi Központ,
1/4 rész cél: A társadalmi kohézió erősítése:	Férőhelyek száma az időskorúak nappali és tartós bentlakásos intézményeiben	Férőhelyek száma a településen működő időskorúak nappali és tartós bentlakásos intézményeiben	db	90	120	évente	KSH
	Roma civil szervezetek száma	A településen működő roma civil szervezetek száma	db	1	5	évente	Polgármesteri Hivatal
	Nemzetiségi civil szervezetek által szervezett kulturális ismeretterjesztő rendezvények száma	A településen működő nemzetiségi civil szervezetek együttműködésében szervezett, társadalmi toleranciát erősítő kulturális rendezvények száma	db/év	0	3	évente	Polgármesteri Hivatal
	Ellátott hajléktalanok száma	A település szociális intézményeiben ellátott	db	0	20	10 évente	Polgármesteri Hivatal

		hajléktalanok száma					
	Mentálhigiénés szolgáltatást igénybe vevők száma	A metálhigiénés szolgáltatást igénybe vevők száma a településen	fő	0	100	évente	Polgármesteri Hivatal
2. sz stratégiai cél: környezeti fenntarthatóság megteremtése	A zöldfelületek aránya a település belterületén	A zöldfelületek aránya a település belterületén	%	1,97%	5	évente	KSH
	Az újrahasznosított hulladékmennyiség aránya	Az újrahasznosított hulladékmennyiség aránya a településen begyűjtött összes hulladékmennyiségben belül	%	12	40	évente	Polgármesteri Hivatal, KSH
	Az energetikailag korszerűsített épületek aránya	A településen energetikailag korszerűsített középületek aránya az összes középületen belül	%	5	25	évente	Polgármesteri Hivatal
	A lakossági tudásmegosztásban résztvevők aránya	A lakossági fenntarthatósági tudásmegosztásba bekapcsolódott lakosság aránya teljes népességen belül	%	0	50	évente	Polgármesteri Hivatal, civil szervezetek
2/1 rész cél: A települési természeti és épített környezeti értékek védelmének fejlesztése	a feltérképezett egyedi tájértékek	a település területén feltérképezett, védelemre javasolt egyedi tájértékek száma	db	10	25	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Helyi védelem alá helyezett természeti értékek	Az önkormányzat által helyi védelem alá helyezett természeti értékek száma	db	3	10	10 évente	Polgármesteri Hivatal,
	Helyi védelem alá helyezett építészeti és ipari műemlékek	Az önkormányzat által helyi védelem alá helyezett építészeti és ipari műemlékek száma,	db	3	10	évente	Polgármesteri Hivatal,
2/2 rész cél: Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése	A zöldfelületek kiterjedése	A település belterületén lévő zöldfelületek kiterjedése	m2	219 893 m ²	400000	10 évente	Polgármesteri Hivatal, KSH
	Az 1km ivóvízhálózatra jutó szennyvízcsatorna hálózat hossza	Az 1km kiépített ivóvízhálózatra jutó szennyvízcsatorna-hálózat hossza méterben	m/km	758m/km	1000m/km	10 évente	Polgármesteri Hivatal,
	A mechanikailag és biológiailag tisztított	A településen keletkező mechanikailag és biológiailag tisztított	m3/év	14000	18000	évente	Polgármesteri Hivatal, KSH

	szennyvízmennyiség	szennyvíz mennyisége m ³ -ben					
	1 lakosra jutó vízfogyasztás	1 állandó lakosra jutó vízfogyasztás Hajdúszoboszlón	l/fő/év	374	300	évente	Polgármesteri Hivatal, KSH
2/3 rész cél: Felkészülés a klímaváltozás hatásaira	A szélsőséges Időjárási események okozta vagyoni káresetek száma	Hajdúszoboszló közigazgatási területén szélsőséges időjárási események okozta, önkormányzatnak ill. a Katasztrófavédelmi Igazgatóságnak bejelentett vagyoni káresetek száma	fő	100	50	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
	A szélsőséges időjárási események során megsérült lakosok száma	A településen a szélsőséges időjárási események során megsérült lakosok száma	fő	0	0	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
2/4. rész cél: Az alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése	Az energetikailag korszerűsített épületek száma	A komplex energetikai korszerűsítésen (hőszigetelés és alternatív energetikai rendszerek beépítése) átett épületek száma Hajdúszoboszlón	db	0	1700	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Alternatív energiahordozók aránya az összes felhasznált energiaforráson belül	az alternatív energiahordozókból nyert energia aránya település teljes energiaszolgáltatásán belül	%	3	20	10 évente	Polgármesteri Hivatal,
2/5. rész cél: A fenntartható mobilitás és térszerkezet elősegítése	A közlekedés által kibocsátott NOx-ok mennyisége,	A közlekedés által kibocsátott NOx mennyisége a Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség hajdúszoboszlói mérőállomásának eredményei alapján	t/év	8	6,5	évente	Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
	Az e-közigazgatási szolgáltatásokat igénybe vevők száma	Az önkormányzat hivatalának e-közigazgatási szolgáltatásait igénybe vevők száma	fő/év	1500	3000	évente	Polgármesteri Hivatal,
2/6. rész cél: A	A fenntartható fogyasztásról szóló	A civil szervezete által lebonyolított, a	%	0	50	évente	Polgármesteri Hivatal, civil szervezetek

fenntartható fogyasztóvá válás elősegítése szemléletformálással	tudásmegosztásban résztvevő háztartások aránya	fenntartható fogyasztásról szóló tudásmegosztásban résztvevő települési háztartások aránya					
	A fenntartható termelésről és kereskedelemről szóló tudás-megosztásban résztvevő vállalkozások aránya	A gazdaságösztönző szervezetek által lebonyolított, a fenntartható termelésről és kereskedelemről szóló tudásmegosztásban résztvevő településen működő vagy ott székhellyel rendelkező vállalkozások aránya	%	0	50	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
	Az önkormányzat által alkalmazott környezetvédelmi BAT technológiák száma	Az önkormányzat által végrehajtott infrastrukturális fejlesztések során alkalmazott BAT technológiák száma	db	0	15	évente	Polgármesteri Hivatal
3. stratégiai cél: a fenntartható gazdaság megteremtése	A működő vállalkozások aránya	A működő vállalkozások aránya a településen regisztrált vállalkozások számán belül	%	60	75	évente	KSH
	Iparüzési adó aránya a helyi adóbevételeken belül	Az iparüzési adó aránya az önkormányzat helyi adóbevételein belül	%	70	80	évente	Polgármesteri Hivatal
3/1. rész cél: Környezettudatos, fenntartható helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása	A környezetirányítási rendszerek bevezetését előíró önkormányzati rendeletek száma	A településen működő, 50 millió forintnál több éves bevételt elkönyvelő vállalkozások számára a környezetirányítási rendszer bevezetését előíró önkormányzati rendeletek száma	db	0	1	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	A tiszta termelést lehetővé tevő iparterületek száma	A korszerűen közművesített, tiszta technológiát alkalmazó cégek számára kialakított iparterületek száma a településen	db	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal, Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
	Létrehozott helyi, egységes virtuális piaci platform	A helyi kkv-k értekesítési lehetőségeit növelő egységes virtuális piaci platformok száma	db	0	1	10 évente	Polgármesteri Hivatal
3/2 rész cél: Az	az önkormányzat	Az önkormányzat	%	+2,55	+2,55	évente	Polgármesteri Hivatal

önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése	költségvetési hiányának 10 éves átlaga	költségvetési hiányának 10 éves átlaga,					
3/3. rész cél: A fenntartható turizmus megteremtése	A településre látogató turisták száma	Az egy év alatt a településre látogató turisták száma	fő	2825070	350000	évente	KSH
	Az egy vendégre jutó vendégéjszakák száma	Az egy vendégre jutó vendégéjszakák száma adott évben	Fő/éjszaka	4,6	6	évente	KSH
	a települési turisztikai információs rendszert használók száma	az interneten elérhető települési turisztikai információs rendszert használók száma egy év alatt	fő/év	0	10000	évente	Polgármesteri Hivatal
3/4 rész cél. A fenntartható mezőgazdaság megteremtése	A kertek aránya a művelési szerkezeten belül	A kertek aránya a művelési szerkezeten belül Hajdúszoboszló közigazgatási területén	%	2,6	5	évente	KSH
	A biogazdálkodást folytató gazdálkodók aránya	A biogazdálkodást folytató gazdálkodók aránya a mezőgazdasági vállalkozók közt	%	6	25	évente	Polgármesteri hivatal
	A helyi civilek bevonásával hozott döntések aránya	A helyi, fenntarthatósággal foglalkozó civil szervezetek bevonásával meghozott önkormányzati döntések aránya	%	30	60	évente	Polgármesteri Hivatal
H/2 Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával összhangba hozott stratégiai dokumentumok	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával összhangba hozott stratégiai dokumentumok aránya	%	0	100	10 évente	Polgármesteri Hivatal
	Fenntartható Fejlődési Bizottság	A képviselőtestület tagjaiból létrehozott Fenntartható Fejlődési Bizottság száma	db	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal
	Költségvetéshez kötődő Fenntartható Stratégiai Vizsgálat	A költségvetések elfogadása előtt lefolytatott Fenntartható Stratégiai Vizsgálatok száma	db/év	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal
	Létrehozott nyilvános	Létrehozott könyvtári	db	0	1	évente	Polgármesteri Hivatal

	információs pontok a fenntarthatósági információk állandó biztosításához	részlegek, nyilvános száma a fenntarthatósági információk állandó biztosításához					
--	---	--	--	--	--	--	--

4.4. A stratégia külső és belső összefüggései

4.4.1. A stratégia főbb külső összefüggései.

4.4.1.1. Illeszkedés és összhang a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával

A magyar kormány az EU göteborgi stratégiai célkitűzéseinek nemzeti szintű megvalósítása érdekében, 2007 júniusában hozta nyilvánosságra a széleskörű társadalmi részvétellel előkészített Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiát.

Stratégia fő célkitűzése, hogy elősegítse a hazai társadalmi-gazdasági-környezeti folyamatok közép-, illetve hosszú távon fenntartható pályára való áttérését, figyelembe véve a hazai adottságokat és a tágabb folyamatokat, feltételeket. Egy hosszú távú **keretstratégiai jellegű dokumentum**, mely valamennyi társadalmi, gazdasági és környezeti területre pozitív, fenntartható, társadalmasítható jövőképhez vezető, hosszú távú cél- és ennek megfelelő eszközrendszert vázol fel. Ez illeszkedési alapként szolgál más szakágazati és területfejlesztési stratégiák, települési fenntarthatósági tervek számára.

A Hajdúszoboszló Helyi Fenntartható Fejlődés Stratégiájának kidolgozása során a helyi adottságok figyelembe vétele mellett messzemenően építettünk a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiában vázolt elvekre és célkitűzésekre. A két dokumentum közti illeszkedést vizsgálja a 23. és 24. táblázat, amelyek alapján megállapítható, hogy Hajdúszoboszló Helyi Fenntartható Fejlődési Stratégiája messzemenően illeszkedik a nemzeti stratégia célkitűzéseire és hozzájárul az abban foglalt hosszútávú célok teljesüléséhez.

41. táblázat: A stratégia illeszkedése a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiához

A helyi LA21 rész céljai	A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia prioritásai
Népesedési problémák kezelése	- Fenntartható népesedési politika - A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása - Versenyképesség fenntartható erősítése - A közpolitikák fejlesztése és átalakítása - Az intézményrendszer átalakítása
A lakosság egészségi állapotának javítása	- Az egészségi állapot javítása - A fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése
A foglalkoztatási helyzet javítása	- A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása - Az egészségi állapot javítása - A versenyképesség fenntartható erősítése - A fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése
A társadalmi kohézió erősítése	- A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása - A versenyképesség fenntartható erősítése - A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása - A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása - A tudásbázis növelése s a tudás megosztása

	• Az állampolgári aktivitás és elkötelezettség növelése • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
A települési természeti és épített környezeti értékeinek védelme	• Az egészségi állapot javítása • A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • Fenntartható vízgazdálkodás • A versenyképesség fenntartható erősítése • Az energiagazdálkodás átalakítása • A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
A fenntartható vízgazdálkodás megteremtése	• Az egészségi állapot javítása • A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • A fenntartható vízgazdálkodás • A versenyképesség fenntartható erősítése • A fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása
Felkészülés a klímaváltozás hatásaira	• A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • A fenntartható vízgazdálkodás • A versenyképesség fenntartható erősítése • Az energiagazdálkodás átalakítása • A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása • Az állampolgári aktivitás és elkötelezettség növelése • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
Alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése	• A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • A versenyképesség fenntartható erősítése • A fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése • Az energiagazdálkodás átalakítása • A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása

A fenntartható fogyasztói szemléletformálás elősegítése	• A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása • Az egészségi állapot javítása • A klímaváltozás elleni küzdelem • A versenyképesség fenntartható erősítése • A fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése • Az energiagazdálkodás átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása • Az állampolgári aktivitás és elkötelezettség növelése • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása	• A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • A versenyképesség fenntartható erősítése • Az energiagazdálkodás átalakítása • A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
Környezettudatos helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása	• A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása • A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • Fenntartható vízgazdálkodás • A versenyképesség fenntartható erősítése • fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése • Az energiagazdálkodás átalakítása • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése	• A versenyképesség fenntartható erősítése • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
A fenntartható turizmus megteremtése	• A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása • Az egészségi állapot javítása • A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • Fenntartható vízgazdálkodás • A versenyképesség fenntartható erősítése • fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése • A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása

A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban	• A tudásbázis növelése s a tudás megosztása • Az állampolgári aktivitás és elkötelezettség növelése • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása
Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása	• A társadalmi kohézió és a foglalkoztatás javítása • A természeti értékek védelme • A klímaváltozás elleni küzdelem • A versenyképesség fenntartható erősítése • A fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése • A gazdasági szabályozás fenntarthatósági szempontú átalakítása • A tudásbázis növelése s a tudás megosztása • Az állampolgári aktivitás és elkötelezettség növelése • A közpolitikák fejlesztése és átalakítása

Az alábbiakban táblázatos formában kerül bemutatásra a Helyi Fenntartható Fejlődési Terv és Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia céljai közötti koherencia. A célok között szinergia bemutatása -3-tól 3-ig terjedő skála segítségével történik. A negatív számok a kedvezőtlen hatást, a pozitívak a kedvező hatást jelzik, nagyságrendjükkel mutatva a hatás mértékét. 0 érték akkor kerül feltüntetésre, ha a célok között szinergia nem érzékelhető, vagy a pozitív és negatív hatások kioltják egymást.

42. táblázat: Az LA21 és a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia kölcsönhatásai

	Fenn- tartható népe- sedési politika	Egész- ségi állapot javítása	a tár- sadal- mi kohé- zió és a foglal- koztat- ás javí-tása	a ter- mészeti értékek vé- delme	Fel-kész- ülés a klíma-változás hatásaira	a fenn-tartható vizgazdál-kodás meg-teremtése	Verseny-képesség fenntartható erősítése	Fenn-tartható termelési eljárások és fogyasztói szokások erősítése	az energia- gazdál-kodás átalakítása	a fenn-tartható mobilitás és tér- szerkezet ki- alakítása	a gazdasági szabályozás fenn- tarthatósági szempontú átalakítása	a tudás-bázis növelése, a tudás meg- osztása	az állam-polgári aktivitás és el- kötelezettség növelése	a köz-politikák fejlesztése és átalakítása	az intézmény- rendszer átalakítása
Népesedési problémák kezelése	+3	0	+2	0	0	0	+1	0	0	0	0	0	0	0	0
A lakosság egészségi állapotának javítása	+2	+3	+1	0	0	0	+1	0	0	0	0	+1	+1	0	0
A foglalkoztatási helyzet javítása	+3	+2	+3	0	0	0	+3	+1	0	0	+1	+1	+1	0	0
A társadalmi kohézió erősítése	+3	+1	+3	0	+1	0	+2	0	0	+2	0	+2	+3	+2	+2
A települési természeti és épített környezeti értékek védelme	0	+2	+2	+3	+3	+2	0	0	0	+2	0	+1	+2	+1	+1
Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése	0	+2	0	+3	+3	+3	+1	+2	+1	0	+1	+1	0	+2	0
Felkészülés a klímaváltozás hatásaira	0	+1	0	+2	+3	+3	+2	+2	+3	+3	+2	+3	+3	+3	+3
Alternatív energia-források felhasználása, az energia-gazdálkodás szerkezet-váltásának elősegítése	0	+2	+1	+3	+3	0	+2	+1	+3	+2	+1	0	0	+1	+1
Fenntartható fogyasztói szemlélet-formálás elősegítése	0	+3	+1	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3
A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása	0	+3	+2	+3	+3	+1	+2	+1	+2	+3	0	0	+2	+1	0
Környezet-tudatos helyi gazdaság-ösztönzési rendszer kialakítása	0	+2	0	+3	+3	+2	+3	+3	+3	+1	+3	+1	+1	+2	+2
Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése	+2	+2	+2	+1	+2	+2	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+2	+2	+2
A fenntartható turizmus megteremtése	+1	+2	+2	+3	+2	+3	+3	+3	+2	+2	+3	+2	+2	+2	+2
A fenntartható mezőgazdaság megteremtése	+1	+1	+3	+2	+2	+3	+1	+2	+1	0	+1	+2	+1	+1	+1
A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban	0	0	+3	+2	+2	0	+1	+1	+1	+1	+1	+2	+3	+3	+3
Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3	+3

4.4.1.2. Illeszkedés az Integrált Városfejlesztési Stratégiához

Hajdúszoboszló legfrissebb fejlesztési tervdokumentuma a 2008-ban elkészült Integrált Városfejlesztési Stratégia, mely középtávú tematikus fejlesztési célokat fogalmaz meg a 2007-2013-as fejlesztési időszakra a város harmonikus, kiegyensúlyozott fejlődése érdekében. Az ebben a dokumentumban rögzített fejlesztési irányok és a helyi fenntartható fejlődési terv céljai közötti kapcsolatot a következő táblázat mutatja be.

43. táblázat: Az LA21 illeszkedése az IVS célkitűzéseivel

A helyi LA21 stratégiai rész céljai	Az Integrált Városfejlesztési Stratégia prioritásai
Népesedési problémák kezelése	• T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T5. A helyi gazdasági szféra igényeihez illeszkedő humánerőforrás-fejlesztés • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése
A lakosság egészségi állapotának javítása	• T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása • T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése
A foglalkoztatási helyzet javítása	• T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével

	• T5. A helyi gazdasági szféra igényeihez illeszkedő humánerőforrás-fejlesztés
A társadalmi kohézió erősítése	• T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása • T5. A helyi gazdasági szféra igényeihez illeszkedő humánerőforrás-fejlesztés • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • T7. A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése • V1. A belváros funkcionális megújítása és térbeli kiterjesztése a kiegyensúlyozott városi fejlődés érdekében • V2. A turisztikai városrész átfogó fejlesztése és bekapcsolása a város mindennapi életébe • V4. A lakóövezet települési környezetének minőségi javítása intenzívebb hasznosítással és a közösségi funkciók erősítésével
A települési természeti és épített környezeti értékek védelme	• T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • T7. A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése • V1. A belváros funkcionális megújítása és térbeli kiterjesztése a kiegyensúlyozott városi fejlődés érdekében • V2. A turisztikai városrész átfogó fejlesztése és bekapcsolása a város mindennapi életébe • V4. A lakóövezet települési környezetének minőségi javítása intenzívebb hasznosítással és a

	közösségi funkciók erősítésével • V5 A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése	• T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése • V2. A turisztikai városrész átfogó fejlesztése és bekapcsolása a város mindennapi életébe • V3. A délkeleti vegyes hasznosítású városrész puffer szerepének erősítése a turisztikai és a közszolgáltatások fejlesztésével • V5 A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
Felkészülés a klímaváltozás hatásaira	• T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • T7. A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése • V5 A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
Alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése	• T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével

	• T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése • V3. A délkeleti vegyes hasznosítású városrész puffer szerepének erősítése a turisztikai és a közszolgáltatások fejlesztésével • V5. A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
Fenntartható fogyasztói szemléletformálás elősegítése	• T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • T7. A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése
A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása	• T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása • T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellnes- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • T7. A helyi társadalom közösségi

	életének fejlesztése • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése • V1. A belváros funkcionális megújítása és térbeli kiterjesztése a kiegyensúlyozott városi fejlődés érdekében • V2. A turisztikai városrész átfogó fejlesztése és bekapcsolása a város mindennapi életébe • V3. A délkeleti vegyes hasznosítású városrész puffer szerepének erősítése a turisztikai és a közszolgáltatások fejlesztésével • V4. A lakóövezet települési környezetének minőségi javítása intenzívebb hasznosítással és a közösségi funkciók erősítésével • V5. A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
Környezettudatos helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása	• T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellness- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • V5. A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése	• T3. Hajdúszoboszló nemzetközi idegenforgalmi szerepének megerősítése a gyógy-, wellness- és termálturisztikai adottságok és szolgáltatások fejlesztésével • T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése
A fenntartható turizmus megteremtése	• T1. A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása • T2. A természeti és épített környezet állapotának javítása a magas életminőség elérése érdekében • T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével

	• T5. A helyi gazdasági szféra igényeihez illeszkedő humánerőforrás-fejlesztés • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése • T7. A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése • T8. A lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése • V1. A belváros funkcionális megújítása és térbeli kiterjesztése a kiegyensúlyozott városi fejlődés érdekében • V2. A turisztikai városrész átfogó fejlesztése és bekapcsolása a város mindennapi életébe • V4. A lakóövezet települési környezetének minőségi javítása intenzívebb hasznosítással és a közösségi funkciók erősítésével • V5. A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
A fenntartható mezőgazdaság megteremtése	• T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • V5. A külterület multifunkcionalitásának megőrzése kiemelt figyelmet fordítva a fenntartható hasznosításra
A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban	• T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése
Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása	• T4. Stabil és diverzifikált gazdasági struktúra kialakítása a fejlett és innovatív vállalkozói infrastruktúra megteremtésével • T6. A közigazgatási szolgáltatások ügyfélbarát jellegének megerősítése

A fenti táblázatból látható, hogy a Helyi Fenntartható Fejlesztési Terv céljai, valamint az IVS-ben megfogalmazott célok logikai összefüggésben állnak, illeszkednek egymáshoz.

4.4.2. A stratégia belső összefüggései

A meghatározásra került 3 stratégiai cél, illetve azok rész céljai között sok esetben szinergikus kapcsolat van. Mind a prioritások, mind az alprogramok közti kapcsolódási pontokat szükséges ismerni, hisz az egyik alprogram megvalósítása segítheti a vele összefüggésben lévő másik alprogramban foglalt tevékenységeket, ezáltal egy másik prioritás elérését is.

A következő táblázat összefoglaló módon mutatja be a stratégia egyes prioritásaihoz kapcsolódó alprogramok közötti kapcsolatokat és a közöttük lévő szinergia erősségét.

44. táblázat: A stratégiai célok belső koherenciája

	Népesedési problémák kezelése	A lakosság egészségi állapotának javítása	A foglalkoztatási helyzet javítása	A társadalmi kohézió erősítése	A települési természeti és épített környezeti értékek védelme	Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése	Felkészülés a klímaváltozás hatásaira	Alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése	Fenntartható fogyasztói szemléletformálás elősegítése	A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása	Környezettudatos helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása	Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése	A fenntartható turizmus megteremtése	A fenntartható mezőgazdaság megteremtése	A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban	Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása
Népesedési problémák kezelése																
A lakosság egészségi állapotának javítása																
A foglalkoztatási helyzet javítása																
A társadalmi kohézió erősítése																
A települési természeti és épített környezeti értékek védelme																
Fenntartható vízgazdálkodás megteremtése																
Felkészülés a klímaváltozás hatásaira																
Alternatív energiaforrások felhasználása, az energiagazdálkodás szerkezetváltásának elősegítése																
Fenntartható fogyasztói szemléletformálás elősegítése																
A fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása																
Környezettudatos helyi gazdaságösztönzési rendszer kialakítása																
Az önkormányzat költségvetési egyensúlyának megőrzése																
A fenntartható turizmus megteremtése																
A fenntartható mezőgazdaság megteremtése																
A lakossági részvétel támogatása a döntéshozatalban																
Az önkormányzat közpolitikáinak fejlesztése, átalakítása																
Nagyon erős kapcsolat					Erős kapcsolat						Gyenge kapcsolat				Nincs értékelhető kapcsolat	

4.5. A stratégia végrehajtása

A stratégia végrehajtása során alapvető fontosságú az alábbi elvek figyelembe vétele:

- *Integráció elve.* A szakpolitikák, tervek, programok, stratégiák kidolgozása, értékelése és végrehajtása során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, azok összefüggéseit is egyaránt figyelembe kell venni annak érdekében, hogy azok kölcsönösen erősítsék egymást.
- *Társadalmi részvétel elve.* A társadalom minden tagja számára biztosítani kell a bekapcsolódási lehetőséget a társadalmi-gazdasági közéletbe, a döntéshozatali folyamatokba. A környezetre vonatkozó minden információt nyilvánosságra kell hozni. Javítani kell a fenntartható fejlődéssel, annak társadalmi-gazdasági és környezeti vonatkozásaival, a fenntarthatóbb megoldásokkal kapcsolatos tájékozottságot.

A település-menedzsment jelenleg is hatékonyan működő szervezeti rendszere a jövőben nagyobb átalakítás nélkül alkalmas a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tevékenységek átgondolt, ütemezett és eredményes megvalósítására.

45. táblázat: Az LA 21 végrehajtásában résztvevő szervezetek és feladataik

Hajdúszoboszló helyi fenntartható fejlődési tervének végrehajtásában részt vevő önkormányzati szervezeti egységek	Feladatkörök, kompetenciák	PARTNERSÉG
Képviselőtestület	A fenntartható fejlődés általános irányvonalainak meghatározása és elfogadása, fenntarthatóság kritériumainak ellenőrzése a döntések végrehajtása során	
Fenntartható Fejlődési Bizottság	A fenntarthatósággal kapcsolatos véleményezési, kezdeményezési, javaslattevési, közreműködési valamint - a képviselőtestület döntésétől függően - felügyeleti jogkör a döntés-előkészítés során	
Fenntartható Fejlődési csoport	A fenntarthatósággal kapcsolatos stratégiai tervezés és koordináció, döntés-előkészítés, a fenntarthatósággal kapcsolatos programok operatív megvalósítása: ▪ pályázati források feltárása ▪ projekt-generálás ▪ projektmenedzsment ▪ a fejlesztések pénzügyi egyensúlyának biztosítása ▪ tájékoztatás, nyilvánosság ▪ stratégiák fenntarthatósági szempontú felülvizsgálata ▪ önkormányzati rendelettervezetek fenntarthatósági szempontú felülvizsgálata	
Állandó Civil Fórum a Helyi Fenntartható Fejlődésért	Biztosítja a folyamatos civil kontrollt és a fenntarthatóság szempontjainak érvényesítését az önkormányzati döntések meghozatala során. ▪ döntés-előkészítés ▪ önkormányzati döntések előzetes írásbeli véleményezése ▪ projektgenerálás a fenntartható fejlődési csoporttal együttműködve ▪ az önkormányzati döntések társadalmasításának szervezése ▪ fejlesztési stratégiák előzetes véleményezése a fenntarthatóság szempontjából ▪ a társadalom fejlesztési igényeinek felmérése és	

	közvetítése a döntéshozók felé ■ fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretterjesztés szervezése az Oktatási, Kulturális és Sportbizottsággal közösen	
--	--	--

A stratégia végrehajtásához kötődő operatív feladatok végzésre a Városfejlesztési és Kommunális Irodán belül létre kell hozni egy **Fenntartható Fejlődési Munkacsoportot**. A szervezet élén a kinevezett fenntartható fejlődési referens áll.

Tagjai:

- a civil referens,
- a környezetvédelmi referens,
- az esélyegyenlőségért felelős önkormányzati munkatárs,
- a városi főépítész
- a pénzügyi főelőadó
- projektmenedzserek, pályázati munkatársak

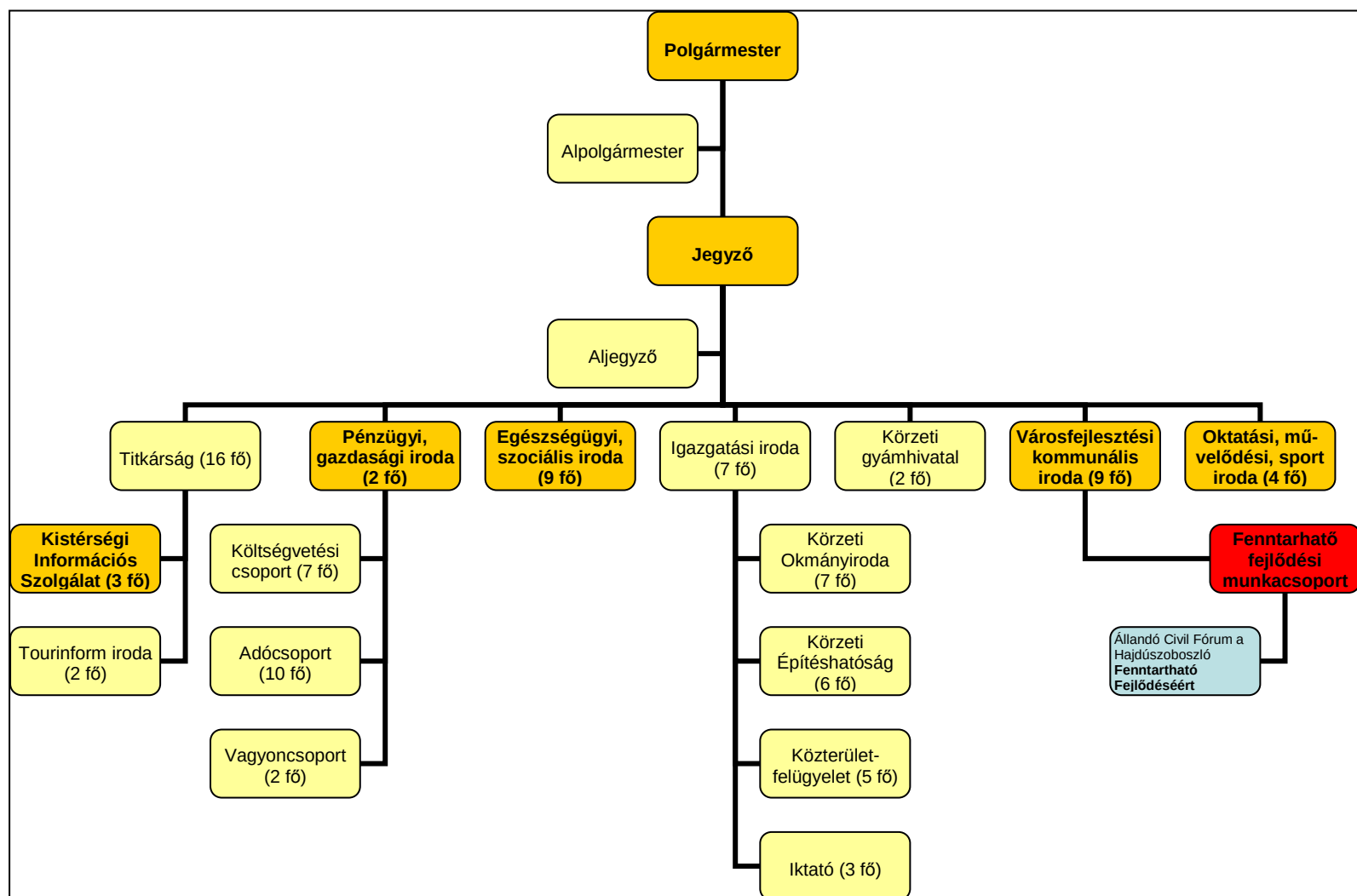
Feladatai:

- a fenntarthatósággal kapcsolatos stratégiai tervezés (akcióprogramok kidolgozása)
- a stratégiai dokumentumok fenntarthatósági szempontú felülvizsgálata
- a fenntarthatósággal kapcsolatos programok operatív megvalósítása:
 - pályázati források feltárása
 - projekt-generálás
 - projektmenedzsment
 - a fejlesztések pénzügyi egyensúlyának biztosítása
 - tájékoztatás, nyilvánosság
 - stratégiák fenntarthatósági szempontú felülvizsgálata

A képviselőtestületen belül az LA21 végrehajtásának ellenőrzésére és szervezésére fel kell állítani a **Fenntartható Fejlődési Bizottságot**. A szervezet koordinálja és ellenőrzi a Fenntartható Fejlődési Munkacsoport tevékenységét, továbbá folyamatosan végzi a helyi fenntartható fejlődési stratégia monitoringját valamint felel az önkormányzati rendelettervezetek fenntarthatósági szempontú felülvizsgálatáért.

A társadalom minél szélesebb körének bevonására életre kell hívni egy állandó fórumot **Állandó Civil Fórum Hajdúszoboszló Fenntartható Fejlődéséért** néven. A szervezet célja a civil szervezetek, mint a társadalmi csoportokat hatékonyan képviselő önkéntes szerveződések teljes körű bevonása a helyi kormányzásba. Az állandó fórum előzetes írásbeli véleményét a költségvetési rendelet elfogadásán kívül minden esetben kérni kell. Az ügymenet meggyorsítása érdekében a szervezetnek kevés tagból (maximum 5 fő) kell állnia és reprezentálnia kell a város társadalmát. Ebből kifolyólag tagjainak a helyi társadalom által ismert és elismert személyiségeknek kell lenniük. A tagok 2 évre szóló megbízatásuk során végzett tevékenységükért szerény, aktivitásukkal arányban álló tiszteletdíjban részesülnek. A fórum hatályos írásbeli véleményének elfogadásához a tagok 50%-nak jelenléte és egyetértése szükséges

39. ábra: A Hajdúszoboszlói Önkormányzat szervezeti ábrája kiegészítve az LA21 végrehajtásáért felelős Fenntartható fejlődési munkacsoporttal

Irodalom

A Hajdúszoboszlói Kistérség energiasztratégiaja 2010 – 2020, ENEREA Észak-Alföldi Regionális Energia Ügynökség

A Tiszántúli környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség illetékességi területének Környezeti állapota 2007. évben

A Tiszántúli környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség illetékességi területének Környezeti állapota 2008. évben

Dr. Szilávik János- Dr. Turchany Guy: Útmutató a Fenntartható Fejlődés Helyi Programjai (Local Agenda 21) elkészítéséhez, 2002

Gáthy Andrea: A nemzeti fenntartható fejlődési stratégiák elemzése, különös tekintettel az agrárgazdasági és vidékfejlesztési vonatkozásokra. Doktori disszertáció, Debrecen, 2007.

Kozák Miklós - Mikó Lajos: a geotermikus potenciál hasznosításának lehetőségei Kelet-Magyarországon. MSZET kiadványai No 2.

KvVM: Jelentés a vízgyűjtőkerület magyarországi területének jellemzőiről, az emberi tevékenységek környezeti hatásairól és a vízhasználatok gazdasági elemzéséről Budapest, 2005.

Leibe Pál: Tájékoztató – Felszín alatti vizeink II. Budapest, 2006.

megalapozó talajvizsgálatok Hajdúszoboszló térségében. Agrártudományi Közlemények, 2007/26, pp. 141-148.

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, 2007

NNK Környezetgazdálkodási, Számítástechnikai, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft:

Riói Nyilatkozat a Környezetről és a Fejlődésről, 1992

Szépszó Gabriella, Horányi András, Kertész Sándor - Lábó Eszter: A magyarországi szélklimatológia előállítása globális mezők dinamikai leskalázásával

Talajszondák és termelő - nyelető kútpár tervezése és engedélyeztetése. 2008

Tar Károly: A szélenergia néhány statisztikai paraméterének tér- és időbeli változása Magyarországon

Varga Pál: A napkollektoros hőtermelés lehetőségei Magyarországon, Magyar Épületgépészet, LVI. évfolyam, 2007/6. szám

Víg Róbert – Dobos Attila– Pongrácz Zoltán: A precíziós tápanyag-utánpótlást

www.hajduszoboszlo.hu

www.ksh.gov.hu

www.mafi.hu

www.met.hu (Országos Meteorológiai Szolgálat)

Mellékletek

1. sz. melléklet: *Javaslatok az önkormányzat számára a fenttartható fejlődés elveinek és gyakorlatának helyi szabályozásba történő beépítéséhez*

Társadalmi fenntarthatóság

- készítsék el önkormányzat munkahelyi esélyegyenlőségi tervét
- Álláshirdetések megfogalmazásakor és a munkavállalók kiválasztásakor kor, nem, nemzetiség, családi és egészségi állapot szempontjából tilos legyen különbséget tenni.
- Az álláshirdetések szövegezéséhez az esélyegyenlőségi referens véleményét, egyetértését szükséges kikérni.
- Előzetes képzéshez, betanuláshoz kötött munkakörök betöltésénél **a negyven év fölöttiek pályázatának elutasításának tilalma** arra hivatkozva, hogy a képzés és a betanítás korukból következően már nem kifizetődő befektetés.
- Az **egyenlő munkáért egyenlő bért** elvének minél hatékonyabb érvényesítése érdekében az önkormányzat vállalja, hogy a bérezési rendszert, a juttatások, kedvezmények rendszerét évente legalább egyszer felülvizsgálja,
- **A kevesebb, mint 1 év időtartamú, határozott idejű** munkaszerződéssel rendelkező munkavállalók tájékoztassa a számukra elérhető, munkaerőpiaci esélyeiket növelő képzésekről.
- Végezze el legalább évente egyszer munkavállalók képzési igényeinek monitorozását
- Biztosítsa minden munkavállaló részére az egész életen át tartó tanulás lehetőségét.
- Indítson belső munkahelymegtartó programot, melyben a továbbtanulást **anyagi támogatja** tanulmányi szerződés keretei között a munkaügyi központ támogatásával munkahelymegtartó program keretében.
- **A legfeljebb 1 év időtartamú, határozott idejű** munkaszerződéssel rendelkező munkavállalók esetében, **segítse munkidőkedvezményel, többletszabadsággal** illetve lehetőség szerint anyagilag a későbbi elhelyezkedési esélyt növelő képzésekben való részvételt.
- **A munkáltató a szabadságoláskor lehetőség szerint vegye figyelembe a gyermekgondozó és oktatási intézmények nyitva tartását**, amennyiben ezen az időszakon túli munkavégzést rendel el, a munkavállalót 24 órával előbb tájékoztatja.
- **Létszámbővítésnél részesítsék előnyben a családos jelentkezőket**, leépítésnél tekintettel vannak az eltartott gyermekek számára.
- **Gyesről, gyedről visszatérők beilleszkedésének támogatása**, számukra rugalmas vagy csökkentett munkaidő biztosítása.
- A munkahelyi és a családi feladatok ellátásának segítésére az önkormányzat részmunkaidőben vagy **rugalmas munkaidő beosztással** biztosítsa a munkavégzést.
- **Biztosítsa a kapcsolattartást a gyesen, gyeden lévő munkatársakkal** munkahelyi konzultációk illetve családlátogatások formájában

- **Törekedjen az EMAS (az EU legszigorúbb környezeti, telephelyspecifikus minősítési rendszerének) bevezetésére az önkormányzati intézményekben**
- **Hozzon létre önkormányzati környezetvédelmi alapot** az önkormányzat környezetvédelmi feladatainak ellátására. A környezet védelméről szóló 1995. évi LIII. Törvény (Ktv.) 58. § (1) bekezdése értelmében akkor tekinthető működőnek a, amennyiben van meghatározott bevételi forrása és kiadási célja és a költségvetési zárszámadásban feltüntetett tételként szerepel.
- **Jelöljön ki fenntartható fejlődési referenst ill. hozzon létre fenntartható fejlődési munkacsoportot kijelölése.** A fenntarthatósági referens felelős a szervezetnél fenntarthatósággal kapcsolatos feladatok (hatósági bejelentések, nyilvántartások, adatszolgáltatás, szelektív hulladékgyűjtés, haváriák, stb. kezelése, zöld beszerzés vezetése, beruházás környezetvédelmi szempontú irányítása, ellenőrzése, belső képzések, tájékoztatások) ellátásáért.
- **A nyilvánosság számára biztosítsa a kötelező mértéken felül aktuális környezeti információkat.** 1995. évi LIII. törvény 46. §. (1) e) pontja alapján az önkormányzat köteles illetékességi területén a környezet állapotáról legalább évente egyszer a lakosságot tájékoztatni. A fenntarthatóság társadalmi szintű megteremtése érdekében legalább félévente szükséges az információ-megosztás, de szükség esetén (beruházások, haváriák esetében) többször is (a beruházás kezdetén és végén, illetve a havária elhárítása után legfeljebb öt munkanappal)
- **Az önkormányzat beszerzéseinél várja el alkalmassági feltételként a beszállítóktól,** alvállalkozóktól valamely környezeti menedzsment rendszer meglétét
- **Írja elő a helyben (max. kistérségi szinten) rendelkezésre álló kapacitások (szolgáltatások) használatát minden egyes területen, ahol azok gazdaságosan elérhetőek.** (Helyi kapacitások használata: olyan termékek, szolgáltatások beszállítóinak kiválasztása, akiknek elsősorban a Hajdúszoboszlói kistérségben van az állandó lakóhelye, székhelye vagy telephelye, vagy a szomszédos kistérségben, de 30 km-nél közelebb.
- **Alacsony természeti erőforrás használattal járó beszállítók vegyen igénybe** (Alacsony természeti erőforrás használattal járó beszállító lehet: alternatív közlekedési módokat igénybe vevő beszállítók, alacsonyabb üzemanyag felhasználású beszállítók, környezetbarát logisztikai módszereket alkalmazó beszállítók stb.)
- **Írja elő minden építési jellegű beruházás esetében a kötelező zöldfelület fejlesztést.**
- **Törekedjen a Kombinált valamint anyag- és energiatakarékos, irodatechnikai készülékek beszerzésére és alkalmazására.** A készülékek (személyi számítógépek, monitorok, nyomtatók, lapolvasók, faxok, másológépek, projektorok) beszerzésekor vegye figyelembe az energiafogyasztást, berendezés. anyagösszetételét, kétoldalas nyomtatás lehetőségét, újrapiapír használhatóságot, stand-by üzemmód lehetőségét.

- **Ösztönözze a helyben (max. kistérségi szinten) rendelkezésre álló energia használatát** adókedvezményekkel, gyorsított ügyintézással, illetve ha lehetősége van rá, anyagi támogatásokkal. Helyinek tekinthető az egy statisztikai kistérségben megtermelt és felhasznált energia.
- **Végezzen környezeti szponzorálást:** Nyújtson pénzügyi támogatást például rendezvényekre, akciókra, diákversenyekre, vagy nem címkézett módon helyi vagy környezetvédő civil szervezeteknek stb
- **Dolgozza ki Hajdúszoboszló Fenntartható Turisztikai fejlesztési stratégiáját**